

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«КАРАЗІНСЬКА ШКОЛА БІЗНЕСУ»
ДУ «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ НАН УКРАЇНИ»
UNIVERSITY OF MONTENEGRO
ECONOMIC LABORATORY FOR TRANSITION RESEARCH
(PODGORICA, MONTENEGRO)

Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

30 жовтня 2021 р.

Харків – 2021

Редакційна колегія:

Третяк В. П. д.е.н., доц., Портна О. В., д.е.н., доц., Рекун Г. П., к.е.н., доц., Крамаренко А. О., к.е.н., Прус Ю. І., докт. філос., Москаленко К. І., к.е.н., Андрєєва К. О.

Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 30 жовтня 2021 року. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2021. 250 с.

У матеріалах конференції розглядаються актуальні питання трансформації економічних систем на національному та регіональному рівнях; економічні, інформаційні, екологічні та соціальні аспекти розвитку територій; теоретичні засади публічного управління та адміністрування соціально-економічними системами; інструменти впровадження альтернативних джерел енергії, популяризації та розвитку ресурсо- та енергозбереження; особливості впровадження інноваційної та інвестиційної діяльності, управління проектами та програмами розвитку територій; ключові характеристики бізнес-середовища територіальної системи; особливості управління економічною безпекою територій.

Видання призначене для фахівців системи державного та регіонального управління, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу, науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти.

Зареєстровано в УкрІНТЕІ. Посвідчення № 811 від 14 грудня 2020 року.

Організаційно-науковий комітет конференції

Голова – Володимир АЛЕКСАНДРОВ, директор ННІ «Каразінська школа бізнесу», кандидат економічних наук, професор

Андрій ГРИЦЕНКО – заступник директора ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», доктор економічних наук, професор, академік НАН України

Veselin DRASKOVIC – професор кафедри економіки та управління (Університет Чорногорії), співзасновник і директор економічної Лабораторії перехідних досліджень (Подгориця, Чорногорія)

Володимир РОДЧЕНКО – проректор з науково-педагогічної роботи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор економічних наук, професор

Вікторія ТРЕТЯК – завідувач кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», доктор економічних наук, доцент

Оксана ПОРТНА – професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», доктор економічних наук, доцент

Ганна РЕКУН – доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», кандидат економічних наук, доцент

Анна КРАМАРЕНКО – доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», кандидат економічних наук

Юлія ПРУС – доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», доктор філософії з менеджменту

Organizational and scientific committee of the conference

Committee Chairman – Volodymyr ALEKSANDROV, Director of Karazin Business School, PhD (Economics), Professor

Andriy GRYTSENKO – Deputy Director of the State organization “Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Doctor of Sciences (Economics), Professor, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine

Veselin DRASKOVIC – Professor of Maritime Faculty of Kotor (Department of Economics and Management), University of Montenegro; Co-founder and Director of the Economic Laboratory for Transition Research (Podgorica, Montenegro)

Volodymyr RODCHENKO – vice-rector for scientific and pedagogical work of V. N. Karazin Kharkiv National University, Doctor of Sciences (Economics), Professor

Viktoriiia TRETIK – Head of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor

Oksana PORTNA – Professor of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor

Hanna REKUN – Associate Professor of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, PhD (Economics), Associate Professor

Anna KRAMARENKO – Associate Professor of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, PhD (Economics)

Yuliia PRUS – Associate Professor of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, PhD (Economics)

ЗМІСТ

Секція 1. ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ (НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ).....	19
Біланчук І., Мушинська Н. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНИХ МЕХАНІЗМІВ....	19
Волосов А. ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	21
Дейнека О., Котик В., Котик В. РОБОТА ЗАЛІЗНИЦЬ ПІД ВЛИВОМ СУЧАСНИХ УМОВ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ.....	23
Макогон В. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	26
Позднякова Л., Котик В., Котик В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПО СКОРОЧЕННЮ ВИТРАТ ТА ЗНИЖЕННЮ СОБІВАРТОСТІ ЗАЛІЗНИЦЬ.....	27
Поляк-Свергун М. СОЦІАЛЬНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	29
Помінова І., Балаклицький С. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ.....	31
Помінова І., Суховицький І. ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУТАМИ.....	34
Портна О., Гур'єв В. ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ І МУНІЦИПАЛЬНОМУ РІВНЯХ.....	36
Сандюк Є. СУЧАСНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ....	38
Ушакова Н., Дяченко О. ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ АЗІЙСЬКОГО РИНКУ.....	39
Секція 2. ЕКОНОМІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	42
Андрєєва К. СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	42
Бурдукова М. МОТИВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	44
Гладкий О. ОСОБЛИВОСТІ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ В СИСТЕМІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ УКРАЇНИ.....	47
Давиденко Л., Давиденко Н. АСПЕКТИ ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ БЕНЧМАРКІНГУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ВОДОПРОВІДНИХ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	49

Дикань В., Ангеліс Є. ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ.....	52
Дуднік Л. ПЕРЕДУМОВИ ПІДВИЩЕННЯ СТАЛОСТІ РОЗВИТКУ ПРИ УПРАВЛІННІ РУХОМ ТОВАРОПОТОКАМИ В АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ МЕРЕЖАХ.....	54
Єршова Н. Драсковіч В., Делібашич М. ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ.....	57
Ільїна М., Шпильова Ю. ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ.....	60
Подлужна Н., Долга В. ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПОСЕРЕДНИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	62
Рекун Г. УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ З МЕТОЮ ЗМЕНШЕННЯ НЕРІВНОСТІ.....	65
Славкова О., Кожемякова О. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	68
Сторожилова У., Сторожилов Г., Сторожилов П. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В УМОВАХ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	71
Хорошуля В. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ CIVIC TECH У ГРОМАДАХ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ.....	73
Червякова Т. ПОБУДОВА ВЗАЄМОСУМІСНОГО ТА ПОВ'ЯЗАНОГО ЛАНДШАФТУ ДАНИХ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ.....	75
Червякова В. РОЛЬ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	78
Нванкпа Р. К., Окоє Ч. ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТЕРИТОРІЙ	81
Оседагхене Д. ФОРМУВАННЯ «ЗЕЛЕНОЇ» СТРАТЕГІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ.....	82
Укону Х. СТІЙКІ СТРАТЕГІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ БІЗНЕСУ.....	84
Цзеюй Лю, Вансінь Лі ФОРМУВАННЯ ПОЛЮСІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНУ: ДОСВІД КИТАЮ ТА УКРАЇНИ.....	85
Секція 3. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	88
Басюк О. ЗАСТОСУВАННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	88
Варук В. ПРОЦЕС ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОБРОБУТУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	90

Глушенко Т. НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ.....	93
Крихтіна Ю., Ковальов А. ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	95
Круглов В., Скіданов М. НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ.....	97
Кудь А. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЕРОВАНOSTІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ПРИ ЗАПРОВАДЖЕННІ МЕХАНІЗМУ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ.....	99
Позднякова Л., Дейнека О., Гулай О. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ.....	102
Попадинець І. СОЦІОМЕТРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СТЕЙКХОЛДЕРІВ В СИСТЕМІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	104
Портна О., Драсковіч В., Драсковіч М. ЗМІНИ ФІНАНСОВИХ ПРІОРИТЕТІВ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ І ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ПОГЛЯДИ.....	107
Портна О., Леонідова С. УПРАВЛІННЯ УЗГОДЖЕННЯМ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	109
Самошкіна О. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ.....	111
Харченко Т., Гасюк Р. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	114
Харченко Т., Кириченко Є. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	117
Нвібе Ч. ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В НІГЕРІЇ.....	118
Секція 4. РЕСУРСО- ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ. АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ.....	120
Гончар Д. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОДНЕВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ.....	120
Кравченко А. ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК В УКРАЇНІ.....	122
Філін А. ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ.....	125

Секція 5. ІННОВАЦІЙНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	128
Андросова Т., Амангулієв М. БАГАТОРІВНЕВА СИСТЕМА ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС.....	128
Васильєв О., Ботєва О. СУЧАСНА КЛАСИФІКАЦІЯ ОБЛІГАЦІЙНИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ.....	130
Васильєв О., Сало К. ЦИКЛІЧНІСТЬ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ.....	134
Головіна А., Багмат П. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	136
Григорян О. ІННОВАЦІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0.....	138
Йолтишева О. ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ.....	140
Кулініч О., Васильченко Д. ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ ДО ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ.....	142
Сідельнікова І. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	145
Анянву К.У. ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ СКЛАДНИМИ СИСТЕМАМИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	147
Бенях С.Т. ІННОВАЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В ГАНІ.....	148
Шенкаренко О. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	149
Секція 6. УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ТА ПРОГРАМАМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	151
Васильєв О., Уваров І. МІСТО ЯК ОБ'ЄКТ ПРОЕКТНОГО УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЄЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	151
Зайцева А. ДОСВІД КРАЇН В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	154
Коломієць Г., Глущенко В. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	156
Корінь М. СТРАТЕГІЧНІ ПРОЄКТИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	158
Маковоз О., Гриненко О. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	160
Маковоз О., Федотова Е. ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	162

Пастух К. УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	165
Прус Ю., Хрипунова-Курочка Д. КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА НАСЕЛЕННЯ.....	167

Секція 7. БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ.....170

Борисенко Д. НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ КЛІМАТОМ В КОЛЕКТИВІ ПІДПРИЄМСТВА.....	170
Гончаровський А. ОСНОВНІ КАДРОВІ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	171
Єрємін М., Беляєва Є. ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ПОБУДОВИ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	173
Єрємін М., Коваленко В. КРАУДФАНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ СТАРТАП ПРОЄКТУ.....	175
Єрємін М., Руденко А. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	176
Єрємін М., Шалімова Ю. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	178
Ковалевська А., Кушнір А. СТВОРЕННЯ БРЕНДУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ ЗІ СТЕЙКХОЛДЕРАМИ.....	180
Ковалевська А., Старченко Н. ВИЗНАЧЕННЯ ЛЕКТОРІЮ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПЛАТФОРМИ.....	182
Коломієць Г., Рєчкіна А. СТИМУЛЮВАННЯ ПОПИТУ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В ПОСТКРИЗОВИХ УМОВАХ.....	186
Коломієць Г., Щербак А. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВІДНОСИНАМИ З КЛІЄНТАМИ КОМПАНІЙ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ.....	188
Корепанова К. ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ОРГАНІЗАЦІЯХ ТА ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ПОЯВІ.....	191
Манелюк М. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІТ-КЛАСТЕРУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	193
Москаленко К., Бондаренко Я. АНАЛІЗ РІВНЯ КОКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	197
Москаленко К., Лиховий М. СУЧАСНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	199

Москаленко К., Ніконенко Н. АНАЛІЗ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	201
Онищенко В. СУЧАСНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА МОТИВАЦІЮ МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ.....	204
Паламарчук І. ПЕРЕВАГИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	206
Портна О., Бровченко І. ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ БІЗНЕСУ.....	207
Третяк В., Бухенко Д. УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	210
Третяк В., Вендров М. УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	212
Третяк В., Мерко І. УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРОЮ ТА КАДРАМИ, ЯК ПРОЦЕС УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	214
Третяк В., Пилипець Т. СУЧАСНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА.....	217
Фролова Н. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	220
Шкарупа К. РИЗИКОВАНІСТЬ, ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ БІЗНЕС – СЕРЕДОВИЩА НА ОРГАНІЗАЦІЙНУ КУЛЬТУРУ ПІДПРИЄМСТВА.....	222
Шубіна С., Шевчук Д. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ.....	224
Агбемабіасе Е.Дж. ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ КОМПЕТЕНЦІЙ.....	227
Чень Ч. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ СИСТЕМОЮ.....	229
Ель Омарі А.І. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	231
Крамаренко А. КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЗНАНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	232
Лях І., Лей Сисян СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ЗАСАДАХ МАРКЕТИНГУ.....	233
Лях І., Лу Юаньхао ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	236
Лю Хаочень АНАЛІЗ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	238
Ван Менді МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	241
Чжу Лінь ПРОБЛЕМА НЕЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	243

Секція 8. УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТЕРИТОРІЙ.....	245
Аванесова Н., Сергієнко Ю. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ.....	245
Гуань Цзяньмінь ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА КОМПАНІЙ ЯК ФАКТОР ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	247

CONTENT

Section 1. PREREQUISITES FOR THE TRANSFORMATION OF ECONOMIC SYSTEMS (NATIONAL AND REGIONAL LEVEL).....	19
Bilanchuk I., Mushchynska N. FOREIGN EXPERIENCE OF ALTERNATIVE CONTROL AND VERIFICATION MECHANISMS IMPLEMENTATION.....	19
Volosov A. FACTORS INFLUENCING THE STATE AND PROSPECTS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS.....	21
Deyneka O., Kotyk V., Kotyk V. RAILWAYS UNDER THE INFLUENCE OF MODERN CONDITIONS OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC.....	23
Makohon V. TRANSFORMATION PROCESSES IN THE SYSTEM OF LOCAL FINANCE IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATIONS....	26
Pozdnyakova L., Kotyk V., Kotyk V. MODERN APPROACHES TO REDUCE COSTS AND REDUCTION OF RAILWAY COSTS.....	27
Polyak-Sverhun M. SOCIO-INSTITUTIONAL ASPECTS OF ECONOMIC TRANSFORMATION.....	29
Pominova I., BalaklytskyI S. CURRENT TRENDS OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION.....	31
Pominova I., Sukhovytskyi I. RELATIONS OF UKRAINE WITH INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS.....	34
Portna O., Huriev V. APPROACHES TO THE IMPLEMENTATION OF THE ANTI-CRISIS MANAGEMENT SYSTEM AT THE REGIONAL AND MUNICIPAL LEVELS.....	36
Sanduk E. MODERN BUSINESS MODELS OF INTERNATIONAL COMPANIES.....	38
Ushakova N., Djachenko O. GEOGRAPHICAL STRUCTURE OF FOREIGN TRADE OF UKRAINE: THE POTENTIAL OF THE ASIAN MARKET.....	39
Section 2. ECONOMIC, INFORMATIONAL, ENVIRONMENTAL AND SOCIAL ASPECTS OF TERRITORIAL DEVELOPMENT	42
Andreieva K. GREEN RURAL TOURISM AS A COMPONENT OF RURAL TERRITORIES DEVELOPMENT	42
Burdukova M. MOTIVATIONAL APPROACH IN ENSURING EFFECTIVE WORK OF ORGANIZATION STAFF.....	44
Hladkyi O. FEATURES OF HARMONIZATION OF STAKEHOLDERS' INTERESTS IN THE SYSTEM OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF ECONOMIC AGGLOMERATIONS IN UKRAINE.....	47
Davydenko L., Davydenko N. ASPECTS OF CONSTRUCTION OF INFORMATION SYSTEM OF ENERGY EFFICIENCY BENCHMARKING OF SETTLEMENTS WATER SUPPLY SYSTEMS FOR AUTOMATION OF MANAGEMENT OF EFFICIENCY OF THEIR FUNCTIONING.....	49

Dykan V., Anhelis Ye. PROSPECTS OF SOCIO-ECONOMIC INTERACTION OF UKRAINE WITH VISEGRAD GROUP COUNTRIES.....	52
Dudnik L. PREREQUISITES FOR INCREASING OF SUSTAINABILITY OF DEVELOPMENT IN MANAGEMENT OF MOVEMENT OF COMMODITY FLOWS IN AGRI-FOOD NETWORKS.....	54
Iershova N., Draskovic V., Delibasic M., EFFICIENCY OF ENVIRONMENTAL AUDIT INFORMATION.....	57
Ilina M., Shpylova Yu., IMPLEMENTATION OF METHODS ASSESSING ECOSYSTEM SERVICES INTO THE SYSTEM OF MANAGING NATURAL RESOURCES.....	60
Podluzhna N., Dolha V. HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS MEDIATORS IN INNOVATIVE DEVELOPMENT OF TERRITORIES.....	62
Rekun G., ALIGNING STAKEHOLDER INTERESTS TO REDUCE INEQUALITY.....	65
Slavkova O., Kozhemiakova O. IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATION OF PROVISION OF ADMINISTRATIVE SERVICES TO THE POPULATION OF THE TERRITORIAL COMMUNITY.....	68
Storozhylova U., Storozhylov H., Storozhylov P., ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CONDITIONS OF SUSTAINABLE TERRITORY DEVELOPMENT.....	71
Khoroshulia V. USING OF CIVIC TECH TECHNOLOGIES IN MUNICIPALITIES DURING A PANDEMIC.....	73
Cherviakova T. BUILDING A INTERCOMPONIOUS AND CONNECTED DATA LANDSCAPE IN THE PUBLIC SECTOR.....	75
Cherviakova V. THE ROLE OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE IN ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT.....	78
Nwankpa R. K. Okoye Ch. GENDER-ORIENTED BUDGETING AS A FACTOR OF TERRITORIES' ECONOMIC GROWTH.....	81
Osedaghene D. FORMATION OF A «GREEN» BUSINESS STRATEGY.....	82
Ukonu H. SUSTAINABILITY STRATEGY AS A SOURCE OF FINANCIAL RECOVERY OF BUSINESS.....	84
Tseyu Lu, Wangsin Li FORMATION OF REGION'S POLES OF ECONOMIC GROWTH: THE EXPERIENCE OF CHINA AND UKRAINE.....	85
Section 3. PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION IN THE DEVELOPMENT OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS.....	88
Basiuk A. APPLICATION OF SMART CONTRACTS IN PUBLIC GOVERNANCE.....	88

Varuk V. THE STATE REGULATION'S PROCESS OF THE TERRITORIAL COMMUNITIES' WELFARE.....	90
Glushenko T. THE NEED TO REFORM THE SYSTEM OF STATE AND REGIONAL GOVERNANCE.....	93
Krykhtina Yu., Kovalyov A. USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN PUBLIC ADMINISTRATION.....	95
Kruhlov V., Skidanov M. DIRECTIONS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE STATE BASED ON A CLUSTER APPROACH.....	97
Kud A. ENSURING THE MANAGEABILITY OF THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM IN UKRAINE WHILE INTRODUCING A MECHANISM FOR ITS MODERNIZATION ON THE BASIS OF DECENTRALIZED INFORMATION PLATFORMS.....	99
Pozdnyakova L., Deyneka O., Gulay O. METHODOICAL APPROACHES TO MODERN PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION.....	102
Popadynets I. SOCIOMETRIC STUDIES OF STAKEHOLDER INTERACTION IN THE SYSTEM OF SUSTAINABLE TERRITORY DEVELOPMENT.....	104
Portna O., Draskovic V., Draskovic M. CHANGES IN FINANCIAL PRIORITIES IN SOLVING SOCIAL PROBLEMS AND CHALLENGES OF TODAY: NATIONAL AND GLOBAL VIEWS.....	107
Portna O., Leonidova S. MANAGEMENT OF STAKEHOLDERS' INTERESTS COORDINATION AT AN ENTERPRISE.....	109
Samoshkina O. BUDGET POLICY OF ECONOMIC GROWTH.....	111
Kharchenko T., Hasiuk R. PROSPECTIVE DIRECTIONS OF IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICY OF DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE.....	114
Kharchenko T., Kirichenko E. IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICY OF THE EDUCATION DEVELOPMENT AT THE LEVEL OF THE TERRITORIAL COMMUNITY.....	117
Nwibe C. THE CHALLENGES IN THE ORGANIZATION OF HEALTH INSURANCE IN NIGERIA.....	118
Section 4. RESOURCE AND ENERGY SAVING. ALTERNATIVE ENERGY SOURCES.....	120
Honchar D. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE HYDROGEN INDUSTRY IN UKRAINE.....	120
Kravchenko A. GREEN ENERGY: CURRENT SITUATION AND DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	122
Filin A. ON THE QUESTION OF INCREASING ENERGY EFFICIENCY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES OF UKRAINE.....	125

Section 5. INNOVATION AND INVESTMENT ACTIVITIES.....	128
Androsova T., Amanguliev M. MULTILEVEL SYSTEM OF INNOVATIVE DEVELOPMENT POLICY: EU EXPERIENCE.....	128
Vasylyev O., Botieva O. MODERN CLASSIFICATION OF BONDS IN UKRAINE.....	130
Vasylyev O., Salo K. CYCLICITY OF THE CRYPTOCURRENCY MARKET.....	134
Holovina A., Bahmat P. THEORETICAL ASPECTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.....	136
Hryhorian O. INNOVATIONS AS A PRIORITY DIRECTION OF ECONOMIC ACTIVITY DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF INDUSTRY 4.0...	138
Yoltysheva O. FACTORS OF INFLUENCE ON CORPORATE INVESTMENT ACTIVITIES.....	140
Kulinich O., Vasilchenko D. PROBLEMS OF ADAPTING DOMESTIC BUSINESS TO DIGITAL REALITY.....	142
Sidelnikova I. PRIORITY DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF DOMESTIC AGRARIAN ENTREPRENEURSHIP.....	145
Anyanwu K.U. PRINCIPLES OF COMPLEX SYSTEMS MANAGEMENT IN HEALTH CARE.....	147
Benyah S.T. INNOVATIONS IN ORGANIZATION OF HEALTH INSURANCE IN GHANA.....	148
Shenkarenko O. HEALTHCARE INVESTING ACTIVITIES.....	149
Section 6. MANAGEMENT OF PROJECTS AND PROGRAMS OF TERRITORIES DEVELOPMENT.....	151
Vasyliov O., Uvarov I. CITY AS AN OBJECT OF PROJECT MANAGEMENT STRATEGY FOR SUSTAINABLE TERRITORY DEVELOPMENT.....	151
Zaitseva A. EXPERIENCE OF COUNTRIES IN INTEGRATION PROCESSES OF LOGISTICS ACTIVITY.....	154
Kolomiyets H., Hlushchenko V. STATE REGULATION OF REGIONAL DEVELOPMENT.....	156
Korin M. STRATEGIC PROJECTS FOR THE DEVELOPMENT OF RAILWAY TRANSPORT INFRASTRUCTURE IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF CROSS-BORDER COOPERATION.....	158
Makovoz O., Grinenko A. PRIORITY DIRECTIONS OF UKRAINE'S REGIONAL POLICY FORMATION IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION.....	160
Makovoz O., Fedotova E. ECONOMIC FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF INTEGRATION PROCESSES OF THE LOGISTICS SYSTEM IN UKRAINE.....	162

Pastukh K. MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT PROJECTS.....	165
Prus Yu., Khrypunova-Kurochka D. COMMUNICATION STRATEGY AS A TOOL OF EFFECTIVE INTERACTION OF LOCAL GOVERNMENT AND POPULATION.....	167
Section 7. BUSINESS ENVIRONMENT OF THE TERRITORIAL SYSTEM.....	170
Borysenko D. DIRECTIONS OF SOCIAL-PSYCHOLOGICAL CLIMATE MANAGEMENT IN THE ENTERPRISE.....	170
Honcharovskiy A. MAIN PERSONNEL PROBLEMS DURING THE COVID-19 PANDEMIC AND WAYS TO SOLVE THEM.....	171
Yeromina M., Bieliaieva Ye. ON THE ISSUE OF ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE AT THE CONSIDERATION OF CONSTRUCTION OF A MULTILEVEL SYSTEM OF INDICATORS OF EFFICIENCY OF ITS FUNCTION.....	173
Yeromina M., Kovalenko V. CROWD FUNDING AS A TOOL FOR PROMOTING A STARTUP PROJECT.....	175
Yeromina M., Rudenko A. COMPREHENSIVE APPROACH TO FINANCIAL ACTIVITY MANAGEMENT OF A MODERN ENTERPRISE.....	176
Yeromina M., Shalimova Yu. WAYS TO IMPROVE THE FINANCIAL CONDITION OF THE ENTERPRISE.....	178
Kovalevska A., Kushnir A. CREATION OF THE ENTERPRISE BRAND AS AN ELEMENT OF THE STAKEHOLDER INTERACTION PROCESS.....	180
Kovalevska A., Starchenko N. DEFENITION OF A LECTURE PROJECT AS AN ALTERNATIVE EDUCATIONAL PLATFORM.....	182
Kolomiyets G., Riechkina A. STIMULATION OF CONSUMER DEMAND FOR BUSINESS ACTIVISATION IN POST-CRISIS CONDITIONS.....	186
Kolomiyets G., Shcherbak A. IMPROVING CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT OF COMPANIES IN THE INSURANCE MARKET AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE BUSINESS ENVIRONMENT OF THE REGION.....	188
Korepanova K. MAIN CAUSES OF CONFLICTS IN ORGANIZATIONS AND MEASURES TO PREVENT THEIR OCCURRENCES.....	191
Maneliuk M. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE IT CLUSTER IN KHARKIV REGION.....	193
Moskalenko K., Bondarenko Ya. ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS LEVEL OF THE ENTERPRISE.....	197
Moskalenko K., Lykhovyi M. MODERN ISSUES OF IMPROVING THE EFFICIENCY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF DOMESTIC ENTERPRISES.....	199

Moskalenko K., Nikonenko N. ANALYSIS OF PERSONNEL MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE.....	201
Onyshchenko V. MODERN WORLD FACTORS OF INFLUENCE ON THE MEDICAL PERSONNEL MOTIVATION.....	204
Palamarchuk I. ADVANTAGES OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN UKRAINE.....	206
Portna O., Brovchenko I. THE ORGANIZATION OF ADVERTISING AS A FACTOR IN INCREASING THE PROFITABILITY OF THE BUSINESS.....	207
Tretyak V., Bukhenko D. BUSINESS PROCESS MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE.....	210
Tretyak V., Vendrov M. MANAGEMENT OF COMMUNICATION PROCESSES AT THE ENTERPRISE.....	212
Tretyak V., Merko I. CAREER AND HUMAN RESOURCES MANAGEMENT AS A PROCESS OF SUCCESSFUL ENTERPRISE ACTIVITY.....	214
Tretyak V., Pylypets T. MODERN ASPECTS OF STRATEGIC ENTERPRISE DEVELOPMENT MANAGEMENT.....	217
Frolova N. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION OF THE ECONOMY.....	220
Shkarupa K. RISK AS A FACTOR OF INFLUENCE OF BUSINESS ENVIRONMENT ON THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF THE ENTERPRISE.....	222
Shubina S., Shevchuk D. MODERN ISSUES OF THE FINANCIAL RESULTS ACCOUNTING IN THE UKRAINIAN ENTERPRISES.....	224
Agbemebiase E.J. APPROACHES TO ASSESSMENT OF THE ORGANIZATION'S PERSONNEL ON THE COMPETENCY MODEL.....	227
Chen Ch. METHODOICAL APPROACHES TO LOGISTICS SYSTEM MANAGEMENT.....	229
El Omari A.I., MANAGING THE COMPETITIVENESS OF PERSONNEL IN THE ENTERPRISE.....	231
Kramarenko A. KEY ISSUES OF EFFECTIVE KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE.....	232
Liakh I., Lei Sixiang COMPONENT OF PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEMS ON THE BASIS OF MARKETING.....	233
Liakh I., Lu Yuanhao THEORETICAL ISSUES OF THE ENTERPRISE'S COMPETITIVENESS FORMATION.....	236
Liu Haochen ANALYSIS OF THE PERSONNEL DEVELOPMENT SYSTEM AT THE ENTERPRISE.....	238

Wang Mengdi MODELS OF INFORMATION FLOWS OF LOGISTICS SYSTEM OF TRADE ENTERPRISES.....	241
Zhu Lin THE PROBLEM OF UNETHICAL BEHAVIOR FOR SMALL BUSINESSES.....	243

Section 8. MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY OF TERRITORIES.....245

Avanesova N., Serhiienko Yu. INTERNATIONAL EXPERIENCE OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE: STRATEGIC GUIDELINES.....	245

Guan Jianmin FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF COMPANIES AS A FACTOR OF TERRITORIAL DEVELOPMENT.....	247

СЕКЦІЯ 1

ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ (НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ)

БІЛАНЧУК Ілона, аспірант кафедри економіки Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова
МУЩИНСЬКА Наталя, к.е.н., доцент, доцент кафедри земельного адміністрування та геоінформаційних систем Харківського національного університету міського господарства ім. О. М. Бекетова

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ КОНТРОЛЬНО-ПЕРЕВІРОЧНИХ МЕХАНІЗМІВ

Податкова політика держави передбачає вирішення основних завдань – встановлення оптимальних податків, які, з одного боку, не стримують розвиток підприємництва, а з іншого – забезпечують надходження до бюджету коштів, достатніх для задоволення державних потреб.

Питанням удосконалення процесів податкового контролю та його впливу на розвиток галузей економіки присвячені роботи дослідників та практиків Бабіна І., Дьоміна О., Панури Ю., Іванішиної О, Миколайця А., Рубан Н. [1, 3, 4, 6] та інші.

Навіть незначні зміни в податковому законодавстві мають вагомий вплив на розвиток економіки країни. Державна податкова служба є тим інструментом державної політики, що дозволяє впливати на процеси розвитку та конкурентоспроможності різних галузей діяльності в умовах ринкової економіки.

Неупереджений та прозорий податковий контроль з мінімізацією втручання людського фактору – одна з важливих цілей ДПС України. Розробка та запровадження альтернативних методів податкового контролю з урахуванням моделі провідних європейських країн як інструмент мінімізації втручання людського фактору та максимальної діджиталізації процесів є пріоритетним напрямком в діяльності податкової служби.

Відповідно до вимог Меморандум про економічну та фінансову політику [2] система планових перевірок має бути скасована, а відбір суб'єктів господарювання для проведення перевірок повинен ґрунтуватися на основі аналізу передбачуваних ризиків недотримання вимог податкового законодавства.

Зарубіжний досвід демонструє, що деякі країни при наявності автоматичного відбору платників податків для податкових перевірок використовують так званий випадковий відбір.

У Німеччині, існує два способи відбору платників податків для проведення документальних перевірок:

- випадковий відбір – передбачає вибір об'єктів для проведення контрольних перевірок на основі використання методів статистичної

вибірки, тобто всі платники податків можуть бути відібрані для проведення перевірки;

- спеціальний відбір – забезпечує цілеспрямований вибір суб'єктів господарювання, про яких є інформація відносно високої вірогідності податкових порушень.

У Швеції у контексті виявлення ризиків та встановлення нехарактерних ситуацій важливе значення відіграє правило «10 %» (у Німеччині це 2,8 %, що забезпечує репрезентативність вибірки). Перевірки, у яких платників податків вибрані випадковим способом, є дуже важливими для ідентифікації прогалин у знаннях, сприяють створенню непрогнозованого механізму аудиту або встановлюють приклад, що може бути врахований у майбутньому.

У США декларації для перевірки обираються після аналізу з допомогою спеціальної комп'ютерної програми, в основі якої лежать математичні формули, а джерелом даних для цих формул є результати випадкових перевірок, які носять комплексний характер, оскільки саме проведення комплексних, а не тематичних перевірок, дає поняття про стан сплати податків у країні загалом, проблемних питань для оподаткування та слабких місць податкової системи, а також створює базу знань незручностей, які виникають перед платником податків.

Фахівцями МВФ також наголошувалось на доцільності запровадження такого методу відбору. Це дасть змогу постійно удосконалювати ризикоорієнтовану систему, так як в процесі перевірки можуть бути підтверджені факти недотримання законодавства платників податків, що не виявлені автоматично системою.

Законодавство України [5] передбачає, що контролюючі органи мають право проводити, зокрема, планові та позапланові документальні перевірки.

Інструмент електронного аудиту платників податків є також досить популярним у практиці взаємодії контролюючих органів і платників податків у різних країнах світу.

Поява нових електронних сервісів відкриває можливості для суттєвого покращення ефективності здійснення доперевірочної та контрольно-перевірочної роботи, яка на сьогодні має необхідність вдосконалення з ряду причин: недостатня точність існуючої системи оцінки ризиків, що використовується при плануванні та проведенні перевірок; аналіз великих обсягів інформації, документації та паперових первинних документів у досить обмежений у часі період; відсутність ефективних упереджувальних заходів по виявленню помилок при розрахунку податкових зобов'язань та як наслідок системне накопичення суттєвих податкових ризиків, що призводить до значних нарахунків при проведенні податкових перевірок; «людський фактор» при здійсненні податкового контролю.

Вдосконалена система оцінки ризиків забезпечить в подальшому прийняття рішень щодо проведення податкових перевірок виключно по найбільш ризиковим платникам податків, що стане передумовою прозорого ведення бізнесу та прозорого контролю за бізнесом з боку державних фіскальних органів.

Література

1. Бабін, І. І., and О. В. Дьомін. Принципи податкового права в умовах кодифікації: від декларування до практичного використання. Науковий вісник Чернівецького університету (2011): 74-80. URL : <http://lawreview.chnu.edu.ua/visnuku/st/604/12.pdf> (дата звернення: 28.10.2021).
2. Лист про наміри до Міжнародного валютного фонду. Меморандум про економічну та фінансову політику. Лист Президента України; Кабінет Міністрів України, Мінфін України, Національний банк; Меморандум від 18.08.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0360500-14#n20> (дата звернення: 28.10.2021).
3. Миколаєць А. П. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування в умовах реформування економіки України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 12. 2016. С. 76.
4. Панура Ю. В., Іванишина О. С. Податковий контроль в Україні як складова ефективного адміністрування. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8912> (дата звернення: 28.10.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.5.102
5. Податковий кодекс України: Закон України №2755-VI від 02.12.2010 р. ВВР. 2011. №13-17. ст.112. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17> (дата звернення: 28.10.2021).
6. Рубан Н. Завдання аудиторів ДПС – посилення аналітичної роботи та увага на ризикових платників. URL : <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/443202.html> (дата звернення: 28.10.2021).

ВОЛОСОВ Анатолій, к. е. н., доцент кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Цифрова трансформація соціально-економічних систем різного рівня дедалі більше стає не далеким «майбутнім», а по-справжньому жорстким викликом для урядів, суспільства та бізнесу. Головним глобальним трендом сучасного розвитку стають формулювання й реалізація концепцій Індустрія 4.0 та Суспільство 5.0, які передбачають поетапну реалізацію відповідних комплексних національних стратегій від автоматизації через цифровізацію до цифрової трансформації соціально-економічних систем. Прагнення України не залишитися на узбіччі цього процесу втілюються в конкретних законодавчих актах і стратегіях розвитку [1, 2], прогнозах експертного співтовариства [3] окремих здобутках уряду та бізнес-структур [4]. Ухвалена урядом Національна економічна стратегія на період до 2030 року (в напрямі 18. Цифрова економіка) критично аналізуючи її стан в країні, окреслює головні бар'єри, стратегічні цілі та шляхи їх досягнення, а також досить амбіційні очікувані результати їх досягнення [2, с. 252-275] за наступними складовими: акселерація економічної

діяльності; трансформація ресурсних секторів економіки у високопродуктивні, інтелектуальні та конкурентоспроможні; трансформація сфер життя в ефективні, сучасні та комфортні; створення нових можливостей для реалізації людського капіталу, розвитку інноваційних, креативних та “цифрових” індустрій і бізнесу.

Погоджуючись з розробниками НЕС-2030, вважаємо за доцільне навести систему чинників впливу на процеси цифрової трансформації економіки, використовуючи системний підхід, за яким прийнято виокремлювати зовнішні та внутрішні чинники. В свою чергу чинники утворюються під впливом макроекономічних, соціально-демографічних, технологічних й інших умов, а саме: цифрова трансформація держави та суспільства (цифровий уряд, «розумні міста»); розбалансованість ринку праці (зростання кількості фрілансерів, трудова міграція, «зайві люди», поява нових «цифрових» професій); глобальна конкуренція; прозорість кордонів для інноваційних проектів; розрив у цифрових знаннях між поколіннями, деградація природного інтелекту людини (кліпове мислення, інтелектуальна залежність від гаджетів, заміна дійсності неадекватними уявленнями про світ, запозичення хибних цінностей цифрового світу); кіберзагрози різного рівня (шпигунство, тероризм, злочинність) тощо.

До групи зовнішніх чинників, на нашу думку, належать:

- держава як рівноправний стейкхолдер цифрової трансформації: її економічна та регуляторна політика; формування нормативно-правової бази; підтримка використання цифрових технологій й інш.;
- конкурентне середовище: доступність інформації про галузевий досвід застосування цифрових технологій; консервативність/інноваційність кінцевих користувачів; ступінь витрат постачальників і споживачів;
- технологічні: наявність/відсутність цифрових рішень, що враховують специфіку потреб користувача; ступінь захищеності технології від злочинних зазіхань; рівень розвитку інфраструктурного забезпечення цифровізації; наявність вітчизняного програмного забезпечення тощо.

До системи внутрішніх чинників впливу на процеси цифрової трансформації суб'єктів господарювання доцільно віднести такі фактори:

- ресурсного забезпечення: вартість проектів з впровадження цифрових технологій; здатність самостійного фінансування певного проекту; величина поточних експлуатаційних витрат на обслуговування цифрової технології; ступінь новизни наявної матеріально-технічної бази тощо;
- особистісні: усвідомлення та підтримка необхідності впровадження цифрових змін з боку керівництва; наявність/відсутність персоналу, який відповідає новим вимогам; рівень кваліфікації осіб, що впроваджують, використовують та обслуговують цифрові технології; опортунізм персоналу щодо суті, доцільності та результативності впроваджуваних проектів;
- психологічні: можливість діяти традиційно; наявність/відсутність власного позитивного/негативного досвіду з впровадження цифрових технологій; схильність до ризикованих дій; відповідність вимогам цифрової безпеки та конфіденційності;
- організаційні: ступінь гнучкості діючої організаційної структури;

потреби та межі можливої інтеграції цифрових технологій в існуючий ІТ-простір.

Зрозуміло, що наведена систематизація чинників не є усталеною й вичерпною, і може мати дискусійний характер, проте певним чином сприятиме подальшим практичним пошукам розв'язання проблемних питань цифрової трансформації.

Література

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 28.10.2021).
2. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 28.10.2021).
3. Офіційний сайт Українського інституту майбутнього. URL : <https://strategy.uifuture.org/> (дата звернення: 28.10.2021).
4. Акуленко Л, Дресвянников А. Новая цифровая реальность мира и где здесь Украина. URL : <https://thepage.ua/experts/novaya-cifrovaya-realnost-mira-i-gde-zdes-ukraina> (дата звернення: 28.10.2021).

ДЕЙНЕКА Олександр, д.е.н., професор, професор кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту
КОТИК Віталій, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту
КОТИК Валентина, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту

РОБОТА ЗАЛІЗНИЦЬ ПІД ВЛИВОМ СУЧАСНІХ УМОВ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ

Вибір України на користь ринкової економіки і перше десятиліття просування на цьому непростому шляху істотно змінили умови роботи транспорту, характер попиту на його послуги. Разом з тим у цей період, як це було не раз за 165 років роботи залізниць, підтвердилося фундаментальне значення для України залізничного транспорту, що, зберігши єдність технологічної бази й ефективну систему управління перевезеннями, став опорою держави в подоланні економічних проблем перехідного періоду, збереженні соціальної стабільності в суспільстві і прискоренні переходу країни у фазу стійкого росту.

Метою фахівців залізничного транспорту є не тільки збереження унікального залізничного транспорту для майбутніх поколінь, але і його

випереджальний розвиток. Однак, робота залізничного транспорту у сучасних умовах коронавірусної пандемії диктує новий підхід щодо організації виробництва, праці, умов та безпеки перевезень пасажирів.

Метою даної роботи є детальне вивчення роботи структурних підприємств залізниць та надання рекомендацій з підвищення ефективності роботи та як наслідок підвищення конкурентноздатності залізничного транспорту України. В процесі досягнення цієї мети у даній роботі вирішуються такі задачі, як розвиток залізничного транспорту в сучасних умовах, практичне дослідження функціонування роботи структурних підприємств залізниць в умовах кризового стану економіки [1].

Головною задачею транспорту є повне та своєчасне задоволення потреб народного господарства та населення у перевезеннях, збільшення ефективності та якості роботи усіх ланок транспортної системи як в умовах стабільної соціально-економічної ситуації так і кризовому стані. Особливе значення набуває робота залізниць в умовах дії коронавірусної пандемії.

Зараз залізниці переживають надзвичайно важливий момент – і не тільки в Європі, а й практично на всіх континентах. Ніколи ще не було таких складних умов до надійності, ефективності систем залізничного транспорту і їх здатності засвоїти небачені досі небезпечні умови перевезень пасажирів.

Це стосується як переміщення людей між бізнес-центрами або їх щоденних поїздок через густонаселені райони, так і внутрідержавних і міжнародних вантажних перевезень. Крім того, серед існуючих нині видів транспортних засобів залізниця та громадський транспорт здатні здійснювати перевезення з обмеженнями пропускної спроможності без вкладання великих додаткових коштів. А найголовніше те, що залізничний транспорт має багато об'єктів значного скупчення людей. Тому в умовах дії складної епідемічної ситуації залізниці повинні забезпечити санітарні умови перевезень та місць очікування і відпочинку пасажирів [2]. Витрати у концентрованому вигляді знаходять відображення результати господарської діяльності підприємств, їх досягнення, невикористані резерви і недоліки у сучасних умовах. Залізничний транспорт має подвійну перевагу. З одного боку, залізниці довели безперечну ефективність своєї системи (і можливості її оптимізації) з точки зору споживання енергії, продуктивності, вартості послуг і водночас дуже помірний вплив на навколишнє середовище. З іншого боку, залізниці – це єдиний вид транспорту, який має значний потенціал для роботи у форс-мажорних умовах шляхом удосконалення стандартів залізничних послуг та поєднання їх з низкою сучасних умов перевезення.

Організація виробництва покликана постійно забезпечувати раціональну взаємодію всіх ланок виробничого процесу для одержання найбільшого ефекту при найменших витратах. Вона повинна базуватися на найкращому сполученні в просторі і часі основних і допоміжних процесів і підкорятися низці принципів, найважливішими з яких є: спеціалізація; технологічна уніфікація; пропорційність; паралельність; прямолінійність; безперервність; ритмічність; механізація й автоматизація; профілактика; ергономічність; економічна оптимальність.

Зростання конкуренції між видами транспорту в сфері пасажирських перевезень потребує забезпечення конкурентоспроможності послуг залізниць – головного продукту в цій сфері діяльності. Український ринок пасажирських перевезень – олігопольний; на ньому працюють кілька видів транспорту, і якщо пасажира не задовольняє рівень обслуговування, він може віддати перевагу іншому транспорту.

Якісне обслуговування потребує деяких фінансових затрат та залучення додаткових ресурсів. Пасажирів не цікавлять затрати залізниць на покращення якості та безпеки обслуговування і методи підвищення конкурентоспроможності послуг. В оцінці якості пасажирів орієнтуються не на доведення представника послуг, а на свою думку, яка складається в процесі обслуговування на кожному етапі поїздки. Вони порівнюють сервіс, який пропонує залізниця, з сервісом інших видів транспорту, а також ціну на послуги. І вже на основі порівняльної оцінки вибирають найбільш прийнятний, з їхньої точки бачення, вид транспорту. Послуги високої якості забезпечують не лише підвищення конкурентоспроможності, але сприяє збільшенню обсягів продаж та отриманню додаткових прибутків. В умовах коронавірусної пандемії залізничний транспорт втратив значну частку коштів на подолання наслідків епідемії. Тому значно зростають збитки приміських пасажирських перевезень.

У транспортній системі України ведуче місце займає залізниця, прогрес якої безпосередньо пов'язаний зі її технологічним станом. У зв'язку з цим важливо підвищити рівень використання, та надійності роботи пасажирських вагонів та локомотивів. Виконання цієї задачі покладено на усі структури підрозділи залізничного транспорту.

За останні місяці роботи залізничного транспорту в умовах епідемії були створені специфічні особливості роботи які можуть мати терміновий або постійний характер. Подолання складних сучасних умов значною мірою впливає на загальні соціально-економічні результати роботи залізниць України. Тому обумовлено необхідність розробки принципово нових напрямків, які досить не мають аналогів щодо зниження собівартості перевезень та надання принципово нових якісних послуг залізницями України.

Література

1. Kolot A.M. Motivation, stimulation and evaluation of staff. К .: КНЕУ, 1998. 224 с.
2. Kotik V.V., Kotik V.O., Pozdnyakova L.O. Personnel management and work motivation on the railways of Ukraine: монографія. Х.: УкрДАЗТ, 2016. 295 с.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Підвищення якісного рівня функціонування системи місцевих фінансів з метою створення умов для підвищення конкурентоспроможності територій, забезпечення їх сталого розвитку, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення є найбільш важливою стратегічною ціллю трансформації вітчизняної бюджетної системи. В умовах економічних перетворень трансформаційні процеси у системі місцевих фінансів пов'язані з необхідністю підвищення ефективності організації діяльності органів місцевого самоврядування, їх відповідальності за досягнення поставлених цілей.

Стратегічний напрям трансформації системи місцевих фінансів пов'язаний з необхідністю удосконалення методології аналізу та оцінки ефективності управління коштами місцевих бюджетів. Актуальність вирішення даних науково-практичних проблемних питань зумовлена важливістю підвищення якісного рівня механізму моніторингу та оцінки ефективності здійснення органами місцевого самоврядування їх повноважень, підвищення рівня відповідальності, розвитку інституційних засад моніторингу результатів діяльності місцевого самоврядування [1].

Запровадження механізму оцінки ефективності здійснення органами місцевого самоврядування своїх повноважень надасть змогу зміцнити їх фінансову основу, підвищити ефективність фінансового менеджменту на місцевому рівні та якість управління бюджетним процесом в цілому. При цьому запровадження зазначеного механізму необхідно розпочинати з вироблення критеріїв ефективності, тобто з вибору пріоритетів, які визначаються з урахуванням як цільової спрямованості функціонування системи місцевих фінансів, так і ступеню гостроти тих чи інших проблем. Зокрема, в рамках посилення бюджетної децентралізації не вдалося забезпечити достатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів, удосконалити механізм делегування повноважень, зменшити рівень дотаційності місцевих бюджетів, що негативно впливає на фінансову автономію органів місцевого самоврядування [2].

Забезпечення фінансової автономії органів місцевого самоврядування, що формує умови їх самостійності як рівня публічної влади, дає можливість посилити дієвість управління коштами місцевих бюджетів, вибору найбільш ефективних шляхів вирішення питань місцевого значення, формує передумови для комплексного соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, дозволяє створювати стимули щодо нарощування доходів і оптимізації видатків місцевих бюджетів. Забезпечення передачі на місцевий рівень ресурсів, достатніх для вирішення питань місцевого значення з урахуванням об'єктивних відмінностей в потребах населення та особливостей соціально-економічного розвитку територій, дає можливість для найбільш повного задоволення попиту громадян на бюджетні послуги. Використання

інструментів вирівнювання фінансових умов діяльності органів місцевого самоврядування дозволяє створити передумови для реалізації соціальної справедливості у забезпеченні доступу громадян до бюджетних послуг, сформувати стимули до оптимізації видаткової частини місцевих бюджетів.

Література

1. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. № 308: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/308-2007-%D1%80>.

2 Chugunov I., Makohon V., Krykun T. Budget strategy in the conditions of economic globalization. *Problems and Perspectives in Management*, 2019. 17(3), 101-110. doi:10.21511/ppm.17(3).2019.08

ПОЗДНЯКОВА Любов, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки, бізнесу та управління персоналом на транспорті,

Український державний університет залізничного транспорту

КОТИК Валентина, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування,

Український державний університет залізничного транспорту

КОТИК Віталій, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування,

Український державний університет залізничного транспорту

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ПО СКОРОЧЕННЮ ВИТРАТ ТА ЗНИЖЕННЮ СОБІВАРТОСТІ ЗАЛІЗНИЦЬ

В сучасних умовах функціонування окремі об'єкти залізничного транспорту оцінюються з різних позицій – монопольного, часово-монопольного та конкурентного секторів економіки. Інфраструктура в програмі реформування галузі повністю віднесена до монопольного сектору. В умовах реформування галузі планування експлуатаційних витрат залізниць та компаній-операторів має ґрунтуватися на загальних принципах.

Такий підхід дозволить вирішувати загально галузеві завдання по скороченню витрат, зниженню собівартості, збільшенню обсягу перевезень та підвищенню конкурентоспроможності залізничного транспорту.

Організаційну структуру залізничного транспорту планується класифікувати по основних видах діяльності: вантажні перевезення, утримання та експлуатація інфраструктури, надання послуг локомотивної тяги, пасажирські перевезення в дальньому та приміському сполученні, ремонт рухомого складу та інші види діяльності [1].

Необхідність такої класифікації зумовлена різницею не тільки між технічними засобами, основними фондами, що використовуються в цих видах діяльності, але й формами власності на об'єкти залізничного транспорту. Такий розподіл дозволить більш точно керувати ними.

У зв'язку з цим виникає проблема організації моніторингу роздільного обліку витрат інфраструктури в умовах реального часу та оцінка впливу різних факторів на її витрати. По кожному виду діяльності необхідно сформувати окремий бухгалтерський баланс. При цьому методика окремого обліку доходів, витрат та результатів фінансово-господарської діяльності має визначатися органами державного регулювання.

Реформування галузі передбачає збільшення інвестицій на придбання основних фондів. На залізничному транспорті строк окупності об'єктів інфраструктури значний, а фондівдача низька, але їх вклад в кінцевий результат великий.

Це необхідно враховувати при оцінці капітальних вкладень в інфраструктуру. При цьому економічна ефективність інвестицій у розвиток транспортних засобів інфраструктури має проводитись із врахуванням оцінки якості транспортного обслуговування народного господарства.

Важливим фактором, що визначає величину експлуатаційних витрат залізниць є обсяг перевезень. Для оцінки впливу обсягу перевезень на витрати інфраструктури та вирішення багатьох інших техніко-економічних завдань необхідно визначити величину залежних від обсягу перевезень та умовно-постійних витрат інфраструктури залізничного транспорту.

Аналіз літературних джерел показав, що в західних країнах система визначення ставок за користування інфраструктурою залізничного транспорту досить складна і різноманітна [2].

Наприклад, у Франції застосовується змінна шкала, при якій оплата змінюється в залежності від вантажообігу брутто, та фіксований збір за обсяг перевезень.

У Німеччині ставки розраховуються в залежності від якості колії, комерційного значення маршруту та категорії поїзда із врахуванням частоти їх курсування та кількості виділених ниток графіка.

У Норвегії довгострокові граничні витрати покриваються за рахунок внесків пропорційно виконаному вантажообігу.

У Швеції застосовується три рівня оплати: постійна річна ставка за кожний локомотив та одиницю рухомого складу, змінна частина оплати, що визначається пропорційно вантажообігу брутто, надбавка за диспетчерську та маневрову (сортувальну) роботу, енергію, паливо.

Новою проблемою є економічне обґрунтування рівня плати за користування інфраструктурою залізниць. При цьому необхідно враховувати фактори, що впливають на залежні та умовно-залежні витрати – вид, обсяг та густоту перевезень, знос основних фондів, категорію колії, безпеку руху, збереженість вантажу, якість транспортного обслуговування та ін.

Економічне обґрунтування рівня плати вимагає додаткових досліджень по визначенню залежності умовно-постійних витрат інфраструктури від різних вимірників та показників роботи окремих галузевих господарств залізниць та удосконалення методів їх розрахунку.

На підставі проведеного аналізу та методів розрахунку плати за користування інфраструктурою залізниць узагальнюється сукупність уявлень

про все економічне середовище, включаючи витрати підприємства, наявні ресурси, які є в його розпорядженні. На цьому етапі завдяки визначеному уявленню про економічне середовище (внутрішнє і зовнішнє) виявляються його основні характеристики, з врахуванням господарських інтересів підприємства, а також визначаються існуючі обмеження стосовно функціонування об'єктів інфраструктури.

Сценарії мають бути змістовними, тобто показувати, яким чином внутрішні суперечності економічного середовища та процеси, що відбуваються в ньому, впливають на формування тих чи інших (позитивних або негативних) тенденцій розвитку підприємства оператора перевізника та оточуючого середовища, наскільки можуть змінюватися кількісні та якісні характеристики діяльності підприємства і результати його функціонування під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників плати за користування інфраструктурою залізниць.

З усього переліченого слід мати стратегічну інформацію про те, які конкретні зміни повинні відбутися в середовищі підприємства, щоб воно було спроможним протистояти впливу негативних умов, чинників і загроз, що виникають. Також сценарії мають бути достовірними, тобто висновки повинні бути науково і математично обґрунтованими, побудованими на достовірній стратегічній інформації. Крім цього сценарії мають бути альтернативними, тобто у вигляді системи сценаріїв, що різняться між собою переліком припущень і взаємодією чинників, досліджених в сценарії. З оглядом на останнє, розрізняють песимістичний, оптимістичний та найбільш ймовірний.

Література

1. Deineka O.G., Dykan V.L., Pozdnyakova L.O. Enterprise strategy and strategic management. Kharkiv: LLC «Olant», 2012. 416 p.
2. Deyneka O.G., Krykhtina Y.O. Fundamentals of transport management. Kharkiv: UkrDUZT, 2015. 104 p.

ПОЛЯК-СВЕРГУН Мар'яна, к.е.н., старший викладач кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін, Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу, Західноукраїнський національний університет

СОЦІАЛЬНО-ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСОРМАЦІЇ

Сучасний світ переживає складний період радикальних трансформацій, неоднозначних за своїми наслідками, зачіпають основи економічних систем різного рівня, що проявляються в зниженні їх системної стійкості і супроводжуються кризовими явищами. Загострення протиріч, хаотичність економічної динаміки і наростання хвилі глобальних криз на рубежі тисячоліть обумовлені заходами, індустріального економічного ладу в на національному та регіональному рівні, вичерпанням наявного потенціалу зростання, нездатністю

поки знайти адекватні відповіді на виклики нового століття, нової епохи і здійснити перехід до розвитку на якісно новій основі [6, с. 48].

У руслі глобальних тенденцій відбуваються зміни в національних економічних системах, що відрізняються, проте, власними траєкторіями. Так, масштабні трансформації охопили постсоціалістичні країни [5, с. 23].

У результаті їх здійснення відбулася різка зміна траєкторії розвитку економічних відносин, що супроводжується величезними соціальними витратами, зумовленими недостатністю уваги до стану економічних відносин і особливостей їх попереднього розвитку, деформаціями інституту приватної власності, невинуватим відчуженням об'єктів власності від основної маси населення при надмірному збагаченні його нечисленного шару, невідповідністю формованих інститутів.

Сьогодні стає все більш очевидним, що для вибору шляхів подальшого розвитку України потрібен аналіз власної практики системних економічних трансформацій, детальне вивчення магістральних напрямків розвитку світового господарства, узагальнення досвіду адаптації індустріально розвинених країн до реалій сучасного світового ринку.

Питання про трансформацію економічних систем має глибокі підстави в проблематиці загальної економічної теорії. З ним безпосередньо пов'язані проблеми формування, розвитку, зміни економічних систем і вони досліджувалися в роботах багатьох вчених протягом тривалого періоду часу. Особливо гострий інтерес до проблеми трансформації економічних систем виник останнім часом. Він викликаний значною мірою посиленням взаємозв'язку національних економік, прискоренням інтеграції їх в світову економіку, збільшенням числа факторів впливу на процес функціонування економічної системи і її зміни.

Разом з тим багато аспектів трансформації економічних систем продовжують залишатися недостатньо дослідженими [3, с. 13].

В економічній літературі багато аспектів трансформації економічних систем трактуються по-різному. Це різноманіття точок зору обумовлено складністю та багатоваріантністю здійснення трансформації. Але найважливішою причиною є відмінність методологічних підходів до дослідження проблеми та вивчення структури об'єкта, що трансформується.

З розвитком та підвищення рівня зрілості економічної системи збільшується різноманіття чинників на її зміни. Тільки системний підхід у контексті теорії економічного розвитку, як нам видається, дає можливість врахувати і теоретично відобразити все різноманіття факторів, що впливають на численні трансформаційні процеси.

Все більшого значення набуває взаємодія та взаємодоповнення ринкових та неринкових процесів, домінуючих компонентів системи виробничих відносин. Невід'ємними органічними факторами, що визначають зміни в системі економічних відносин, а також вектор трансформації, виступають безперервно розвиваючими процесами інституціоналізації та соціалізації економіки [2, с. 65].

Саме завдяки сильній державі, що спирається на інститути громадянського суспільства і грає активну регулюючу роль економічних процесах, можливе

досягнення поставлених цілей здійснення модернізації, забезпечення переходу до сталого розвитку, підвищення рівня та якості життя населення країни [1, с. 35].

Таким чином, трансформація позначає якісні перетворення або становлення економічної системи різного масштабу, що дозволяє перехід на новий рівень функціонування і розвитку системи, який здійснюється послідовно та безперервно на всіх рівнях економічної системи. Перехід на новий рівень функціонування і розвитку системи економічної безпеки підприємства, змінюючи якість простору, відбувається під впливом трансформацій, що потребує зміни функцій самої системи. Такий процес пов'язаний із змінами підсистем та змінює характер взаємодії елементів системи.

Література

1. Гражевська Н. І. Еволюція сучасних економічних систем : навч. посіб. Київ. нац. Унів. ім. Т. Шевченка. К. : Знання, 2011. 287 с.
2. Загороднюк Т. Концепции постсоветской трансформации общества : монографія. К.: Інститут соціології НАН України, 2013. 164 с.
3. Івашина С. Ю. Соціально-інституціональні аспекти економічної трансформації. *Проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 309–314.
4. Куцоконь Н. К. Основні напрямки генетичної трансформації представників роду *Rorulus*. *Цитологія і генетика*. 2011. Т. 45, № 6. С. 67–78.
5. Поченчук Г. М. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2014. Том 16. № 1. С. 123–129.
6. Філіппова С. В. Фінансові проблеми трансформаційних процесів у промисловому секторі економіки України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 606. С. 430–434.

ПОМІНОВА Ірина, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу,
факультет економічних відносин та фінансів,
Державний біотехнологічний університет

БАЛАКЛИЦЬКИЙ Сергій, бакалаврант кафедри економіки та бізнесу,
факультет економічних відносин та фінансів,
Державний біотехнологічний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ

У сучасних умовах домінуючою тенденцією міжнародних відносин є глобалізація, одним із проявів якої виступає міграція робочої сили. Нині міграція робочої сили характеризується, насамперед, високою динамікою (за виключенням періоду пандемії), швидкою реакцією на економічні, політичні та соціальні зміни в країні або регіоні.

Розміри міжнародної міграції, в тому числі трудової, та необхідність вирішення багатьох проблем у даній сфері викликали підписання Глобального

договору для безпечної, організованої та регулярної міграції (Марракеш, 10-11 грудня 2018) за участю 150 країн світу. До прийняття пакту у світі не існувало жодних загальноприйнятих домовленостей щодо міжнародної міграції.

Сучасні тенденції міжнародної міграції представлені на рис. 1.

якісні зміни у світових міграційних потоках
визначальна роль економічної, насамперед трудової міграції
значне зростання нелегальної міграції
збільшення масштабів та розширення географії вимушеної міграції
фемінізація міжнародної міграції
двоїстий характер міграційної політики на національному, міжнародному та інших рівнях

Рисунок 1. Сучасні тенденції міжнародної міграції

Джерело: складено на основі [1, с. 101]

Загальна кількість міжнародних мігрантів у світі постійно зростає (рис. 2). В 2020 році кількість мігрантів у світі збільшилася до 281 млн осіб, що виявилось на 27 % менше від прогнозу 2019 року. Причина істотного сповільнення темпів зростання міжнародної міграції – пандемія коронавірусу.

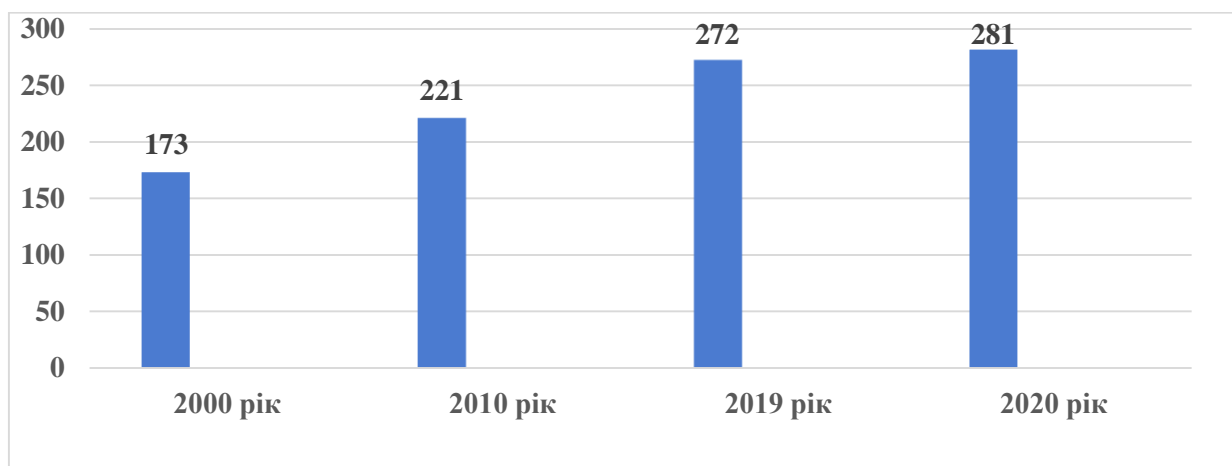

Рисунок 2. Динаміка кількості міжнародних мігрантів у світі

Джерело: складено на основі [2; 3]

Серед різних видів міждержавних міграцій останнім часом основними є наступні:

- трудова міграція різних типів;
- етнічна міграція;

- міграція внаслідок воєнних конфліктів;
- маятникова трудова міграція;
- бізнес-міграція тощо.

Україна також відчуває на собі наслідки міжнародної міграції, на жаль, більшою мірою негативні. Виїзд з країни молоді й висококваліфікованих спеціалістів в пошуках кращих умов життя та самореалізації став нині дуже серйозною державною проблемою.

Поки в Україні не дуже привабливий для вирішення даної проблеми ринок праці, відсутні умови для гідної зайнятості. Навіть незважаючи на істотне підвищення номінального рівня зарплат протягом останніх років, її величина залишається суттєво нижчою, аніж у країнах, до яких емігрують українці.

Серед основних причин еміграції населення України експерти відмічають:

- політичну та соціально-економічну нестабільність,
- низький рівень охорони здоров'я, реформування освіти, культури та спорту,
- географічні особливості прикордонних територій [1, с. 102].

Отже, глобалізаційні процеси стають важливим чинником сучасної міграції населення. Поки трудова міграція виступає для України більш негативним чинником, тому уряд має прийняти заходи щодо перетворення її на процес обміну трудовим досвідом між Україною та іншими країнами за рахунок створення гідного ринку праці.

Література

1. Горбачова І. В., Прокопчук О. А. Перспективи глобальної міграції та Україна. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 24. Ч. 1. 2019. С. 100–106.
2. Кількість мігрантів у світі перевищила 270 мільйонів. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2782330-kilkist-migrantiv-u-sviti-perevisila-270-miljoniv.html>.
3. Пандемія коронавірусу істотно сповільнила світову міграцію. URL : <https://www.dw.com/uk/pandemiia-koronavirusu-istotno-spovilnyla-svitovu-mihratsiiu-oon/a-56248039>.

ПОМІНОВА Ірина, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу,
факультет економічних відносин та фінансів,
Державний біотехнологічний університет
СУХОВИЦЬКИЙ Ілля, бакалаврант кафедри економіки та бізнесу,
факультет економічних відносин та фінансів
Державний біотехнологічний університет

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУТАМИ

Масштаби нинішніх протиріч у глобалізованому світі, а також чинники, ними рушійні, з урахуванням наростаючого розриву між темпами економічного зростання і розмірами збільшення грошової маси, дозволяють експертам прогнозувати фінансову нестабільність і в найближчі десятиліття.

Сучасна глобалізована економіка характеризується появою фінансових «пухирів», що породжує світову фінансову турбулентність, яка охоплює країни всього світу. У зв'язку з цим в формуванні безпеки міжнародної фінансової системи значно зростає роль міжнародних фінансових інститутів, насамперед, Міжнародного валютного фонду та Світового банку.

Вітчизняний фінансовий ринок як складова світового фінансового ринку одразу відчуває всі зміни. Участь національних фінансових ринків в операціях міжнародного фінансового ринку визначається рядом чинників (рис. 1).

У сучасних умовах провідним міжнародним фінансовим інститутом є МВФ. Він систематично здійснює оцінку достатності системи фінансового захисту і розміру необхідного країнам фінансування з Фонду з метою підвищення безпечного та ефективного функціонування міжнародної валютно-фінансової системи.

Україна є членом МВФ із 1992 року. Співробітництво з МВФ має на меті стабілізацію української фінансової системи, створення основи для сталого економічного зростання шляхом проведення структурних реформ. МВФ допомагає Україні поновити свою фінансову спроможність, дораджуючи, яким чином найбільш ефективно впроваджувати програму реформ.

Співпраця з Міжнародним валютним фондом є дуже важливою з точки зору можливостей для залучення Україною фінансування від інших міжнародних фінансових установ (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк тощо) та від урядів інших держав, в тому числі США та ЄС.

Підводячи підсумки, можна визначити, що співпраці України з МВФ є важливою в сучасних умовах. Звісно що вона має багато недоліків, адже провокує зростання державної заборгованості та зниження фінансової безпеки країни. На жаль, за допомогою зовнішніх коштів Україна більшою мірою долає численні фінансові розриви в бюджеті та платіжному балансі, долаючи лише наслідки існуючих системних дисбалансів власного розвитку.

Але з огляду на необхідність покращення фінансового стану та неможливості залучити ресурси на внутрішньому ринку вона є вимушеною.

Надання нових кредитів сприятиме підвищенню кредитного рейтингу України на світових фінансових ринках, зменшенню відсоткових ставок по кредитах, дозволить зберігати привабливість для іноземних інвесторів.

Рисунок 1. Чинники, які впливають на участь національних фінансових ринків в операціях міжнародного фінансового ринку

Джерело: [1]

Проблеми фінансової нестабільності України та її інтеграції у міжнародні економічні відносини мають особливу, внутрішню сторону. Досить торкнутися однієї зі складових – ступеня зрілості фінансового ринку. На думку експертів [2], розвинений національний фінансовий ринок є необхідною умовою для розвитку інтеграційних процесів у ринок світовий.

Література

1. Мозговий О., Малащук Д. Сучасна парадигма функціонування світового фінансового ринку. *Міжнародна економічна політика*. 2016. № 1 (24). С. 29–51.
2. Степанюк Н.А. Глобальна фінансова нестабільність: реалії та перспективи. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_1_44 (дата звернення 10.09.2021).

ПОРТНА Оксана, д. е. н., доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ГУР'ЄВ Владислав, аспірант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ І МУНІЦИПАЛЬНОМУ РІВНЯХ

В умовах динамічних змін і ринкових перетворень, що відбуваються сьогодні в країні, завдання забезпечення сталого економічного розвитку муніципальних утворень займає провідне місце в регіональній економічній політиці. Збалансованість виробничих і відтворювальних процесів, будучи однією з умов успішного вирішення того, чи іншого завдання, визначає необхідність у підвищенні ролі управління на регіональному і муніципальному рівнях [4, 5]. Проте, ще передчасно стверджувати, що вітчизняні муніципальні утворення досягли у своєму розвитку стабільності і сталості. Сьогодні в багатьох з них унаслідок неефективного управління та хронічного дефіциту фінансових, матеріальних, інформаційних та інших видів ресурсів можуть виникати кризові явища, які негативно впливають на рівень і якість життя їх населення [4, 5]. Це зумовлює проблему розробки ефективних механізмів антикризового управління на регіональному та муніципальному рівнях, які спрямовані як на подолання, так і на профілактику кризових ситуацій та причин їх виникнення.

У сучасній науковій літературі прийнято давати вузьке й широке трактування поняття «антикризове управління» [6, 11], а також відокремлювати поняття «антикризове управління» від поняття «антикризове регулювання». Так, антикризове регулювання полягає в реалізації політики, яка впроваджується на мезо- та макрорівнях, воно спрямоване на захист підприємств від кризових ситуацій та запобігання їх банкрутству [1, 3]. У свою чергу, система антикризового управління обов'язково містить заходи як з антикризового регулювання, так і інші, зокрема стратегічного й тактичного характеру, які обумовлені функціями управління.

На думку дослідників Д. Шаркова, А. Бурова, Д. Корсунова та І. Чикаренко [7], антикризове управління на муніципальному рівні необхідно розглядати як комплексну систему профілактичних дій, орієнтованих на недопущення кризи на території, а в разі її виникнення – на подолання за допомогою застосування різних стабілізаційних інструментів та процедур. Об'єктом антикризового управління повинно бути муніципальне утворення як єдиний територіально-господарський комплекс, а суб'єктом управління – місцеві та регіональні органи влади й управління.

Антикризовим управлінням є діяльність з прогнозування кризи, аналізу її симптомів, визначення методів щодо зниження негативних наслідків і використання факторів її впливу для забезпечення подальшого розвитку [9].

Управління – це діяння, яке призводить до зміни стану певного об'єкта; вплив на об'єкт, систему, процес, з метою збереження їх сталості або переведення з одного стану в інший відповідно до встановленої мети [8]. Більшість авторів – класиків теорії управління – тяжіють до такої дефініції: «управління – це процес виконання функцій планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації» [2]. Пітер Ф. Друкер зазначає, що управління – це особливий вид діяльності, що перетворює «неорганізований натовп на ефективну цілеспрямовану і продуктивну групу» [10]; управління стимулює соціальні зміни та суспільні перетворення.

Якщо розглядати антикризове управління як процес виконання певних управлінських функцій, то можна стверджувати, що під час здійснення антикризової діяльності реалізуються всі функції управління, зміст яких полягає в такому: планування – діяльність з визначення стратегічних пріоритетів, формування стратегічних і проблемно орієнтованих цілей та обґрунтування шляхів їх досягнення; організація – розроблення науково обґрунтованих методів роботи та функцій, спрямованих на досягнення основних цілей суспільного виробництва, а саме: організаційне проектування, раціональна централізація / децентралізація, координація виробничих факторів у часі та просторі, визначення діапазону контролю, коригування; мотивація – цілеспрямовані процеси, що забезпечують ефективне розв'язання завдань розвитку на основі визначених форм і методів впливу відповідно до моделі поведінського процесу «цінності – потреби – інтереси – відносини – думки – дії» [8].

Отже, антикризове управління можна подати як комплексний, багатоплановий процес, який охоплює систему заходів із діагностики (моніторинг, аналіз, оцінювання, контроль), планування (прогнозування, розроблення сценаріїв, моделювання, програмування), нейтралізації і подолання (прийняття управлінських рішень; реалізація стратегій, проектів, планів профілактичних та надзвичайних заходів, зокрема з мобілізації ресурсів) так і самих кризових явищ, причин та симптомів їх виникнення на всіх рівнях економіки, у тому числі на регіональному рівні у муніципальних утвореннях.

Література

1. Захаров В.Я. Антикризове управління. Теорія та практика: навч. посіб. для студентів вузів. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2016. 287 с.
2. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента : пер. с англ. М.: Дело, 2012. 702 с.
3. Олешко А.А. Концептуальні засади антикризового регулювання національної економіки. *Економіка та держава*. 2012. № 9. С. 4–7. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/9_2012/3.pdf (дата звернення: 30.10.2021)
4. Портна О.В. Сукупний фінансовий потенціал країни: системний підхід. *Бізнес Інформ*. 2013. № 9. С. 293–298.
5. Портна О.В., Дереза Б.П. Вплив стану національної економіки на запровадження антикризового управління на підприємствах. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1. С. 352–359.

6. Портна О.В., Єршова Н.Ю., Юр'єва І.А. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. Магнолія 2006, 2013. 283 с.
7. Чикаренко І. Кластерний підхід в управлінні економічним розвитком муніципального утворення. *Державне управління та місцеве самоврядування*. Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. Вип. 4 (7). С. 241–255.
8. Шаров Ю. Управління змінами : навч. посіб. К. : Вид-во УАДУ, 2017. 76 с.
9. Якубовський О. П., Пахомова Т.І., Драгомирецька Н.М. Управління ризиками та кризами : навч. посіб. ДН НАДУ при Президентові України, 2015. 68 с.
10. Drucker P. A New Discipline. Success. 1987. p. 18.
11. Iershova N., Portna O., Tretyak V., Moskalenko K., Vasyliiev O. Crisis Management: Innovative Financial and Accounting Technologies. *TEM Journal*. 2021. № 10 (2), pp. 766–776.

САНДЮК Євгенія, магістрант кафедри економіки,
Національний транспортний університет

СУЧАСНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ

Швидкий розвиток технологій, цифровізація, зміна бізнес-середовища, призвела до зміни поведінки компаній на міжнародному та українському ринках. Це, в свою чергу, призвело до зміни підходу до формування бізнес-моделі компанії та її подальшої реалізації.

На українському ринку працюють міжнародні компанії, які принесли новий досвід та культуру ведення бізнесу які можуть бути вбудовані у виробничий процес вітчизняних підприємств.

Компанія ІКЕА здобула прихильність клієнтів завдяки виробництву високоякісної продукції з європейським дизайном за доступними цінами для широкого кола споживачів [3].

Компанія McDonald's використовує модель «Самообслуговування», яка заощаджує час споживача та скорочує витрати на персонал [1].

Бізнес-модель компанії Zara орієнтується на задоволення потреб кінцевих споживачів, починаючи від розробки моделі до розповсюдження й маркетингу. Швидкість та залучення клієнтів – стали ключовими факторами успіху компанії на ринку.

Корпорація Walmart пропонує різноманітний асортимент товарів, доступних для широкого кола споживачів, заохочує до покупки шляхом встановлення системи знижок на товари чи спеціальних пропозицій, бонусів. Застосування концепції «крос-докінг» сприяло зниженню витрат, що дозволило компанії відпускати товари за низькими цінами та побудувати ефективний логістичний ланцюг.

Бізнес модель Peer-to peer стала платформою для взаємодії по принципу «попит-пропозиція». Прикладами цієї бізнес-моделі є Uber, Blablacar, Amazon, Alibaba, eBay, Airbnb [2]. Низький ризик невдачі продавця/покупця, зменшення

виробничих витрат та інвестицій, вибір вигідної ціни споживачем – стали основою для розвитку E-commerce на українському ринку, яка має значний потенціал розвитку у майбутньому.

Створення торгових платформ та майданчиків, залучення онлайн-покупців та аналіз їх уподобань, аналіз тенденцій ринку, удосконалення чи формування нової бізнес-моделі, стане запорукою успіху компанії як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому.

Література

1. Гассман О., Франкенбергер К., Шик М. Бизнес-модели. 55 лучших шаблонов. М.: Альпина Паблишер, 2016. 432 с.
2. Peer-to-peer Business Model. URL: https://businessmodelanalyst.com/peer-to-peer-business-model/#What_is_the_peer-to-peer_business_model (дата звернення: 26.10.2021).
3. 10 Business Models that will inspire you. URL : <https://www.whataventure.com/blog/10-inspiring-business-models/> (дата звернення: 26.10.2021).

УШАКОВА Наталія, к.е.н., професор, професор кафедри економіки та бізнесу, факультет економічних відносин та фінансів,

ДЯЧЕНКО Олексій, магістрант кафедри економіки та бізнесу, факультет економічних відносин та фінансів, Державний біотехнологічний університет

ГЕОГРАФІЧНА СТРУКТУРА ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ АЗІЙСЬКОГО РИНКУ

Протягом останніх років обсяги експортно-імпортних операцій України постійно зростає, однак імпорт значно випереджає експорт, а їх різниця сягала у 2018 та 2019 рр. майже 8% [2]. Негативне сальдо торгового балансу потребує визначення пріоритетних сфер експортної діяльності та пошуку нових ринків збуту української продукції. Співпраця з Азією має допомогти подолати економічну кризу і сприяти розвитку України.

Потенціал азійського ринку, де в останні роки спостерігається зростання показників економічного розвитку, суттєве збільшення середнього класу та колосальний бум технологій, вважається в Україні критично недовикористаним. В азійському регіоні живе половина населення планети та сконцентрована третина світової економіки. У 2019 році торговий оборот України з країнами АСЕАН склав понад 3 млрд дол. [3], а в 2020 р. саме Азія стала «рятівницею» українського експорту.

Країни азійського регіону дуже різні за рівнем розвитку, особливостями ринків та перспективами. Але за всіма прогнозами на них очікує активний розвиток, збільшення купівельної спроможності населення, що створює

можливість західним та китайським корпораціям бачити в АСЕАН «територію зростання». А українські експортери, за умов високої якості продукції та конкурентної ціни, можуть зайняти в ній низку вільних ніш.

Безумовно, Євроатлантична інтеграція залишатиметься для України фундаментом зовнішньої політики, однак поки у торгово-економічному співробітництві серйозних нових можливостей на європейському чи американському ринку немає, бо українські виробники часто там неконкурентні. Саме тому українським суб'єктам ЗЕД треба виходити на нові ринки, серед яких найбільш перспективними експерти називають ринки 5 країн АСЕАН.

Індонезія – країна є 16-ю економікою світу, має значний потенціал споживчого ринку (270 млн мешканців, зростання чисельності середнього класу). Товарообіг України з Індонезією в 2019 р. вперше перевищив 1 млрд дол. За даними S&P Global у липні 2019 - квітні 2020 року Україна була провідним постачальником пшениці з долею у 30% [4].

Індонезія може бути цікавою для українських інвесторів, оскільки планує побудувати нову столицю за 33 млрд дол., потребує розвитку онлайн-освіти та електронної комерції, прагне розвинути виробництво шоколаду та рибопереробку, має розвинену гірничу індустрію. Країна є одним з покупців української бронетехніки і має з Києвом угоду про співпрацю в оборонній сфері.

Україна з 2019 року є провідним експортером зернових до Таїланду. Перспективним є співробітництво в аерокосмічній та машинобудівній сферах. Таїланд також важливий покупець української бронетехніки – БТРів та танків.

Малайзія, хоча і поступається Таїланду за обсягом економіки, але переважає за доходами на душу населення (10,8 тис. дол. у 2019 році). 60% населення мають середньомісячний дохід понад 1200 дол. [3]. Україна експортує до Малайзії переважно зернові, олію, овочі, малайський імпорт – це машини, пальмова олія, каучук та какао. Ця країна цікава не тільки українським агроекспортерам, але й найбільш технологічним підприємствам промисловості – як ринок та інвестор.

За 2015-2019 рр. в 5 разів зросла торгівля між Сінгапуром і Україною, причому Україна має позитивне сальдо за рахунок експорту агропродукції. Залучення сінгапурських інвестицій в АПК, енергетику, ІТ-сферу, логістику вважаються дуже важливими для нашої країни. Чудові перспективи може мати співпраця з науковцями та медиками. Сінгапур, згідно з рейтингом Nature, є провідним науковим центром АСЕАН, постійно нарощує видатки на наукові дослідження, зокрема, медичні.

У торгівлі з В'єтнамом Україна, навпаки, має великий дефіцит – імпорт, насамперед, в'єтнамської техніки та одягу перевищив експорт української руди та м'яса в чотири рази в 2019 р. [3]. Україні варто зосередитися на експорті аграрної продукції – В'єтнамі зростає попит на м'ясо, яйця, мед, борошно, масло, кондитерську продукцію.

Міністерство закордонних справ також планує активізувати відносини і з найбільшими економіками регіону - Китаєм, Японією, Південною Кореєю та Індією, серед яких тільки з останньою Україна має позитивне сальдо торгового балансу (рис. 1)

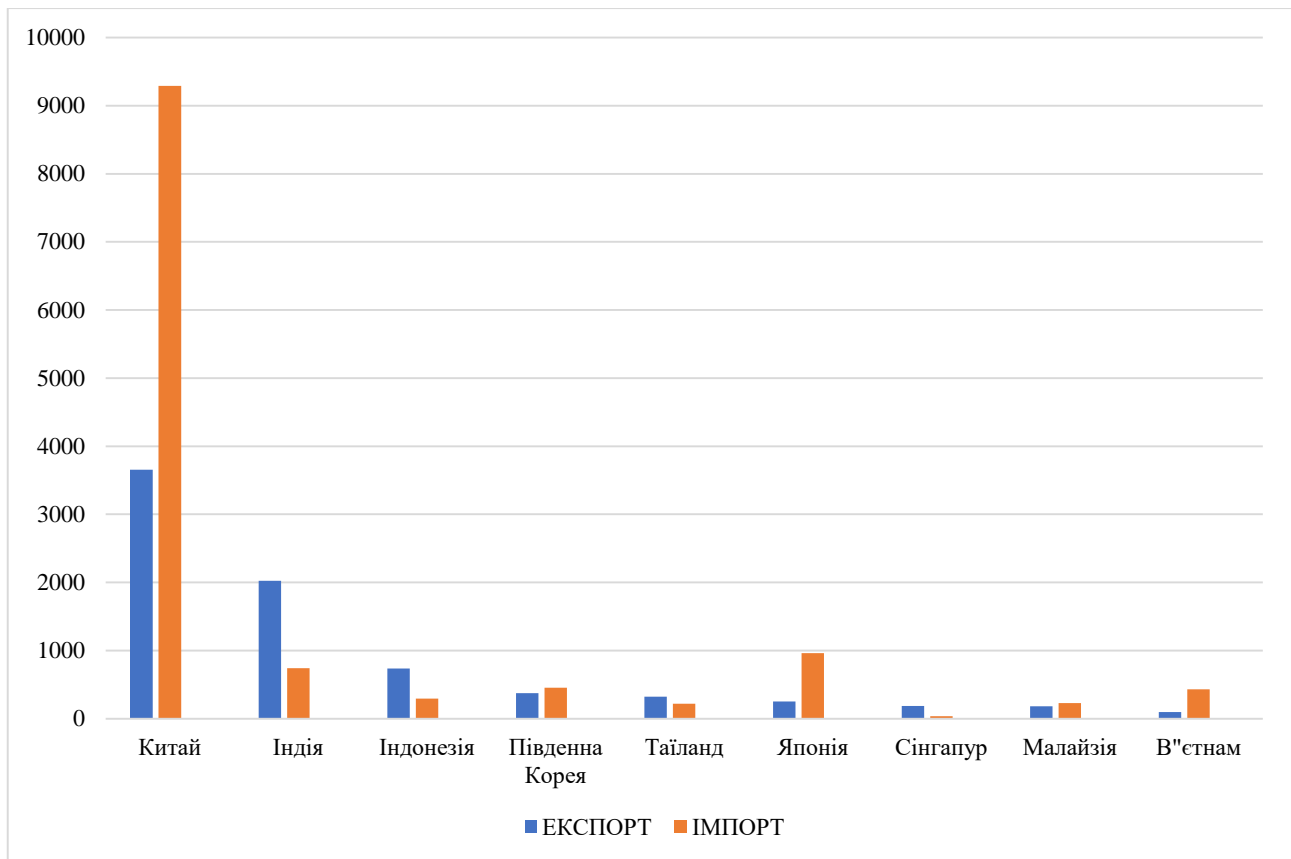

Рисунок 1. Зовнішня торгівля України с країнами Азії (2019 р.)

Джерело: [1]

Темою наступних досліджень стане експортний потенціал вітчизняних виробників з іншими країни Азійського регіону.

Література

1. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> > e_iovt > arh_iovt2019 (дата звернення 08.09.2021).
2. Експорт та імпорт України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/eximp/> (дата звернення 08.09.2021).
3. Ерман Г. Величезні можливості. Як Азія може змінити долю України. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-55173910> (дата звернення 09.09.2021).
3. S&P Global: Accelerating Progress. URL : <https://www.spglobal.com/en/> (дата звернення 09.09.2021).

СЕКЦІЯ 2

ЕКОНОМІЧНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ, ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ANDREIEVA Kateryna, lecturer of the Department of Management and
Administration, Karazin Business School,
V.N. Karazin Kharkiv National University

GREEN RURAL TOURISM AS A COMPONENT OF RURAL TERRITORIES DEVELOPMENT

During the years, the problems and peculiarities of the development of the rural areas of Ukraine were given critically little attention, which led to the decline of the Ukrainian countryside, the outflow of population to the city, the destruction of infrastructure – ie the formation of deep socio-economic problems. However, current trends in rural development in Ukraine are closely linked to the results of decentralization reform, which aims to develop high standards of living for the rural population and capable economic competition in times of crisis (in particular, the COVID-19 pandemic).

The revival and development of rural areas are closely related to increasing the efficiency of agro-industrial production, increasing the competitiveness of products and improving the living standards of the rural population, as well as increasing the tourist potential of the villages as part of its sustainable development.

In this context, the experience of European countries is an example of effective rural development. Modern European policy of rural development is focused on their transformation into an attractive place to live, work and invest; creation of new jobs; rational and predictable use of natural resources; creation of an effective management system for rural development on the basis of interaction of subjects and effective use of public experience and achievements; achieving high strategic results.

The Ukrainian village has an extremely rich historical and architectural heritage, culture, original life, picturesque landscapes given by nature, as well as medical and recreational resources. Including the existing problems with attracting business and creating jobs in rural areas, there is a need to find new solutions to increase the competitiveness and attractiveness of rural areas. One such solution is the development of rural green tourism [3].

The development of rural green tourism is widely covered in the scientific works of D. Bobrovnyk [7], M. Gobrey [6], A. Gotselyuk [2], I. Grishova [5].

In national and international practice, the term “rural green tourism” is quite common, which became especially common in France and Switzerland in the twentieth century, and has since that time become the most widely used. Today in the scientific literature, there are many definitions of rural green tourism, in particular:

1) a type of tourism activity which involves the environment and ethical diversity of the area or implements the skills of effective green management of the natural environment [4];

2) a form of tourist activity, which includes recreation within the countryside, including in villages and small towns, which involves living in private estates [4].

The main forms of rural green tourism are presented in Fig. 1.

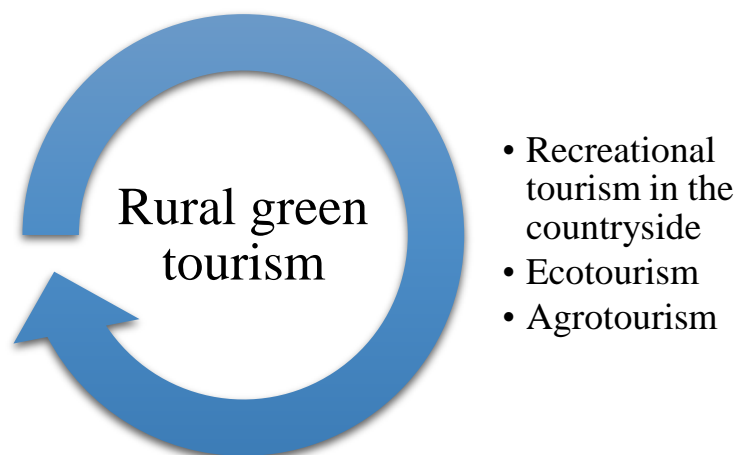

Figure 1. Forms of rural green tourism

Source: built by the author on [8]

The experience of foreign countries shows that tourists often give up other types of recreation in favour of recreation in the countryside. For example, 35% of EU city dwellers prefer rural holidays (49% in the Netherlands) [1].

The positive impact of rural green tourism on solving socio-economic problems of the village is:

- in expanding the employment of the rural population;
- in providing additional earnings;
- in expanding employment opportunities for the rural population not only in the manufacturing sector, but also in the service sector.

Today, rural tourism is developing quite rapidly and in some countries attracts a significant part of foreign tourists. Rural tourism, especially under the implementation of targeted development programs, has a positive impact on the preservation and development of rural areas, the rational use of their resource potential, stimulates the development of personal farms, expanding demand for organic, natural food and rural development, rural construction, folk crafts, culture and identity, ie in general to address the socio-economic problems of rural areas, especially the problems of employment in rural areas. All this ultimately affects the level of competitiveness of rural areas, which is manifested in increasing the level of their socio-economic development.

References

1. Chorna N.M. Green tourism as a promising area of rural development. *Socio-political, economic and humanitarian dimensions of Ukraine's European integration: coll. of sci. works of VIII Int. sci.-practical conf.*, Vinnytsia, June 3, 2020, Vinnytsia, 2020, P. 250–255.

2. Gotselyuk A. Yu. Rural green tourism - a priority direction of diversification of economy of rural territories of the Nikolaev region. *Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic sciences*. 2014. №2. P.174–177.
3. Rural green tourism in Ukraine. All about tourism: website. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/vasyljev.htm (accessed on 29.10.2021).
4. Serdyukova O.M. The essence of rural green tourism. *Economy and state*. 2014. № 3. P. 87–90.
5. Shabatura T. S., Nikoliuk O. V, Gryshoval Yu. Benchmarking as an innovative tool for the financial activity of the rural green tourism enterprises. *Economika APK*. 2020. №3. P. 80-88. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202003080>.
6. Tyschuk I., Luzhanska T., Gobrey M. Organizational and economic mechanism of using the resource potential of rural green tourism in the region. *Economic Forum: a scientific journal*. Lutsk: RVV Lutsk NTU, 2017. № 3. P. 117–122.
7. Yatsiv I.B., Bobrovnyk D.O. Estimation of the potential of using benchmarking to increase the competitiveness of agricultural enterprises. Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2020. №1. P. 106–118. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.01.11>.
8. Zima O.G., Golub M.O. Categorical and conceptual features of ecological, green, rural tourism. *Business-Inform*. 2015. №1. P. 241–245.

БУРДУКОВА Марина, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

МОТИВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сьогодні однією з основних проблем управління персоналом є складність побудови ефективної системи мотивації трудової діяльності. Мотивація – найважливіший чинник результативності та продуктивності роботи співробітника, і в цій якості вона складає основу його трудового потенціалу, тобто всієї сукупності властивостей, що впливають на виробничу діяльність.

Мотивація є однією з функцій менеджменту. У загальному вигляді можна сказати, що мотивація – це сукупність рушійних сил, які спонукають людину до дії. Ці сили у кожної людини індивідуальні, знаходяться «всередині» неї або впливають ззовні, змушуючи робити ті чи інші вчинки свідомо чи несвідомо. Цілеспрямоване застосування мотивації називається мотивуванням.

Мотиваційний процес включає в себе [1]: оцінку незадоволених потреб, формулювання цілей, спрямованих на задоволення потреб, визначення дій, необхідних для задоволення потреб.

Побудова системи мотивації персоналу в організації – складний процес, який, незважаючи на унікальність кожної організації, підпорядковується деяким загальним правилами. Більшість науковців виділяють наступні принципи побудови системи мотивування [2, 3]: відповідність корпоративній культурі;

реалістичність (наявність можливості реалізації системи в умовах конкретної компанії, у т. ч. бюджету); прозорість (зрозумілість і справедливість); логічність і збалансованість; динамічність і гнучкість; системність побудови; відповідність очікуванням співробітників; націленість на певний результат.

У теорії управління персоналом існує безліч класифікацій видів мотивації співробітників. Ряд дослідників виділяють два основних її види:

- по-перше, мотивація може бути внутрішньою, тобто люди можуть мотивувати самих себе на виконання роботи, яка задовольняє їх потреби або наближає до досягнення поставленої мети;
- по-друге, існує зовнішня мотивація, яка виходить від керівника організації.

До чинників внутрішньої мотивації відносяться відповідальність (відчуття важливості та необхідності виконуваної роботи), незалежність (свобода дій), можливість розвивати та використовувати навички й здібності, цікава робота, можливість для просування та розвитку.

Зовнішніми мотиваторами (що робиться для людей, щоб мотивувати їх) є певні різновиди винагороди (підвищена оплата, похвала), просування і покарання (дисциплінарні заходи, штрафи, критика).

Таким чином, людиною керують якісь мотиви, які спонукають її до трудової діяльності. Мотив – це усвідомлене спонукання до досягнення конкретної мети, що розуміється індивідом як особистісна необхідність. Іншими словами, мотив «направляє» людину, спонукає її до конкретної діяльності в тому випадку, якщо вона якимось чином веде до задоволення потреб індивіда. Трудові мотиви діляться на дві основні групи:

- біологічні мотиви відображають фізіологічні потреби людини;
- соціальні мотиви, до яких можна віднести потребу бути в колективі (колективізм); особисте самоствердження та самореалізацію; мотив самостійності в роботі; мотив надійності або стабільності; мотив придбання нового; мотив справедливості; мотив змагальності.

Ще одна класифікація видів мотивації виділяє її матеріальні та нематеріальні форми.

До форм нематеріальної мотивації співробітників, як правило, відносять різні методи підвищення привабливості роботи в даній організації, такі як: можливості кар'єрного зростання; отримання права дорадчого голосу при прийнятті рішень керівництвом; підвищення кваліфікації; організація гнучкого графіка роботи тощо.

У свою чергу матеріальна мотивація включає в себе два види: пряма – погодинна / відрядна оплата праці, преміювання трудових досягнень, участь у прибутках компанії, оплата навчання тощо; непряма – надання пільг для придбання (оплати) житла, пільги на проїзд у транспорті, організація харчування в організації тощо.

Найчастіше менеджмент організації приділяє велику увагу матеріальній мотивації, ігноруючи нематеріальну складову. Безумовно, матеріальна мотивація має свої переваги. Зокрема, вона є більш універсальною, оскільки

кожен працівник, незалежно від посади, яку він обіймає в організації, націлений на отримання доходу від його безпосередньої трудової діяльності.

Однак, слід зазначити, що незважаючи на ефективність та універсальність матеріального стимулювання, використання тільки цієї складової не принесе бажаного результату. Кожному працівнику притаманні його особисті індивідуальні цілі та цінності, а також потреби. Крім того, матеріальні виплати часто призводять до виникнення конфліктів, оскільки ставиться під сумнів об'єктивність і справедливість їх розподілу.

Тому необхідно використовувати способи матеріальної компенсації й одночасно з ними заходи, якими виступають методи нематеріального стимулювання. Головним принципом у цьому випадку повинна стати об'єктивність і прозорість використаних схем заохочення, персонал повинен бути поінформований про критерії оцінки їх діяльності, які використовує керівництво організації.

Також вчені виділяють основні елементи мотивації, що впливають на залученість і лояльність персоналу [1, 2]:

- матеріальна мотивація, яка включає в себе оплату праці; бонуси; преміювання за видатні результати; пільги; нагороди;
- умови роботи, які полягають в організації робочого місця, приміщення; наявності необхідних інструментів і обладнання; навчанні; забезпеченні необхідної інформації; забезпеченні безпеки;
- якість роботи, що включає: свободу дій; інтерес до роботи; досягнення; рівень завантаженості; ставлення до роботи; відчуття цінності вкладу в загальний результат;
- можливість просування і розвитку, що проявляється в навчанні та розвитку для майбутньої ролі; просуванні в кар'єрі; оцінці результатів діяльності та наявності зворотного зв'язку;
- баланс між роботою та особистим життям, що полягає у підтримці з боку керівництва; розумінні потреб співробітника, гнучкості; стабільності доходу; розвинених соціальних відносинах на роботі;
- цінності та культура, що визначають: стиль лідерства; цінності та поведінку в трудовому колективі; репутацію організації; заохочення (визнання заслуг); поділ відповідальності за прийняття ризику.

Таким чином, високий рівень мотивації співробітників дозволяє полегшити, спростити процес управління та швидше досягти організаційних цілей за допомогою зниження рівня контролю за діяльністю суб'єктів управління, оптимізації їх роботи самими співробітниками, мінімізації часу та витрат на переконання співробітників у необхідності змін та їх впровадженні.

Література

1. Гавриш О. А. Технології управління персоналом : монографія. Київ : НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського», 2017. 528 с.
2. Sinek S. Start with why: how great leaders inspire everyone to take action. Portfolio; Illustrated edition, 2011.

3. Thomas K., Waterhouse R. Intrinsic motivation at work: 2nd edition: what really drives employee engagement. Unabridged, 2012.

ГЛАДКИЙ Олександр, д.г.н., проф. кафедри туризму та рекреації, академік Національної академії наук Вищої освіти України, Київський національний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У СИСТЕМІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ АГЛОМЕРАЦІЙ УКРАЇНИ

Державні та регіональні органи влади, а також інші стейкхолдери активно використовують ринкові механізми регулювання розвитку виробництва окремих територій господарських агломерацій України, які можна умовно поділити на стимулюючі та забороняючі. Перші лежать у площині надання економічних пільг і стимулів для підтримки тих господарських підприємств, розвиток яких є пріоритетним на певній території, виходячи з особливостей її ресурсного потенціалу (природного, трудового, капітального тощо), а також для тих підприємств, діяльність яких забезпечує стійкий розвиток економіки держави, оптимізацію її соціально-економічного середовища. Друга група механізмів складається із заборон і санкцій, що запобігають неконтрольованому використанню ресурсів, нечесній конкуренції, забрудненню середовища і захищають інтереси більшості. Вона заснована на законодавчій і нормативно-правовій базі держави [1].

Перша група ринкових механізмів регулювання розвитку виробництва певної території в галузі стимулюючих заходів включає в себе надання прямої фінансової підтримки та залучення інвестицій з боку держави в пріоритетні види діяльності, їх субсидування, субвентування та податкове кредитування, надання поворотних та безповоротних кредитів та грантів, створення та оплату вагомого державного замовлення на продукцію пріоритетного підприємства, передачу технологій та інновацій, фінансування екологічних та науково-інноваційних витрат тощо. В останній час популярними стимулюючими заходами державного регулювання розвитку виробництва в ринкових умовах стало будівництво соціального житла для працівників пріоритетних господарських підприємств, об'єктів транспорту і зв'язку та соціальної інфраструктури з метою активізації підприємницької діяльності в регіоні. В умовах агломерацій ці заходи спрямовані на підтримку відповідної спеціалізації та концентрації виробництва окремих агломерованих поселень і територій, ліквідацію галузевих і територіальних диспропорцій їх розвитку, що викликані недостатньо повним врахуванням особливостей агломераційного ефекту. Ними забезпечується стимулювання тих видів господарської активності, які здатні принести максимальну вигоду, використовуючи переваги свого розміщення. Джерелом реалізації стимулюючих заходів стають місцеві бюджети агломерованих поселень та районів, влада яких залучає до себе ті види господарської

підприємницької діяльності, які в умовах даної території можуть отримати найбільші конкурентні переваги та максимальні прибутки, сприяючи своєю діяльністю активізації соціально-економічного розвитку даного адміністративно-територіального утворення.

Серед економічних стимулів регулювання розвитку виробництва вагоме місце посідає створення пільгових умов і режимів функціонування підприємств [2]. До них належать пільгове кредитування, оподаткування, інвестування, надання пільг при веденні зовнішньоекономічної діяльності, при просуванні виробленого товару на ринку, при розміщенні рекламної інформації тощо. Пільги використовуються також при реструктуризації заборгованостей пріоритетних для певної агломерованої території підприємств, при встановленні ставок орендних платежів, тарифів на енерго- та водопостачання.

Важливою складовою стимулювання формування високорозвиненого ринкового середовища в межах господарських агломерацій є надання пільгових умов для окремих категорій фізичних та юридичних осіб (перш за все, для тих господарських підприємств, діяльність яких спрямована на підтримку і розвиток агломераційного ефекту території) при торгівлі економічними обов'язками та правами власності (зокрема в галузі нерухомості). Саме ці види підприємництва, на думку ряду вчених [3], формують в межах агломерованого середовища додаткові переваги розвитку високорентабельних і комерційно-спрямованих галузей господарства та активізують процеси агломерування виробництва на основі отримання додаткових вигод від місцеположення підприємств.

В умовах агломерації пільгами користуються ті галузі виробництва, які є профільними для певних агломерованих територій та здатні максимально повно використовувати переваги свого агломерованого розміщення. Вони будуть детально розглянуті нами нижче. Джерелом реалізації зазначеного механізму стає державний бюджет та спільний консолідований бюджет органів управління агломерацією, що розробляється, приймається та використовується спільними органами влади агломерованих районів та поселень для реалізації стратегічних програм і планів соціально-економічного розвитку.

Нарешті, економічні санкції у вигляді штрафів і стягнень застосовуються в механізмах регулювання розвитку виробництва території з метою дотримання вимог чинного законодавства в галузі ведення підприємницької діяльності, природокористування, використання природних, земельних, трудових та інтелектуальних ресурсів тощо. Ці санкції діють на всій території держави, однак в умовах агломерації їх використання активізується через загострення конкуренції, дефіцит ресурсів, високу сконцентрованість різних видів людської діяльності.

Зазначені вище стимулюючі та забороняючі заходи є інструментарієм для оптимізації формування агломераційного ефекту території за допомогою відповідних управлінських рішень, що приймаються на регіональному та державному рівнях [2]. До компетенції регіональних органів влади агломерації відносяться переважно заходи економічного стимулювання господарської і підприємницької активності на підвладній території (за рахунок розвитку і поширення агломераційного ефекту та адаптації його впливу). Вони витікають

із стратегічних рішень державної влади, що регламентують пріоритетність розвитку певних видів економічної діяльності агломерації на основі загальнонаціональних інтересів. При цьому, розробка механізму реалізації подібних стратегічних рішень покладається на органи влади центрального ядра агломерації.

Зазначені вище рішення входять до комплексу заходів із стратегічного планування соціально-економічного розвитку агломерації. Вони засновані на основних положеннях Закону України „Про місцеве самоврядування в Україні” і визначають можливість місцевих громад агломерованих поселень приймати самостійні рішення щодо напрямків соціально-економічного розвитку території та власної економічної політики. При цьому мають враховуватися потреби господарських підприємців в отриманні додаткових прибутків, потреби державних та місцевих органів влади у наповненні бюджету та потреби місцевого населення у соціальних, правових, економічних, трудових та екологічних гарантіях [3].

Література

1. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці К.: Наукова думка, 1993. 218 с.
2. Тарангул Л. Л. Трансформаційні процеси і регуляторна політика в економіці України. Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. 222 с.
3. Clark G. L., Feldman M. P., Gertler M. S. The Oxford Handbook of Economic Geography. New York, Oxford University Press, 2003. 742 p.

ДАВИДЕНКО Людмила, д.т.н., доцент, професор кафедри електричної інженерії,

Луцький національний технічний університет

ДАВИДЕНКО Ніна, к.т.н., старший викладач кафедри комп'ютерних наук,

Луцький національний технічний університет

АСПЕКТИ ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ БЕНЧМАРКІНГУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ВОДОПРОВІДНИХ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ДЛЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ЇХ ФУНКЦІОНУВАННЯ

У сучасних умовах виснаження запасів викопних енергоресурсів одними з перспективних завдань сталого розвитку є питання енергоефективності та зниження кінцевого енергоспоживання у всіх галузях. Відповідно до [1] перехід до ефективного споживання енергоресурсів із впровадженням інноваційних технологій є одним із пріоритетів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». У комунальній сфері найбільшим споживачем електроенергії є водопровідно-каналізаційне господарство, функцією якого є надання послуг з водопостачання споживачів та водовідведення. Водопровідне господарство

(ВГ) населеного пункту містить низку підсистем, технологічні об'єкти яких споживають електроенергію для перекачування води, подачі її в мережу, а також воду, яка є не лише продукцією, що продається споживачам, а й ресурсом, необхідним для реалізації процесу водопостачання-водовідведення.

Посилення ролі і значення ефективності використання енергоресурсів висуває в число першочергових проблему підвищення дієвості управління процесом енергоспоживання. Проблема підвищення енергоефективності ВГ є комплексною, її вирішення потребує прийняття управлінських рішень як на рівні окремих підприємств, так і на регіональному рівні та рівні галузі. Енергетична ефективність виробництва є однією з складових загальної ефективності, оцінка її по регіонах, підприємствах, технологічних процесах дозволяє виявити резерви підвищення ефективності функціонування підприємств [2] та галузі в цілому.

Згідно [3] «енергоефективність» означає відношення випуску продукції, послуги, товарів до вхідної енергії. Разом з тим, енергетична ефективність – комплексна категорія, яка не може бути виражена єдиним показником [4] і для якої складно розрахувати узагальнений показник. Аналіз енергоефективності складної системи та її об'єктів без необхідності узагальнення показників енергоефективності, а лише на підставі виявлених їх еталонних значень, є можливим за умови використання процедур порівняльного аналізу – концепції бенчмаркінгу, яка полягає в поширенні передового досвіду та кращих досягнень в цій сфері [5]. Бенчмаркінг використовується з метою удосконалення діяльності через розуміння методів і способів дій для досягнення високого рівня ефективності, орієнтуючись на кращі аналоги. Для забезпечення повноцінного бенчмаркінгу енергоефективності необхідною є консолідація і обробка даних щодо енергоспоживання та характеристик його ефективності, процедур їх порівняння та механізмів узагальнення отриманих результатів.

Потреба в автоматизації процесів управління енергоефективністю та значна кількість інформації (технологічна, енергетична, експертна, інформація про виробничі одиниці), яку слід враховувати, зумовлює необхідність створення інформаційно-аналітичної системи (ІАС) бенчмаркінгу енергоефективності ВГ, яка повинна враховувати цілі підвищення рівня енергоефективності на мікро- та макрорівнях. Для вирішення задач бенчмаркінгу енергоефективності ВГ доцільно забезпечити інтеграцію інформаційних ресурсів підприємств в єдиний інформаційний простір (ІПр) та створити на його основі ІАС регіонального та галузевого рівня. Зведена інформація повинна бути доступна фахівцям галузі шляхом організації спеціалізованого Інтернет-ресурсу.

Єдиний ІПр бенчмаркінгу енергоефективності ВГ слід розглядати як сукупність баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, які функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами [6]. Формування ІПр повинне передбачати горизонтальне та вертикальне інтегрування інформації, що має свої особливості та специфіку організації. Горизонтальне інтегрування передбачає об'єднання інформації, отриманої від об'єктів інформаційної взаємодії одного рівня ієрархії, кожен з яких має свою систему обробки і зберігання інформації, засоби її передачі тощо. Учасники горизонтальної взаємодії виступають

як рівноправні партнери, а консолідація інформації в єдиному ІПр забезпечує можливість порівняльного аналізу їх енергоефективності. Вертикальне інтегрування передбачає агрегування інформації, отриманої від об'єктів інформаційної взаємодії нижчих рівнів, та її консолідацію для подальшої обробки та аналізу на вищому рівні. При вертикальній інформаційній взаємодії об'єкти нижчого рівня є складовими компонентами організаційної структури суб'єктів вищого рівня. Це зумовлює однакові підходи і технології до обробки та зберігання даних на різних рівнях. Побудова багаторівневого ІПр повинна базуватись на принципі системної інтеграції, що охоплює об'єкти та всіх рівнів бенчмаркінгу енергоефективності ВГ з урахуванням вимог щодо застосування та реалізується з використанням компонентно-орієнтованої технології. Основою реалізації цієї технології є метод декомпозиції. Створення єдиного ІПр, в якому буде зібрана інформація про характеристики енергоефективності кожного підприємства ВГ, забезпечує можливість реалізації процедур бенчмаркінгу енергоефективності і пошуку кращих практик енергоефективності для підвищення рівня енергоефективності підприємства, в тому числі, з урахуванням зовнішньої щодо об'єктів партнерів-бенчмаркінгу інформації. Побудова єдиного багаторівневого ІПр та ІАС бенчмаркінгу енергоефективності є основою підвищення оперативності та якості інформаційного забезпечення управлінських рішень за рахунок своєчасності та достовірності даних щодо енергоефективності об'єктів ВГ; формування єдиної бази даних показників енергоефективності для підвищення ефективності аналізу, виявлення потенціалу для енергозбереження; забезпечення аналізу досягнутих результатів.

Література

1. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» від 12.01.2015 № 5/2015. URL <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 10.10.2021).
2. Енергетична політика за межами країн – членів МЕА: Україна 2012. Основні положення та рекомендації. Загальна енергетична політика. OECD/IEA: International Energy Agency, 2012. 42 с.
3. Directive 2012/27/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on energy efficiency, amending Directives 2009/125/EC and 2010/30/EU and repealing Directives 2004/8/EC and 2006/32/EC. *Official Journal of the European Union*. 2012. L 315. pp. 1-56. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/> (дата звернення: 15.09.2021).
4. Денисюк С.П. Формування політики підвищення енергетичної ефективності – сучасні виклики та європейські орієнтири. *Енергетика: економіка, технології, екологія*. 2013. №2. С. 7–22.
5. Розен В.П., Тишевич Б.Л., Розен П.В. Методологія бенчмаркінгу енергоефективності для промисловості України. *Енергосбережение. Энергетика. Энергоаудит*. 2012. №06 (100). С. 9–19.
6. Актуальні проблеми формування та розвитку європейського інформаційного простору : монографія. За заг. ред. Є.Б. Тихомирової. Луцьк : Вид-во ВМА «Терен», 2012. 354 с.

ДИКАНЬ Валерія, д. е. н., професор, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
АНГЕЛІС Єлизавета, магістрант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

Виходячи з географічного розташування, Україна – це східноєвропейська держава. Традиційно відносини з прикордонними країнами займають важливе місце у зовнішньоекономічній діяльності будь-яких держав. Не є виключенням і Україна, адже тісна економічна співпраця з членами Вишеградської четвірки надає можливість нашій державі врахувати європейський досвід використання демократичних інструментів регулювання соціально-економічної діяльності. Саме це обумовлює актуальність даної проблеми, оскільки підвищення рівня конкурентоспроможності української економіки залишається пріоритетним завданням для Української Держави в умовах євроінтеграційного процесу.

Передумовами для співробітництва країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) стали історико-культурна спадщина, спільні кордони, транспортні шляхи, усталені торговельно-економічні, політичні взаємини. Ці властивості відокремлюють Центрально-Східну частину європейського континенту в окремий субрегіон, у якому виникли власні інтеграційні угруповання.

Консолідація регіональних зв'язків Польщі, Угорщини, Чехії та Словаччини шляхом збереження дружніх та добросусідських взаємовідносин призвела до започаткування формату «Вишеградської групи» («V4») у 1991 році. Від самого початку «V4» виконувала роль платформи для вступу чотирьох країн в Євросоюз, але після їх приєднання організація не втратила свого значення. Вишеградська група покликана сприяти зближенню держав в енергетичній, культурній, освітній, науковій та інших сферах з метою дотримання стабільності в регіоні, нормалізації двосторонніх та багатосторонніх контактів з позарегіональними гравцями [5].

Формальна взаємодія України з «V4» розпочалася ще у грудні 1999 року на зустрічі глав держав у Високих Татрах, але активізація відносин по лінії «V4» – Україна відбулася лише у 2004–2005 рр., що було пов'язано з приходом до влади в Україні політиків з євроінтеграційними поглядами. Саме тоді був започаткований новий формат співробітництва «V4+Україна», покликаний укріплювати співпрацю країн у сфері енергетики, безпеки та оборони [2]. Об'єднуючим фактором у взаєминах України та центральноєвропейських сусідів стало забезпечення енергетичної безпеки, оскільки країни ЦСЄ – це енергетично слабкі та залежні держави від імпорту енергоресурсів, насамперед російських. Після анексії Криму і подій на сході України питання енергетичної безпеки стало як ніколи актуальним для офіційного Києва. Усі країни «V4» беззаперечно підтримали непорушність національних кордонів України та її територіальну

цілісність, визначивши російські дії порушенням принципів міжнародного права. Завдяки координації зусиль та підтримці з боку Вишеградської групи, Україна змогла відмовитись від закупівлі природного газу у Росії у 2015 році, знайшовши альтернативних постачальників в обличчі своїх сусідів. Внаслідок реверсу газу зі Словаччини за 7 місяців 2020 року імпорту склав 5,4 млрд кубометрів (збільшився на 16% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року), з Угорщини – 2,7 млрд кубометрів (на 26%) і з Польщі – 1,1 млрд кубометрів (на 33%) [4]. Також країни «V4» є важливими торговельними партнерами для України, передусім Польща. За даними 2020 року експорт українських товарів у Польщу склав близько 3,3 млрд дол. США, а імпорту з Польщі – 4,1 млрд дол. США. У 2020 році Республіка Польща зайняла друге місце серед експортерів та четверте місце серед імпортерів України [1].

Окрім двосторонньої економічної кооперації, Вишеградський фонд фінансує соціально-культурні та освітні заходи для східних партнерів. Громадяни України також мають можливість брати участь у різних проектах фонду, таких як:

1. Програма мобільності державних службовців – навчання державних службовців з країн Східного партнерства механізмам реалізації галузевих реформ та гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС на прикладі досвіду членів «Вишеградської четвірки».

2. Наукова платформа для підлітків – організація лекцій та семінарів для підвищення обізнаності про важливість науки серед українських підлітків та залучення їх до міжнародної наукової спільноти через співпрацю з країнами «V4»

3. «CENTROPA» – проведення тренінгів, що сприяють культурному взаєморозумінню, поглибленню знань про європейську, зокрема єврейську, історію XX століття, вихованню толерантності за допомогою інноваційного підходу [3].

За період 2000–2020 рр. більшість стипендіатів програм Вишеградського фонду склали українці серед країн, що не входять до «V4». Цей показник свідчить про високий рівень залучення українців як учасників європейських проектів та програм [3].

Отже, багатогалузева взаємодія між Україною та членами Вишеградської четвірки має позитивну тенденцію через спільність інтересів та пріоритетів. Збереження такої динаміки в перспективі зможе призвести до збільшення міждержавних контактів, посилення діалогу між сторонами щодо питань транзиту енергоносіїв, утворення сумісних проектів. Але існує вірогідність погіршення відносин між Україною та «V4» в період наступного головування Угорщини (2022–2023 рр.) у Вишеградській групі, що обумовлено погіршенням українсько-угорських взаємин внаслідок виникнення конфліктної ситуації навколо мовних прав угорської нацменшини Закарпаття і транспортування газу з Росії до Угорщини в обхід українських кордонів.

Література

1. Зовнішня торгівля товарами за країнами–партнерами. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/ztt/ztt_kr_part_20_ue.xls (дата звернення: 02.10.2021).
2. Співробітництво в сфері безпеки V4 + Україна: межі можливого. URL : <http://prismua.org/v4ukraine-security-cooperation-limits-possible-ukrainian-perspective/> (дата звернення: 02.10.2021).
3. 2020 annual report of the international Visegrad Fund. URL : https://s3.eu-central-1.amazonaws.com/uploads.mangoweb.org/shared-prod/visegradfund.org/uploads/2021/09/V4_annual-report-2020_online.pdf (дата звернення: 03.10.2021).
4. Gas imports to Ukraine exceeded 9 billion cubic meters for 7 months of 2020. URL : <https://tsoua.com/en/news/gas-imports-to-ukraine-exceeded-9-billion-cubic-meters-for-7-months-of-2020/> (дата звернення: 02.10.2021).
5. History of the Visegrad Group. URL : <https://www.visegradgroup.eu/about/history> (дата звернення: 01.10.2021).

ДУДНІК Людмила, аспірант Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

ПЕРЕДУМОВИ ПІДВИЩЕННЯ СТАЛОСТІ РОЗВИТКУ ПРИ УПРАВЛІННІ РУХОМ ТОВАРОПОТОКАМИ В АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ МЕРЕЖАХ

Узагальнено можемо зазначити, що до середини ХХ століття в економічно розвинених країнах світу переважало споживацьке відношення до ресурсів та навколишнього середовища. Зменшення обсягів запасів природних ресурсів, збільшення кількості населення та посилення наслідків його життєдіяльності та господарської діяльності на довкілля обумовили необхідність постановки питання про раціональне відношення до навколишнього середовища. Результат таких дій проявився в формуванні концепції сталого розвитку та в обґрунтуванні цілей його досягнення відносно різних складових економічного та господарського життя.

Питання сталого розвитку є багатоаспектним, якому приділяли увагу вчені з усього світу. У контексті відміченого, у межах даної публікації, зазначимо таких учених як Нікішина О.В. [1] та Жученко А.М. [2]. Жученко А.М., розглядаючи змістовну інтерпретацію поняття «сталий розвиток», наголошує на тому, що для його досягнення необхідним є створення відповідної системи, яка б у довгостроковому періоді забезпечувала досягнення високого рівня та якості життя населення. При цьому, якщо досягнення високого рівня життя пов'язано ним із примноженням капіталу, то підвищення рівня якості життя, у свою чергу, базується на неприпустимості виснажливого використання природних ресурсів [2, с.431]. У свою чергу, Нікішиною О. В., при дослідженні питань діагностики ефективності функціонування логістичних мереж товарних

ринків, акцентується увага на доцільності синтезу чотирьох наукових підходів: регуляторного, відтворювального, концепцій діаграми збалансованих переваг та стійкого розвитку. При цьому, нею наголошується на важливості визначення цільових орієнтирів системи діагностики, де поряд із оцінюванням рівня забезпечення розширеного відтворення товароруху на ринку та оптимізації загальної доданої вартості ще й забезпечення досягнення цілей сталого розвитку [1, с. 3–16].

Невід’ємною складовою еволюції людства є еволюція його господарських та економічних систем. Узагальнено можна виділити три основні елементи таких систем: ресурси, переважний технологічний спосіб їх видобутку й використання та спосіб економічних відносин залучення людей в господарські процеси.

Для кожного із зазначених елементів також властивою є еволюція. Відносно ресурсів багато науковців та експертів зазначають таку їхню властивість як вичерпність. На перших етапах розвитку людства переважав суто споживацький характер відношення до природних ресурсів. На даному етапі вже яким є усвідомлення обмеженості багатьох з видів ресурсів та необхідності диференційованого відношення до них.

Вивчення джерел спеціальної літератури дає нам підстави виділити наступні підходи по відношенню до ресурсів: раціональне використання, альтернативне використання та інноваційні шляхи створення замінників ресурсів, інноваційні шляхи підвищення продуктивності ресурсів. Можливими шляхами раціонального використання окремих видів ресурсів є: введення нормативів споживання води для населення та господарських цілей, раціональне використання добрив за рахунок їх точкового внесення та дражування, для економії паливно-мастильних матеріалів перехід на диференційовані режими роботи транспортних засобів на полях залежно від щільності ґрунту, кута нахилу поверхні ґрунту, швидкості руху транспортних агрегатів, поширення використання комбінованих транспортних агрегатів для виконання декількох операцій на один прохід тощо.

До альтернативних шляхів використання можна віднести пошук альтернативних джерел енергії, наприклад, за рахунок використання вітрової та сонячної енергії, переведення транспортних засобів на використання електричної енергії замість ПММ, поширення використання водних шляхів, поширення використання біопалива в транспортних засобах.

Відносно способу економічного залучення людей в господарські процеси слід зазначити можливість багаторівневого викладу даного питання. Якщо розглядати найвищий рівень – рівень державного устрою, то тут слід відзначити еволюцію за суспільними формаціями: первісно общинною, рабовласницькою, феодальною, капіталістичною, адміністративно-господарською (соціалістичною) та пост-капіталістичною (пост-соціалістичною). З розвитком виробничих сил відбувалось посилення тиску людства на природні системи щодо можливостей використання природних ресурсів. З розвитком суспільних укладів відбувалось збільшення кількості людей та посилення їхніх можливостей з використання ресурсів. Це призвело до появи негативних наслідків

господарської діяльності: зменшення кількості ресурсів, забруднення навколишнього середовища, поширення проявів несприятливих погодних умов.

Зазначене обумовило постановку питання ведення такої господарської діяльності, результати якої, не зменшували б можливості майбутніх поколінь на задоволення їхніх потреб. Це проявилось у формуванні концепції сталого розвитку, відповідно якого здійснення господарських процесів повинно не тільки базуватися на досягненні економічних цілей, а й враховувати також як соціальні, так і екологічні чинники. У цьому відношенні важливим є визначення із чинниками передумов досягнення сталого розвитку, тобто здійснення управління вирішенням проблеми його досягнення базуючись на системних позиціях. Це передбачає також обґрунтування необхідних заходів із урахуванням параметрів систем наявних у держави ресурсів, переважного технологічного способу їх видобутку й використання та способу економічних відносин залучення людей в господарські процеси.

Література

1. Нікішина О. В. Методичні положення діагностики ефективності функціонування логістичних ланцюгів товарних ринків. *Економіка харчової промисловості*. 2020. Т. 12. Вип. 3. С. 3–16.
2. Жученко А. М. Поняття сталого розвитку в сучасній економіці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 13. С. 431–434.

ЄРШОВА Наталя, д.е.н., професор, професор кафедри бізнес-аналітики,
обліку і готельно-ресторанного бізнесу,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
ДРАСКОВІЧ Веселін, доктор філософії,
професор кафедри економіки та управління, Університет Чорногорії,
співзасновник і директор економічної Лабораторії перехідних досліджень
ДЕЛІБАШИЧ Міліца, асистент професора,
факультет бізнес-досліджень, Середземноморський університет Чорногорії

IERSHOVA Natalia, Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Business Analytics, Accounting and Hotel and
Restaurant Business,
National Technical University “Kharkiv Subtechnical Institute”
DRASKOVIC Veselin, PhD,
Professor of Maritime Faculty of Kotor,
Department of Economics and Management, University of Montenegro;
Co-founder and Director of the Economic Laboratory for Transition Research,
Podgorica, Montenegro
DELIBASIC Milica, Assist. Prof.
Faculty of Business Studies, Mediterranean University, Podgorica, Montenegro

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ

EFFICIENCY OF ENVIRONMENTAL AUDIT INFORMATION

Інтеграція України у європейській та світовій простір забезпечується розвитком такого напрямку аудиторської діяльності як екологічний аудит. У 2020 році на охорону навколишнього середовища вітчизняними суб'єктами витрачено 35591,1 млн грн (без ПДВ). У загальному обсязі витрат на охорону навколишнього середовища 63,9 % – поточні витрати, 36,1 % – капітальні інвестиції [1]. Розвиток екологічного аудиту в розвинених країнах обумовлений прийняттям законів з екологічного напрямку, розробкою стандартів для створення єдиного економічного і екологічного простору (Стандарт BS 7750 Інституту стандартів Великої Британії; Стандарт CSAZ 750-94 Канадської асоціації стандартів; ISO 14000, ISO 19000) [2, 3 та ін.].

Екологічний аудит це вид діяльності, який особливо актуальний для економічних агентів урбанізованих територій, а також при розробці інвестиційних програм (проектів). Відносини у сфері екологічного аудиту в Україні регулюються документами [4, 5 та ін.], де викладені принципи, процедури, що «...забезпечують раціональне використання, охорону, відтворення всіх видів природних ресурсів» [4, ст. 3].

На думку Галушкіної Т. П., Дорош Н. І., Єршової Н. Ю., Портної О. В., Ульянової Д. К., Шевчука В. Я. та ін. екологічний аудит відіграє важливу роль для без пекового управління та сталого розвитку суб'єктів господарювання, а також територій [6, 7].

Інформаційна база екологічного аудиту формується документами трьох рівнів: 1) екологічна політика підприємства, облікова політика, нормативні акти, стандарти підприємства; 2) інформація бухгалтерського обліку; 3) документація відділу охорони навколишнього середовища. Безумовним є взаємозв'язок між управлінням природоохоронною діяльністю (відділ охорони навколишнього середовища) та бухгалтерським обліком екологічних аспектів господарської діяльності. Такий зв'язок простежується при встановленні бази розрахунків платежів і податків на основі розроблених нормативів забруднень та лімітів відходів. Для забезпечення ефективного інформаційного модуля екологічного аудиту в бухгалтерії підприємства має бути організований облік витрат природоохоронного призначення, а також оцінка та облік екологічних зобов'язань, розрахунок податків в екологічній сфері. Основні документи: розрахунково-платіжні відомості заробітної плати працівників екологічних служб, лімітно-забірні картки на матеріали для ремонту природоохоронних основних засобів, акти приймання-передачі очисного обладнання, розрахунок утилізації відходів, відомості інвентаризації сировини та матеріалів, розрахунки земельного податку і плати за користування надрами. Регістри синтетичного та аналітичного обліку мають формуватися за кожним рахунком наприкінці місяця. Зниження ефективності інформаційного забезпечення екологічного аудиту пов'язано з тим, що інформаційні потоки, пов'язані з відображенням екологічної діяльності підприємства розчиняються у загальному потоці даних. Тому їх виокремлення з метою аналізу та планування утруднено.

Ефективність інформаційного забезпечення екологічного аудиту необхідно забезпечує внутрішня документація – внутрішня звітність. Форми внутрішньої звітності використовуються як для цілей аналізу, планування та контролю у системі екологічного менеджменту, також вони є складовою нефінансової звітності для забезпечення оцінки сталого розвитку економічного агента. Структуру форм внутрішньої звітності визначає керівництво та розробники виходячи з мети та завдань її складання. За різними підходами, від керівників нижчої ланки вимагають регулярного звіту про досягнуті успіхи в галузі охорони навколишнього середовища, в іншому - вище керівництво надає Раді директорів та акціонерам екологічні звіти. Такі звіти містять технічні, якісні та фінансові екологічні показники.

Ще одним кроком підвищення ефективності інформаційного забезпечення екологічного аудиту є система методів та процедур екологічного аудиту для зменшення екологічних, інформаційних і комерційних ризиків при прийнятті господарських рішень економічними агентами. Система методів та процедур екологічного аудиту спрямована на визначення кількісного (огляд, перерахунок) та якісного (документальна перевірка, перевірка правил дотримання обліку) стан об'єкта. Окремі методи екологічного аудиту (інвентаризація токсичних відходів) дозволяють переконатися в наявності, а також визначити умови зберігання,

порядок обліку та документального оформлення об'єктів інвентаризації. Аналітичними процедурами екологічного аудиту є: зіставлення залишків за рахунками за різні періоди; зіставлення показників екологічної звітності з плановими показниками; оцінка співвідношень між різними статтями звітності та зіставлення їх з даними попередніх періодів; зіставлення еколого-економічних показників з середніми по підприємству та виду економічної діяльності; баланс сировини, матеріалів та виходу готової продукції. Спеціальні методи екологічного аудиту використовуються під час вирішення нестандартних задач. Спеціальні прийоми включають складання матриць, орграфів, математичне моделювання і є оцінкою минулого, сьогодення та майбутнього стану об'єктів екологічного аудиту, логічне завершення процесу зіставлення. Такі задачі пов'язані з оцінкою екологічних зобов'язань підприємства.

Література

1. Державна служба статистики. URL : [http:// www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua) (дата звернення: 11.10.2021).
2. BS 7750 Specification for Environmental Management Systems. URL : <http://ekolog.org> (дата звернення: 11.10.2021).
3. ISO 14000 family – Environmental management. URL: <https://www.iso.org> (дата звернення: 11.10.2021).
4. Закон України «Про екологічний аудит» № 1862-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 45.
5. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України. URL : <http://www.menr.gov.ua> (дата звернення: 11.10.2021).
6. Єршова Н.Ю. Методичний підхід до оцінювання стратегічної стійкості підприємств на основі інформаційної платформи стратегічного управлінського обліку. *Економічний аналіз*. 2016. Том. 23. №2. С. 51–59.
7. Портна О. В. Фінансове забезпечення та впровадження аудиту ефективності діяльності закладів охорони здоров'я в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2009. № 869. С. 210–220.

ІЛЬІНА Марія, д.е.н., с.н.с., завідувач відділу екосистемного оцінювання природно-ресурсного потенціалу,
Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»
ШПИЛЬОВА Юлія, д.е.н., с.н.с., старший науковий співробітник відділу проблем економіки земельних і лісових ресурсів,
Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОСИСТЕМНИХ ПОСЛУГ У СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ

Під впровадженням будь-яких результатів наукових досліджень у господарську практику слід розуміти поширення ідеологічних концепцій, організаційних нововведень, технологічних винаходів з метою їх практичного використання задля поліпшення показників соціально-економічного розвитку та добробуту людей [1]. Під впровадженням також розуміють суспільно організовану і закріплену наявними та новими інституційними формами діяльність людей [2]. Основною формою впровадження є певним чином організована діяльність людей. Особливістю такої діяльності є її спільність, асоціативність або пов'язаність відносно залучених до неї суб'єктів, а також формалізований зв'язок між залученими до впровадження людьми в межах певної організаційної структури (структур).

Тому впровадження певних інструментів або рекомендацій (методологія оцінки екосистемних послуг є одним із прикладів таких розробок) покликане забезпечити фахівцям (представникам органів влади та місцевого самоврядування) виконання організаційної та регуляторної функцій. У випадку захисту екосистем та збереження біорізноманіття такі функції стосуються у першу чергу регулювання інтенсивності й особливостей використання екосистемних послуг та організації процесу управління ними. Управління екосистемами та їх послугами тісно пов'язане з природокористуванням як організованою та інституціалізованою діяльністю з охорони довкілля та раціонального й ефективного використання природних ресурсів.

Оцінювання екосистемних послуг та активів може бути обов'язковою вимогою для затвердження політичних документів – стратегій, планів розвитку регіону або громади; для участі у міжнародних та місцевих конкурсах проєктів технічної допомоги, грантової підтримки, комерційних конкурсах з приватизації чи оренди об'єктів державної або комунальної власності. У цьому випадку вимоги щодо процедури проведення і ухвалення екосистемної оцінки подібні до обов'язкової оцінки впливу проєктів або господарської діяльності на довкілля. При цьому слід зауважити концептуальну (ідейну) відмінність екологічної та екосистемної оцінки: перша має на меті збереження, захист довкілля та подолання його забруднення, а друга – підвищення ефективності природокористування, підтримку місцевої економіки та позитивний вплив на рівень добробуту мешканців територій розташування екосистем [3].

Обов'язковість екосистемного оцінювання має бути закріплена нормативними актами та мати єдиний методологічний супровід, який уможливить контроль якості, точності, відповідності оцінки, її порівняння з іншими аналогічними, а також моніторинг. Враховуючи методологічну складність екосистемного оцінювання, нормативними актами також мають бути визначені спеціально уповноважені організації (особи), уповноважені здійснювати таку оцінку, порядок їх сертифікації тощо.

Екосистемне оцінювання також може бути добровільним і здійснюватися органами влади, залученими науковими організаціями, громадськими об'єднаннями з метою удосконалення екологічної політики, управління природокористуванням, організації схем платежів за екосистемні послуги. Удосконалення екологічної політики на основі екосистемного оцінювання може відбуватися, наприклад, шляхом ухвалення рішень зменшити навантаження на екосистему, якщо її стан незадовільний, вона деградує або виснажена, розробки заходів з поліпшення стану екосистеми. Управління природокористуванням на основі екосистемного оцінювання включає регулювання використання природних ресурсів в межах оціненої екосистеми: відмова від використання або скорочення промислового, побутового чи навіть індивідуального використання певних видів ресурсів, підвищення вартості використання ресурсів (у т.ч. у вигляді штрафів, плати за ліцензування), стимулювання заміни споживання одних ресурсів іншими (у т.ч. за рахунок пільг та субсидій).

Організація схем платежів за екосистемні послуги на основі екосистемного оцінювання дає змогу місцевим мешканцям та органам влади більш точно визначити природно-ресурсний потенціал належної їм території, ступінь його залучення у господарську діяльність, власні можливості наповнення місцевого бюджету за рахунок регулювання економічної діяльності, здійснюваної за рахунок екосистемних послуг. Саме екосистемна оцінка дає змогу громаді ухвалити рішення про доцільність участі у схемах платежів за екосистемні послуги, а також визначити екологічні та фінансові умови такої участі. У випадку добровільного оцінювання екосистемних послуг методологічні підходи можуть варіюватися залежно від мети оцінювання, вимог щодо точності оцінки, кваліфікації залучених сторін.

Послідовність заходів з ухвалення рішень щодо управління екосистемами та використання їх послуг включає такі етапи: ідентифікація екосистем, їх функцій та послуг; картографування екосистем; визначення економічних, екологічних, соціальних вигод від використання екосистемних послуг; визначення вартості послуг (біофізична, соціальна, економічна та фінансова оцінка); залучення та врахування інтересів усіх сторін, зацікавлених у використанні екосистем та послуг; врахування інституціональних і нормативно-правових обмежень та умов, що визначають використання екосистемних послуг, ухвалення рішень щодо їх використання, моніторинг впливу ухвалених рішень на довкілля та стан екосистем.

Відповідно алгоритм впровадження методів оцінювання екосистемних послуг у систему управління природокористуванням включатиме такі важливі

етапи: визначення мети впровадження методів оцінки екосистем та їх послуг (обґрунтовано вище); визначення екосистем та екосистемних послуг, що будуть оцінюватися; кількісне та якісне біофізичне, екологічне, економічне оцінювання послуг; вибір одного з варіантів впровадження оцінки екосистемних послуг у процес ухвалення рішень; моніторинг результатів реалізації політики з урахуванням інтересів зацікавлених сторін.

Література

1. Економічна енциклопедія: у 3т. / відп. ред. С.В. Мочерний. Київ: Академія, 2002. Т.1. 864 с.
2. Зуєв В. Поняття впровадження в сучасному філософському дискурсі / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. URL : <https://ird.npu.edu.ua/files/zyev.pdf> (дата звернення: 17.10.2021).
3. Ільїна М.В., Шпильова Ю.Б. Значення екосистемних активів для забезпечення сталого розвитку територій. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. Вип. 4 (31). С. 93–98.

ПОДЛУЖНА Наталія, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки,
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
ДОЛГА Вікторія, магістрант кафедри економіки, обліку і оподаткування,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

ЗАКЛАДИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПОСЕРЕДНИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

У сучасних економічних умовах комплексний розвиток територій ґрунтується на впровадженні новітніх технологій у всіх сферах регіональної економіки. Тому основною проблематикою України національного та регіонального рівня відносно територіального розвитку є необхідність впровадження, налагодження прогресивності та підтримки інновацій, що потребує наявності відповідної технологічної бази у віддалених від центру регіону територіях. Задля підвищення рівня життя населення та забезпечення інклюзивного розвитку на зазначених територіях, а також регіону та країни в цілому, необхідне проведення досліджень, розробка і впровадження інновацій, які обумовлені специфікою визначеної території, що є можливим завдяки підтримці бізнесом проєктів дослідницьких, аналітичних центрів та закладів вищої освіти (далі – ЗВО), які будуть сприяти ефективному функціонуванню економічних процесів на регіональному рівні та приймати участь у підтримці його розвитку.

Дослідженням зазначеної тематики займалися такі українські вчені: В. Копитко, який виявив проблеми розвитку інновацій на регіональному рівні [1]; І. Подрез-Ряполова, яка розкрила особливості регіонального інноваційного потенціалу [4]; А. Шевчук, який проаналізував роль регіональних

освітніх систем у розвитку регіону [5], та інші. При цьому, недостатньо дослідженими залишаються аспекти розвитку територій регіону за рахунок підвищення ролі вищої освіти у створенні інновацій. Отже, метою дослідження є аналіз впливу ЗВО на розвиток регіону та його окремих територій Донецької області.

Досліджено, що ЗВО за своєю природою є універсальними відкритими системами, які здатні взаємодіяти не тільки з організаціями, які допомагають забезпечувати функціонування, а й здійснюють вплив на будь-яку галузь залежно від його специфіки, у цьому проявляється роль ЗВО в економіці регіону та конкретних територій розташування закладу. ЗВО взаємодіють на національному та міжнародному рівнях з органами влади, громадськими організаціями, підприємствами та бізнесом, іншими закладами освіти.

Проте критерії, за якими формується конкурентне середовище ЗВО відрізняється від конкурентних факторів інших організацій, ними є: патентно-ліцензійна діяльність, міжнародна активність, кількість виданих наукових та навчальних матеріалів, кількість наукових публікацій, у тому числі їх розташування в Інтернет-просторі. Конкуренція у науковій діяльності є двигуном процесу розвитку ЗВО, регіонів і країни загалом, шляхом збільшення кількості наукових досліджень та розробок, що сприяє появі нових інноваційних технологій, розвитку підприємництва та бізнесу [3].

Встановлено, що для визначення конкурентних переваг і особливостей діяльності ЗВО формуються їх рейтингові оцінки. Основними рейтингами, що характеризують розвиток вищої освіти є: «Топ 200 Україна» (загальний рейтинг на основі індексів міжнародної діяльності, наукових публікацій, патентів отриманих) [2]; за критеріями публікаційної активності у виданнях, які є цитованими у базі Scopus (рейтинг за індексом Гірша – рівень цитування опублікованих публікацій) [6]; Webometrics (включає індекс кількості веб-матеріалу та його цитувань) [7]. Дослідимо розвиток ЗВО Донецької області відповідно даних рейтингів за 2018-2020 рр., табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка розвитку напрямів діяльності ЗВО Донецької області відповідно рейтингів Топ 200 Україна, Scopus, Webometrics у 2018–2020 рр.

Університет	Місце за рейтингом, од.			Різниця рейтингових позицій, од.		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/2018	2020/2019	2020/2018
Топ 200 Україна						
ДДМА	70	83	91	13 ↓	8 ↓	21 ↓
ДДПУ	167	167	164	0 const	-3 ↑	-3 ↑
ДонНАБА	172	182	139	10 ↓	-43 ↑	-33 ↑
ДонДУУ	114	163	128	49 ↓	-35 ↑	14 ↓
ДонНМУ	96	67	78	-29 ↑	11 ↓	-18 ↑
ДонНТУ	34	72	37	38 ↓	-35 ↑	3 ↓
МДУ	110	106	111	-4 ↑	5 ↓	1 ↓
ПДТУ	76	79	63	3 ↓	-16 ↑	-13 ↑
Scopus						
ДДМА	33	36	45	3 ↓	9 ↓	12 ↓
ДДПУ	115	127	124	12 ↓	-3 ↑	9 ↓

Університет	Місце за рейтингом, од.			Різниця рейтингових позицій, од.		
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/2018	2020/2019	2020/2018
ДонНАБА	69	79	71	10↓	-8↑	2↓
ДонДУУ	89	76	84	-13↑	8↓	-5↑
ДонНМУ	7	7	7	0 const	0 const	0 const
ДонНТУ	24	27	27	3↓	0 const	3↓
МДУ	140	137	153	-3↑	16↓	13↓
ПДТУ	59	61	55	2↓	-6↑	-4↑
Webometrics						
ДДМА	35	42	84	7↓	42↓	49↓
ДДПУ	209	209	197	0 const	-12↑	-12↑
ДонНАБА	177	191	191	14↓	0 const	14↓
ДонДУУ	18	154	148	136↓	-6↑	130↓
ДонНМУ	52	304	136	252↓	-168↑	84↓
ДонНТУ	33	32	24	-1↑	-8↑	-9↑
МДУ	192	114	99	-78↑	-15↑	-93↑
ПДТУ	100	102	65	2↓	-37↑	-35↑

Джерело: розроблено авторами на основі [2, 6-7].

Встановлено, що згідно аналізу рейтингів, станом на 2020 р. найбільш розвиненими ЗВО Донеччини є Донецький національний технічний університет (за міжнародною, патентною і науковою діяльністю) та Донецький національний медичний університет (за публікаціями і науковими виданнями). Проте, за прогресом розвитку кількості цитувань в Інтернеті лідером є Маріупольський Державний університет (на 48% більше за базовий рік), відносно міжнародної і наукової діяльності - Донецька національна академія будівництва та архітектури (на 19% більше порівняно з базовим роком).

Отже, розвиток окремих територій та регіонів України залежить від рівня прогресу інновацій, розробка яких можлива за умови взаємодії та підтримки, у першу чергу, бізнесом та органами влади проектів ЗВО. У Донецькій області розвиток наукової діяльності ЗВО наявний, проте має низькі темпи підвищення, що свідчить про необхідність налагодження координації та підтримки підприємствами ЗВО.

Література

1. Копитко В. І. Проблеми розвитку інновацій на регіональному рівні в Україні. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 2. С. 67–72. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/2457/1/9.pdf> (дата звернення 09.10.2021).
2. Освіта.UA: Рейтинг вишів «Топ 200 Україна». URL : <https://ru.osvita.ua/vnz/rating/82821/> (дата звернення: 10.10.2021).
3. Подлужна Н.О. Регіональні особливості знаннєвої потужності освітнього простору України. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. Миколаїв: МНАУ, 2018. №8. С. 150–160. URL : <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/8-2018/UKR/podluzhna.pdf> (дата звернення: 09.10.2021).

4. Подрез-Ряполова І. В. Регіональний інноваційний потенціал: шляхи стимулювання та перспективи розвитку. *Регіональні інноваційні ініціативи: завдання та шляхи вирішення*: зб. наук. пр. за матеріалами Круглого столу (м. Харків, 5 квітня 2019 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 92–96. URL : https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2019/05.04.19/05_04_2019-92-96.pdf (дата звернення: 09.10.2021).

5. Шевчук А. В. Регіональні освітні системи: теорія, методологія, практика інноваційного розвитку: монографія. Львів. Інститут регіональних досліджень НАН України, 2013. URL : <http://ird.gov.ua/irdp/p20130302.pdf> (дата звернення: 09.10.2021).

6. Scopus: Рейтинг закладів вищої освіти України за показниками наукометричної бази даних Scopus. URL : <https://scopus.org.ua/> (дата звернення: 10.10.2021).

7. Webometrics: Ranking Web of Universities. Ukraine. URL : <https://www.webometrics.info/en/europe/ukraine%20> (дата звернення: 10.10.2021).

РЕКУН Ганна, к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ З МЕТОЮ ЗМЕНШЕННЯ НЕРІВНОСТІ

Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року спрямований на викорінення злиднів, розширення доступу до основних послуг, захист та збереження навколишнього середовища, сприяння економічному зростанню та розвитку та забезпечення миру та стабільності за допомогою всеосяжних та комплексних дій. У рамках цієї амбітної концепції ЦСР 10 «Скорочення нерівності» спрямована на скорочення економічної нерівності всередині країн. Наразі доведено доцільність дослідження нерівності не тільки між країнами, а і в середині кожної країни. Дослідження та джерела даних, показують, що країни де простежується високий рівень нерівності, як правило, мають нижчу тривалість життя, мають більшу кількість злочинів та низку інших негативних соціальних наслідків [1].

В Україні питання нерівності також є актуальними і це обумовлено такими чинниками як: висока динаміка високотехнологічних секторів та кризові тенденції розвитку традиційних видів економічної діяльності, що призводить до стратифікації населення (так, співвідношення середньомісячної заробітної плати (доходів) десятої та першої децильних груп працівників (децильний коефіцієнт) в Україні складає 70,2 рази, хоча в 2019 році складав 45,8 рази); збільшення розриву між багатими та бідними через загострення пандемії COVID-19; зниженням достовірності статистики щодо рівня доходів громадян і зростанням частки тіньової економіки; зростанням ролі цифрової нерівності в світі залишаються за межами цифрового середовища (коронавірус підсвітив

цифрові розриви між суспільствами та всередині них вказавши на нерівності та засвідчив, як багато чоловіків та жінок, хлопців та дівчат залишаються осторонь через низькі доходи, недостатню цифрову грамотність, вік, інвалідність та багато інших соціальних, економічних та системних перешкод). Найбільш застосовуваними узагальнюючими показниками для оцінки рівня нерівності у світі є Індекс Джині та Індекс Пальма. В Україні за даними 2020 року Індекс Джині один з найнижчих в світі – 25,36% і така розбіжність як раз і доводить справедливість висновків щодо недостовірної статистики та високої частки тіньової економіки [2]. Якщо оцінити соціальну нерівність, то у розвинених країнах профіль нерівності ромбовидний: близько 5 % населення є багатими та представляють вищий клас, 80 % складають середній клас, 15 % належать до категорії бідних, тобто нижчого класу. В Україні соціальна структура нагадує трикутник: 1-2 % належать до вищого класу, 10-12 % мають середні доходи та представляють середній клас, усі інші, а це понад 85 % населення, мають бути віднесені до найбіднішого нижчого класу [4].

Зростання нерівності має токсичний вплив на суспільство, знижує тривалість життя, підриває довіру до уряду та руйнує соціальну згуртованість. Нерівність виражається у доходах, у рівнях та доступі до освіти, у здоров'ї та добробуті, у правах та свободах. Зменшення нерівності не відбувається за допомогою указів, воно не виникає автоматично через економічне зростання чи політику, яка вирівнює доходи у бік зменшення через сліпе оподаткування та витрати. Зменшення нерівності передбачає спільні зусилля, які повинні враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін.

Економічні, політичні та соціологічні дослідження вказують на безпосередню роль державної політики у впливі на зменшення нерівності. Правильне оподаткування та ефективне використання державних коштів можуть відігравати вирішальну роль у подоланні нерівності. Оскільки, державні витрати є особливо важливим у соціальному секторі (особливо для освіти, охорони здоров'я та соціального захисту), а також для гарантування доступу до базової інфраструктури (водопостачання та каналізації, електроенергії, доріг). Розроблені урядові програми, що в більшості випадків поєднують технічні, фінансові, юридичні, фіскальні та організаційні елементи повинні бути пов'язані в рамках чіткої, зрозумілої стратегії розвитку, яка сприяє економічному зростанню та створенню робочих місць. Їх сталість залежить від їх здатності створювати умови співпраці між зацікавленими сторонами, які часто мають антагоністичні інтереси, цінності та обґрунтування.

У квітні 2021 року Кабінет Міністрів України ухвалив Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору де приділено увагу фізичним, інформаційним, цифровим, соціальним, освітнім та економічним бар'єрам [3].

Також урядом прийнято Національну стратегію з прав людини, де окреслені питання щодо забезпечення права на справедливий суд, забезпечення свободи мирних зібрань та об'єднань, запобігання та протидія дискримінації (за проведеними опитуваннями понад 60 % українців визнають дискримінацію серйозною проблемою), забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків, протидія домашньому насильству, забезпечення прав дитини, прав

ветеранів війни, прав внутрішньо переміщених осіб та осіб, які проживають на непідконтрольних Уряду України територіях [5].

В Україні планується проведення пенсійної реформи, в рамках якої пенсії будуть щороку індексуватись на показник, що відповідатиме 50% зростання споживчих цін і 50% зростання середньої зарплати (наразі співвідношення пенсій до заробітної плати за вирахуванням податків складає 35,1%, коефіцієнт заміщення заробітної плати по категоріях пенсіонерів, яким 75, 80+, може сягати і 12-15%, а МОП рекомендовано цей показник на рівні не менше 40% втраченого заробітку пенсіонера) [6].

Місцеві органи влади також мають вплив на зменшення нерівності. Так, наприклад, впровадження цільових програм на регіональному рівні, щодо перепідготовки безробітних під перспективні сфери діяльності (програмування та обслуговування ІТ-сфери, декарбонізоване виробництво, фармацевтика, робототехніка, біотехнологічне виробництво, вирощування екологічно чистої та унікальної продукції тощо). Також на місцевому рівні слід посилити управління видатками в таких секторах, як охорона здоров'я та освіта, для того щоб підвищити узгодженість інтересів платників податків.

Для узгодження інтересів з метою зменшення нерівності державні на регіональні органи влади мають розвивати соціальні програми, в тому числі видавати допомогу по безробіттю й інвалідності; забезпечувати рівний доступ до освіти й медицини; розробляти законодавство, спрямоване на боротьбу із забобонами і дискримінацією щодо вразливих категорій населення, в тому числі мігрантів.

Бізнес виступає ще одним стейкхолдером, який має вплив на зменшення нерівності у поєднанні зі змінами в структурі економіки, технологій, соціальних настроїв та державної політики. Бізнес не визначає остаточно розподіл доходів, але впливає на нього. Наразі бізнес все більше стає соціально відповідальним, реалізує багато ініціатив щодо стійкого розвитку, створює робочі місця для людей з обмеженими можливостями [1].

Інклюзивне економічне зростання, покращення добробуту та збереження суспільних благ, вимагають, щоб у країні зменшувалася нерівність та були розроблені спільні правила. Такі зусилля залежать від встановлення правил, справедливих і застосовних для всіх стейкхолдерів.

Завдання уряду полягає в укладенні відповідних домовленостей з приватним сектором і переміщенні нерегульованої, неформальної діяльності на офіційний і регульований ринок. Стійкість системи залежатиме від збереження коаліції зацікавлених сторін, навіть якщо вони можуть мати різні (іноді суперечливі) інтереси та цінності.

Отже, зменшення нерівності є необхідною умовою для максимізації динамічної ефективності економіки, оскільки рівність створює структуру інституцій, політики та зусиль, які сприяють інноваціям та розбудові потенціалу.

Література

1. Бізнес, що змінює країну. CSR Ukraine. URL : https://project.liga.net/projects/business_changing/#10 (дата звернення: 05.10.2021).
2. Індекс Джині-2020 у світі: яким був розрив між багатим і бідним населенням. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/04/23/infografika/svit/indeks-dzhyni-2020-sviti-yakym-buv-rozryv-mizh-bahatym-bidnym-naselennyam> (дата звернення: 10.10.2021).
3. Кабінет Міністрів України ухвалив Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору. URL : <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2021/cabinet-of-ministers-of-ukraine-adopts-national-strategy-for-a-b.html> (дата звернення: 01.10.2021).
4. Клевчік Л.Л. Соціальна нерівність як основна диспропорція в суспільстві // Економіка та держава, 2019. № 4. С. 48-51. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/4_2019/10.pdf (дата звернення: 03.10.2021).
5. Уряд України затвердив план дій національної стратегії з прав людини. URL : <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/articles/2021/ukraines-government-approves-action-plan-for-new-national-human-rights-strategy.htm> (дата звернення: 20.10.2021).
6. Який середній рівень пенсій в Україні URL : https://biz.ligazakon.net/news/192616_yakiy-seredny-rven-pensy-v-ukran (дата звернення: 11.10.2021).
7. Wilkinson R., Pickett K. The spirit level: Why greater equality makes societies stronger. Bloomsbury Publishing; Revised, 2011. 400 p.

СЛАВКОВА Олена, д.е.н., професор кафедри публічного управління та адміністрування,

Сумський національний аграрний університет

КОЖЕМЯКОВА Ольга, магістрант кафедри публічного управління та адміністрування,

Сумський національний аграрний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Питання організації надання адміністративних послуг є одним із ключових завдань реалізації державної політики регіонального розвитку [2]. В рамках удосконалення процедури надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам, актуальним є забезпечення можливості користувачам самим обирати зручні для себе дату та час відвідування відділу «Центр надання адміністративних послуг» (далі – ЦНАП) та запровадження електронної системи керування чергою. Даний досвід набув широкого розповсюдження в обласних

центрах, проте в територіальних громадах з населенням меншим за п'ятдесят тисяч мешканців, окреслені зміни також потребують впровадження.

Перевагами електронної системи управління чергами є можливість ефективно розподіляти час прийому відвідувачів, оптимізувати розподіл суб'єктів звернення, щоб уникати перевантаження адміністраторів. За таких умов кожен відвідувач може самостійно визначити орієнтовний час очікування своєї консультації. Крім того за результатами аналізу кількості консультацій та витраченого на консультування часу здійснюється аналіз ефективності роботи фахівців та визначаються шляхи оптимізації вхідних потоків відвідувачів [3].

Для впровадження системи електронної черги необхідно встановити комплекс програмного забезпечення та наступні укомплектовуючі елементи: термінал реєстру сенсорних екранів і друкувального пристрою або комп'ютера в приймальні й принтер для друкування талонів; один або декілька інформаційних панелей (телевізорів), щоб висвітлювати стан черги, котрі встановлюються, як правило, в зонах очікування й інформаційних зонах поблизу місць візуального доступу до максимального числа відвідувачів. Кількість і розміри цих інформаційних табло залежать від площі зон очікування й особливостей розміщення і пересування відвідувачів в приміщеннях ЦНАП [1, с. 43–45].

Окремо потребують обладнання робочі місця: електронними інформаційними панелями на робочих місцях адміністраторів ЦНАП (чи нумеровані індекси посад, як правило, на основі індивідуального дизайну з використанням друкарських технологій); пакет програмного забезпечення (системи управління, зберігання й обробки даних; компонент сенсорного реєстраційного терміналу (чи модуль ладу консультанта реєстратора для керування системою управління чергами та видачі електронних талончиків електронної черги візитерів); модуль інформаційної дошки; компонент автоматизованих робочих місць адміністраторів (клієнтські позиції адміністраторів ЦНАП); системні компоненти для взаємодії із зовнішніми програмами; сервер, на якому встановлено програмне забезпечення електронної черги [3].

Програмне забезпечення системи електронної черги дає можливість використати звичайне устаткування (персональні комп'ютери, плазмові телевізори або світлодіодний екран, інформаційні ящики). На вході до установи для реєстрації відвідувачів встановлюється електронний інформаційний термінал черги. Перед отриманням необхідної послуги відвідувач вибирає відповідний пункт меню в терміналі тач, реєструється в черзі та отримує квиток з номером черги. Проходячи в зону очікування, відвідувач спостерігає за центральним монітором, де інформація оновлюється і супроводжується звуковим сигналом про чергу [1, с. 45].

Після отримання талону клієнт чекає своєї черги, спостерігаючи за електронними табличками з інформацією про поточного клієнта і номер адміністратора. Відвідувач підходить до конкретного робочого місця, коли його реєстраційний номер з'являється на центральному екрані електронної черги (крім того, відображається голосове повідомлення), що вказує номер відвідувача

та номер адміністратора. Таким чином, система управління чергами контролює робоче навантаження, усуває негатив і покращує послуги щодо роботи з громадянами.

На комп'ютерах адміністраторів встановлене електронне програмне забезпечення черги з функцією виклику відвідувача, яка показує серійний номер купона в черзі на обслуговування. Через консоль оператор викликає наступного клієнта, який повідомляється на центральному екрані [3]. Таким чином, ця система, по-перше, вирішує завдання, пов'язані з регулюванням черг і розподілом робочого навантаження між співробітниками (однаковий розподіл потоків відвідувачів), а по друге покращує обслуговування споживачів, усуваючи паніку і невизначеність в приміщенні обслуговування. Отже, електронна черга стимулює співробітників і забезпечує додаткові переваги в розрізі наступних напрямів:

- система електронної черги реалізує алгоритм контролю і динамічного розподілу потоку відвідувачів за часом робочого дня і вільним адміністратором, оскільки забезпечується однаковий розподіл потоку відвідувачів;
- в результаті тимчасового регулювання і чіткої організації процесу, значно зростає швидкість обслуговування відвідувачів;
- історія обслуговування, яка реєструється у базі даних, є переконливим аргументом при аналізі конфліктних ситуацій, що дозволяє забезпечити ефективність роботи із скаргами громадян;
- завдяки електронній черзі, відвідувач буде позбавлений необхідності захищати своє місце в черзі, що характеризується стійким позитивним соціальним ефектом. Це дозволить усунути нервозність, скандалів і конфліктів в залі очікування, змінивши умови очікування;
- впровадження електронної черги є втіленням технологічної модернізації організації надання послуг органами місцевого самоврядування, оптимальним шляхом взаємодії профільних фахівців і звичайних людей в частині отримання адміністративних послуг [1, с. 43–45].

Література

1. Довідник облаштування Центру надання адміністративних послуг. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. 103 с.
2. Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. № 90-р URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/29277890> (дата звернення: 29.10.2021).
3. Як створити належний ЦНАП в ОТГ : посібник. Досвід інституційного створення ЦНАП в рамках Програми «U-LEAD з Європою». URL : https://tsnap.ulead.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/A4_TSNAPE_for-web_cover_block.pdf (дата звернення: 29.10.2021).

СТОРОЖИЛОВА Уляна, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту
СТОРОЖИЛОВ Гліб, студент у галузі архітектурного проектування та внутрішнього інтер'єру,
Київський фаховий коледж архітектури, будівництва та управління
СТОРОЖИЛОВ Пилип, студент у галузі управління персоналом та економіки праці,
Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки НАУ

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В УМОВАХ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Роль штучного інтелекту, цифровізації і інноваційних Smart технологій стрімко зростають з кожним днем і активно використовується в важливих сферах суспільного життя. Глобальні елементи штучного інтелекту в умовах стійкого розвитку територій і інноваційні зміни Smart індустрії розвинених країн почали впливати на модернізацію економічного і соціально-культурного стану іншої часті світу.

Алгоритми та архітектура на основі штучного інтелекту в умовах стійкого розвитку територій та швидкі зміни сучасності, викликають потребу в переході від традиційного управління к інноваційно-Smart-креативному.

Штучний інтелект - це безліч якісних можливостей для суспільства, це ключ до розумних змін майбутнього, до якісної аналітики великих обсягів даних, які не можуть бути оброблені людьми. Це швидке зручне транспортування держави, суспільства та економіки в якісне, комфортне і щасливе майбутнє. [1]

Впровадження штучного інтелекту – це спроба вирішення проблем сьогодення і допомога зробити майбутнє країн світу більш досконалим і інклюзивнішим. Поліпшити якість життя, створити його більш комфортним та яскравим, автоматизувати бізнес процеси, зробити їх більш інтелектуальнішими.

Добробут людства, технологічний прогрес і здатність створювати суверенні умови неможливі без інвестування у розвиток Smart стратегій штучного інтелекту.

Використовуючи нові можливості штучного інтелекту і елементи інноваційних Smart стратегій в умовах стійкого розвитку територій можна отримувати безліч переваг, використовуючи високоякісні дані та знання.

Все більше компаній і країн в світі застосовують стратегії штучного інтелекту та інновації Smart-індустрії як одну з ключових технологій сучасності. Тому сьогодні вкрай необхідним є увага України до штучного інтелекту, до появи нових Smart стратегій, сфокусування на інноваціях, які створюють більшу соціальну цінність [2].

Україна ще не знаходиться в лідерах в цьому напрямку, але демонструє суттєве зростання. Основною місією політики України у сфері штучного інтелекту в умовах стійкого розвитку територій є її входження до 20–25% країн, що будують Smart стратегічне майбутнє штучного інтелекту.

В Україні вже працюють приблизно 2000 компаній-розробників програмного забезпечення. Україна є членом AD HOC COMMITTEE ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE (Спеціального комітету зі штучного інтелекту при Раді Європи). Також, в Україні зростає спільнота учасників і ентузіастів, які спеціалізуються у галузі штучного інтелекту і Smart індустрії [3].

Розвиток «творчих креативних кадрів» та штучного інтелекту України в умовах стійкого розвитку територій стане рушійною силою для:

- швидкого підвищення якості життя громадян;
- якості державних послуг;
- створення великої кількості високооплачуваних робочих місць;
- всієї економіки України.

Головними стратегічними трендами розвитку штучного інтелекту і Smart індустрії в умовах стійкого розвитку територій України можуть стати:

- генеративний штучний інтелект (нова модель машинного навчання);
- територіально-розподілені підприємства (вседоступна операційна модель ІТ, звільнення від необхідності вести справи в конкретному місці);
- технологічна архітектура складових додатків (забезпечення надійної структури проектування, масштабування і переходу до нових ІТ систем; гнучке реагування на швидко мінливі потреби);
- гіперавтоматизація (швидка ідентифікація, перевірка та автоматизація величезного числа процесів);
- обчислення, що підвищують конфіденціальність (безпечний доступ до будь-якого цифрового ресурсу);
- цифрове виробництво (об'єднання розумних фабрик з “метавсесвітом”);
- цифрові гроші (випуск криптовалют);
- екологічність (повторне використання матеріалів, забезпечення нульового вуглецевого сліду, зниження енергоспоживання);
- розширення віртуальної реальності та багато іншого.

Література

1. Концепція розвитку сфери штучного інтелекту в Україні. Проект. (2020). Розпорядження КМУ. URL : https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/Концепція_фінал_III.docx (дата звернення: 11.10.2021).
2. Указ Президента України Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 11.10.2021).
3. Україна посередині рейтингу в Доповіді ПРООН про стан людського розвитку за 2019 р. URL : <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2019/ukraine-ranks-midtable-in-undps-2019-human-development-report.html> (дата звернення: 11.10.2021).

ХОРОШУЛЯ Владислав, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ CIVIC TECH У ГРОМАДАХ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

Поширення коронавірусу у світі та викликана ним пандемія стали випробуванням для різних категорій стейкхолдерів сталого розвитку громад (органів місцевого самоврядування, населення, представників бізнесу). Перед багатьма з них постало питання, як функціонувати у нових умовах та як прилаштовуватися до зміни традиційних моделей життєдіяльності. Для окремих сфер економіки поширення коронавірусу стало поштовхом для пошуку нових підходів до ведення бізнесу, а їх швидка адаптація до зміни умов зовнішнього середовища – вагомою конкурентною перевагою. Однак, не всюди вдалося швидко імплементувати «правильні» рішення при мінімізації негативного впливу пандемії. Багато підприємств закрилися або реорганізували свою діяльність. Такі виклики постали і перед органами місцевого самоврядування, які вимушені були переглянути підходи до надання послуг населенню. У таких умовах питання впровадження нових цифрових технологій для забезпечення включеності стейкхолдерів у процеси розвитку громади стають пріоритетними в діяльності органів місцевого самоврядування.

Необхідність обмеження фізичного контакту обумовила пошук шляхів вирішення даної проблеми. «Нові норми» змінили звички споживачів, запустили нові технології та суттєво прискорили впровадження гнучких робочих сценаріїв, що стало передумовою для розповсюдження low touch есоному (економіки з низьким рівнем дотику) [2]. Компанії більше не можуть ігнорувати технологічні тенденції, тому що тепер вони пропонують більше, ніж просто приємні переваги. Технологічні інновації допомагають компаніям у повсякденній діяльності, у постачанні нових продуктів і послуг, а також у зменшенні ризиків, пов'язаних із поточною ситуацією.

Декілька прикладів прояву low-touch есоному:

- впровадження безконтактних платежів через смартфон, інтерфейси з голосовим керуванням, що мінімізує необхідність торкатися поверхонь;
- технології доповненої реальності у магазинах, які дозволяють віртуально протестувати товар перед придбанням та усувають необхідність фізичної взаємодії з продуктом;
- доставка товарів за допомогою дронів та роботів;
- технологія цифрового близнюка, яка може імітувати стан здоров'я пацієнта та допомагає лікарям визначити найкращий курс лікування.

Дослідження компанії «Active Group» для проєкту «Civic tech – інструмент якісної взаємодії» [1] детально показує вплив пандемії та локдауну на взаємодію населення з органами влади. На період пандемії значна частина проактивних громадян вимушені були частково згорнути свою діяльність (10,3%

респондентів) чи суттєво реорганізувати її (38,5%). 1,1% респондентів повністю припинили свою діяльність, а 27% – перевели її в онлайн мережу.

Так, в Україні на даний момент є обов'язкова процедура проведення громадських слухань з питань оцінки впливу на довкілля. Зрозуміло, що в період карантинних обмежень, які розповсюджувалися на масові зібрання громадян, неможливо дотримуватись процедури проведення таких слухань. Разом з тим, є питання, які не унормовані за процедурами, але передбачають активне залучення громади до вирішення тих чи інших процедур. Саме тому, щоб мати зв'язок з проактивною частиною громади, органи місцевої влади можуть користуватися інструментом «Консультації з громадськістю». За допомогою даного сервісу можна проводити консультації, прості та складні опитування, а також обговорення нормативно-правових актів між органами влади та громадськістю.

Унеможливлення масового зібрання громадян також дає можливість впливати на життя у своїх громадах. За допомогою сервісу E-DEM «Місцеві петиції» є можливість подати петицію до органів місцевого самоврядування, яка буде розглянута згідно закону, за умови її підтримки необхідною кількістю мешканців. Місцеві петиції привертають увагу влади до важливих локальних проблем. Питання, які можуть висунуті до петицій можуть бути пов'язані із транспортом, станом доріг, освітою, благоустроєм тощо. Сервіс використовується вже у понад 230 громад України.

Слід також зауважити, що органи влади, так само як і громадяни, перейшли в карантинний режим роботи, що автоматично виключає варіант прийому громадян, отримання від них звернень та відгуків віч-на-віч. Вирішення такої проблеми пропонує сервіс E-DEM «Відкрите місто». Даний інструмент служить інтернет-платформою взаємодії місцевої влади та комунальних підприємств з населенням. За допомогою нього, мешканці громади можуть вказати органам влади на проблеми, які постійно з'являються на території їх проживання. Інформація зі зверненням відображається на інтерактивній карті. За допомогою доданих фотографій чи відео воно стає наочним та зрозумілим. Тобто, на даному сервісі можна скласти «заявку» до комунальних служб міста та проводити моніторинг її виконання. Відповідальні особи мають реагувати на такі сигнали. Інформація про реагування теж відображається на інтерактивній карті.

Задля підвищення мотивації та участі активних громадян у суспільному житті громади використовується інструмент впливу громади на розподіл коштів місцевого бюджету. Даний сервіс також знаходиться на платформі E-DEM під назвою «Громадський бюджет». Він дає можливість мешканцям громад подавати свої проєкти для реалізації, а також обирати ті ініціативи, що вже подані іншими та, на їхню думку, мають бути впроваджені. За результатами голосування мешканців, обираються проєкти, які будуть реалізовані.

Взаємодія органів місцевої влади з громадськістю повинна корелювати з інформуванням самих мешканців. Питання щодо змін робочого графіку в органах влади, чи де та як отримати медичну допомогу в своїй громаді – досить важливі для життя людей. Для вирішення цих питань громади можуть використовувати чат-бот «СВОЇ», який допомагає отримати інформацію саме про конкретну громаду, в якій проживає мешканець, що спрощує і пришвидшує

пошук інформації. Сьогодні через Viber або Telegram мешканці громади можуть отримати інформацію про державні послуги, місцеві новини, приймати участь в різних опитуваннях, записатися до електронної черги.

Онлайн-зв'язок органів влади та громадськості стає новим поштовхом для побудови їх ефективної взаємодії. За результатами дослідження [1], близько половини (46,6%) респондентів вважають її недостатньою у процесі вирішення проблем розвитку громади.

Таким чином, включеність основних груп стейкхолдерів (населення та бізнесу) є умовою забезпечення сталого розвитку громади. Розвиток ІТ-технологій та прискорення процесів діджиталізації розкривають значно більші можливості для взаємодії ключових акторів локальних територіальних утворень, у т.ч. за рахунок використання технології civic tech. Обговорення проблем розвитку між громадянами та владою стають звичайною реальністю, до якої можна підійти з ґрунтовної точки зору і обдумати всі шляхи вирішення проблем, які є нагальними для людей незалежно від їх масштабу, не виходячи за рамки власного дому чи офісу. Це значно прискорює та полегшує вирішення питань, які виникають, і сприяє прийняттю більш виважених рішень.

Література

1. Оцінка інструментів civic tech. 3D project: розвиток попри перешкоди. URL: <http://surl.li/anrwn> (дата звернення: 28.10.2021).

2. Welcome to the low touch economy. URL : <http://surl.li/anrxc> (дата звернення: 28.10.2021).

ЧЕРВЯКОВА Тетяна, к.т.н., доцент, доцент кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки, Національний транспортний університет

ПОБУДОВА ВЗАЄМОСУМІСНОГО ТА ПОВ'ЯЗАНОГО ЛАНДШАФТУ ДАНИХ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Основною рушійною силою цифрового суспільства є дані. Уряди володіють великою кількістю даних, що є значним прихованим джерелом цінності як для державного, так і для приватного секторів. Якщо ці дані використовуються ефективно, з врахуванням постійно зростаючих вимог щодо їх захисту та конфіденційності, вони можуть спростити надання державних послуг, зменшити шахрайство і людські помилки та значно підвищити продуктивність та ефективність роботи.

Незважаючи на потенційні переваги, уряди у всьому світі неповною мірою використовують ці можливості. Ключовою причиною є те, що дані, як правило, розпорошені по фрагментованому ландшафту реєстрів (наборів даних, які використовуються державними органами для певної мети), якими часто керують розрізнені державні організаційні структури. Дані звичайно зберігаються у форматах, які важко обробляти, або в місцях, де цифровий доступ

неможливий. Як наслідок, дані недоступні там, де це необхідно, прогрес у сфері цифрового уряду гальмується, а громадяни не мають прозорої інформації щодо того, які дані держава зберігає про них або як вони використовуються.

До чинників, що перешкоджають консолідації та спільній обробці даних, що зберігаються в різних установах, можна віднести: відсутність єдиної правової бази для використання даних; відсутність пов'язаного перегляду даних; відсутність мислення «постачальника даних»; відсутність послідовної логіки в даних; відсутність єдиного технічного формату.

Враховуючи досвід країн, що досягли значного прогресу у забезпеченні сумісності та зв'язку даних у державному секторі, можна запропонувати наступні заходи:

1. Встановити чітке бачення, засноване на реальних варіантах використання.
2. Розуміти та орієнтуватися у відповідному ландшафті даних. Для цього потрібно зіставити відповідні реєстри, включаючи семантичні та технічні характеристики. Це дозволить урядам бачити, де бракує критичних даних, а де дані зберігаються у кількох реєстрах. В Естонії це завдання покладено на Управління інформаційної системи, яке веде RIHA-каталог державних інформаційних систем [5].

3. Централізовано пропонувати відповідні інфраструктурні компоненти. Це дозволить обмінюватися даними для широкого кола випадків використання. Таким чином, державні дані, що зберігаються окремо, можна зробити сумісними та масштабно з'єднати. Яскравий приклад – система X-Road, розроблена урядом Естонії у 2001 році [4].

Центральна інфраструктура для безпечного обміну даними між суб'єктами державного сектору та третіми сторонами, як правило, включає щонайменше п'ять компонентів [7]:

- Унікальні ідентифікатори. Необхідні для однозначного та ефективного з'єднання даних, що зберігаються в різних джерелах, до однієї сутності.

- Технічні стандарти. У Швейцарії загальнодоступні бази даних, що зберігають подібну інформацію, використовують послідовні формати даних у всіх сховищах та існує встановлений процес обміну даними за допомогою безпечного загального протоколу (називається sedex або безпечний обмін даними) [1].

- Каталог послуг. Містить технічні параметри кожного постачальника даних та надає споживачам даних інформацію про маршрутизацію та навіпаки. У Німеччині “Довідник адміністративних послуг” виконує функцію міждисциплінарної та міжадміністративної інфраструктури. Він забезпечує безпечну та надійну автоматизацію послуг та процедур для зв'язку між державними структурами та з ними самими [8].

- Посередники для безпечного обміну даними. Мають доступ лише до метаданих обміну (хто відправник, хто одержувач та причини обміну даними) але не до їх фактичного змісту, тим самим допомагаючи встановити безпечні потоки даних. Іноді функцію посередників виконують так звані шлюзи,

які пропонують додаткові функції, такі як узгодження між різними форматами даних та стандартами [3].

– Відстеження даних та управління згодою. В Естонії відстежувач даних дозволяє громадянам переглядати запити щодо їх особистої інформації, включаючи причину доступу. Німеччина планує зробити ще один крок уперед і дозволить громадянам не тільки відстежувати запити, а й давати та відкликати згоду на конкретне використання своїх персональних даних.

4. Швидкий запуск сценаріїв наскрізного використання через гнучкі «лабораторії даних» (гнучкі одиниці впровадження з міжфункціональним досвідом, зосереджені на конкретних випадках використання). Рішення швидко розробляються, випробовуються, повторюються і, як тільки вони стануть успішними, розгортаються. Уряд Німеччини дотримується цього підходу, намагаючись модернізувати ключові реєстри та здобути більшу цінність [6].

5. Створити центральне агентство даних. Такі організації, як Управління інформаційної системи Естонії або Урядовий офіс даних Сінгапуру, зіграли вирішальну роль у перетворенні ландшафту даних у відповідних країнах. Центральне агентство може об'єднати дефіцитні дані та використовувати їх для реалізації проектів, встановлювати спільні правила управління даними та управління якістю даних, а також володіти ІТ-архітектурою для спільної інфраструктури обміну даними. У деяких випадках воно може розробляти та працювати з критичними компонентами. Нарешті, воно може визначити найкращі практики управління даними для суб'єктів державного сектору та підтримати впровадження [2].

Побудова взаємосумісного та пов'язаного ландшафту даних держави є значною проблемою. Це вимагає значних ресурсів і може зайняти час. Проте, рухаючись вперед, уряди можуть закласти основи для принципово більш ефективного та дієвого державного сектору та цифрового суспільства.

Література

1. Administration system for the state information system RIHA, Republic of Estonia Information System Authority, November 12, 2020. URL: ria.ee (дата звернення: 28.10.2021).
2. Axel Domeyer, Solveigh Hieronimus, Julia Klier, and Thomas Weber, Government data management for the digital age, McKinsey & Company, September 2021ю URL: mckinsey.com (дата звернення: 28.10.2021).
3. Bereichsspezifische Personenkennzeichen (bPK) [Area-specific personal identification (bPK)], Bundesministerium für Digitalisierung und Wirtschaftsstandort, September 2020ю URL: bmdw.gv.at (дата звернення: 28.10.2021).
4. Finansieringen af grunddataprogrammet er på plads [The financing of the basic data program is in place], Digitaliseringsstyrelsen, December 12, 2016. URL: digst.dk (дата звернення: 28.10.2021).
5. Grunddata [Basic data], Digitaliseringsstyrelsen, September 2020. URL: digst.dk (дата звернення: 28.10.2021).

6. Numéro d'inscription au répertoire/Numéro de sécurité sociale/NIR [National registration number], INSEE, May 21, 2019. URL: insee.fr (дата звернення: 28.10.2021).

7. Thomas Körner et al., Registernutzung in Zensus und Bevölkerungsstatistik in Österreich und der Schweiz [Use of registers in census and population statistics in Austria and Switzerland], Statistisches Bundesamt, October 2017. URL: normenkontrollrat.bund.de (дата звернення: 28.10.2021).

8. X-Road® history, Nordic Institute for Interoperability Solutions, September 2020. URL: x-road.global (дата звернення: 28.10.2021).

ЧЕРВЯКОВА Валентина, к.е.н., доцент, доцент кафедри
економіки,
Національний транспортний університет

РОЛЬ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Однією зі сфер, яка заслуговує на особливу увагу зважаючи на її довгострокові наслідки для сталого економічного розвитку, є транспортна інфраструктура. У світі, згідно з прогнозами Global Infrastructure Outlook, для стимулювання економічного розвитку знадобиться щорічно до 2040 р. щонайменше 2 трлн дол. інвестицій у транспортну інфраструктуру [2, 4].

Швидка урбанізація, зростаючий попит на пасажирські та вантажні перевезення, за даними OECD International Transport Forum 2021, в найближчі десятиліття збережуться і зумовлять прискорення темпів розвитку транспортної інфраструктури. Загальний попит на пасажирські перевезення зросте приблизно з 53 трлн км у 2015 р. до 65-75 трлн у 2030 р. і 105-125 трлн у 2050 р. [5].

Для пом'якшення економічних наслідків пандемії уряди багатьох країн світу запровадили програми стимулювання, які містять значні компоненти інфраструктури. Так, президент Сполучених Штатів Америки Джо Байден запропонував план оновлення транспортної інфраструктури країни, який передбачає інвестування в галузь двох трлн дол. протягом наступного десятиліття. Європейський план відновлення та стійкості передбачає інвестування в галузь близько 850 млрд дол., а Китай для збільшення інвестицій в інфраструктуру запустив план фіскального стимулювання на 500 млрд дол.

В Україні у 2020 р. на ремонт та будівництво транспортної інфраструктури було витрачено 81,9 млрд грн, ще 9,1 млрд грн – на дрібний ремонт та експлуатаційне утримання. При цьому роботи виконувались на автодорогах загальною протяжністю 4056 км. Зокрема, нове будівництво та реконструкція – на 204 км (5%), капітальний ремонт – на 499 км (12,3%), поточний середній ремонт – на 2815 км (69,4%), відновлення верхніх шарів (аварійні роботи) – на 538 км (13,3%). Отже, в Україні переважає ремонт та аварійне відновлення транспортної інфраструктури, а не нове будівництво та якісне поліпшення, що не дозволить досягти стабільного економічного розвитку країни.

Стала транспортна інфраструктура має відповідати чотирьом вимірам стійкості (екологічному, соціальному, інституційному та економічному). Тобто бути стійкою до зміни клімату, соціально інклюзивною, технологічно розвиненою, продуктивною та гнучкою. Таким чином, для ефективної трансформації інфраструктури та забезпечення розвитку в довгостроковій перспективі необхідні належний організаційний дизайн, цифрові інструменти, показники ефективності та спільні зусилля усіх зацікавлених сторін. Співпраця сторін необхідна також для застосовування концепції та показників стійкості на всіх етапах життєвого циклу транспортної інфраструктури: планування, проектування, тендерних процедур, закупівель, будівництва та експлуатації [1].

З екологічної точки зору розвиток транспортної інфраструктури (планування, проектування, будівництво та експлуатація) має забезпечувати підвищення рівня кліматичної стійкості, що передбачає пом'якшення впливу клімату, захист біорізноманіття та мінімізацію забруднення. Бажано повторне використання матеріалів, придатних до ремонту, переробки та відновлення.

У соціальному плані стійка інфраструктура країни повинна враховувати зовнішні впливи на вразливі групи населення, зберігати культурну спадщину, захищати права людини, покращувати якість життя, підвищувати рівень інклюзивності та доступності транспортних послуг.

Інституційний аспект розвитку транспортної інфраструктури країни має забезпечувати неухильне виконання заходів з декарбонізації.

Економічний аспект охоплює довгострокову спроможність інфраструктури та її внесок у створення робочих місць і економічне зростання країни.

З чітким розумінням того, що таке стійка транспортна інфраструктура, зацікавлені сторони мають розглядати кожний проект з таких п'яти сторін:

1) Кліматична стійкість. Будучи довговічним активом, транспортна інфраструктура особливо зазнає впливу зміни клімату, що слід враховувати при її будівництві та реконструкції.

2) Інклюзивність. Транспортна інфраструктура є суспільним благом і має сприяти інклюзії в навколишніх громадах. Згідно з Global Infrastructure Hub, інклюзивна інфраструктура може бути визначена як «будь-який розвиток інфраструктури, який сприяє позитивним результатам соціальної інклюзивності та гарантує, що жодна особа, громада чи соціальна група не залишиться позаду або не зможе отримати вигоду від покращеної інфраструктури» [3]. Прикладами інклюзивних дій є залучення та розширення можливостей зацікавлених сторін, розробка та впровадження інклюзивної політики, життєвого циклу проекту та таких можливостей, як створення робочих місць для бізнесу та громад.

3) Технологічність. Цифрові технології мають вирішальне значення для трансформації транспортної інфраструктури. Цифрові додатки, включаючи оптимізовану послідовність руху, інтелектуальні вимірювання та енергетичні рішення, а також повна оцифровка ланцюга послуги доставки (хмарні технології та технології IoT, передові інструменти аналітики для оптимізації розкладу та маршрутизації вантажів) можуть зменшити шкідливі транспортні викиди. Впровадження ініціативи розумного обслуговування (оптимізація утримання

доріг за допомогою аналізу даних), зменшує затори і надає багато екологічних, соціальних та економічних переваг.

4) Продуктивність і створення вартості. Для приваблення приватного капіталу активи транспортної інфраструктури мають бути релевантними та високопродуктивними. Дуже важливим є визначення загальної вартості володіння ними та ініціатив, що можуть збільшити дохід або зменшити накладні витрати на технічне обслуговування. Підвищення ефективності ланцюга створення цінності забезпечують цифрові платформи, які забезпечують прозорість, оптимізацію процесів і співпрацю. Наприклад, моніторинг стану та предикативне технічне обслуговування в поєднанні з даними про користувачів дорожнього руху здатні зменшити перекриття смуг, оптимізувати рух для зменшення заторів та викидів транспортних засобів на холостому ходу.

5) Гнучкість. Стійка транспортна інфраструктура повинна задовольняти як передбачувані, так і непередбачувані різкі та значні зміни попиту. Наприклад, мати здатність забезпечити швидкий перехід повітряного транспорту з пасажирських рейсів на вантажні, який відбувся під час пандемії.

Наведені чотири виміри стійкості та п'ять стратегічних критеріїв дають чітке визначення того, що стійка транспортна інфраструктура може досягти у фінансовому, екологічному та соціальному аспектах. Інституційну ефективність активу транспортної інфраструктури можна оцінювати шляхом відстеження внеску активу у досягнення загальних цілей країни, таких як дотримання конкретної цілі декарбонізації або плану регіонального розвитку.

Література

1. Built to last: Making sustainability a priority in transport infrastructure. McKinsey&Company. URL : <https://www.mckinsey.com/industries/travel-logistics-and-infrastructure/our-insights/built-to-last-making-sustainability-a-priority-in-transport-infrastructure> (дата звернення: 28.10.2021).
2. Capital project and infrastructure spending outlook: Agile strategies for changing markets. URL : <https://www.pwc.com/gx/en/capital-projects-infrastructure/publications/cpi-spending-outlook/cpi-spending-outlook-2016.pdf> (дата звернення: 28.10.2021).
3. Global Infrastructure Hub. URL : <https://inclusiveinfra.github.org/> (дата звернення: 28.10.2021).
4. Global Infrastructure Outlook. URL : <https://cdn.github.org/outlook/live/report/Global+Infrastructure+Outlook+reports.zip> (дата звернення: 28.10.2021).
5. ITF Transport Outlook 2021, OECD Publishing, Paris. URL : <https://doi.org/10.1787/16826a30-en> (дата звернення: 28.10.2021).

NWANKPA Rachael Kasarachi,
internship trainee of the Department of management and administration,
Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University
OKOYE Chukuma,
internship trainee of the Department of management and administration,
Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University

GENDER-ORIENTED BUDGETING AS A FACTOR OF TERRITORIES' ECONOMIC GROWTH

Gender budgeting is the application of an integrated gender approach in the budget process or the integration of a gender approach into the budget. The essence of the concept is to understand that social phenomena affect women and men differently and cause them different reactions.

The introduction of gender budgeting is possible at different levels of the budget – from the state to the level of a small community, to relate to the budget as a whole or a certain type of expenditure, budget planning or audit.

The purpose of implementing gender-based budgeting is to increase satisfaction of services provided by the budget, the final consumer, regardless of gender. At the expense of the budget to citizens – end consumers, various services are provided: social, educational, health, transport and others. Both at the level of a small community and at the level of the state, the services provided must meet the real needs of different women and men [1, p. 29].

Gender budgeting does not provide for the division of the budget into purely female and purely male, or an equal distribution of budget expenditures between men and women, which does not take into account the differences in the needs of different groups.

The approach to the implementation of gender budgeting in Ukraine consists of the following elements: conducting gender budget analysis, making changes to budgets and programs, systematic integration of gender budgeting into planning and budgeting processes.

The main tools of gender-oriented budgeting used in Ukraine:

- 1) gender policy assessment – analysis of specific policies, the uniformity of its impact on women and men;
- 2) gender analysis of beneficiaries – analysis of the end user of the service, his access and satisfaction with the service;
- 3) gender impact assessment – analysis of the effects of a law, policy or program on gender inequality;
- 4) gender analysis of resources – analysis of the cost of the service and users of a particular service [2, p. 23].

The introduction of gender budgeting will have a positive impact on:

– economic growth and improved living standards – a number of studies have shown that reducing the gender gap improves the labor market situation and increases

the profitability of women founding companies. This leads to GDP growth and improves the welfare of the population as a whole;

- efficient allocation of public expenditures – gender analysis leads to an understanding of men's and women's satisfaction with the services provided by the budget, influences future decision-making, and thus contributes to a more efficient allocation of public expenditures;

- achieving gender equality – interest in understanding the priorities and interests of women and men and meeting their needs equally through budget expenditures and policies is part of the principle of gender equality;

- ensuring the implementation of human rights – gender budgeting assesses the relationship between prescribed human rights (including the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) and the implementation of these regulations;

- equal participation of women and men in management – the representation of different points of view at different stages of decision-making contributes to improving the quality of service delivery, implementation of programs, which leads to the satisfaction of various groups of citizens;

- transparency of the budget process – data collection and analysis in the implementation of gender-based budgeting contributes to the expansion of data and access to information programs and policies in general [3, p. 8].

References

1. Council of Europe Gender Equality Strategy for 2018-2023. 2018. URL : <https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4> (accessed: 29.10.2021).

2. Gender-oriented budgeting in Ukraine: theory and practice: Guideline. K: PC Klymenko, 2016. 92 p.

3. Klacer E. Gender-oriented budgeting: analysis of budget-funded programs from the standpoint of gender equality. Handbook for employees of executive bodies and local self-government. 2016. URL: <http://www.un.org.ua/ua/publikatsii-ta-zvityi/gender-and-gender-based-violence/4463-genderno-orientovane-biudzhetuvannia-analiz-prohram-iaki-finansuiutsia-z-biudzhetu-z-pozytsii-gendernoi-rivnosti-2016> (accessed: 29.10.2021)

OSEDAGHENE Deborah, intern of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V. N. Karazin Kharkiv National University

FORMATION OF A «GREEN» BUSINESS STRATEGY

The Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) reports on irreversible environmental changes and the catastrophic consequences of these changes. According to the report, about 70% of global greenhouse gas emissions since 1988 have been produced by just 100 companies [1]. At the same time, consumers also contribute. Deloitte's Sustainability and Consumer Behavior Report for 2021 highlights how

consumers are willing to make changes to their own shopping patterns in an effort to be more sustainable. For business, the following research results are important indicators for the development strategies:

- 45 % of consumers tend to buy more locally produced goods;
- 40% of customers have reduced the number of new products they buy;
- 34 % chose environmentally sustainable brands;
- 30 % chose ethically oriented brands;
- 28% stopped buying certain brands or products due to sustainability

issues [2].

Greening a business is not only a matter of effective promotion and ensuring customer loyalty, but also a matter of personnel management, since more people tend to work in organizations whose corporate values are more closely related to personal values. Becoming «green» for a company means not only the success of its activities, but also survival in the long term. When forming a «green» business strategy, an integrated approach is important, which takes into account the main directions of promoting sustainability programs:

1) «Green» office (refusal to use printers, use of LED bulbs, control of rational electricity consumption, replacement of disposable glasses in a water cooler). In the long term, it is possible to revise climate control systems based on the re-equipment of premises based on more stringent building regulations.

2) Selection of energy suppliers (implementation of solutions in the field of environmentally friendly energy for the business market, use of own energy obtained on the basis of wind and solar technologies).

3) Technology selection (search for suppliers of technologies or software that are environmentally friendly, use of existing technologies to make more environmentally friendly decisions for the future).

4) Personnel management (purchase of bicycles for an employee of the organization, subsidizing the cost of public transport, flexible working hours to reduce transportation costs).

5) Production solutions (development of agroforestry, creation of products from environmentally friendly sources).

Businesses need to step up to adapt and lead the green revolution.

References

1. Intergovernmental Panel on Climate Change. URL : <https://economictimes.indiatimes.com/topic/IPCC> (accessed: 29.10.2021).
2. Shifting sands: Are consumers still embracing sustainability? URL : <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/consumer-business/articles/sustainable-consumer.html> (accessed: 29.10.2021).

SUSTAINABILITY STRATEGY AS A SOURCE OF FINANCIAL RECOVERY OF BUSINESS

Today, the concept of sustainability for business is closely related to the profitability of the company. As the problems of shortage of non-renewable resources and the negative impact of production activities on the environment are increasing in the world, many companies are focused on developing environmental strategies. The motivation is not only the benefits for nature, but also the improvement of the financial performance of the business.

The main sources of financial recovery based on the implementation of sustainability strategies are:

1) Tax benefits. According to a study by the Natural Marketing Institute, 58% of consumers in the United States are willing to pay up to 20% extra for more environmentally friendly products [1]. In addition, regulatory authorities are taking measures regarding the implementation of new environmental regulations (opportunities for obtaining government contracts, tax incentives, subsidies and public financing schemes). The inclusion of sustainability principles in the decision-making process helps companies not only comply with new laws, but also receive economic support.

2) Increasing brand loyalty. Environmentally responsible ways of doing business increase the effectiveness of marketing innovations and give a competitive advantage. Consumer attitude determines the perception of the product, long-term loyalty, public recognition, social prestige, positive good will, successful branding of the company.

3) Cost reduction. Cost savings can be achieved through energy-efficient lighting, efficient redistribution of existing resources based on the reorganization of business processes. According to the McKinsey report, the sustainable development strategy helps to reduce operating costs by up to 60%, in particular due to significant energy savings [2].

4) Investment attractiveness. More and more modern investors are focused on financing environmentally friendly companies. The reason for this is the growing threat of state fines and sanctions, significant costs for the installation of sewage treatment plants. A sustainable business is more promising from the point of view of investors, as well as more innovative, carrying a greater potential for high profits.

5) Effective HR management. It is estimated that almost 40% of millennials choose a job based on the company's commitment to the principles of sustainable development. Many employees are willing to accept lower wages, but at the same time they want to work in a company with a strong environmental philosophy. Setting environmental principles in the center of organizational culture helps to attract motivated and competent personnel.

Sustainable development is a long-term trend and business leaders who adapt their company to modern challenges can count on both short-term and long-term benefits.

References

1. 2021 Health & Wellness Trends in America. URL : <https://www.nmisolutions.com/research-reports/health-wellness-reports/21st-edition-consumer-report-2021-health-wellness-trends-in-america/> (accessed: 29.10.2021).
2. How the E in ESG creates business value. URL : <https://www.mckinsey.com/business-functions/sustainability/our-insights/sustainability-blog/how-the-e-in-esg-creates-business-value> (accessed: 29.10.2021).

ЦЗЕЮЙ Лю, аспірант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ВАНСІНЬ Лі, аспірантка кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ФОРМУВАННЯ ПОЛЮСІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ РЕГІОНУ: ДОСВІД КИТАЮ ТА УКРАЇНИ

Сталий розвиток регіону є багатокомпонентним процесом, що визначається широким спектром чинників. Існує широкий спектр досліджень чинників регіонального розвитку. Багато вчених погоджуються з думкою, про те що формування регіональних полюсів зростання має орієнтуватися на визначення регіональної спеціалізації та включення до глобальних ланцюгів створення вартості за рахунок поглиблення регіональної спеціалізації та використання локальних конкурентних переваг. Однією з важливих передумов формування локальних полюсів економічного зростання є формування відповідної політики, орієнтованої на забезпечення умов вільної торгівлі з одночасним стимулюванням інноваційного розвитку локального простору.

Як правило, ключовим елементом формування полюсу регіонального економічного зростання є започаткування території з особливим режимом інвестування та торгівлі, яка отримує ряд специфічних переваг, серед яких, найбільш поширеними є податкові та інфраструктурні. Перша група найчастіше пов'язана із умовами оподаткування вкладеного капіталу: прибутку започаткованих підприємств, можливостей виведення коштів, можливостей безмитної торгівлі тощо. Друга група передбачає формування відповідної інфраструктури: підготовлених інвестиційних майданчиків та територій, інженерних та енергетичних мереж, транспортно-логістичного забезпечення, наявності об'єктів консультаційної та інноваційно-технологічної інфраструктури, тощо. Важливу роль відіграє наявність та доступність кваліфікованої робочої сили.

Виходячи із світового досвіду, формування відповідних умов та вибудована політика із розвиткових заходів забезпечує зростання обсягів торгівлі (в першу

чергу зовнішньої) та включення до глобальних ланцюгів створення вартості, що у свою чергу забезпечує умови для економічного зростання та зростання обсягів податкових надходжень до бюджетів різних рівнів. Останнє, у свою чергу, формує передумови для зростання якості системи надання публічних сервісів та активізації розвитку відповідних територіальних утворень.

З іншого боку, потреба у забезпеченні динаміки зростання обсягів торгівлі та більш широкого залучення до глобальних ланцюгів створення вартості формує запит на поглиблення спеціалізації та позитивно впливає на технологічно-інноваційний розвиток, який є основою поглиблення спеціалізації та зростання частки доданої вартості у продуктах локального виробництва. Це активізує процеси розвитку інноваційної інфраструктури, можливостей навчання та ефективного використання кадрового потенціалу території. Активізація цих процесів, у свою чергу забезпечує трансформацію оточуючого середовища і покращення його якості. Відповідним чином покращуються характеристики регіонального простору, змінюється режим та формуються умови сталого розвитку регіону.

Аналіз досвіду створення вільних економічних зон в Україні свідчить, що більшість з них, у кращому випадку, не стали центрами зростання територій, а інколи, навіть стали осередком тіньової діяльності з усіма наслідками. З іншого боку, досвід започаткування вільних економічних зон Китаю також не є зразковим та безпомилковим процесом. Він відбувався в кілька етапів, та у підсумку можна стверджувати, що функціонування вільних економічних зон Китаю є важливою складовою, яка забезпечує країні провідні позиції у світовому економічному лідерстві, а з іншого боку, визначає економічну динаміку територій країни, на яких вони розташовані. На сьогодні в Китаї існує багаторівнева система вільних економічних зон, яка нараховує більше 50 суб'єктів та включає багатогалузеві експортні зони, відкриті портові міста, райони і зони техніко-економічного розвитку.

В Україні на сьогодні існує 11 вільних економічних зон та 9 територій пріоритетного розвитку з особливим режимом інвестиційної діяльності. Не зважаючи, що на сьогодні в Україні можна оцінювати тільки перші кроки ефективності вільних економічних зон, можна напевно стверджувати, що ця модель прискорення регіональної динаміки є однією з найбільш ефективних і на фоні розвитку політики децентралізації в Україні можна очікувати її ефективної реалізації в найближчі роки.

Підсумовуючи, можна зазначити наступне:

- Формування полюсів економічного зростання через започаткування вільних економічних є ефективним інструментом покращення економічної динаміки регіонів.
- Досвід України та Китаю наглядно свідчить, що саме тільки визначення системи пільг та стимулів не забезпечує бажаного результату. Ефективним є тільки процес послідовних тривалих колаборацій між органами місцевої та державної влади, інвесторами, локальними стейкхолдерами та ін.

- Значну роль в формування полюсів економічного зростання відіграє система менеджменту та адміністрування відповідних процесів інвестування та підтримки локальних конкурентних переваг/спеціалізацій. Саме від системності та послідовності цих процесів у значній мірі залежить успішність функціонування відповідного полюсу зростання та динаміка розвитку регіону.
- Однією з важливих передумов формування регіональних полюсів економічного розвитку є забезпечення ефективного підприємницького клімату в регіоні та дотримання прав та свобод.

СЕКЦІЯ 3

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

БАСЮК Олександр, аспірант ННІ «Інститут державного управління»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЗАСТОСУВАННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Метою цієї доповіді є огляд такого явища як смарт-контракти, а також перспектив і можливостей їх застосування у сфері публічного управління.

Ми живемо в епоху цифрових технологій. Стрімко змінюється навколишній світ, з'являються нові проривні технології: блокчейн, Big Data, штучний інтелект, бездротові технології та інші. Проте, однією з найперспективніших технологій, що може ефективно використовуватися в різного роду суспільних відносинах, зокрема в публічному управлінні є смарт-контракти. По суті, смарт-контракти являють собою рішення, що дозволяє автоматизувати різного роду відносини без участі посередника. Виникненню ідеї смарт-контракту передувало створення вендингової кофемашини, в якій процес придбання товару втілює угоду, у відповідність з якою будь-хто може придбати продукт за визначеною ціною. При цьому механізми безпеки влаштовані таким чином, що вартість взлому перевищує вартість самих продуктів.

Вперше ідея смарт-контракту була запропонована в 1994 році Ніком Сабо (США) – вченим у сфері інформатики, криптографії та права. Він описав смарт-контракт як «цифрове представлення набору зобов'язань між сторонами, що включає в себе протокол виконання цих зобов'язань» [1]. Проте, варто зазначити, що на даний момент існує дуже багато визначень поняття смарт-контракт. Як правило, вони відрізняються підходом до самого поняття: технологічний чи правовий. Так, наприклад, на офіційному сайті проекту Ethereum, смарт-контракт визначається як звичайна програма, що працює на блокчейні. Смарт-контракти не контролюються користувачем, натомість вони розгортаються в мережі та працюють згідно із програмою. Облікові записи користувачів можуть потім взаємодіяти зі смарт-контрактом, відправляючи транзакції, які виконують функцію, визначену в смарт-контракті. Смарт-контракти можуть визначати правила, як звичайний контракт, і автоматично застосовувати їх за допомогою коду [4]. Проте, наприклад, в Аналітичному огляді Центрального банку Російської Федерації по темі «Смарт-контракти» зазначено, що «смарт-контракт може бути визначений як договір між двома і більше сторонами про встановлення, зміну або припинення юридичних прав і обов'язків, в якому частина або всі умови записуються, виконуються та/або забезпечуються комп'ютерним алгоритмом автоматично в спеціалізованому програмному середовищі» [5]. Якщо поєднати ці підходи, то по суті, смарт-

контракт – це комп’ютерна програма, що функціонує на блокчейні та може забезпечувати автоматизацію та самоконтроль взаємовідносин між суб’єктами. Такий підхід гарно прослідковується у визначенні, що було дано в Декреті Президента Республіки Білорусь від 21.12.2017 №8 «Про розвиток цифрової економіки». В цьому документі смарт-контракт детермінується як програмний код, призначений для функціонування в реєстрі блоків транзакцій (блокчейні), іншій розподіленій інформаційній системі з метою автоматизованого здійснення та/або виконання угод, чи вчинення інших юридично значимих дій [6]. Дуже важливим елементом в концепції смарт-контрактів, на мою думку, є те що вони функціонують саме на блокчейні. Це забезпечує надійність, прозорість та незмінність інформації, якою оперують смарт-контракти, а також повну автономність їх функціонування. Такі властивості роблять смарт-контракти дуже затребуваними, зокрема у сфері публічного управління, оскільки їх використання відкриває безмежні можливості, щодо вдосконалення механізмів публічного управління. Слід зазначити, що публічне управління є однією з найактуальніших галузей економіки, оскільки вона відповідає за забезпечення економічного зростання нації, а також за встановлення державної політики, що сприяє соціальному та економічному добробуту громадян. Однак сучасний сектор державного управління не забезпечує комплексне реагування на вимоги суспільства, не є достатньо ефективним, і сприймається як повільний та бюрократичний [2]. На мою думку, однією з ключових проблем, що призводять до дестабілізації процесів у фінансовій системі, є явно виражений людський фактор, а також централізація, а в деяких випадках навіть монополізації самої системи державного управління на різних рівнях.

У наш час уряди багатьох країн світу приділяють особливу увагу пріоритетності впровадження смарт-контрактів та технології розподіленого реєстру в наявні системи обміну інформацією, інтеграції оподаткування, платіжних систем, голосування та реєстрації громадян. Про це також свідчать результати аналізу, проведеного Deloitte [3]. Отже, кількість та географія експериментів, пов’язаних із використанням смарт-контрактів та технології блокчейн у державному секторі, зростає по всьому світу. Ще кілька років тому агентства у понад 20 країнах, включно з Канадою, Великобританією, Бразилією, Китаєм та Індією, почали запускати пілотні проекти, проводити випробування та тести, досліджуючи широкі можливості та корисність архітектури розподіленого реєстру як основи для надання державних послуг та закупівель.

До головних переваг використання смарт-контрактів та інтеграції технології блокчейн у сектор державного управління можна віднести:

- скорочення економічних витрат, часу та складності у міжурядовому та державно-приватному обміні інформацією, що підвищує адміністративну функцію урядів;
- скорочення бюрократії, дискреційної влади та корупції внаслідок використання розподілених реєстрів та смарт-контрактів;
- підвищення рівня автоматизації, прозорість, можливість аудиту та підзвітність інформації у державних реєстрах в інтересах громадян;
- підвищення довіри громадян та компаній до державних процесів [7].

Отже, застосування смарт-контрактів та технології блокчейн у публічному управлінні має великі перспективи, здатне значно вплинути на сучасну парадигму публічного управління та призвести до вдосконалення діючих механізмів публічного управління.

Література

1. A Formal Language for Analyzing Contracts. Nick Szabo 2002. URL : https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/L_OTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/contractlanguage.html (дата звернення: 11.10.2021).
2. A. Preukschat Carlos Kuchkovsky et al., Blockchain: la revolución industrial de internet (spanish). Gestión 2000 (2017). ISBN: 978-958-42-6404-6. URL : <https://ru.scribd.com/document/373896298/3096-Blockchain-La-Revolucion-Industrial-de-Internet> (дата звернення: 11.10.2021).
3. Blockchain in Public Sector Transforming government services through exponential technologies. Deloitte, FICCI. January 2018. URL : <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/in/Documents/public-sector/in-ps-blockchain-noexp.pdf> (дата звернення: 12.10.2021).
4. INTRODUCTION TO SMART CONTRACTS. September 2021. URL : <https://ethereum.org/en/developers/docs/smart-contracts/> (дата звернення 12.10.2021).
5. Аналітичний огляд Центрального банку Російської Федерації по темі «Смарт-контракти». Жовтень 2018 р. URL: https://cbr.ru/Content/Document/File/47862/SmartKontrakt_18-10.pdf (дата звернення: 12.10.2021).
6. Декрет Президента Республіки Беларусь от 21.12.2017 № 8 «О развитии цифровой экономики». URL: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=Pd1700008&p1=1&p5=0> (дата звернення: 11.10.2021).
7. Цифровые активы и их экономико-правовое регулирование в свете развития технологии блокчейн: монография / Александр Кудь, Николай Кучерявенко, Евгений Смычок. Харьков: Право, 2019. 384 с.

ВАРУК Валентина, аспірантка ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРОЦЕС ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОБРОБУТУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Добровільне об'єднання територіальних громад в Україні посилює відповідальність місцевої влади за добробут населення територіальних громад. Це вимагає формування стратегічного бачення змін з використанням найбільш ефективних і перевірених інструментів. Саме тому регулювання як професійна діяльність зосереджена на забезпеченні стійкого позитивного балансу між використаними ресурсними і отриманими вигодами. Формування активної, виваженої державної регуляторної політики забезпечує можливості розвитку

територіальних громад, сприяє посиленню економічних зв'язків окремих територій та підвищенню ефективності взаємодії з центральними органами влади. Ефективна регуляторна політика передбачає синтез адміністративного та економічного регулювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, стимулювання діяльності суб'єктів господарювання, детінізації бізнесу з метою забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Доцільно виділяти два напрями державного регулювання розвитку територіальних громад: нівелювання диспропорцій соціально-економічного розвитку та стимулювання розвитку територій. Перший включає механізми непрямої дії та здійснюється через міжбюджетні відносини з використанням інструментів фінансового вирівнювання; другий є механізмом прямої дії та здійснюється через інвестиційну підтримку розвитку територіальних громад.

Місцеве самоврядування підлягає контролю з боку держави, так званому «державному нагляду». Він, зокрема, обмежується тим, що державні служби лише перевіряють правомірність дій територіальних громад. Фаховий нагляд, що виходить за рамки перевірки правомірності, може стосуватися доцільності таких дій, але здійснюється без втручання у сферу власних повноважень територіальної громади. Нагляд з боку держави відбувається лише в міру необхідності захисту інтересів держави від можливих надмірних місцевих інтересів. До засобів здійснення державного нагляду належать: право на отримання інформації; опротестування дій або вимога здійснення певного виду діяльності; заміна «актора» виконання (держава діє замість територіальної громади); запровадження інституту уповноваженого, який здійснює діяльність замість органів управління громади (у крайніх випадках). Окрім того, наглядові органи зобов'язані надавати консультативну допомогу саме невеликим територіальним громадам, які не мають необхідних ресурсів для виконання покладених на них завдань, тобто здійснення нагляду використовується не лише як інструмент тиску, а й як форма підтримки [2].

Важливим аспектом, вивчення якого може бути корисним для децентралізації в Україні, є форми співробітництва між громадами. Найбільш вільною формою такого співробітництва є так звані «робочі співтовариства», що займаються, наприклад, взаємним інформуванням і консультуванням, але можуть включати й спільне планування діяльності, що виходить за межі окремо взятої територіальної громади. Існує можливість створення «цільових об'єднань» або укладання «цільових угод» між багатьма територіальними громадами. Останнім часом у Європі все більшої популярності набирає партисипаційний бюджет. Особливістю такого бюджету є те, що жителі відповідної ділянки самостійно визначають шляхом голосування, на які цілі буде спрямована певна сума бюджетних коштів. Ключовою перевагою такого підходу є можливість мешканців вирішувати, які проблеми потребують першочергового вирішення, що, в свою чергу, сприяє використанню коштів у найефективніший спосіб.

Процеси регулювання, за різноманітністю методів регулювання [1], мають певні блоки: дослідження – планування – впровадження, що передбачає можливість ітерації (рис. 1).

До блоку процесу регулювання «дослідження» відноситься діагностика існуючого стану територіальної громади (характеристика ситуації, що склалася) та формування аналітичного звіту. Соціологічне дослідження думки мешканців є обов'язковим для всебічного вивчення ситуації і чи не найскладнішим завданням у всьому процесі регулювання добробуту територіальної громади. Планування взагалі – це діяльність, орієнтована в майбутнє. В даному випадку, майбутнє можна визначити як результат процесу, який після закінчення певного періоду часу призводить до бажаних змін. Зміни відбуваються у будь-якому випадку, здійснюємо ми планування чи ні. Після попередніх блоків процесу регулювання (після прийняття рішення) дуже важливим є процес реалізації, тобто створення організаційних умов для впровадження того плану дій, який був напрацьований для досягнення поставлених цілей розвитку.

Тому, місцеве самоврядування – це не тільки й не стільки відремонтовані дороги у територіальних громадах, справні водоканали, освітлені вулиці та вчасно вивезене сміття. Справжня суть місцевого самоврядування криється в активізації суспільства, у залучення людей у життя свого міста чи села, у небайдужості до своєї території, в участі у розвитку своєї громади через свідомий вибір.

Рисунок 1. Процес державного регулювання територіальної громади
Джерело: розроблено автором

Головною метою державної політики є створення умов економічного зростання та удосконалення механізмів управління розвитку населених пунктів ради на засадах зростання, відкритості та прозорості, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення належного функціонування інфраструктури, дотримання стандартів та внаслідок цього підвищення конкурентоспроможності, доступності послуг. Ефективність дій органів державної влади впливає на розвиток системи в цілому. Країна повинна віднайти свої унікальні методи роботи. Роль держави має зводитися до встановлення «правил гри» та формування нормативно-законодавчої бази.

Література

1. Громадська спілка «Слобожанські стратегії». Стратегічне планування розвитку громади: використовуємо партисипативний підхід: *методичні рекомендації для органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства*. 2018. С. 7–13.
2. Varuk V. V. Components of the model of effective state regulation of welfare growth of territorial community // *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2020. Vol. 2, №6. P. 86–96. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/102/89..>

ГЛУШЕНКО Тетяна, старший викладач кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Метою реформування державного управління є вдосконалення системи державного управління і відповідно підвищення рівня конкурентоспроможності країни. Результатом реалізації заданої мети повинна стати більш ефективна та підзвітна громадянам система державного управління, яка працює в інтересах суспільства, забезпечує сталий розвиток країни та надає якісні послуги [2].

Метою регіонального управління є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання.

Реформування державного управління передбачає:

– фокусування міністерств на формуванні політики: робота міністерств концентруватиметься на постійному аналізі проблем і пошуку можливих варіантів їхнього вирішення, виробленні відповідних політик і оцінці ймовірних чи наявних наслідків реалізації цих політик. Реформа дозволить Уряду будувати узгоджену ієрархію стратегічних цілей. Державний бюджет формуватимуть відповідно до цих цілей.

- підвищення якості урядових рішень: дозволить зробити рішення Уряду більш зрозумілими; виваженими; узгодженими між собою; цілісними та комплексними; збалансованими; відкритими; реалістичними; послідовними.
- чітке підпорядкування та розподіл функцій
- вдосконалення сфери надання адміністративних послуг: забезпечить підвищення якості надання адмінпослуг та збільшення частки послуг, доступних в електронній формі
- формування професійної державної служби: сучасні методи управління персоналом та реформування системи оплати праці на основі класифікації посад дозволять перетворити державу на конкурентного та престижного роботодавця.

Тож, результатом реформування має бути система державного управління, що гарантує належне впровадження політичних рішень та правових норм, спрямована на стале економічне зростання і сприяє розвитку підприємництва та інвестицій.

Реформа управління є однією з основних для країни. Важливі зміни, які потрібні для економічного розвитку, залучення інвестицій і створення робочих місць по всій країні, залежить від спроможності державного апарату розробляти та впроваджувати ефективні державні політики [1].

Сучасне управління також є ключовим елементом у побудові довіри громадян до держави завдяки наданню доступних та якісних публічних послуг, відкритості та підзвітності державних органів.

Література

1. Бакуменко В.Д., Сурмін Ю.П. Необхідність та основні напрями реалізації реформи політичної системи України // Політична реформа – гарантія демократичного розвитку українського суспільства: Наук.-метод. матеріали на допомогу лекторам / За заг. ред. В.І.Лугового, В.М. Князева. К.: Вид-во УАДУ, 2003. С. 24-41
2. Деякі питання реформування державного управління України: Розпорядження КМУ від 21 липня 2021 р. № 831-р // Урядовий кур'єр від 03.08.2021 — № 148 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2021)

КРИХТІНА Юлія, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту
КОВАЛЬОВ Арсеній, магістрант кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

У час стрімкого розвитку технологій штучного інтелекту (ШІ) все більше країн в світі вкладають кошти в розробку та впровадження потенціалу штучного інтелекту в публічне управління.

Однак, варто зауважити що в своїй більшості такими розробками займаються приватні компанії, які мають відповідні ресурси та фахівців, але не мають певної «моральної» прив'язки до урядів країн, де вони працюють. Саме тому постає важливе і актуальне питання, – яку саме роль, та які обмеження повинні бути для приватних компаній, що приймають участь у розробці проєктів штучного інтелекту на замовлення державних інституцій різних країн світу.

Реалізація державних програм у сфері штучного інтелекту напряду залежить від участі в них недержавних організацій та приватного сектору. З кожним роком співпраця між державою та бізнесом щодо розвитку технологій штучного інтелекту буде лише поглиблюватись.

Однак не зважаючи на переваги такого співробітництва, державного та приватного секторів у сфері ІТ, не варто забувати, що держава несе відповідальність перед громадянами всієї країни, а приватний сектор лише перед своєю клієнтською цільовою аудиторією. Ці пріоритети можуть суперечити один одному, і це не є чимось новим в історії людства, про те їх вплив може значно погіршитись в процесі того, як зростатиме світовий ринок виробництва та споживання цифрових технологій.

Відповідальні державні інституції повинні гарантувати, що у них є достатнє внутрішнє технологічне розуміння, щодо необхідності запровадження тих чи інших конкретних технологій ШІ. Саме зараз для ефективного функціонування органів державної влади необхідні люди, які зможуть бути висококваліфікованими «трансформаторами» цифрових цінностей, та знаходити необхідний баланс між різними культурами, мовами, пріоритетами та амбіціями, як в технологічному, так і в політичному вимірах влади, а також між технологічними компаніями і державою. Враховуючи те, що питома вага участі цих компаній щодо впровадження ШІ для публічного управління зростатиме, необхідно встановити певні правила такої співпраці, і чітко окреслити ролі та обмеження приватного сектору для розробки ШІ. Упродовж 2020-2021 років більшість країн світу оновили національні цифрові стратегії за рахунок додавання до них розділів щодо розвитку штучного інтелекту.

Для того, щоб в повній мірі держави могли використовувати цифрові технології та штучний інтелект з метою підвищення якості сервісної діяльності

органів публічної влади необхідно зосередитись на основних принципах функціонування таких технологій, а не на деталях їх постачання. Влада повинна надавати управлінські послуги громадянам, а не лише окремим споживачам цифрових технологій. Разом з тим, потрібно розширювати рамки співпраці державно-приватного партнерства, для того щоб дати змогу владі підвищувати свій професійний рівень в управлінні проєктами цифровізації і краще розуміти специфіку застосування алгоритмів штучного інтелекту.

Не варто також забувати і про делегування прав з надання державних послуг, що повинно чітко регулюватись на центральному, регіональному та місцевому рівнях.

Як показує світова практика, ще з 80-х років XX століття, уряди різних країн покладалися на залучення приватного сектору для впровадження цифрових інновацій у діяльність органів публічної влади, однак негнучкість й недешевість укладання ІТ-контрактів та негативний досвід використання спричиняли недовіру суспільства до такої співпраці. З 2010-х років ситуація частково змінилась для центральних органів влади, але величезна частина місцевих органів влади як і раніше залежить від конкретних постачальників, які не бажали змінюватись в контексті розвитку цифрових трансформацій.

Державні проєкти цифровізації, перестали бути складними та ресурсно-обмеженими, що спричинило уявлення про те, що тільки приватний сектор зможе вводити нововведення і стимулювати економічне зростання. Натомість, роль держави обмежуватиметься лише стимулюванням інвестицій і організаційним сприянням поліпшення цифрової інфраструктури. Державні інвестиції у цифрові дослідження створюють нові технологічні досягнення.

Наприклад держава брала активну участь у створенні таких технологій, як GPS, сенсорний екран, алгоритми пошуку й розвитку Інтернет сервісів, тощо.

Універсальність сервісної діяльності органів публічної влади означає, що так звані моделі «підйому і зміни» залучення бізнес процесів приватного сектору працюватимуть лише до певного моменту, оскільки вони характеризуються лише використанням дешевих в обслуговуванні транзакцій, а високовартісні проєкти з трансформацій публічної служби залишається виключно прерогативою держави [1, с. 9]. У цих «крайніх випадках» використання технологій штучного інтелекту допоможе обрати та скоординувати запити щодо застосування різних варіантів залучення тих чи інших інституцій (департаментів) в трансформаційні процеси. Держава повинна максимально збільшити свої цифрові активи, а існуючі набори даних слід максимально ефективно використовувати для машинного навчання систем штучного інтелекту. Держава повинна ставати співвласником стартапів надаючи їм критично важливу фінансову підтримку та доступ до формування великих даних.

Коли ми починаємо використовувати «штучний інтелект» в публічному управлінні, то повинні пам'ятати про очевидність істини: управління розв'язує проблему у виборі оптимального рішення. Штучний інтелект перетворює оціночне судження «об'єктивно правильного» вибору в машинний код.

Держава повинна взяти на себе відповідальність і гарантування

нормативного вибору, який здійснюється у процесі створення систем машинного навчання.

Визначимо перспективні напрями розвитку технологій штучного інтелекту у публічному управлінні [2, 3], це зокрема: автоматизація обробки звернень громадян та запитів на доступ до публічної інформації; автоматизація електронного документообігу органів державної влади та органів місцевого самоврядування; моніторинг роботи та контроль станів інформаційно-телекомунікаційних систем органів державної влади; функціонування систем доступу до режимних приміщень та території адміністративних будинків центральних органів державної влади; користування інформаційними системами органів влади, державних установ та підприємств; оптимізація судової системи та здійснення судочинства.

Література

1. Крижевський В.В. Державний сервіс як інструмент реалізації публічного управління: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ. 2021. 23 с.
2. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 438-р. Офіційний вісник України. 2021. №40.
3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. Урядовий кур'єр. 2020. № 247.

КРУГЛОВ Віталій, доктор наук з держ. упр., доцент, професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
Харківський національний університет будівництва та архітектури
СКІДАНОВ Микита, магістрант кафедри менеджменту та публічного адміністрування,
Харківський національний університет будівництва та архітектури

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ

Сучасне бачення економічного розвитку держави передбачає впровадження інноваційних форм діяльності. Інноваційний розвиток економічних систем має спиратися на ключову роль науки та освіти, впровадження сучасних моделей господарювання та високотехнологічного виробництва, посилення партнерства держави та бізнесу, упровадження проектів ресурсозбереження та альтернативної енергетики, освоєння інноваційних видів цифрового підприємництва.

Актуальним стає забезпечення ефективного державного регулювання інноваційної підприємницької діяльності шляхом комплексних заходів соціально-економічного, нормативно-правового, організаційно-інформаційного

напрямів, які мають сформувати сприятливе середовище для посилення ринкових механізмів, розширення підходів до актуальних форм реалізації інноваційних проєктів в контексті сталого економічного розвитку на рівні держави та регіонів.

Державне регулювання інноваційного розвитку є одним із напрямів державного регулювання національної економіки, що забезпечується за рахунок різноманітних механізмів та методів реалізації. Інноваційна діяльність, формується при ефективному функціонуванні налагодженого механізму державного регулювання та підтримки. На думку ряду вчених, після подолання кризи та становлення інноваційного підприємництва ступінь державного регулювання знижується, проте покращується його якість. В умовах економічного зростання та сталого розвитку економіки досягається високий рівень свободи інноваційного підприємництва, за якого держава та інноваційний бізнес взаємодіють на основі партнерства [1].

Визнаючи необхідність застосування різних підходів до ведення господарської діяльності, територіального розвитку актуальною моделлю може стати створення інноваційного кластеру, який може існувати в межах діючого територіального кластеру, але у вигляді так званого «віртуального кластеру». Фактично, на визначених територіях необхідно здійснити низку трансформацій: від економіки містоутворюючих підприємств до економіки інноваційних кластерів. У даному випадку, новими принципами у формованих моделях управління мають стати:

- орієнтація на відкриті інновації та розвиток міжнародного партнерства;
- націленість на комерційний результат кінцевого продукту інноваційного процесу;
- врахування суспільних результатів діяльності кластеру;
- об'єднання ресурсів і цілей держави та учасників господарської діяльності;
- включення якості життя та екологічної безпеки до складу цілей розвитку та критеріїв оцінки діяльності інноваційних кластерів.

Але слід врахувати, що інноваційні кластери мають бути інтегровані з діяльністю науково-освітніх закладів та науково-дослідних організацій, бізнес-інкубаторів, наукових парків, технопарків чи інших подібних структур [4].

Іншим підходом може стати розвиток рекреаційно-туристичних кластерів на основі державно-приватного партнерства, які привносять інноваційність форм взаємодії, покращення інвестиційної привабливості території, створення необхідної комерційної та соціальної інфраструктури, посилює конкурентоспроможність учасників кластерного утворення, сприяє забезпеченню регіонального розвитку та підвищує спроможність місцевих територіальних громад [2; 3].

Таким чином, використання різних підходів на основі інноваційного розвитку, кластерних утворень, віртуальних кластерів, реалізації проєктів державно-приватного партнерства сприятиме впровадженню політики розвитку

адміністративно-територіальних утворень, забезпеченню високої якості життя, досягненню цілей сталого розвитку. Ключовим питанням залишається подальше удосконалення правових та економічних механізмів державного регулювання інноваційного розвитку з метою реалізації встановлених соціальних та економічних пріоритетів.

Література

1. Безпалов В. В., Лочан С. А., Петросян Д. С. Теория и практика управления развитием региональных экономических систем : монография. М. : РУСАЙНС, 2020. 236 с.
2. Круглов В. В. Державно-приватне партнерство як основа розвитку рекреаційно-туристичних кластерів. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4. С. 211–219.
3. Круглов В. В., Стадник В. В. Державно-приватне партнерство як інструмент регіонального розвитку. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 2. С. 78–84.
4. Павликов В. И. Инновационные кластеры: тенденции развития и институциональные условия успешного функционирования. *Актуальные проблемы развития экономических систем; теория и практика: сборник материалов международной научно-практической конференции*. Институт экономики РАН; под. общ. ред.. М. В. Конотопова. М. : РУСАЙНС, 2021. С. 159–162.

КУДЬ Александр, аспірант кафедри економічної політики та менеджменту, ННІ «Інститут державного управління»
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
генеральний директор ТОВ «СІМКОРД»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЕРОВАНOSTІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ ПРИ ЗАПРОВАДЖЕННІ МЕХАНІЗМУ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ НА ОСНОВІ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ

Керованість – одна з найважливіших властивостей системи управління, яка описує можливість перевести систему з одного стану в інший. Керованість віддзеркалює обсяг і характер влади і є однією з найважливіших характеристик і комунікацій і управління. Оскільки бажаний механізм модернізації може суттєво змінити традиційні процедури державної служби і деякі технології державного управління, то слід запропонувати певні рекомендації для забезпечення керованості системи публічного управління. Головні рекомендації можна розрізнити по відношенню до суб'єкта управління: а) перша група – це дії, ініційовані зовнішнім середовищем із залученням системи публічного управління, б) друга група – це дії, ініційовані системою публічного управління. Нижче у даних тезах увага буде прикута до першої групи дій – до дій, що ініціюються

системою публічного управління.

Але перед викладом основного матеріалу слід внести певну термінологічну ясність. У цих тезах відносно новим, але ключовим поняттям є термін «децентралізована інформаційна платформа», під якою мається на увазі «система обліку цифрових даних на базі технології розподіленого реєстру [5], що складається з інфраструктури сервісів та спільноти незалежних користувачів, наділених або рівними правами, або заздалегідь визначеними правами, що розподілені за рівнями децентралізованої моделі управління задля забезпечення стійкості такої системи [2]». Отже, до дій, що ініціюються системою публічного управління, слід віднести такі.

По-перше, це пропозиції урядам щодо розвитку взагалі технології блокчейн і підвищення довіри до інструментів та інфраструктури на блокчейн. Це передбачатиме:

1) Розробка пілотних програм зі зміцнення довіри до блокчейн-технології. Такі «пілотні програми з надання державних послуг дають можливість експериментувати з блокчейн-рішеннями, демонструвати їх цінність і накопичувати інституційні знання. Наприклад, Гана, Індія і Грузія працюють над тим, щоб включити бази даних земельного кадастру на основі блокчейн-технології в існуючі системи оформлення прав власності на землю; Кенія запустила на базі блокчейна і смарт-контрактів свою першу роздрібну облігацію M-Akiba, а саму державну облігацію можна купити без наявності банківського рахунку; Туреччина здійснює проект по використанню технології блокчейн в системах цифрової ідентифікації; Уганда створила вільну зону для розвитку блокчейна і нових технологій» [1, с. 13]. Зауважимо, що усі згадані вище ініціативи урядів цих країн абсолютно реально реалізувати в одній децентралізованій інформаційній платформі (далі – ДІП), зокрема – у «Системі Bitbon» українського походження.

2) Створення блокчейн-інкубаторів, інноваційних хабів і мереж. Такі утворення, які в нашій європейській культурі можуть бути радше ініційовані «знизу», тобто місцевим бізнесом, можуть прискорити загальне розуміння блокчейн-технології і довіру до неї, темпи впровадження інновацій на базі блокчейн-технологій, ставши основою для накопичення технічних знань і прискорення розробки додатків, готових для використання на підприємствах. Наприклад, в Японії [4], Малайзії [6] та Сінгапурі були створені «регулятивні пісочниці» для перевірки межі застосування блокчейн-технології [1, с. 14].

3) Підтримка позабюджетних наукових досліджень у сфері блокчейн і створення робочих місць. Завдяки інвестиціям в наукові дослідження, підтримки стартапів, наукових стипендій, хакатонів та практикумам сучасні країни можуть розвивати національні блокчейн-системи і готувати кадри для роботи над ними в майбутньому [1, с. 14]. Наприклад, Латвія стимулює місцеві стартапи у сфері блокчейна за допомогою гнучкої податкової системи, податкових пільг для компаній-новачків [3]. Також відзначимо діяльність української громадської організації «Науково-дослідний центр економіко-правових рішень у сфері застосування технології розподіленого реєстру» (www.blockchainukraine.org/, місто Харків), яка з 2019 р. ініціює низку значущих наукових досліджень,

видавництво наукової літератури, організацію публічних наукових заходів (напр., міжнародний круглий стіл «Віртуальні активи у розвитку національної економіки» 30 вересня 2021 р. у Харкові, одним зі співорганізаторів став ХНУ імені Каразіна) тощо.

По-друге, це пропозиції до міжнародного регуляторного середовища щодо утворення спільних правил поведінки з блокчейн-продуктами і ДІПами зокрема:

1) розробка керівних вказівок і принципів для блокчейн-технології. Державні регулятори і наднаціональні органи (напр., FATF і Європейська Комісія) можуть спільно розробити новітні методи і засади інтеграції блокчейн-технології, які допомагають визначити види діяльності, які можуть виграти від блокчейн-рішень, і ті, в яких більш придатними представляються традиційні цифрові послуги – зокрема через державні централізовані платформи. Такі розробки можуть призвести до змін в сфері у законах у сфері захисту недоторканності приватного життя, функціональної сумісності платформ і модулів, забезпечених цифрових активів, оподаткування і смарт-контрактів [1, с. 15];

2) встановлення стандартів функціональної сумісності, зокрема – стандартів шифрування і даних може сприяти інтероперабельності та створенню цифрових додатків і навіть децентралізованих платформ, у яких технологія блокчейн додаватиме більше цінності, знижуватиме бар'єри для входу нових учасників і стимулюватиме приватні інвестиції у нові технології. Отже, уряд має знайти баланс між заохоченням стандартизації для швидкого запровадження технологій і гнучкістю для цілей обліку [1, с. 15].

Література

1. Использование технологии блокчейн в целях устойчивого развития: перспективы и проблемы / Экономический и Социальный Совет ООН; Комиссия по науке и технике в целях развития. Нью-Йорк : ООН, 2021. 23 с. URL : https://unctad.org/system/files/official-document/ecn162021d3_ru.pdf (дата звернення: 01.10.2021).

2. Кудь А. А. Децентралізовані інформаційні платформи як інструмент модернізації публічного управління // *Вісник післядипломної освіти: Серія «Управління та адміністрування»*. 2021. №1. Вип. 15(44). С. 233-274.

3. Japan's Blockchain Sandbox Is Paving The Way For The Fintech Future. Forbs. URL : www.forbes.com/sites/japan/2019/06/26/japans-blockchain-sandbox-is-paving-the-way-for-the-fintech-future/?sh=41bb79ba3279 (дата звернення: 01.10.2021).

4. Intersessional panel of the United Nations Commission on science and technology for development (CSTD) : Contribution by Latvia to the CSTD 2020-2021 priority theme on “Harnessing blockchain for sustainable development: prospects and challenges”. URL : https://unctad.org/system/files/non-official-document/CSTD_2020-21_c21_B_Latvia_en.pdf (дата звернення: 01.10.2021).

5. Kud A. The Phenomenon of Virtual Assets: Economic and Legal Aspects // *International Journal of Education and Science*. 2020. Vol. 3. No. 3. P. 13–24.

6. Kunhibava S., Muneeza A. Regulating FinTech Businesses: The Malaysian Experience. Impact of Financial Technology (FinTech) on Islamic Finance and Financial Stability. URL : https://www.researchgate.net/publication/338304841_Regulating_FinTech_Businesses_The_Malaysian_Experience (дата звернення 01.10.2021).

ПОЗДНЯКОВА Любов, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки, бізнесу та управління персоналом на транспорті, Український державний університет залізничного транспорту
ДЕЙНЕКА Олександр, д.е.н., професор, професор кафедри менеджмент і адміністрування, Український державний університет залізничного транспорту
ГУЛАЙ Олена, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, бізнесу та управління персоналом на транспорті, Український державний університет залізничного транспорту

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО СУЧАСНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ

Організаційно наукова дисципліна починає відособлятися, коли у неї виникає власний об'єкт, що оформляється в предмет дослідження, що використовує вже універсальні методи або методологічні напрацювання інших дисциплін.

Наука публічного управління і адміністрування пройшла етапи конвергенції (зближення) з науковими концепціями, теоріями, напрямками дослідження, поступово утворивши єдине ціле, при цьому окремі в другій половині ХХ в. публічне управління вивчалось, як правило, в рамках теорії адміністративного права [1]. Дослідники відзначають період 70–80-х рр., коли робилися спроби представити теорію публічного управління і адміністрування як розділ соціології або соціально-політичної науки [2]. В даний час публічне управління і адміністрування розглядається як самостійна наукова дисципліна в рамках міждисциплінарного підходу, що дозволяє не тільки узагальнити, синтезувати спеціальні знання, отримані в різних областях науки, але і особливо виділити головну відмінність, що привноситься в дану сферу державними інститутами, – право примушення на основі законів, що означає здатність держави робити те, що приватні інститути робити не в змозі.

Здійснимість ухвалених управлінських рішень завжди обумовлена цілим комплексом конкретних дій виконавських органів державної влади по приведенню в рух конкретних ресурсів публічного управління і адміністрування для здійснення державних програм. Передують цим діям: аналіз достовірних даних, що характеризують конкретну управлінську ситуацію; визначення мети; ухвалення рішень; створення технологій публічного управління і адміністрування на основі застосування різних методів; інформаційний супровід і інші організаційні заходи [3].

Контроль завжди розглядається як одна із загальних функцій публічного

управління і адміністрування, призначення якої – виявлення відхилень величини фактичних параметрів керованої системи від бажаних (мета, завдання, норми і т.д.). Він дозволяє не тільки виявляти, але і попереджати відхилення, помилки в реалізації заходів публічного управління і адміністрування. Уявлення про єство публічного управління і адміністрування дає можливість з'ясувати його специфіку, рівні, основні ознаки і види. Специфіка публічного управління і адміністрування в порівнянні з іншими видами управління виявляється в наступному.

По-перше, воно забезпечує здійснення державної політики через систему адміністративних установ, що спираються на владу держави.

По-друге, воно володіє особливою властивістю регулювати відносини усередині держави за допомогою розподілу сфер впливу між основними гілками влади і її територіальними рівнями.

По-третє, його підставою є наявність державного інтересу.

Фахівці убачають в публічному управлінні і адмініструванні не стільки владу як таку, скільки «порядок влади», при якому держава не розподіляє вплив, а регламентує умови впливу відповідно до інституціоналізовану мету суспільства. Більш того, в літературі навіть теоретично виділяються державне і урядове управління. Державне управління в цьому випадку розглядається як управління порядком (або безладдям), а урядове – як управління процесами у межах цього порядку. Стратегічна роль урядового управління полягає в його здатності проводити державну політику, тоді як державне управління характеризується здатністю ініціювати цю політику в умовах протистояння різних груп суспільства.

Організаційно в державному управлінні прийнято виділяти три структурні рівні: інституційний, адміністративний і технологічний.

На цьому рівні визначається загальна політика державної організації, що дозволяє формувати основні напрями впливу політичної системи на діяльність конкретних державних установ, мати зворотний зв'язок для коректування політичних задач.

Адміністративний рівень відображає практичну реалізацію виконавської влади, ефективність виконання політичних рішень, забезпечення дотримання законів в суспільстві, здійснення всієї сукупності функцій і повноважень держави [3]. Це сфера функціональної діяльності адміністрації, публічної (державної) служби, посадовців в межах правоустановленої компетенції, повноважень. Технологічний рівень зосереджує: планування; регламентацію; бюрократію, побудовану на серії ролей, прагненні зробити процедури нормами, стандартами; юридично функціонуючі режими; безперервність і оперативність діяльності.

Публічне управління і адміністрування має наступні основні ознаки: воно виступає як виконавчо-розпорядча діяльність по застосуванню законів і інших (підзаконних) нормативних правових актів, здійсненню державної виконавської влади; через нього здійснюється цілісна дія на суспільство за допомогою політичного керівництва, яке, у свою чергу, реалізується конституційно встановленими інститутами політичної влади і виборними (політичними) посадовцями, а також органами виконавської влади всіх рівнів; в ньому разом з правозастосуванням здійснюється адміністративна правотворчість: органи

державного управління в межах своєї компетенції самостійно розробляють і затверджують обов'язкові для об'єктів управління правила поведінки, контролюють дотримання цих правил і здійснюють правоохоронну діяльність; воно спостерігається скрізь, де виникає необхідність в захисті прав і свобод громадян, забезпеченні виконання законодавчих актів; воно виступає як механізм, спосіб реалізації державної політики у всіх сферах життя суспільства і задоволення потреб громадян; його організаційна побудова ґрунтується переважно на вертикальних (субординаційних, ієрархічних), а також на горизонтальних зв'язках і відносинах; воно забезпечує адміністративний (позасудовий) порядок здійснення органами виконавської влади так званого примушуючого управління воно врегульовано публічним (адміністративним) правом, хоча окремі державно-управлінські питання підлягають приватноправовій (цивільно-правовій) регламентації.

Таким чином, публічне управління і адміністрування – ця систематична, цілеспрямована, що спирається на владу дія держави її інститутів на людей, процеси і відносини, що виникають в людському суспільстві, для їх впорядкування, координації, збереження, перетворення і розвитку.

Література

1. Deineka O.G., Dykan V.L., Pozdnyakova L.O. Enterprise strategy and strategic management. Kharkiv: LLC "Olant", 2012. 416 p.
2. Kolot A.M. Motivation, stimulation and evaluation of staff. К. : КНЕУ, 1998. 224 с.
3. Дейнека О.Г. Публічне управління та адміністрування. *Економіка, фінанси, право*. 2015. № 8/1. С. 45–52.

ПОПАДИНЕЦЬ Ірина, к.е.н, доцент,
доцент кафедри управління та бізнес-адміністрування,
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

СОЦІОМЕТРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У СИСТЕМІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Співпраця є ключовим фактором при взаємодії територіальних систем з різними зовнішніми контрагентами. Від їхньої співпраці залежить рівень прибутковості як територіальних систем, так і стейкхолдера [3, 4]. Саме тому, необхідно діагностувати ефективність співпраці між територіальними системами і стейкхолдером та між самим стейкхолдерами загалом. Тому вивчення пріоритетності співпраці з тим чи іншим стейкхолдером є актуальним науковим завданням, вирішення якого дозволить територіальним системам розвиватися більш ефективно [4].

Стандарт AA1000SES характеризує стейкхолдерів як групу, що може впливати на діяльність організації або, навпаки, здатна відчувати на собі вплив від діяльності організації, її продукції або послуг і пов'язаних із цим дій. Згідно

зі стандартом ISO 26000, це особа або група осіб, заінтересованих у будь-яких рішеннях або діяльності організації [2,3]. Соціометрія дає змогу побачити структуру взаємин між стейкхолдерами, робити припущення щодо стейкхолдера-лідера, ступеня організованості стейкхолдерів загалом. Отримані дані з соціоматриць групуємо та отримані результати використаємо для розрахунку показників які називаються індивідуальними соціометричними індексами [1].

Індивідуальний індекс соціометричного статусу стейкхолдера C_i :

$$C_i = \frac{\sum_{i=1}^n (R_i^+ + R_i^-)}{N - 1} \quad (1)$$

де, $R_i^+ i R_i^-$ – число отриманих позитивних і негативних оцінок (голосів) відповідно; N – число стейкхолдерів.

Індивідуальний індекс експансивності стейххолдера E_j :

$$E_j = \frac{\sum_{i=1}^n (R_j^+ + R_j^-)}{N - 1}; \quad (2)$$

де, $R_j^+ i R_j^-$ – число відданих, зроблених позитивних і негативних оцінок відповідно.

Індекс E_j – характеризує ступінь спілкування стейххолдерів і відображає відношення кожного стейххолдера до взаємодії в цілому.

Крім індивідуальних соціометричних індексів розраховуються ще й групові індекси.

Індекс групової експансивності стейххолдерів E :

$$E = \frac{R^{+|} + R^{|-}}{N(N - 1)} \quad (3)$$

де, $R^{+|}$ і $R^{|-}$ – загальне число зроблених позитивних і негативних оцінок відповідно.

Індекс E характеризує загальну активність стейххолдера, виражає його динаміку. Чим більше він наближається до одиниці тим інтенсивніша соціальна активність стейххолдера.

Індекс групової взаємності стейххолдерів C :

$$C = \frac{R^{+|}}{N(N - 1)} \quad (4)$$

Індекс C виражає взаємозв'язок територіальної системи з стейкхолдерами, їх згуртованість, тісноту спілкування.

Індекс групової інтеграції стейххолдерів I :

$$I = \frac{N - |N|}{N} \quad (5)$$

$|N|$ - число стейкхолдерів, які не отримали і не зробили жодної оцінки.

Також, на основі знань індивідуальних індексів соціометричного статусу оцінюється і аналізується становище кожного стейххолдера при співпраці, тобто визначається «лідер-зірка». Відповідно в залежності від визначеного статусу

доцільним буде формування рекомендацій щодо можливих ділових взаємовідносин в контексті підвищення ефективності взаємодії стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій.

Література

1. Попадинець І. Р. Соціометричні дослідження взаємодії стейкхолдерів нафтогазових підприємств. *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 206–216.
2. Попадинець І.Р. Діагностування стейкхолдерів нафтогазових підприємств. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. 2018. № 135. С. 181–191
3. Попадинець І.Р. Протокол діагностування стейкхолдерів підприємств нафтогазового комплексу. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: матер. І Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (19-21 березня 2019 р.)*. Дубляни, 2019. С. 277–279.
4. Перемозова І.В., Побігун С. А., Попадинець І.Р. Соціометричні дослідження як інструмент інформатизації ринкової діяльності для підвищення ефективності управління нафтогазовими підприємствами. *Економіка та управління в нафтогазовому комплексі України: актуальні проблеми, реалії та перспективи: матер. Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 40-річчю кафедри менеджменту і адміністрування (21-23 вересня 2016 р.)*: Голіней, 2016. С. 189–191.

ПОРТНА Оксана, д.е.н., доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
ДРАСКОВІЧ Веселін, доктор філософії, професор кафедри економіки та управління, Університет Чорногорії
співзасновник і директор економічної Лабораторії перехідних досліджень
ДРАСКОВІЧ Мімо
асистент професора кафедри логістики та менеджменту, Університет Чорногорії

PORTNA Oksana, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department Management and Administration
V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine
DRASKOVIC Veselin, PhD, Professor of Maritime Faculty of Kotor
Department of Economics and Management, University of Montenegro;
Co-founder and Director of the Economic Laboratory for Transition Research
Podgorica, Montenegro
DRASKOVIC Mimo
Assistant Professor of the Department Logistics and Management
University of Montenegro

ЗМІНИ ФІНАНСОВИХ ПРІОРИТЕТІВ У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ І ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА ГЛОБАЛЬНИЙ ПОГЛЯДИ

CHANGES IN FINANCIAL PRIORITIES IN SOLVING SOCIAL PROBLEMS AND CHALLENGES OF TODAY: NATIONAL AND GLOBAL VIEWS

Сьогодні глобальні негативні соціально-економічні виклики, пов'язані з COVID – 19, загострюють як світові, так і національні соціальні проблеми, що, у свою чергу, взаємопов'язано зі змінами фінансових пріоритетів щодо стабілізації та відновлення темпів розвитку.

Переважає більшість суспільства відчувала значні фінансові та соціальні труднощі під час пандемії та кризи, ВВП як глобальний, так і країн світу зменшується [8].

За даними світових досліджень [3], як для всіх країн світу, так і для України період пандемії став періодом випробування на фінансово-економічну та соціальну стійкість, що зробило певний негативний відбиток на всі сфери суспільного життя [9].

На думку експертів Європейської Бізнес Асоціації [1], пандемія вносить суттєві корективи у життя, економічним системам усіх рівнів довелося зіштовхнутися з небаченими викликами, колосальним соціальним навантаженням, гострою потребою у підтримці як світової, так і національних медичних систем [5; 6] тощо. Наслідки пандемії відчутно позначаються на фінансових пріоритетах економіки, адже, наприклад, більшість бізнесу та широкий прошарок суспільства [4; 7] втрачають доходи, отримують величезні збитки. Така ситуація ускладнюється відсутністю фінансових антикризових резервів, потребою змін пріоритетів щодо перерозподілу та витрачання централізованих і децентралізованих ресурсів, нових стратегій та оперативних дій у нових реаліях, коли як від суспільства, так і від управлінської поведінки очікується швидкість, стресостійкість, гнучкість тощо.

У сьогоденних кризових умовах можливості урядів держав щодо фінансової підтримки галузей та підприємств, що страждають від кризи, стають доволі обмеженими. У свою чергу, також соціально незахищені прошарки населення покладають надії на державну фінансову та соціальну допомогу, на оптимізацію взаємодії з усіма суб'єктами економіки. За даними досліджень [2], сьогодні все менше залишається тих, хто вважає, що держава повинна піклуватись про забезпечення рівня життя населення. Однак, більшість суспільства все ж покладають на державу таку відповідальність, що характеризується як зростанням усвідомлення необхідності розвитку соціально-економічної ініціативи суспільства, так і страхом перед соціальною незахищеністю, соціальними ризиками тощо.

Фінансова нестабільність впливає на поведінкові моделі, ці процеси надалі будуть поглиблюватися у сучасному мінливому бізнес-середовищі. Актуальними стають фундаментальні зміни у плануванні в умовах невизначеності та швидкості прийняття рішень, як конкурентної переваги.

Все більше на передній план виходять не тільки цілі отримання прибутку, але й задоволення потреб партнерів, суспільства, соціальна відповідальність, допомога суспільству у вирішенні фінансово-економічних проблем.

У рамках антикризових заходів переорієнтуються фінансові пріоритети у вирішенні соціальних проблем таким чином, щоб зменшувати вплив зовнішніх факторів та потенційних криз та забезпечувати фінансово-економічний та соціальний захист суспільству.

Література

1. Дерев'янка А. Що чекає бізнес у посткоронавірусну епоху. Європейської Бізнес Асоціації. 22.06.2020. URL : <https://eba.com.ua/shho-chekaye-biznes-u-postkoronavirusnu-epohu/> (дата звернення: 18.10.2021).

2. Оцінка громадянами України ролі держави та бізнесу в економічних процесах. Вимоги громадян до соціальної політики держави (травень 2021р.). Разумков Центр. 16 червня 2021. URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-ukrainy-rol-derzhavy-ta-biznesu-v-ekonomichnykh-protsesakh->

vymogy-gromadian-do-sotsialnoi-polityky-derzhavy-traven-2021r (дата звернення: 25.10.2021).

3. Перспективи зайнятості та соціального захисту в світі: тенденції 2021. Профспілка працівників освіти і науки України. 8 червня 2021. URL : <https://pon.org.ua/novyny/8787-perspektivi-zaynyatost-ta-socalnogo-zahistu-v-svt-tendencyi-2021.html> (дата звернення: 12.10.2021).

4. Портна О.В. Доходи населення як складова фінансового потенціалу України. *Бізнес Інформ*. 2013. № 2. С. 251–254.

5. Портна О.В. Практичні проблеми фінансування охорони здоров'я в Україні // *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства*. Харків : НТУ «ХПІ». 2012. № 45 (951). С. 140–149.

6. Портна О.В. Програмно-цільове фінансування охорони здоров'я в Україні// *Бізнес Інформ*. 2012. №9. С. 261–264.

7. Портна О.В. Фінансове забезпечення розвитку людського потенціалу як важливої складової сукупного фінансового потенціалу України. *Бізнес Інформ*. 2013. № 8. С. 300–305.

8. Солонина Євген. Пандемія-2020 змінила життя українців. Що саме змінилося? Радіо свобода. 20.01.2021. URL: <https://rb.gy/xizspw> (дата звернення: 10.10.2021).

9. Тенденції 2020-го та прогноз на 2021-й: політика, економіка та зовнішні відносини України – дослідження МЦПД. Міжнародний центр перспективних досліджень 23.12.2020. URL: <http://icps.com.ua/tendentsiyi-2020-ho-ta-prohnoz-na-2021-y-polityka-ekonomika-ta-zovnishni-vidnosyny-ukrayiny---doslidzhennya-mtspd/> (дата звернення: 07.10.2021).

ПОРТНА Оксана, д. е. н., доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЛЕОНІДОВА Софія, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

УПРАВЛІННЯ УЗГОДЖЕННЯМ ІНТЕРЕСІВ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління узгодженням інтересів стейкхолдерів підприємства є кроком на шляху до підвищення рівня ефективності співпраці та виходу підприємства на новий рівень економічної ефективності [2; 4; 5]. На прикладі діяльності аеропортів ми можемо розглянути, як узгодження інтересів стейкхолдерів впливає на протидію кризовим ситуаціям [3], викликаним введенням заборон та обмежень на діяльність транспортних підприємств через стрімке поширення захворюваності на COVID-19.

Оскільки задля вирішення питання підвищення фінансових результатів підприємству доводиться стикатися з безліччю проблем як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі, узгодження інтересів суб'єктів, що приймають участь у вирішенні цих проблем, є ключовим питанням. Однак не завжди воно є легко вирішуваним, адже деякі стейкхолдери підприємства можуть мати протилежні, взаємовиключні цілі [8]. Також варто відмітити, що інтереси можуть носити абсолютно різних характер – економічний [2; 4], соціальний, в деяких галузях, саме таких, як авіаційна – екологічний [1].

До стейкхолдерів аеропорту належать безпосередньо підприємство-оператор аеропорту, постачальники, пасажирів, співробітники, а також держава. При цьому підприємство-оператор аеропорту зазвичай має інтереси, що конфліктують з усіма стейкхолдерами, а також такі інтереси, що погоджені з усіма стейкхолдерами [1]. Інтереси, що конфліктують, лежать насамперед в економічній площині, адже аеропорт прагне підвищити рівень своїх фінансових результатів і має можливість зробити це шляхом підвищення, наприклад, зборів на посадку та зліт, що вплине не партнерські авіакомпанії та в результаті відобразиться на ціні квитка, тобто на пасажирів. Тож економічні інтереси пасажирів та авіакомпаній прямо протилежні інтересам аеропорту – вони прагнуть зниження тарифів зльоту і посадки, хоча мають різну мотивацію до цього. Інтереси, що співпадають, лежать в екологічній площині – підвищення екологічних стандартів роботи аеропорту позитивно вплине на всіх стейкхолдерів.

Складність управління узгодженням інтересів стейкхолдерів полягає в тому, що підприємство повинно утримувати баланс між багатьма стейкхолдерами одночасно, при цьому не відступаючи від досягнення власної мети та задоволення власних інтересів, серед яких часто пріоритетним є підвищення фінансових результатів або покращення фінансового становища. Власники підприємств не завжди готові займатися узгодженням інтересів стейкхолдерів, оскільки це часто може означати пошук медіанних рішень, які не сприяють отриманню максимального прибутку.

Однак позиція «я отримаю, якщо партнер втратить» погано працює у сучасному світі [7], особливо з поправкою на кризову ситуацію, в якій опинилися транспортні підприємства через пандемію COVID-19. Виходячи зі складного становища, підприємства вимушені орієнтуватися не на підвищення фінансових результатів тут і зараз, а на довготривале партнерство, що обіцяє більше економічної вигоди в майбутньому [6; 9]. Таким чином, аеропорт має не підвищувати тарифи для авіаліній, а знаходити такі умови співпраці, за яких авіаліній знаходили б додаткову мотивацію до відкриття нових напрямків.

Проте деякі проблеми узгодження інтересів стейкхолдерів мають ще глибше коріння та заплутані взаємозв'язки. Наприклад, збільшення трафіку, яке може бути результатом взаємовигідної роботи аеропорту та авіакомпаній, спричинить також підвищення рівня шуму та забруднення, що буде конфліктувати з інтересами міської спільноти. Це може призвести до накладення обмежень на трафік з боку держави [10].

Такі зв'язки повинні бути помічені та відпрацьовані на етапі розробки політики узгодження інтересів стейкхолдерів, адже це допоможе запобігти отриманню небажаних проблем з однією з груп стейкхолдерів та економічних втрат.

Література

1. Бабина О. Є., Стрелков О. В. Інтереси суб'єктів ринку транспортних послуг: види, взаємодія, механізми узгодження. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 16. С. 15–21.
2. Кульомза Д.Р., Портна О.В. Світовий досвід фінансового управління компаніями: стейкхолдери підвищення його ефективності. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. С. 403–408.
3. Портна О.В., Дереза Б.П. Вплив стану національної економіки на запровадження антикризового управління на підприємствах. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1. С. 352–359.
4. Портна О.В., Черниш Я.О. Світові зміни в підходах до забезпечення фінансових критеріїв розвитку підприємств на основі врахування інтересів стейкхолдерів. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 286–292.
5. Стрелков О. В. Узгодження інтересів стейкхолдерів транспортних підприємств: нормативно-правовий аспект. *Бізнес Інформ*. 2018. № 8. С. 112–117.
6. Шарден Пьер Тейяр. Феномен человека. Преджизнь, жизнь, мысль, сверхжизнь. М.: Наука, 1987. 240 с.
7. Шевченко Б.О. Відносини партнерства в контексті трансформаційних змін державного управління в умовах глобалізації. *Technology audit and production reserves*. 2015. № 1/7(21). С. 12–17.
8. Donaldson T., Preston L. E. The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications. *The Academy of Management Review*, 1995. № 20(1), pp. 65–91.
9. Portna O.V., Iershova N.Y., Tereshchenko D.A., Kryvytska O.R. Economic Business Partnerships Within Industry 4.0: New Technologies in Management. *Montenegrin Journal of Economics*. 2021. Vol. 17. № 1. pp. 151-163.
10. Schaar D., Sherry L. Analysis of airport stakeholders. *Integrated Communications, Navigation, and Surveillance Conference Proceedings – Analysis of airport stakeholders*, 2010. pp. 1-15.

САМОШКІНА Ольга, к.е.н., старший науковий співробітник відділу
фінансово-кредитної та податкової політики,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

На сучасному етапі розвитку державних фінансів бюджетна політика виступає в якості ефективного інструменту державного регулювання соціально-економічних процесів, оскільки обґрунтовує напрями використання бюджетних

коштів з урахуванням стратегічних цілей і пріоритетів розвитку країни у різних сферах суспільних відносин з урахуванням циклічності економічних процесів. Актуальними залишаються питання удосконалення системи формування бюджету у напрямку поглиблення використання його регуляторного потенціалу, підвищення раціональності розподілу бюджетних ресурсів між напрямками суспільного розвитку з урахуванням його пріоритетності та тенденцій економічних і соціально-демографічних процесів, довгострокового прогнозування та середньострокового планування бюджету на засадах програмно-цільового методу.

Бюджетна політика активно використовується для потреб державного впливу на динаміку економічних процесів, і ступінь її впливу визначається не лише обсягом валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється через бюджет, але і обсягом та структурою дохідної і видаткової частин бюджету, які обумовлюються функціями і завданнями держави у забезпеченні суспільного розвитку, здійсненні соціально-економічних перетворень, ступенем державного регулювання економіки, рівнем і динамікою соціально-економічного розвитку, особливостями адміністративно-територіального устрою країни, пріоритетними напрямками суспільної діяльності тощо. Оскільки тенденції динаміки обсягу і структури доходів та видатків бюджету характеризують стратегічні пріоритети суспільного розвитку країни, регулюючи ці показники держава здатна реалізовувати виважену циклічну бюджетну політику, яка буде мати на меті результативне вирішення нагальних суспільних потреб на певному етапі розвитку, забезпечення стійкого економічного зростання, а також запобігання негативної динаміки економічних і соціально-демографічних процесів у майбутньому.

Досвід країн із розвинутою економікою свідчить про зростання регулюючої функції бюджетної політики при вирішенні завдань забезпечення сталого економічного розвитку та стратегічний характер бюджетного регулювання, що дозволило підвищити рівень результативності бюджетної політики і забезпечити збалансованість бюджетної системи у середньо та довгостроковій перспективі. В періоди економічних рецесій та на перехідних етапах економічних перетворень спостерігалось посилення бюджетного регулювання шляхом зниження рівня податкових надходжень до бюджету та зростання рівня видатків бюджету і зміни їх структури для стимулювання внутрішнього попиту та економічного зростання з активним використанням механізму дефіцитного фінансування бюджету. При досягненні сталого зростання національної економіки починався поступовий перехід до ліберальної моделі бюджетного регулювання із оптимізацією рівня податкових надходжень і бюджетних видатків та відповідний перерозподіл їх структури з можливістю використання профіциту бюджету для погашення державних боргових зобов'язань. Провідний досвід зарубіжних країн доводить, що періоди посилення використання бюджету в якості інструменту регулювання динаміки економічних процесів у країні характеризуються відчутним прискоренням темпів економічного зростання в умовах соціальної стабільності порівняно з періодами ліберального бюджетного регулювання [1].

Бюджетне регулювання передбачає застосування обґрунтованих підходів до оптимізації обсягу і структури дохідної та видаткової частин бюджету, дефіциту (профіциту) бюджету враховуючи визначені пріоритети суспільного розвитку, циклічність економічних процесів у країні, результативність бюджетної діяльності у різних сферах суспільних діяльності.

В умовах економічного спаду держава повинна здійснювати заходи щодо одночасного послаблення податкового навантаження на економіку і збільшення видатків бюджету, оскільки при зменшенні фактичних споживчих витрат і інвестицій завданням держави є не лише підтримувати бюджетні видатки на постійному рівні, а і по можливості їх збільшувати. З метою збільшення видаткової частини бюджету для стимулювання економічного зростання доцільним є використання дефіциту бюджету, проте обсяг державного боргу та економічні можливості держави по його обслуговуванню є фактором обмеження дефіцитного фінансування бюджету. Збільшення видаткової частини бюджету за допомогою бюджетного дефіциту може зберігатися і при зростаючій економіці для подальшого стимулювання економічного зростання та фінансового забезпечення проведення структурних перетворень у пріоритетних галузях. У системі бюджетного регулювання у сфері видатків можливим є використання дефіциту бюджету як додаткового джерела бюджетних ресурсів, який не призведе до збільшення показника співвідношення державного боргу до валового внутрішнього продукту при умові, що темпи зростання валового внутрішнього продукту у певному періоді часу перевищуватимуть темпи зростання обсягу державного боргу. В періоди сталого економічного зростання доцільним є обґрунтоване зменшення обсягу видаткової частини бюджету та оптимізація її структури з метою створення профіциту бюджету, який буде спрямовуватися на зменшення обсягу державного боргу країни [2].

Розробка та реалізація бюджетної політики повинна розпочинатися з поглибленого аналізу динаміки соціально-демографічних і економічних процесів у країні з метою визначення фази їх циклічного розвитку, тенденцій динаміки фактичних показників бюджету у попередніх періодах, виявлення особливостей взаємного впливу обсягу і структури бюджету та показників соціально-економічного розвитку країни. На підставі зазначеного аналізу повинно відбуватися прогнозування і планування бюджету, а також моделювання його впливу на показники соціально-економічного розвитку країни у середньо- та довгостроковій перспективі.

Довгострокове прогнозування і середньострокове планування бюджету повинно передбачати формування різних варіантів формування і розподілу бюджетних ресурсів, а також оцінку результативності впливу цих різних варіантів на показники економічного розвитку країни за допомогою моделювання оптимізації структури бюджету. Застосування обґрунтованих оптимізаційних моделей формування і розподілу бюджету сприятимуть раціоналізації розподілу бюджетних ресурсів між напрямками використання в залежності від пріоритетності та рівня впливу певного структурного елемента бюджету на динаміку показників економічного розвитку країни [3].

Державне стратегічне планування і прогнозування повинно передбачати розробку стратегії соціально-економічного розвитку країни на довгостроковий період, на базі якої повинні формуватися галузеві стратегії і стратегічні плани діяльності розпорядників бюджетних коштів. Бюджетне регулювання передбачає формування довгострокової бюджетної стратегії та довгострокове прогнозування бюджетних показників у системі державного стратегічного планування і прогнозування з метою узгодження стратегічних планів розпорядників бюджетних коштів та розроблених на їх виконання бюджетних програм з пріоритетами соціально-економічного розвитку країни та бюджетними можливостями. Зазначене дозволить суттєво підвищити рівень системності, послідовності та результативності бюджетної політики при вирішенні питань забезпечення економічного зростання у довгостроковій перспективі.

Література

1. Tanzi V. Fiscal policies in economies in transition. Washington DC: International Monetary Fund, 2004. 359 p.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія ; І.Я. Чугунов, А.В.Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
3. Чугунов І., Самошкіна О. Видатки бюджету в системі соціально-економічного розвитку країни. *Вісник КНТЕУ*. 2019. № 2. С. 103–121.

ХАРЧЕНКО Тетяна, к.е.н., старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет
ГАСЮК Роман, магістрант кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Поглиблення глобалізаційних трансформацій передбачає імплементацію європейських підходів в систему державного управління. Стратегічним напрямом зазначених змін є трансформація від закритої системи державного управління до системи публічного управління шляхом зростання її відкритості. В рамках формування в Україні системи публічного управління актуальності набуває визначення перспективних напрямів реалізації державної політики розвитку аграрного сектору економіки України та обґрунтування відповідних програмних документів [5]. Зауважимо, що європейська система управління розвитком аграрного сектору передбачає виконання певних програм, обов'язковою складовою яких є визначення співвідношення необхідних ресурсів для реалізації програми та результативних показників розвитку. При цьому в Україні також запроваджену систему управління розвитком аграрного сектору

в рамках реалізації програм, проте, як показує досвід, результативність виконання визначених програмних показників є низькою [4, с. 149].

Враховуючи сучасні процеси децентралізації доцільним є впровадження концепції сталого розвитку аграрного сектору в сферу публічного управління шляхом імплементації дворівневого комбінованого підходу, який включає інструменти державної підтримки та можливості формування доданої вартості на місцевому рівні. В даному аспекті багаторічний міжнародний досвід визначає низку ефективних інструментів підтримки сталого розвитку аграрного сектору: наявність стратегій розвитку, запровадження комплексу заходів щодо розвитку підприємництва, диверсифікацію сільськогосподарського виробництва, запровадження маркетингових інструментів розвитку територій, державно-приватне партнерство [1, с. 121].

Важливість досягнення сталості показників розвитку аграрного сектору економіки України обумовлена не тільки його експорт орієнтованою спрямованістю, а й вагомістю впливу щодо забезпечення продовольчої безпеки. Особливої актуальності окреслені питання набувають в контексті інтеграції України в європейське співтовариство та зміни вектору розвитку аграрного сектору з орієнтацією на дотримання вимог концепції сталого розвитку, що безпосередньо поглиблює вимоги до забезпечення збереження навколишнього середовища та екологічності виробництва, в тому числі й аграрного [6, с. 990]. Визначені зміни обумовили необхідність перегляду, діючої протягом багатьох років, концепції соціально-економічного розвитку в частині визначення трьох рівноважних складових: економічної, соціальної та екологічної.

У контексті дотримання вимог концепції сталого розвитку аграрного сектору в окремій площині розглядається питання щодо посилення вимог до якості сільськогосподарської продукції для забезпечення світової продовольчої безпеки [2]. При цьому саме досягнення належної якості продукції є одним із ключових аспектів сталого розвитку аграрного сектору, який інтегрує зі всіма структурними елементами концепції: економічною, соціальною та екологічною складовими. А тісний зв'язок аграрного виробництва з природними чинниками визначає важливість врахування екологічної складової, як в контексті збереження навколишнього середовища, так і в частині дотримання вимог щодо якості продукції та умов життя населення. Однак очевидним є той факт, що лише за умови досягнення сталості розвитку економічної складової з'явиться можливість забезпечення соціальної та екологічної складових [3].

Відсутність на законодавчому рівні чіткої регламентації умов ведення сільськогосподарського виробництва призвела до неконтрольованого застосування агровиробниками хімічних засобів захисту рослин, значних скидів відходів виробництва, деградації земель сільськогосподарського призначення тощо [3]. При цьому, ключовими факторами, котрі вплинули на формування зазначеної негативної ситуації є тісна залежність процесу сільськогосподарського виробництва від природних чинників, застаріла матеріально-технічна база, відсутність резерву фінансових ресурсів на покриття збитків тощо. Окреслені фактори здійснюють найбільший негативний вплив на представників малого та середнього агробізнесу, що визначає необхідність

формування механізмів державної підтримки зазначених груп виробників [6, с. 989].

Окреслені зміни є вкрай важливими та обґрунтовують необхідність постійного моніторингу перспективних напрямів реалізації державної політики сталого розвитку аграрного сектору. Адже не можливо досягти зростання ефективності аграрного виробництва без виваженої політики державного регулювання на місцях [5]. На сьогодні, найбільшим досягненням є запровадження адміністративно-територіальної реформи, котра дозволяє сформувавши, в нормативно-правовому полі, необхідний інституційний базис з урахуванням вимог концепції сталого розвитку. Однак посилення глобалізаційних викликів не обумовило відповідної активної реакції з боку державної влади в частині адаптації діючих інструментів державного регулювання аграрного сектору до змін зовнішнього середовища.

Література

1. Кахович О.О., Южека Р.С. Особливості державного регулювання економіки. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. №75. С. 119–126.
2. Концепція розвитку сільських територій на період до 2025 року: Розпорядження КМУ № 995/2015 від 23.09.2015 р.//База даних «Законодавство України»/КМУ України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80> (дата звернення 29.10.2021 р.).
3. Латинін М. А. Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки України. *Галузеве управління*. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/galuz/05lmaseu.pdf> (дата звернення: 29.10.2021)
4. Ніжніков М. Л. Принципи та функції державного регулювання аграрного сектору. *Економіка та держава*. 2014. № 4. С. 147–149.
5. Пасінович І.І., Сич О.А. Модернізація механізмів державного регулювання економіки України. URL: <http://sg-sofia.com.ua/modernizaziya-mehanizmi-derjanmogo-regulivannya-ekonomiki-ukraini> (дата звернення: 29.10.2021)
6. Сизоненко О.В. Теоретичні підходи до формування механізмів державного управління сталим розвитком територій. *Молодий вчений*. 2018. № 11(2). С. 987–992.

ХАРЧЕНКО Тетяна, к.е.н., старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет
КИРИЧЕНКО Євгеній, магістрант кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Забезпечення розвитку якості освіти є одним із ключових напрямів реалізації державної політики України. На сьогодні, розвиток освіти є, в першу чергу, сферою відповідальності територіальних громад, саме тому формування оптимального вектору розвитку галузі є вкрай актуальним для сфери публічного управління в умовах проведення адміністративно-територіальної реформи та розширення повноважень органів місцевого самоврядування. Окремо слід зауважити, що досить гостро стоїть питання щодо фінансового забезпечення належного функціонування закладів освіти, адже за I півріччя 2021 р., в середньому по Україні, видатки галузі освіти в структурі місцевого бюджету склали 60,8%.

Для визначення оптимальних шляхів розвитку освіти в територіальних громадах, громадською організацією Центр «Доброчин» було проведено оцінку стану функціонування освітньої мережі в територіальних громадах Чернігівської, Волинської, Херсонської, Одеської та Луганської областей. За результатами дослідження визначено наступні тенденції щодо фінансового забезпечення галузі освіти в територіальних громадах: частка витрат на освіту в структурі місцевого бюджету громад складає від 47,5% до 61,4%; витрати на 1 учня коливаються в межах 18-61 тис. гривень/рік; значна частка видатків місцевого бюджету спрямовується на утримання закладів освіти [1].

В рамках реалізації зазначеного проєкту, окремо було досліджено стан функціонування закладів освіти та визначено перелік проблемних питань, у складі яких, найбільш вагомими є: низький рівень наповнюваності шкіл на сільських територіях (від 20,0% до 40,0%); незадовільний стан доріг, що обмежує можливості до підвезення учнів до опорних шкіл; мало комплектність класів; низька частка використання сучасних методів навчання; значна варіаційна розбіжність між результатами зовнішнього незалежного оцінювання учнів закладів освіти міст та сільських населених пунктів. Отримані результати в цілому підтверджують коло загальнонаціональних проблемних питань щодо забезпечення надання якісних освітніх послуг на території громад.

Враховуючи сучасний стан надання освітніх послуг, було визначено ключові напрями реалізації державної політики щодо розвитку освіти на рівні територіальних громад, котрі орієнтовані на забезпечення доступності дошкільної освіти, розвиток позашкільної освіти та реалізацію Концепції нової української школи. В рамках реалізації стратегічних орієнтирів розвитку дошкільної освіти передбачено розширення кількості дошкільних закладів,

створення умов до безперешкодного доступу до закладів дошкільної освіти та якісного інклюзивного освітнього простору. Позашкільній освіті відведена ключова роль в частині розширення можливостей до саморозвитку дітей та підлітків, усвідомлення власної громадської позиції в суспільстві, розкриття особистого потенціалу, набуття нових цікавих вмінь та навичок.

До складу ключових завдань реалізації Концепції нової української школи передбачено формування сучасної науково-методологічної бази орієнтованої на розвиток предметного викладання та особистісних компетентностей; впровадження системи мотивації учителів, творчо й професійно розвинених; розширення автономії закладів освіти; формування партнерської взаємодії вчителів, батьків та учнів; реалізація дитиноцентрованого підходу; розбудова опорних закладів та оптимізація освітньої мережі.

Окреслені напрями визначають важливість забезпечення ефективної співпраці між державною владою, представниками органів місцевого самоврядування, фахівцями освітнього середовища, учнями та їх батьками в питаннях формування якісного освітнього середовища на рівні територіальних громадах. Крім того важливим є збереження започаткованих ініціатив щодо розбудови інклюзивного освітнього простору. Також, враховуючи зміну управлінських підходів, першочерговим завданням реалізації державної політики є досягнення взаємоузгодженості між стратегічними напрямками розвитку якості освіти на рівні держави, регіону та громад, що вказує на важливість успішної імплементації на місцевому рівні започаткованих на національному рівні ініціатив.

Література

1. Як проходить реформування освіти на місцевому рівні URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-prohodyt-reformuvannya-osvity-na-mistsevomu-rivni> (дата звернення: 28.10.2021).

NWIBE CHIAMAKA, master student of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V. N. Karazin Kharkiv National University

THE CHALLENGES IN THE ORGANIZATION OF HEALTH INSURANCE IN NIGERIA

Health insurance is a method of paying off some or all of the cost of healthcare. Health insurance serves as a protection for insured persons meaning that they do not get to pay high treatment cost when they are sick. The basic insurance process involves a consumer who makes regular payment to a managing institution, the institution is responsible for hold the payments made by the consumer in a fund and paying it to the health care provider for the consumers healthcare. The main groups involved are the consumers, managing institution and health care provider.

Social health protection is formed to reduce the burden brought by ill health and also decrease the indirect costs of illness and disability. The world has taken a notable step in the understanding the human right to social security. The world society now knows the relevance of national social protection floors, that gives basic social security guarantees to citizens with the aim of making sure there is access to essential health care and minimum income security. In the case of Nigeria, since independence in 1960, the country had a very limited legal coverage for social protection. In Nigeria most households and firms bear over 70% of total health spending and 90% of these spending is out of pocket spending.

National Health Insurance Scheme (NHIS) is one of the health financing variants adopted by Nigeria to improve healthcare access, most especially for low-income earners. NHIS was established in 1999 and launched in 2005. However, the implementation of this scheme has become a subject of several empirical evaluation. Some challenges faced by the National Health Insurance Scheme include:

- poverty;
- inadequate sensitization and mobilization campaign;
- denial of services to enrollee;
- non-compulsory enrollment;
- corruption and many more.

The low-income earners and vulnerable Nigerians should not be impoverished more because of failure to get the necessary healthcare services. Government needs to reduce out of pocket spending by adopting a tax financed non-contributory universal health coverage scheme.

СЕКЦІЯ 4

РЕСУРСО- ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ. АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ

ГОНЧАР Данило, бакалаврант кафедри міжнародних економічних відносин
імені Артура Голікова,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВОДНЕВОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

В умовах вичерпності традиційних ресурсів енергії та переходу на зелену економіку постає питання про використання альтернативних джерел енергії. Окремі міста, як, наприклад Ванкувер чи Осло в найближчі роки зовсім відмовляться від транспорту, який використовує вуглеводневе паливо, тому зелений перехід забезпечують альтернативні види енергії. Такими, наприклад є вітрова, сонячна, водяна та інші генерації, але найбільший інтерес в контексті невичерпності та екологічності видобутку заслуговує воднева енергетика.

Цей тип енергії особливо стає актуальним і для України, бо в умовах геополітичної турбулентності та глобальної невизначеності, породженої запуском проєкту «Північний потік-2», держава опинилася під загрозою втрати прибутків від транзиту природного газу вітчизняною газотранспортною системою після 2024 року, таким чином питання водневої генерації було винесено на порядок денний.

Насправді дане джерело видобутку електроенергії вже цікавить і глобальні інституції, про що свідчать такі документи, як «Майбутнє водню», опублікований 2019 року та стратегії ЄС, опубліковані в період з 2019 по 2020 роки, які називаються Європейський зелений курс, Воднева стратегія ЄС та Стратегія ЄС з інтеграції енергетичної системи [1].

Постачання водню промисловим споживачам зараз є великим бізнесом у всьому світі. Попит на водень зріс більш ніж утричі з 1975 року і продовжує невідпинно зростати.

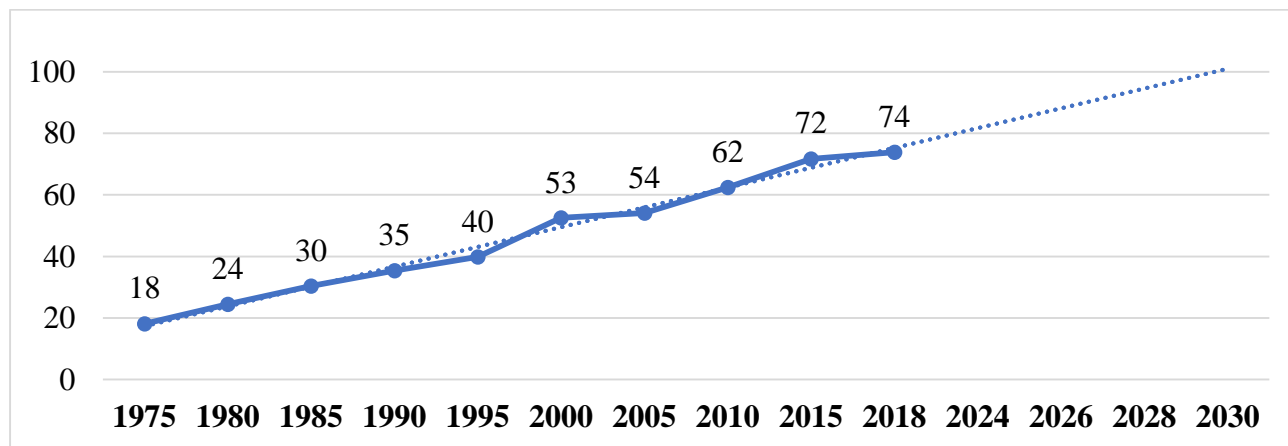

Рисунок 1. Попит на водень у світі з прогнозом до 2030 року, Мт
Джерело: [2]

Дана діаграма, побудована на основі даних Міжнародного енергетичного агентства доводить, що водневе паливо є перспективним, бо ринок динамічно розвивається, вимагаючи задоволення все більше й більше зростаючого попиту на даний енергоресурс.

Але при виробництві водню постає проблема – вуглецевий слід після виробництва. Таким чином викиди CO₂ не стільки зменшуються, скільки виникають просто на іншому етапі. Саме тому водневе паливо й поділене за кольорами. Білий – це водень який перебуває в газоподібному стані і про використання його як палива мови поки що не йдеться, чорний – той, який видобувають з вуглеводневої сировини, сірий – одержаний з природного газу, рожевий – вироблений з використанням атомної енергії та зелений найбільш екологічний, але і найдорожчий з його видів.

Для України найактуальнішим типом є рожевий водень, адже в Україні діють одразу 4 потужні атомні електростанції – Запорізька АЕС, Південноукраїнська АЕС, Рівненська АЕС та Хмельницька АЕС, при чому Запорізька атомна станція є найбільшою у Європі.

Зважаючи на це, ми пропонуємо розглянути доцільність побудови водневого виробництва, базуючись на ресурсній базі та забезпеченістю інфраструктурою. Для цього розглянемо карту ГТС України.

Рисунок 2. Охоронні зони ГТС

Джерело: [3]

З поданої карти видно, що усі атомні електростанції знаходяться в безпосередній близькості до газотранспортної системи, саме тому рожевий водень – найбільш вірогідний та найменш витратний варіант для розвитку водневої енергетики в Україні.

Отже, провівши аналіз тенденцій на ринку було виявлено, що попит на водневу енергію зростає з року в рік. Це все прискорюється через активний перехід транспорту не тільки на електроенергію, але й на транспорт з вуглеводневими елементами. Це може дозволити убезпечити Україну від втрати статусу транзитної держави, бо в разі зупинки перекачування блакитного палива нашою ГТС ми можемо з легкістю переорієнтувати її на водень, тим паче, Німеччина в рамках гарантій Україні відносно проєкту ПП-2 надає інвестиції саме на розвиток водневої генерації.

Література

1. Проблемні питання та перспективи розвитку водневої енергетики в Україні: аналітична записка. Бобро Д. Г // Національний інститут стратегічних досліджень. К., 2021. 5 с.
2. The future of the Hydrogen. IEA : веб-сайт. URL: <https://www.iea.org/reports/the-future-of-hydrogen> (дата звернення: 28.09.2021).
3. Публічна кадастрова карта. Держгеокадастр. URL: https://map.land.gov.ua/?cc=3630409.432015583,6268258.162256876&z=6&l=pcm_nsd_i_gts,kadastr&bl=ortho10k_all (дата звернення: 28.09.2021).

КРАВЧЕНКО Альона, магістрант кафедри економіки та менеджменту,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Однією з вагомих складових розвитку сучасного світу є підвищена увага світової спільноти до проблем раціональності та ефективності використання енергетичних ресурсів, впровадження технологій енергозбереження та пошуку альтернативних джерел енергії.

В умовах сучасного господарювання вирішення завдань із підвищення рівня енергетичної безпеки України розглядається завдяки використанню потенціалу альтернативних видів палива. Адже, як свідчить міжнародний досвід, рівень забезпеченості енергетичними ресурсами виступає як один із основних факторів соціально-економічного розвитку країни. Перспективи сталого розвитку національної економіки тісно пов'язані з можливостями ефективного використання альтернативних джерел енергії, що поступово заміщають традиційні енергоресурси та набувають все більшого значення.

Термін «альтернативні джерела енергії» застосовується до сукупності енергоресурсів постійно існуючих природних процесів на планеті, а також енергоресурсів продуктів життєдіяльності біоценозів рослинного і тваринного походження. Перш за все, до альтернативних джерел відносять сонячну енергію, а також її похідні: енергію вітру, енергію водних потоків, енергію рослинної біомаси і т.п. [3].

До альтернативних джерел енергії відносять також геотермальне тепло, яке надходить із надр на поверхню Землі, потенційне тепло навколишнього

середовища, а також деякі джерела енергії, пов'язані із людською життєдіяльністю.

Аналіз перспективи використання альтернативних джерел енергії в Україні свідчить про відсутність достатньої кількості інституціональних перетворень у цій галузі. На разі, формування державного бачення стратегічних параметрів і характеристик продукції альтернативної енергетики незавершене. Цільові орієнтири розвитку вітчизняної енергетики мають бути встановлені на оптимальному рівні в цілому по країні, а також мають відповідати вимогам регіонального диференціювання з урахуванням територіального енергетичного потенціалу [2].

Подальший розвиток галузі альтернативної енергетики неможливий без введення ключових інструментів та важелів впливу держави, які змістовно можна згрупувати за чотирма категоріями – декарбонізація енергетики, реформування ринку, технологічне оновлення галузі та трансформація ролі держави (рис. 1) [1].

Декарбонізація енергетики	Реформування енергоринків	Технологічне оновлення галузі	Трансформація ролі держави
•ринкові тарифи на енергію з традиційних джерел; •субсидування кінцевому споживачу частки вартості енергії з альтернативних джерел; •підвищення рівня енергоефективності економіки.	•лібералізація енергетичних ринків; •утримання цін для кінцевих споживачів; •«зелені» тарифи; •аукціони на будівництво енергомереж; •цінове регулювання балансуючих ринків; •динамічне ціноутворення.	•режимне управління систем альтернативної енергетики; •технології резервування й акумулювання енергії; •технології екологізації виробництва; •запровадження мережних кодексів з підключення та експлуатації енергосистем.	•державні гарантії інвестування; •транскордонне співробітництво на ринках потужностей; •національні та регіональні стратегії й програми розвитку; •державні грантові програми підтримки розвитку.

Рисунок 1. Інструменти державного впливу на розвиток альтернативної енергетики

Джерело: розроблено автором на основі [1]

Реалізація запропонованого підходу потребує вдосконалення організаційно-економічного забезпечення державного регулювання розвитку альтернативних джерел енергетики, який включає у себе законодавчі норми, засоби адміністративного управління, а також механізм реалізації цілеспрямованого державного впливу на розвиток альтернативної енергетики в Україні [4].

Таким чином, механізм державного регулювання розвитку «зеленої» енергетики повинен включати такі функціональні складові:

- стратегічне планування та програмування, що включає програмування розвитку енергетики на рівні країни і регіонів, програмування енергетичної інфраструктури, підвищення енергоефективності та енергозбереження національного господарства;

- енергетичну євроінтеграцію, що включає співробітництво у сфері енергетичної безпеки та альтернативної енергетики з країнами ЄС, впровадження відповідних директив та стандартів;

- інституціоналізацію, що включає формування і розвиток інститутів, напрямів, форм і методів, а також правового забезпечення реалізації інституціональних альтернатив регулювання відносин у сфері альтернативної енергетики;

- інвестиційне забезпечення, що включає співпрацю з Європейським інвестиційним банком, Європейським банком реконструкції та розвитку та іншими фінансовими установами у сфері розвитку альтернативної енергетики.

Структурування механізму державного впливу на розвиток альтернативних джерел енергії закладає підґрунтя для системної трансформації всього комплексу організаційно-економічного забезпечення розвитку альтернативної енергетики, його повноти і цілісності.

Література

1. Клопов І.О. Організаційно-економічне забезпечення державного регулювання розвитку відновлюваної енергетики: теорія, методологія, механізм : автореф. дис. ... канд. економ. наук : 08.00.03. Запоріжжя, 2021. 40 с.

2. Миколук О.А. Стан та розвиток відновлюваних джерел енергії. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. Хмельницький, 2019. №1. С. 174–183

3. Про альтернативні джерела енергії : Закон України від 20.02.2003 р. № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text> (дата звернення: 20.10.2021).

4. Рязанова Н.О. Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку відновлюваної енергетики. *Бізнес Інформ*. 2017. № 8. С. 95–100.

ФІЛІН Анатолій, бакалаврант кафедри міжнародних економічних відносин
імені Артура Голікова, факультет міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Необхідність дослідження напрямку енергозбереження в Україні та впровадження технологій з енергоефективності у сферах бізнесу, публічного та приватного використання енергоносіїв зумовлено проблематикою енергонезалежності України. Для нашої держави дане питання залишається актуальним з часів набуття незалежності, тобто протягом тридцятирічного періоду, а зважаючи на останні події на ринку електроенергії, досягнення енергонезалежності стало ще більш нагальним.

Проблематика енергонезалежності складна та комплексна. Однією із важливих складових рішення цієї проблеми є впровадження технологій з ефективного використання енергоносіїв, що можливе шляхом надання послуг з енергоефективності (ПЕ).

Забезпечення енергоефективності, на думку Постола Ю.О. та Стручаєва М.І., базується на загальному покращенні енергетичних характеристик постачання різних типів енергії та поліпшенні управління або організації енергоспоживання [1]. Вони вважають, що головними чинниками в енергозбереженні є раціональне споживання енергії та режим її заощадження.

Інші дослідники [2] розглядають енергоменеджмент як один із головних способів запровадження енергоефективності, але вбачаємо недооціненою роль приватного сектору у запровадженні технологій енергоефективності у сфері В2В.

У табл. 1 зображено витрати енергії на промисловість у порівнянні з доданою вартістю, котра змогла виробити промисловість України. Відзначається позитивна тенденція до зменшення використання електроенергії для явиробництва доданої вартості в промисловості, що означає зростання ступеня енергоефективності у використанні електроенергії. Проте варто зазначити, що дане твердження можна використовувати тільки до електроенергії, і цей висновок не відноситься до використання інших енергоносіїв.

Таблиця 1. Витрати електроенергії на виробництво одного дол. США доданої вартості в сфері промисловості України

Рік	Млн кВт*год	Додана вартість млн дол США	кВт*год/ДВ
2016	49995,4	21638	2,3
2017	50952	26218	1,9
2018	52023,1	30523	1,7
2019	51154	34797	1,47
2020	49307,4	32454	1,51

Джерело: складено автором за даними [3,4]

Можна припустити, що зменшення використання електроенергії для виробництва доданої вартості в промисловості пов'язане як із законодавчими змінами, так і з розвитком ринку послуг з енергоефективності. Для більш результативного впровадження заходів з енергоефективності доцільно більш інтенсивно залучати компанії-постачальники послуг з енергоефективності (ППЕ).

Огляд ринку ПЕ станом на 2018 рік (за останнім наявним дослідженням) вказує, що в Україні функціонують 67 ППЕ, більше 80% усіх компаній мають більше 50% іноземного капіталу в своєму статуті [5]. З рис. 1 видно, що тільки половина компаній напряму надає послуги консалтингу з енергоефективності, а інша половина використовує консалтинг як супутню послугу.

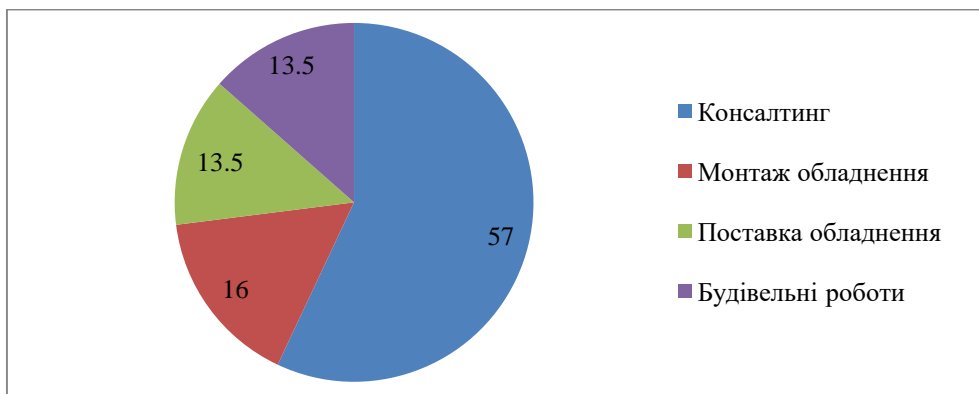

Рисунок 1. Структура компаній ППЕ, %
Джерело: [5]

Найпопулярнішими послугами, що надаються компаніям, є: програми технічної допомоги, енергоаудит, розробка технічного завдання та нагляд за роботами, впровадження системи енергоменеджменту, допомога в проходженні сертифікації. Експерти вважають, що найбільш перспективним напрямом є послуги з розробки енергосервісних проєктів.

Наразі основними категоріями клієнтів ППЕ є муніципальний сектор, міжнародні фінансові інститути, сектор житлової нерухомості, промислові підприємства, оздоровчі об'єкти.

Серед основних бар'єрів у розвитку ринку ППЕ варто виділити відсутність капіталу у потенційних клієнтів; низьку якість послуг з енергоефективності; недостатню підтримку з боку влади; незадовільну правову базу; низький попит.

Важливим аспектом енергоефективності підприємства є використання ним когенераційних установок (установка, котра перекидає скидний енергетичний потенціал технологічного процесу на енергію). Станом на квітень 2021 року в Україні існує усього 256 ліцензованих та сертифікованих за державним стандартом когенераційних установ [5].

За державними даними щодо приросту когенераційних установок можна сказати, що в період 2016-2018 рр. приріст впав відносно наступних та попередніх років, але зазначимо, що після 2011 року приріст установок був

стабільним та переважував показники першого десятиріччя у середньому в 2,5 рази.

Отже, зважаючи на підвищення попиту на енергозберігаючі рішення в усіх галузях економіки України, а також стимулювання підприємств до енергоефективності з огляду на євроінтеграційні спрямування України, власникам підприємств необхідно активізувати впровадження заходів з підвищення енергоефективності шляхом, у тому числі, інтенсивного залучення ППЕ.

Література

1. Постол Ю. О., Стручаєв М. І. та ін. Енергоефективність та енергозбереження *Сучасні проблеми інноваційного розвитку електричної інженерії* : матеріали І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, 8-26 червня 2020 р. Мелітополь, 2020. С. 63–65.

2. Дзядичев Ю. В., Гевко Р. Б., Розум Р. І., Буряк М. В. Управління процесами ефективного енергозбереження. *Інноваційна економіка*. 2010. № 3 (17). С. 151–154.

3. Електроспоживання. *Укренерго*. URL : <https://ua.energy/peredacha-i-dyspetcheryzatsiya/dyspetcherska-informatsiya/elektrospozhyvannya/> (дата звернення: 19.09.2021).

4. Industry (including construction), value added (current US\$) – Ukraine. *World Bank*. URL : <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.CD?end=2020&locations=UA&start=2016> (accessed: 19.09.2021).

5. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. *Дія*. URL : <https://data.gov.ua/organization/derzhavne-ahentstvo-z-enerhoefektyvnosti-ta-enerhozberezhennia-ukrayiny> (дата звернення: 19.09.2021).

СЕКЦІЯ 5

ІННОВАЦІЙНА ТА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

АНДРОСОВА Тетяна, к.е.н., професор, професор кафедри економіки та бізнесу,

Харківський державний біотехнологічний університет
АМАНГУЛІЄВ Мекан, бакалаврант кафедри економіки та бізнесу,
Харківський державний біотехнологічний університет

БАГАТОРІВНЕВА СИСТЕМА ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС

Питанням створення національних інноваційних систем присвячено безліч робіт зарубіжних та вітчизняних авторів. Актуальність нашого дослідження обумовлена вивченням досвіду ЄС, в рамках якого реалізується політика інноваційного розвитку на локальному, регіональному, національному та інтеграційному рівнях, з метою застосування цього досвіду для створення ефективної національної інноваційної системи [2].

В ЄС накопичено найбільш великий досвід розвитку інноваційної співпраці в цивільній галузі серед регіональних економічних інтеграційних об'єднань. Однак, варто зазначити, що національні інноваційні системи європейських країн необхідно розглядати окремо від загального інноваційного простору ЄС з єдиними цілями і принципами функціонування в межах економічної інтеграції.

Певною особливістю у формуванні інноваційних систем держав, що входять до складу ЄС, є спрямування реалізації політики інноваційного розвитку. Вона полягає в тому, що відповідно Лісабонському договору діяльність у сфері наукових досліджень, технологічного розвитку і космосу відноситься до спільної компетенції держав-членів та ЄС. Юридично, діяльність ЄС може здійснюватися в межах режиму «відкритої координації», який засновано на добровільному співробітництві держав і прийнятті рекомендаційних актів. Водночас, проведення загальноєвропейської політики досліджень та реалізація європейських дослідницьких програм є обов'язковими [1].

Сприяння розвитку інноваційної системи на сучасному етапі формування європейської політики змінюється від лінійної моделі до більш динамічної, заснованої на характеристиках регіональних та національних інноваційних систем [3]. Таким чином, в ЄС існує сегментація за трьома типами:

- проблематичні (неефективні) регіональні інноваційні системи в регіонах, що зіткнулися з труднощами в своїх спробах досягти середнього рівня ЄС, тобто регіони першого типу, які знаходяться на периферії;
- другого типу – регіони з застарілою промисловою базою та депресивні регіони;
- регіони третього типу, які представлені центральними регіонами з фрагментарними мережами.

Протягом останніх років в країнах ЄС значно зросло значення регіонального інноваційного співробітництва. В результаті, три рівня формування регіональної політики (політика, здійснювана безпосередньо самими регіонами, регіональний компонент федеральної інноваційної політики і наднаціональної політики ЄС) дуже тісно переплітаються між собою.

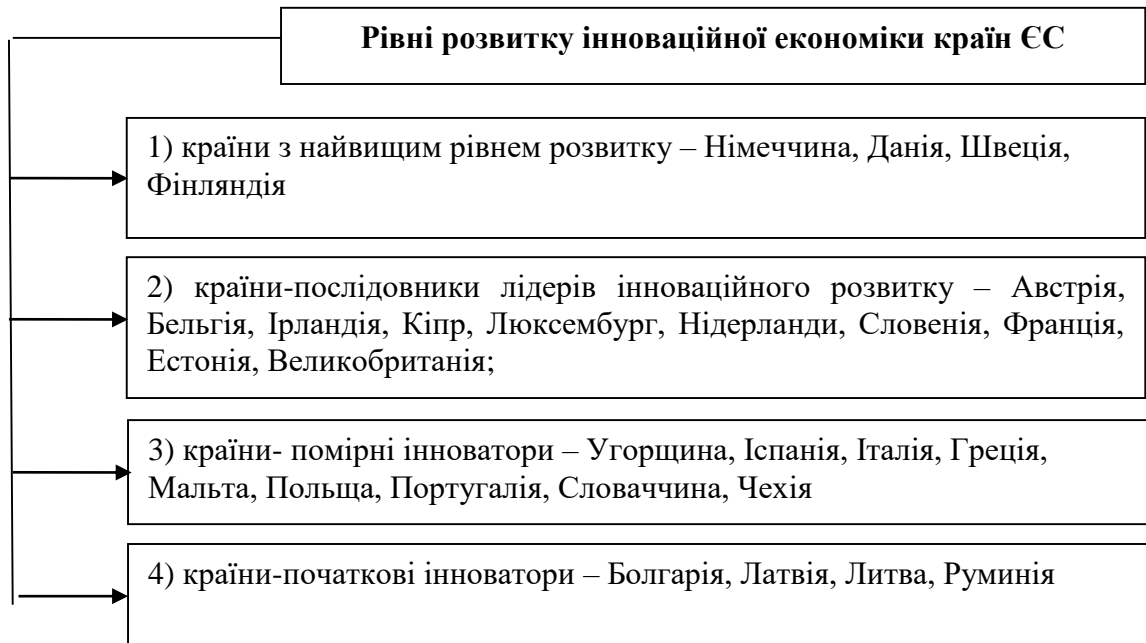

Рисунок 1. Класифікація країн ЄС відповідно до рівня інноваційного розвитку

Джерело: розроблено авторами на основі [4]

Стимулювання інноваційного розвитку здійснюється за допомогою декількох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих каналів, включаючи Рамкову програму НДДКР, програму «Єврика», Структурні фонди. Крім того, в ЄС приймаються програми фінансування досліджень та інноваційної діяльності такі, як: Східне партнерство, Єдиний науковий простір, національні програми, технологічні платформи, міжнародні бізнес-дорожні карти, залучання наукових кадрів до провідних університетів та компаній країн-лідерів європейської інтеграції. Так, диференціація науково-технічного потенціалу посилюється як на глобальному (ЄС та прикордонні держави), так і на інтеграційному (країни-лідери інтеграції – периферія) рівнях.

Важливе місце в цільовій політиці держав на загальноєвропейському рівні займає створення національних і регіональних інноваційних систем в межах єдиного інтеграційного простору. Для забезпечення концентрації наукових, трудових, матеріальних та фінансових ресурсів в певному напрямі структура інноваційної діяльності європейських країн базується на технопарках і технополісах. В їх якості зосереджені престижні навчальні заклади, центри найкрупніших високотехнологічних корпорацій та малих інноваційних фірм. Успішному розвитку національних інноваційних систем сприяють: прийнята на загальноєвропейському рівні послідовна і довгострокова політика наукового-

технологічного розвитку, укріплення співробітництва між приватним, дослідницьким та освітнім секторами; цільова підтримка важливих для технологічного потенціалу напрямів; залучання інвестицій; впровадження кращого міжнародного досвіду.

Європейський досвід щодо стимулювання інтеграційних процесів в науково-технічну діяльність, націлений на посилення конкурентних позицій на світових ринках сучасних технологій, може бути корисний при конструюванні моделей інноваційного співробітництва з Україною, як країною-кандидатом на вступ до ЄС, в рамках єдиного Європейського дослідницького простору об'єднання ресурсів всіх європейських країн.

Література

1. Зубейко І.І. Національні інноваційні системи: досвід держав-членів Європейського Союзу. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Економіка і управління»*. 2012. Т. 25 (64). №3. С. 84–92.

2. Кулініч О.А., Зарецька Л.М. Трансформація економічних систем: теоретичний аспект. *Наукові праці Національного університету харчових технологій: журнал економічної серії*. 2017. Т. 23. №3. С. 26–36

3. Кулініч О.А. Brexit Великобританії: причини та наслідки для ЄС. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: I Міжнародна науково-практична конференція (23 квітня 2020р.) ХДУХТ. Харків. 2020. С. 232–235.

4. Феномен наднаціональної інноваційної системи Європейського Союзу URL–: <https://cyberleninka.ru/article/n/fenomen-nadnatsionalnoy-innovatsionnoy-sistemy-evropeyskogo-soyuza/viewer> (дата звернення: 27.09.2021).

ВАСИЛЬЄВ Олексій, д.е.н., професор кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
БОТСВА Олена, магістрант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СУЧАСНА КЛАСИФІКАЦІЯ ОБЛІГАЦІЙНИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку національної економіки, як для окремих підприємств, так і для держави загалом, важливого значення набуло питання пошуку додаткового фінансування діяльності. Одним з існуючих та ефективних методів залучення капіталу є випуск облігацій.

Згідно із Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», облігація – це борговий цінний папір, що посвідчує внесення його першим власником коштів, визначає відносини позики між власником облігації та емітентом, підтверджує обов'язок емітента повернути власникові облігації її

номінальну вартість у передбачений проспектом або рішенням про емісію (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) строк та виплатити дохід за облігацією, якщо інше не передбачено проспектом або рішенням про емісію (для державних облігацій України – умовами їх розміщення) [1].

У свою чергу, поняття облігаційного паперу є доволі містким та включає у себе різноманітні види даного інструменту, що класифіковані за певними ознаками, виходячи з потреб та цілей, що переслідує емітент при залученні фінансування через даний інструмент. Розглянемо детально класифікацію облігацій, спираючись на чинне законодавство.

Таблиця 1. Класифікація облігацій згідно законодавства України

Класифікаційна ознака	Види облігацій	
Залежно від емітента	Державні облігації	
	Облігації місцевих позик	
	Корпоративні облігації	
Строк обігу облігації	Довгострокові (більше 5 років)	
	Середньострокові (1-5 років)	
	Короткострокові (менше 1 року)	
Спосіб виплати доходу	Відсоткові облігації	З фіксованою ставкою
		Зі змінною ставкою
	Дисконтні облігації	
Спосіб погашення	Звичайні облігації	
	Цільові облігації	
Спосіб забезпечення	Забезпечені облігації	
	Незабезпечені облігації	
Мета використання залучених коштів	Ординарні облігації	
	Інфраструктурні облігації	
	Зелені облігації	

Джерело: складено авторами за основи [1-3]

В залежності від емітента, що випускає облігацію, даний цінний папір розділяється на державні облігації, облігації місцевих позик та корпоративні облігації.

Державні облігації, в залежності від ринку розміщення паперу, також можуть розділятися на облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), що розміщуються на внутрішньому фондовому ринку, та облігації зовнішньої

державної позики (ОЗДП), що розміщуються на міжнародних фондових ринках. Державні облігації емітуються з метою фінансування дефіциту державного бюджету. Облігації державної позики несуть ризик дефолту, тому вони є доволі консервативними та низькоризиковими цінними паперами. Зазвичай за державними облігаціями виплачується невеликий купонний дохід, але через невеликий рівень ризику вони приваблюють інвесторів, що прагнуть зберегти свій капітал.

Облігації місцевих позик, або муніципальні облігації, емітуються органами місцевого самоуправління, як правило, задля фінансування окремих проектів, спрямованих на розвиток регіону.

Корпоративні облігації випускають юридичні особи з метою фінансування своєї господарської діяльності. На відміну від акцій, що можуть випускати тільки акціонерні товариства, корпоративні облігації можуть бути емітовані підприємствами будь-якої організаційно-правової форми. Корпорації можуть пропонувати своїм інвесторам різний рівень ставки дохідності, що буде встановлюватися підприємством, спираючись на різні фактори. Однак, як правило, чим більш ризиковою є інвестиція у цінний папір підприємства, тим більшу відсоткову ставку вони готові запропонувати. Такий спосіб інвестування приваблює інвесторів, що прагнуть до більш суттєвого доходу.

Залежно від строку обігу, облігації розділяються на: довгострокові, строк обігу яких перевищує 5 років; середньострокові, що перебувають в обігу від одного до п'яти років; та короткострокові, що випускаються на строк у межах одного року. Дострокове погашення за вимогою власника цінного паперу можливе тільки у тому разі, якщо це передбачено у проспекті емісії, а також визначені строки можливого дострокового погашення та ціна виплати боргу у разі дострокового погашення.

За способами виплати доходу облігації розділяються на відсоткові облігації та дисконтні облігації. Дисконтними (або облігаціями з нульовим купоном) є такі облігації, що розміщуються за ціною, нижчу за номінальну вартість. По закінченню строку обігу облігації, власнику папера виплачується його номінальна вартість, що відрізняється від суми купівлі облігації на величину дисконту. Ця величина і складає дохід за облігацією.

Відсоткові облігації, у свою чергу, можуть бути з фіксованою або змінною ставкою. Якщо за облігацією з фіксованою ставкою купонний дохід виплачується стабільно у визначеному заздалегідь у проспекті емісії розмірі, то за облігаціями зі змінною ставкою передбачаються зміни розміру купонного доходу в залежності від, наприклад, державної ставки за облігаціями або відсоткової ставки нацбанку.

Залежно від способу погашення, облігації можуть бути цільовими та звичайними. Звичайні облігації передбачають виплату емітентом власникові облігації її номінальної вартості. За цільовими облігаціями виплата може здійснюватися шляхом передачі товарів, послуг або виконання робіт відповідно до вимог, встановлених у проспекті емісії. Прикладом такого виду цінного паперу можна назвати будівельні облігації, погасити які емітент зобов'язується житловою площею.

Також, Законом України передбачено емісії забезпечених та незабезпечених облігацій. Забезпечені облігації випускаються під заставу наявного майна підприємства. Це може бути нерухомість, устаткування, інші цінні папери. У разі банкрутства, емітент зобов'язується розпродати наявне у нього майно та виконати боргові зобов'язання перед інвесторами. У цьому сенсі, бути тримачем облігації для інвестора є більш безпечним варіантом, аніж мати акції цього ж підприємства, оскільки зобов'язання перед тримачами облігацій виконуються у першу чергу, у той час як акціонери отримують свої вкладення останніми.

Та ще одним пунктом, за яким можна класифікувати облігації в Україні є мета використання залучених коштів. Облігація, у проспекті емісії (для державних облігацій України – в умовах розміщення) якої не передбачено спрямування залучених коштів на фінансування екологічного або інфраструктурного проекту, називається ординарною облігацією. Інфраструктурні облігації випускаються з метою залучення інвестицій на фінансування будівництва (реконструкції) об'єктів інфраструктури або реалізації інфраструктурного проекту чи окремого його етапу [1]. Запровадження зелених облігацій як окремого виду цінних паперів відбулося 1 липня 2021 року у новій редакції Закону України № 3480-IV "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки". Даний вид облігаційних паперів передбачає залучення коштів виключно на фінансування екологічного проекту або окремого його етапу.

Література

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 05.08.2021 № 3480-IV. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15> (дата звернення: 15.10.2021).
2. Про іпотеку: Закон України від 28.10.2021 № 898-IV. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 15.10.2021).
3. Цивільний кодекс України від 28.10.2021 № 435-IV. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 15.10.2021).

ВАСИЛЬЄВ Олексій, д.е.н., професор, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
САЛО Карина, магістрант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЦИКЛІЧНІСТЬ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

Сутність теорії циклічності криптовалютного ринку полягає у впливі циклів життєдіяльності Біткойну, а саме його періодичним «діленням навпіл» на тенденції на крипторинку.

Поява криптовалюти у 2008 році відзначила початок ери зашифрованого фінансування, цікавість до якої зростає експоненційно протягом вже 13 років. Саме Біткойн, який став першою криптовалютою, досі має домінуючий вплив на ринок криптовалют з капіталізацією понад 1,2 трильйони доларів США.

Емісія Біткойну відбувається за розкладом, згідно якому винагорода за кожен блок, що випускається раз на 10 хвилин, зменшується вдвічі кожного разу, коли видобуто ще 210000 блоків – тобто приблизно кожні 4 роки. Таким чином, ділення навпіл є синтетичним інструментом інфляції Біткойну.

Емпірично, події скорочення сформуvalи основний чотирьохрічний цикл криптовалютного ринку, оскільки Біткойн, як криптовалюта із найбільшою капіталізацією, певною мірою має вплив на тенденції на ринку криптовалют. Скорочення завжди корелювали з масовими сплесками цін на Біткойн. А ці сплески, в свою чергу, мали чималий вплив на тренди на ринках інших криптовалютних пар.

Вперше, ефект «ділення Біткойну навпіл» був проаналізований Мейнкхардом [2]. Його дослідження описує взаємозв'язок з діленням нагороди навпіл зі стрімким зростанням попиту на Біткойн, пояснюючи його сплески. Дослідження Пагнота та Бураскі показали, що вплив зменшення винагорода вдвічі на ціну Біткойна є досить складним і може бути як позитивним, так і негативним, залежно від інших ринкових факторів [3]. Дослідження Фантаціні та Колодіна аналізують фактори впливу на цінові сплески Біткойну, у тому числі вплив подій ділення нагороди [1].

Для подальшої оцінки ефекту від подій ділення навпіл, були проаналізовані цінові коливання та тенденції руху ціни протягом чотирьохрічних періодів з метою відстежити можливі закономірності, що могли б стати інструментами стратегічного прогнозування цінових мінімумів та максимумів Біткойна, а також загальної картини динаміки на ринку криптовалют.

Звісно, через обмежену кількість завершених періодів не можна достовірно стверджувати про наявність будь-яких тенденцій, проте, виходячи з наявних даних, можна висунути наступні гіпотези:

1. Після «події скорочення» ціна імовірно за все сягне свого максимуму на періоді у першій половині періоду, і з дещо меншою вірогідністю – у першій третині періоду.

2. Після досягнення локального цінового максимуму, локальний ціновий мінімум буде досягнутий імовірно за все до початку третьої третини періоду, і з дещо меншою вірогідністю – до початку другої половини.

3. З плином часу поступово стабілізуватимуться перепади цін: зменшуватимуться показники приросту від початкової ціни до максимальної, падіння від максимальної ціни до мінімальної та приросту від початкової ціни.

Додатково, для кращого розуміння впливу подій ділення навпіл, слід проаналізувати історичний графік цін Біткойну. З оглядів історичних графіків цін Біткойну, висувається також наступна гіпотеза:

Протягом чотирьохрічного циклу між подіями «ділення навпіл» показник ціни Біткойну проходить 5 етапів, що повторюються.

На першому етапі після ділення навпіл, ціна стрімко зростає, формуючи новий історичний максимум. На другому етапі відбувається драматична консолідація – стрімке зниження ціни, але ніколи не нижче початкового рівня періоду. Третій етап характеризується коливаннями і завершується незначно вищим рівнем ціни, ніж на початку етапу. Четвертий етап є результатом «накопичення» третього етапу і показує значний приріст і «завоювання» нових рівнів підтримки, до яких ціна опускається на п'ятому етапі незначної корекції перед новим діленням і початком нового періоду, на якому, відповідно, знов розпочнеться перший етап значного росту.

Пропонується наступна система позначень:

Етап 1: Експоненціальне зростання – рух до локального максимуму;

Етап 2: Стрімке падіння – рух до локального мінімуму;

Етап 3: Акумуляція – корекція до стрімкого росту;

Етап 4: Експансія – захоплення вищої ціни;

Етап 5: Реаккумуляція – консолідація, захоплення нового рівня підтримки та стабілізація перед експоненціальним зростанням на наступному періоді.

Додатково, для перевірки припущення про наявність характерних подібностей між тенденціями циклів пропонується був проведений розгорнутий аналіз коливань цін Біткойну на діапазоні з 2011 року по 2021 рік, поділяючи його на 4 періоди: початковий, перший, другий, текучий. Аналіз показав, що кожний з періодів в основному виконує умови припущень, враховуючи етапи цінових динамік.

Таким чином, можна зробити висновок про наявність певних закономірностей руху цін на графіку Біткойну, які відбуваються на періодах між подіями ділення нагорода навпіл. Також з дослідження випливає висновок про необхідність подальшого спостереження за впливом подій ділення навпіл для перевірки висунутих гіпотез та їх уточнення з метою отримання якісного інструменту прогнозування руху цін Біткойну, залежно від етапу його життєдіяльності на чотирьохрічному періоді.

Література

1. Fantazzini D., Kolodin N. Does the hashrate affect the bitcoin price? *Journal of Risk and Financial Management*. 2020. № 13. P. 263.

2. Meynkhart A. Fair market value of bitcoin: Halving effect. *Investment Management and Financial Innovations*. 2019. № 16.4. P. 72–85.
3. Pagnotta E., Buraschi A. An equilibrium valuation of bitcoin and decentralized network assets. Available at SSRN 3142022 (2018).

ГОЛОВІНА Аліса, магістрант кафедри управління та адміністрування,
 ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
 Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна
БАГМАТ Петро, директор товариства з обмеженою
 відповідальністю «Юридична компанія «Закон та правопорядок»

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У сучасній літературі поняття «Інноваційна діяльність закладів вищої освіти», «Інноваційний заклад вищої освіти» є предметом активного наукового обговорення багатьох авторів, проте визначення даних понять має багатозначне розуміння, та розглядається науковцями по різному.

Деякі автори під інноваційною діяльністю закладу вищої освіти розуміють діяльність, яка спрямована на підвищення якості освітньої діяльності за рахунок використання інноваційних підходів, методів навчання, програм, підготовки інноваційних кадрів, а також створенню інноваційних товарів та послуг [1, 5, 9].

Інші автори з інноваційною діяльністю університету ототожнюють підприємницьку діяльність закладу вищої освіти, яка спрямована на комерціалізацію отриманих в університеті знань, ідей та технологій [4, 6].

У 2021 році Міністерство освіти і науки України та Міністерство цифрової трансформації України визначили, що впровадження СТАРТАП-РУХУ в університетах – «Підприємницький університет» – це дуже актуально. Так, у 2021 році – 85 закладів вищої освіти планують викладання дисципліни – «Інноваційне підприємництво та управління стартап-проектами» (рис. 1).

МЕТА ПРОЄКТУ
Розвиток підприємницької культури в українських закладах вищої освіти та демонстрація власної справи як альтернативи найманій роботі:
- поширення тренду на створення стартапів серед студентів;
- підвищення кваліфікації викладачів;
- активне залучення адміністрації університетів до створення системних змін.

Рисунок 1. Інноваційне підприємництво та управління стартап-проектами
Джерело: розроблено авторами з урахуванням [7,8]

Як відзначають Анісімов Ю. П. та Шапошникова С. В., університети поступово активізують інноваційну діяльність, беручи участь у виконанні

фундаментальних та прикладних досліджень, науково-технічних розробках, виконують гранти різних рівнів, спільні проєкти з науково-дослідними інститутами, науковими установами, фондами, підприємствами інноваційного бізнесу та ін. [3].

Колектив авторів під керівництвом Трубіцина Н. А. вважають, що істотна відмінність інноваційних закладів вищої освіти від інноваційних підприємств полягає в тому, що створення в них інновацій є різновидом освітньо-науково-технічної діяльності, тоді як в більшості підприємств – ця функція, частина загальної діяльності підприємства [2].

Не дає чіткого розвитку та визначення ролі інноваційної діяльності університетів (в розвитку інноваційних процесів) законодавство України в сфері інноваційної діяльності

На наш погляд, основним завданням повинна бути саме систематизація законодавства у сфері науки та інновацій, зокрема, з метою підвищення рівня впровадження (комерціалізації) результатів наукових досліджень та інтеграції закладів вищої освіти та наукових установ з промисловістю. Необхідно розробити таку комунікаційну платформу «Наука для бізнесу», яка стане першим інструментом автоматизованої співпраці науковців та підприємців».

До інноваційної діяльності закладів вищої освіти, яка спрямована на реалізацію інноваційних проєктів, можна віднести наукову, технічну, організаційну, комерційну діяльність. Розвиток інноваційної діяльності закладів вищої освіти регулюється державою, залежить від територіальної диференціації, напрямків розвитку освітньої, наукової діяльності, а також різних підходів до організації управління інноваційною діяльністю тощо.

Для переходу університету на інноваційний тип розвитку необхідно чітко визначити систему інновацій університету, визначити головні функції для створення підприємницького закладу вищої освіти. Саме держава може об'єднати всі елементи системи, забезпечити фінансування науки, створити think tank - центр, який зможе запропанувати дорожню карту розвитку інновацій, провести аналіз у єдиній базі інноваційної системи всіх стейкхолдерів.

Аналіз нормативно-правової бази в сфері інноваційної діяльності дає підстави вважати, що ключовою метою діяльності закладу вищої освіти є трансформація в дослідницький університет підприємницького типу, за допомогою активного стимулювання, а саме комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності університету.

Таким чином, інноваційну діяльність закладу вищої освіти слід трактувати, як діяльність, яка спрямована на:

- створення та комерціалізацію на ринку ідей, технологій, послуг, видів продукції, з метою поліпшення соціального-економічного розвитку регіону;
- підготовку висококваліфікованих кадрів, здатних ефективно працювати в ринкових умовах інноваційної економіки;
- розробку, впровадження та використання в освітній діяльності інноваційних методів, підходів, технологій навчання.

Література

1. Амоша О., Землянкін А., Моїсєєв Г. Сучасні підходи щодо здійснення взаємодії академічної науки, освіти і промислового виробництва. *Економіка і держава*. 2007. № 3. С. 4–7.
2. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования. К., Издательский центр «Просвет», 2007. 39 с.
3. Губарьков С.В. Управление инновационной деятельностью вузов: формирование понятийно-категориального аппарата. *Проблемы современной экономики*. 2011. № 4 (40). С. 422–425.
4. Левченко О.М. Професіональний потенціал: регуляторні механізми інноваційного розвитку [Монографія]. Кіровоград, КОД, 2009. 375 с.
5. Муліна Н. І. Впровадження системи управління якістю в практику українського університету. *Проблеми забезпечення якості вищої освіти України в умовах інтеграції до Болонського процесу* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (16—18 грудня 2009 р.), Київ, Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. С. 115–119.
6. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua> (дата звернення: 12.10.2021).
7. Офіційний сайт Міністерства та комітет цифрової трансформації України URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 12.10.2021).
8. Павленко А. Ф., Антонюк Л.Л. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні : монографія. Держ. ВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Ін-т вищ. освіти. Київ: КНЕУ, 2014. 349 с.
9. Тарабаєва, В.Б. Инновационное развитие вузов: проблемы управления конфликтами: моногр. Белгород: Изд-во БелГУ, 2007. 324 с.

ГРИГОРЯН Олександра, аспірантка кафедри банківської справи і фінансових послуг,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ІННОВАЦІЇ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

У сучасній економіці визначається складність в суперечливій цілісності системи країн. Напрями державного регулювання інноваційних перетворень потребують постійного удосконалення. Економічно розвинені країни є лідерами у Глобальному інноваційному індексі [2]. Україна в 2021 році посіла третє місце серед країн із доходом нижче від середнього рівня в цьому рейтингу. Це створює певну базу для потенційних інноваційних перетворень, що вимагають подальшого стимулювання. З цією метою необхідні дослідження з реалізації ефективного інноваційного виробництва, активізація інноваційної діяльності на виробничих підприємствах, де досліджується кризова ситуація. Згідно з даними Науково-аналітичної доповіді УкрНТЕІ «Про інноваційну діяльність

у 2019 році» у 2020 році відбулося зростання кількості промислових підприємств, що проводили інноваційну діяльність на 0.6%. Відзначається, що на освіту у відсотковому відношенні до ВВП витрачалось у 2016 році витрачалось 6%, 2017 – 6%, 2018 – 5,9%, 2019 – 6%, 2020 – 5,7% [3].

Результати міжнародної оцінки інноваційних індикаторів України свідчать, що результативність інноваційної діяльності у 2019-2020 роках знизилась за двома індексами (за Індексом інновацій Bloomberg та за Глобальним індексом конкурентоспроможності талантів).

У таких умовах визначено проблемні питання, серед яких виділяють наступні: падіння розробки та впровадження інновацій на виробничих підприємствах; недостатньо швидке реагування на ринкові тенденції, що постійно змінюються; низькі показники наукомісткості виробництва в Україні порівняно з високим рівнем у країнах ЄС та США; недостатньо швидке нарощування інноваційного виробництва; низький рівень винахідницької та раціоналізаторської діяльності на промислових підприємствах; нестворення відповідних стимулювань для розвитку інноваційної праці, недостатня фінансова підтримка нововведень; низький рівень дослідницької інфраструктури. Згідно з рекомендаціями, наданими дослідниками НАН України для регулювання норм господарської діяльності в умовах розвитку цифрової економіки потрібні розробки у сфері права, які мають враховувати швидку віртуалізацію світу.

Для визначення ставлення до напрямків розвитку господарської діяльності в умовах розвитку економіки Індустрії 4.0 НДІПРЗіРНАПРНУ проведено опитування серед різних респондентів. [1] По анкеті, яка була розроблена, наявні питання щодо їх віку, статі, визначення поняття, що є Індустрія 4.0. Базові технології змін необхідно було відрейтингувати за пріоритетністю 1, 2, 3, 4. Досліджувана думка учасників опитування щодо потенційного інвестування суб'єктів України в економіку Індустрії 4.0 : високий, середній, низький. Участь віком до 25 років – 51%, до 40 років – 36%, більше 40 років – 13%. В опитуванні взяли участь більше 40 осіб. Серед напрямів діяльності представлені всі групи респондентів : по 30 % набрали самозайняті особи, фахівці та здобувачі вищої освіти. Саме поняття Індустрії 4.0 респонденти розуміють так: 59% – індустріальна революція, 15 % – кіберфізична система, 15 % – єдність машин і персоналу, 3% - віртуалізації світу, 8% – індивідуалізації замовлень [4].

Сьогодення важливе для нашої держави, де впроваджуються нові технології, розширюється законодавча база, налагоджується співробітництво з країнами ЄС. Для усунення недоліків в Україні відстежується якість виробництва деяких товарів не за рахунок обсягів добування корисних копалин, а за рахунок вирішальних змін від моделі «лінійної економіки» до нової моделі «циркулярної економіки», яка змінює правила функціонування у світовій економіці та дає нові рішення галузям світу, а також покращує економічний клімат держави, створення нових ринкових ніш: ремануфактурингу, інжинірингу, переробки, сервісу та нових бізнес-моделей і припливу іноземних інвестицій і від бізнес-партнерів. Для нового рівня ресурсної ефективності необхідні технологічні інновації, зміна шаблонів поведінки, інвестиції та

спеціальні заохочувальні заходи від держави. У теперішній час розробляються та приймаються закони, нормативні положення, які регулюють та стимулюють впровадження інновацій. Напрями державного регулювання інноваційних перетворень потребують постійного удосконалення.

Література

1. Внукова Н. М. Економіко-правова складова сприйняття індустрії 4.0. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я*: матеріали XXIX міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD-2021, 18-20 трав. 2021 р. : тези допов. за ред. проф. Сокола Є.І. Харків: НТУ «ХПІ», 2021. Ч. 3. С.48.
2. Науково-аналітична доповідь УкрНТЕІ «Про інноваційну діяльність у 2019 році» у 2020 році. URL : <http://www.uitei.kiev.ua/en/page/innovative-activity-ukraine-2019> (дата звернення: 16.10.2021).
3. Офіційний сайт Центру економічної стратегії. URL : <https://ces.org.ua/financing-decreased> (дата звернення: 16.10.2021).
4. Ришард Пукала, Н. М. Внукова. Оцінка нових можливостей регулювання норм господарської діяльності в умовах розбудови індустрії 4.0. *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства*: збірник тез IX Всеукр-ої наук.-практ. конф., 5 – 6 лют. 2021 р. : тези допов.; Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2021. С. 51–54.

ЙОЛТИШЕВА Ольга, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ КОРПОРАЦІЙ

У сучасних економічних умовах зростає роль інвестиційної діяльності корпорацій, які виступають складними адаптивними системами, що складаються з цілого ряду елементів, є відкритими, а відповідно постійно взаємодіють з навколишнім середовищем, пристосовується до змін та одночасно частково трансформують зовнішні умови.

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції необхідність інтеграції та активації інвестиційної діяльності корпорацій стає очевидною. Інвестиції – це один з найбільш важливих аспектів фінансово-економічної діяльності корпорації, керівництво якої націлене на збереження рентабельності у довгостроковому періоді. Процес інвестиційної діяльності корпорації є цілеспрямованою послідовною сукупністю взаємопов'язаних дій, що сприяють підвищенню рівня економічної ефективності інвесторів і корпорації в цілому.

На процес інвестиційної діяльності корпорації суттєво впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, що обумовлюють його тривалість та обсяг витрат на створення і реалізацію об'єкта інвестування [2]. Всебічне вивчення і моніторинг дозволять визначити позитивні тенденції і виявити негативні наслідки процесу інвестування, що в подальшому дасть можливість

при позитивній динаміці підвищити ефективність інвестиційної діяльності корпорації, а при негативній – своєчасно вжити заходів щодо подолання наслідків і зниження інвестиційних ризиків. Саме тому ефективність реалізації процесу інвестиційної діяльності корпорації неможлива без систематизації й аналізу зовнішніх і внутрішніх чинників.

Розглянемо основні зовнішні (макроекономічні) чинники, які впливають на реалізацію процесу інвестиційної діяльності корпорацій:

1. Коливання курсу валют. Негативний вплив такого чинника на корпорацію може не тільки сприяти виникненню валютного ризику, але в рази його збільшити. Внаслідок цього може спостерігатися суттєве скорочення прибутку, що у кінцевому випадку може привести до банкрутства.

2. Кредитна політика в країні. Процентні ставки за кредитами безпосередньо впливають на ефективну інвестиційну діяльність корпорації. Підвищення відсоткової ставки призводить до подорожчання інвестиційного проєкту і робить його менш привабливим для інвестора.

3. Темп інфляції. При несприятливих прогнозах може виникнути ризик знецінення грошових активів, доходів і прибутку при здійсненні корпорацією інвестиційної діяльності. Даний чинник носить постійний характер і супроводжує всі фінансові операції корпорації.

4. Податкове законодавство. Підвищення ставок з оподаткування може привести до подорожчання інвестиційного проєкту, а значить, до скорочення доходів корпорації. Негативний вплив цього чинника робить інвестиційний проєкт менш привабливим для інвесторів.

5. Політична ситуація в країні. Цей чинник збільшує ризик несприятливих соціально-економічних явищ, які неможливо спрогнозувати та запобігти, але які необхідно враховувати.

Поряд із зовнішніми доцільно проаналізувати й внутрішні чинники. Вони дозволяють оцінити ефективність функціонування інвестиційного капіталу, спрогнозувати перспективу його розвитку. На відміну від зовнішніх, корпорація може контролювати внутрішні чинники та мінімізувати їх негативний вплив на прийняття фінансових рішень при плануванні інвестиційної діяльності. Зупинимося на основних внутрішніх (мікроекономічних) чинниках:

1. Структура управлінського персоналу. Кваліфікованість управлінського персоналу дозволяє ефективно управляти фінансовими ресурсами. Досвід показує, що, подібно до витрат на верстати та обладнання, інвестиції в людський капітал окупаються збільшеним потоком доходів у майбутньому. Крім того, рішення таких важливих завдань, як реструктуризація корпорації, розробка довгострокової стратегії, вимагає нестандартних підходів до процесу вироблення та прийняття, в першу чергу, стратегічних рішень [1].

2. Дивідендна політика корпорації. При негативному впливі даного чинника необхідно враховувати прагнення акціонерів до отримання поточних доходів і необхідність реінвестування коштів в цілях підвищення ринкової вартості компанії.

3. Конкурентоспроможність інвестиційного проєкту. Від того, наскільки будуть збалансовані показники ціни й якості, залежить привабливість обраного

напряму інвестиційної діяльності, оскільки завищення ціни на низькоякісну продукцію при нестійкій репутації корпорації призведе до нерентабельності об'єкта інвестування та нездатності сформулювати необхідний обсяг ресурсів для фінансування обраного напряму інвестиційної діяльності корпорації.

4. Фінансовий стан корпорації (ділова активність, ліквідність, рентабельність, платоспроможність, фінансова стійкість тощо). Від показників фінансового стану безпосередньо залежить процес створення та реалізації об'єкта інвестиційної діяльності.

5. Виробничий стан корпорації. При недостатній технологічній оснащеності корпорація не зможе бути конкурентоспроможною. Несвоєчасне і неякісне забезпечення виробничих потужностей призводить до подорожчання та зниження якості об'єкта інвестування.

Таким чином, особливу увагу необхідно приділити моніторингу зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на процес інвестиційної діяльності корпорацій, на тривалість процесу; обсяг витрат і кінцевий економічний ефект. Під впливом світових економічних криз, в тому числі, кризи, пов'язаної з пандемією COVID-19, особливо актуальним є визначення зовнішніх чинників, які на відміну від внутрішніх, складніше спрогнозувати та попередити.

Основними інструментами, що стимулюють ефективність розвитку інвестиційної діяльності корпорацій, є налагодження її взаємодії з державою (розвиток державно-приватного партнерства), залучення зовнішніх джерел (інвестиційний податковий кредит), розвиток системи страхування інвестиційних проєктів тощо.

Література

1. Живко З. Б., Сватюк О. Р., Копитко М. І. Корпоративне управління в системі економічної безпеки. Львів: Вид-во ЛьвДУВС, 2018. 456 с.
2. Investment company. Fact book. A review of trends and activities in the investment company industry. Invest company institute, 2017. URL : https://www.ici.org/system/files/attachments/pdf/2017_factbook.pdf (дата звернення: 12.10.2021).

КУЛІНІЧ Оксана, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу,
Харківський державний біотехнологічний університет
ВАСИЛЬЧЕНКО Дарія, бакалаврант кафедри економіки та бізнесу,
Харківський державний біотехнологічний університет

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ ДО ЦИФРОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Сучасні перетворення в економічній та соціальній діяльності дозволяють трактувати цифрову трансформацію як щось набагато більше, ніж просто розуміння і впровадження нових технологій. Вона стимулює хвилю інновацій в бізнес-моделях, продуктах, послугах та внутрішніх бізнес-процесах, які можуть

загрожувати виживанню підприємства. Крім використання нових технологій, для цього потрібні нові способи мислення і ведення бізнесу, нові навички, нові організаційні структури й операційні моделі, а також адаптація до набагато більш швидких темпів змін [3].

Стимулом трансформації є можливість залишитися конкурентоспроможним на внутрішньому і глобальному ринках. На даний момент українські підприємства при зростанні обсягів інтелектуальних ресурсів відчувають дефіцит інвестицій в придбанні активів та нових технологій. Низький рівень їх комерціалізації веде до наростання технологічного відставання і не дозволяє створювати унікальні продукти, в тому числі і цифрові. Українська економіка характеризується зростанням витрат для подолання ринкових й адміністративних бар'єрів, а також встановленням зв'язків і контактів з партнерами та споживачами. Як наслідок, наростає загроза втрати конкурентних позицій. В таких умовах цифровий прорив утруднений, з одного боку, а з іншого боку, саме він повинен стати умовою виходу з кризи.

В результаті проведеного аналізу, можна констатувати, що підприємства стикаються: з досить низьким рівнем цифрової культури; з неготовністю лідерів до переходу до цифрових перетворень та їх небажанням брати відповідальність за можливі цифрові провали; з недостатньою інформаційною обізнаністю про цифрові перетворення й їх ефекти. Також виявлено, що підприємства задовольняються локальною диджиталізацією через обмеженість бюджетів.

Практична проблема полягає в тому, що впровадження цифрових технологій у виробничу діяльність супроводжується низкою особливостей, властивих вітчизняній системі управління. Так, впровадження інновацій відбувається локально, часто в форматі термінальних проектів тому, що інновації не вбудовуються в довгострокову стратегію підприємства. В більшості випадків це реакція на дії конкурентів або зміни зовнішнього середовища (рис.1).

Все це призводить до великих витрат на впровадження цифрових інновацій в промисловості на початковому етапі, а потім до ще більших витрат на виправлення помилок, які було допущено на етапі впровадження технологій.

Керівники вітчизняних підприємств не бачать глобальних можливостей цифрової трансформації і не готові до інтеграції у зовнішній цифровий простір. Основна причина полягає в неготовності підприємств до відкритих інновацій, до вільного поширення результатів інтелектуальної діяльності та спільного використання активів. Підприємства недооцінюють можливості цифровізації як основи інтеграції в глобальні ланцюги, як основи для територіального і географічного розширення бізнесу, як способу спільного використання активів та забезпечення доступу до глобальних активів.

Це свідчить про те, що цифрові трансформації розглядаються тільки на рівні підприємств або холдингів, корпорацій, в які вони входять. Адже саме за допомогою глобального ефекту можна вирішити проблеми дефіциту кваліфікованих кадрів або проблему їх надлишку, проблему ресурсних обмежень та залучання інвестицій [2].

Рисунок 1. Особливості впровадження цифрових технологій у виробничу діяльність

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

Результати сучасних досліджень вказують на те, що керівництво компаній має адаптувати стратегію розвитку бізнесу до нової цифрової реальності. На думку фахівців, швидкість цифрової трансформації важлива не тільки на рівні компаній, а й в ще більшій мірі в державному регулюванні. В іншому випадку держава ризикує стати гальмом у розвитку країни. Процеси цифровізації в українській економіці йдуть досить повільно, що пов'язано в тому числі з тривалою за часом інституціоналізацією процесів цифровізації. Однак крім цього істотними бар'єрами є також рівень невизначеності ділового середовища та рівень опору змінам з боку співробітників, а також недостатнє опрацювання даних питань на мезорівні.

Погоджуємось з зарубіжними авторами, які дійшли висновку, що при наявності соціальних важелів локальна взаємодія може породжувати і стабілізувати загальне співробітництво [1]. Це може бути застосовано до будь-яких сфер технологічного підприємництва (в сфері інформаційних технологій, платформних бізнес-моделей та ін.), яке за визначенням пов'язане з освоєнням

нововведень, комерціалізацією інновацій, де державне і правове регулювання не існує в повній мірі або ж систематично відстає від змін господарської практики. Таким чином, у подальшому доцільно досліджувати сукупність соціально-економічних взаємовідносин в сфері розробки та реалізації проектів цифрової трансформації вітчизняними підприємствами.

Література

1. Zhang Y., Elsner W. Social leverage, a core mechanism of cooperation. Locality, assortment, and network evolution. *Journal of Evolutionary Economics*. 2019. P. 1–23.
2. Промисловість 4.0: чи готові виробничі компанії? URL : <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ru/Documents/manufacturing/russian/russianmunufacturing-market-review2018-ru.pdf>.28. (дата звернення: 28.09.2021).
3. Фаттахов В.И., Исмагилов Р.Х. Потери в цифровой экономике: методы выявления, оценки, снижения. *Организатор производства*. 2018. Т. 26. №3. С. 34–43.

СІДЕЛЬНИКОВА Ірина, к. е. н., доцент, професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Інноваційний шлях розвитку вітчизняного аграрного підприємництва є важливим на найближчу перспективу, що зумовлено суттєвим посиленням конкуренції на аграрному ринку, інтеграцією національної економіки у світовий економічний простір. Тому питання розвитку аграрного підприємництва на інноваційній основі знайшли відображення у численних публікаціях, зокрема таких науковців, як О. Витвицька [1], Я. Майовець [2], Н. Сіренко, О. Мельник [3], Ю. Кормишкін, О. Шебаніна [4].

Однак складність і масштабність проблеми надають можливість знаходити все нові її аспекти й продовжувати наукові пошуки, зокрема актуальним є чітке визначення напрямів удосконалення інноваційного розвитку аграрного підприємництва.

Інноваційні процеси розвитку аграрного підприємництва пов'язані із збільшенням доходів, орієнтованих на зростання обсягів виробництва і зниження витрат. Упровадження інновацій, втілених у нових продуктах і технологіях, дозволяє легше адаптуватися до змін умов зовнішнього середовища і тривалий час утримуватися на ринку.

Як свідчать дослідження, найбільш вагомими факторами, що вплинули на сучасний стан інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері національної економіки, є зменшення обсягів фінансування і витрат

на виконання державних програм, наявність прогалин у законодавстві, недостатній попит на інноваційну продукцію.

Ефективність інноваційного розвитку аграрного підприємництва можлива за умови досягнення консенсусу між найважливішими суб'єктами аграрного бізнесу – державою, великими аграрними холдингами, малими формами господарювання, місцевими територіальними громадами, науково-дослідними установами, споживачами.

Перш за все саме держава у сучасних умовах залишається найважливішим інститутом інноваційних перетворень. Вона повинна підтримувати інноваційну діяльність через поєднання прямих, опосередкованих, контрольних методів впливу на основі дотримання критеріїв високої технологічності, економічності, самоокупності й екологічності проєктів, орієнтації на виробництво і використання новітньої техніки й технологій вітчизняного виробництва, імпортозаміщення й створення нових робочих місць. Фінансові форми підтримки інноваційного аграрного підприємництва мають спрямовуватися на виробництво нового продукту, конкурентоспроможного на світовому продовольчому ринку. З коштів державного бюджету важливо фінансувати інноваційні видатки на поліпшення земельних угідь, інформаційні послуги, наукові дослідження і практичні їх розробки тощо.

Дедалі більшого значення у підтримці аграрного інноваційного розвитку набувають кластерні системи: учасники кластера орієнтуються на позитивний кінцевий ефект; забезпечується більш ефективний розподіл наукових знань і винаходів; формується більш прогресивна техніко-технологічна політика розподілу; підвищується на основі ефекту синергізму конкурентоспроможність аграрної продукції; створюються самодостатні сільські територіальні громади. Існуюча практика створення кластерних мереж свідчить про краще фінансове забезпечення інноваційної діяльності, формування сучасної інфраструктури та підвищення рівня інвестиційної привабливості регіону.

Перспективною формою вдосконалення інституційного механізму управління є кооперація. Тому важливим є стимулювання дрібних товаровиробників до об'єднання. Держава може це здійснювати за допомогою таких важелів, як компенсації кооперативом частини вартості окремих послуг; відшкодування частини коштів, необхідних для закупівлі техніки, зокрема через аграрний лізинг; підтримка організації кооперативних переробних підприємств, створення кооперативного гарантійного фонду; організація кооперативного банку. Для успішного функціонування сільськогосподарської кооперації необхідно розробити і прийняти регіональні програми розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (на перспективу 10-15 років); активізувати роботу місцевих органів влади щодо розробки регіональних програм тощо.

Удосконалення механізму управління інноваціями слід також вбачати у зміцненні комунікаційних зв'язків між учасниками аграрного бізнесу, формуванні кадрового потенціалу для інноваційної діяльності й розробки національної стратегії розвитку аграрного сектора з обов'язковим залученням до цього процесу фахівців у сфері місцевого самоврядування.

Література

1. Витвицька О. Д. Інноваційні процеси в стимулюванні розвитку аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. №3. С. 275–281.
2. Майовець Я.М. Дослідження ефективності інноваційного розвитку аграрного підприємництва в Україні. *Інноваційна економіка*. 2018. № 1–2. С. 60–69.
3. Сіренко Н.М., Мельник О.І. Розвиток інноваційного підприємництва в аграрному секторі економіки України : монографія. Миколаїв: МНАУ, 2016. 243 с.
4. Шебаніна О.В., Кормишкін Ю.А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку аграрного підприємництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 3. С. 4–10.

ANYANWU KELECHI UDUAK, master student of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V. N. Karazin Kharkiv National University

PRINCIPLES OF COMPLEX SYSTEMS MANAGEMENT IN HEALTH CARE

Organizations providing medical services are not only complex, but also have complex adaptive systems. That is why managers in such a complex organization must have extensive management skills acquired both in theory and in practice. Effective management of complex processes in the organization should be carried out on the basis of the following guidelines:

1. Motivation of research related to the search for new opportunities through experiments, discoveries and innovations. Medical services need constant improvement and expansion of traditional products. In a complex environment, managers and leaders need to understand that they are exploring the “solution space”, looking for adaptive steps that help the organizations achieve high results. To get an adequate idea of what will work, managers and teams should be in a permanent search for relevant approaches and methods. Systematic approaches to innovation allow modern organizations to maximize their chances of success when working in difficult conditions.

2. Taking advantage of diversity not only racial, ethnic or gender, but also differences in experience, knowledge, training, roles and views. Diverse groups of people working together on a problem will have a wider range of knowledge about the organization, its environment, as well as about the problems it faces than more homogeneous groups. However, in order to exploit the potential value of diversity, managers need to make sure that communication processes are effective enough so that all members of the group can speak out and be heard by other members of the group. In addition, the coordination of the group's work ensures compliance with quality standards, high quality of dialogue, evaluation and decision-making processes.

3. Strengthening the relationships between individuals, groups, teams, functional areas, departments, divisions and agents outside the official boundaries of organizations is necessary to ensure the flow of knowledge necessary for the health of the organization. Organizations influence the work they do and respond to complex challenges with the work that people do collectively. No single person or group of people working independently can ensure organizational success. However, working together requires a relationship based on trust and shared goals. Managers working in a complex environment should not only build relationships, but also strive to ensure that these relationships are strong enough to support adaptive work.

4. Joint understanding of new and ambiguous problems and events. This understanding is a potential productive force for creativity and innovation, as it connects employees with customers, patients and the “outside” world [1]. Finding answers to challenges is a joint task because no one has complete knowledge or vision. Joint thinking allows participants to understand the nature of problems and opportunities and offer innovative team solutions.

5. Implementation of simple rules such as culture, codes of conduct and measurement systems. Three types of elementary rules are used in complex organizational systems: rules for setting goals, rules for setting boundaries, and incentive rules. The rules for setting goals define the goals of the organization, with which the members of the organization agree. The rules for setting boundaries define acceptable behavioral norms that should be followed in the work to achieve goals. Incentive rules determine the remuneration of agents for achieving progress in achieving goals while observing acceptable behaviors.

Managers should use logic and a well-developed sense of situational awareness when deciding when to properly apply these principles of working in complex systems.

References

1. Maitlis S. and Christianson M. Sensemaking in organizations. *Academy of Management Annals*. 2014. №8 (1). P. 57–125.

BENYAH SAMUEL TUFFOUR, master student of the Department
of Management and Administration, Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University

INNOVATIONS IN ORGANIZATION OF HEALTH INSURANCE IN GHANA

The National Health Insurance Authority is licensed to monitor and regulate the operation of health insurance scheme in Ghana. The total population of Ghana is numbering 27.9 million. As at 2006, 11.9% of the population was active members of the National Health Insurance Security (NHIS). This number increased to 30% in 2010. At 2014-2016, 40% of the population were active members of the NHIS. It is the goal of the insurance authority to achieve universal coverage. And this includes 100% registered active members. Members spend hours in queues in the act of

reactivating, which is time consuming. As a result of the yearly activation, it takes about 2–3 weeks to be fully activated upon reactivating.

A software has been created which would be installed in self serviced automated terminals. The terminals would give access for reactivation and renewal. The proposed self-serviced automated terminal would be installed in all health facilities in the nation. The activation of the insurance can be made much simpler, faster, effective and efficient using the self serviced automated payment terminal. This technology which when is applied has to be rendered using a 2G internet. It will cut down the process of reactivating to approximately 5 minutes maximum.

The project seeks among many to expand population coverage and drive towards Universal Health Coverage. The interactive inter-phase friendly to all both old and young makes the process fun and interesting instead of the analogue paper filling and queuing. The software serves as a solution to relieve operational cost at various district offices. Revenue increases by operating 24/7. The presence should be expanded geographically to bridge the rural communities. This software and self-serviced automated terminal when incorporated is multifunctional and a one stops for all payment of utilities. It comes in hardware with a display monitor who has a friendly inter-phase and can be mounted at any position both outdoor and indoor. The terminals would be sent to the communities instead of the inhabitants moving to the city centers to have their reactivation.

SHENKARENKO Olha, master student of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V. N. Karazin Kharkiv National University

HEALTHCARE INVESTING ACTIVITIES

Current healthcare situation is troubling, taking into account COVID-19 pandemic. World institutions invested billions of dollars to support the system and prevent global crisis [1]. Now, healthcare system can be supported via 3 main components, presented in the Figure 1 (Fig. 1).

1) Telehealth

During an outbreak of COVID-19, healthcare centers were working in unusual environment and emergency setting (2). To reduce the risk of infection, some hospitals switched to online communication, replacing the regular visits. Not only did it help to keep patients safe, but also reduce the time spent on the usual visit. Thus, investment in telehealth will help to improve remote care and make it more advanced.

2) Consumerization

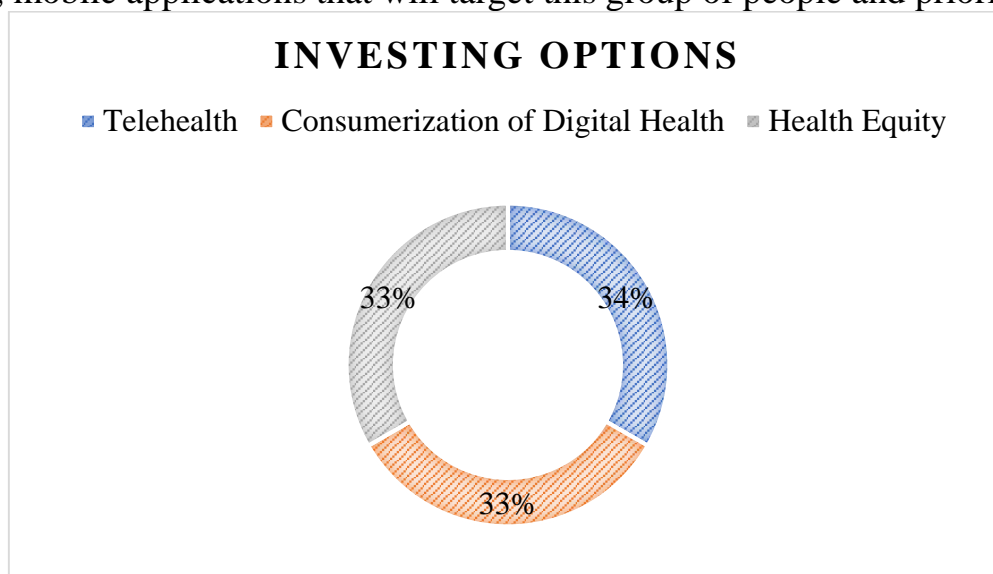
Current technologies require further development to make it more accessible, and patient-oriented. It includes the development of a new digital system which every patient can navigate to make appointment in any part of the country, check availability, schedule, pricing, etc. The systems that are now in use require modernization, and research.

3) Health Equity

One of the most important principles of universal healthcare is equal access to medical services. During the pandemic, many people remained trapped, and left vulnerable. Such people include orphanages, old people, people with disabilities, and people with severe medical conditions.

Investing in health equity means paying attention to underserved population, to consider their needs and possibilities. Current healthcare system in the country cannot fully provide support and help to such people. The suggestion is to implement health equity through three stages: investing in research and learning about needs of this population; creating digital platform that will serve vulnerable population.

Successful execution of the plan through implementation of digital platforms, websites, mobile applications that will target this group of people and prioritize them.

*Fig.1. Spheres of investment into healthcare industry post Covid pandemic
(developed by author)*

Therefore, by investing in telehealth, consumerization, and health equity, population will gain a chance to better medical conditions. Post-pandemic virtual care is now on the rise, as it is easier, more accessible, and more time-saving. Patient monitoring can be conducted remotely as well, to ensure that every patient receives the care they need. While it is not yet known whether the pandemic is ceasing or will return later, it is important to learn lessons, and improve digital healthcare while possible. In its turn, this will create more opportunities for healthcare workers and patients.

References

1. Word Bank Group's Operational Response to COVID-19 (coronavirus). URL : <https://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/brief/world-bank-group-operational-response-covid-19-coronavirus-projects-list> (accessed: 29.10.2021).
2. Healthcare Investing Trends Report. URL : <https://www.himss.org/resources/healthcare-investing-trends-report> (accessed: 29.10.2021).

СЕКЦІЯ 6

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ТА ПРОГРАМАМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ВАСИЛЬЄВ Олексій, д. е. н., професор, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
УВАРОВ Ігор, аспірант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

МІСТО ЯК ОБ'ЄКТ ПРОЕКТНОГО УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЄЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Проблема сталого розвитку міст і, насамперед, ключових адміністративних, виробничих, освітньо-культурних центрів традиційно є об'єктом пильної уваги українських і зарубіжних учених. Оскільки саме великі міста не тільки відображають загальні структурні зміни в економічній, політичній, соціальній, культурній сферах країн у сучасному урбанізованому та глобалізованому світі, а й як генератори загальнодержавних процесів соціально-економічної стабілізації та розвитку визначають і стимулюють перебіг цих процесів. Сталий розвиток становить собою розвиток, який, з одного боку, відповідає запитам і життєвим потребам сьогодення, а з іншого, не ставить під загрозу можливість для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби на такому самому, як і зараз рівні (кількісному та якісному) [1].

Дійсно, сучасні великі міста сьогодні становлять вузлові центри територіально-економічного розвитку держави, адже в них виготовляється головна частина національного продукту, вони мають найрозвиненішу транспортну, телекомунікаційну й фінансову інфраструктуру, вони є полюсами дивергенції високих промислових і гуманітарних технологій, головними постачальниками місцевих і державного бюджетів, центрами впливу і прийняття доленосних для всієї країни рішень, виникнення знакових політичних подій, накопичення базових інформаційних і управлінських ресурсів, осереддям формування кадрового, виробничого і культурного потенціалу, розвитку ділової та творчої активності населення. Однак причини пильної уваги науковців України та зарубіжних дослідників до проблем функціонування і розвитку міст перебувають у різних площинах. Якщо у розвинених країнах світу зусилля науковців, управлінців, політиків спрямовуються на зміцнення ролі міст як локомотивів повномасштабного і збалансованого розвитку територій, то в Україні насамперед актуалізуються питання прогнозованості і безпечності розвитку власне самих міст [3].

Свого часу фундатор загальної теорії систем Людвіг фон Берталанфі відносив управління містом, міське планування до числа тих сфер людської

діяльності, які, окрім того, що потребують використання системного підходу для свого ефективного здійснення, складно вимірювати й контролювати [5].

Економічні, технологічні, соціальні, політичні тенденції, які переважали в Україні в останні десятиліття, кардинально змінили структуру, зокрема й колись найпотужнішої сфери народного господарства – комунальної, поставивши під загрозу існування стратегічно важливих систем життєзабезпечення країни, як це було з тепло- й водопостачанням, електроенергетикою і міським електротранспортом.

Головними недоліками майже всіх впроваджуваних проектів, програм, стратегій різних рівнів (загальнонаціонального, регіонального, місцевого), спрямованих у тією чи іншою мірою на розвиток міських поселень, є незадовільна прогнозна база, а також не завжди правильно обрана методологія їх побудови та реалізації [2]. І ця системна помилка, яка повторювалась із програми в програму упродовж усіх років української незалежності, вже коштує платникам податків сотні мільйонів доларів, а національній економіці – втраченої конкурентоздатності.

Генеральними напрямками в процесі створення відповідних муніципальних стратегій зі сталого розвитку великих міст України можна вважати такі:

1. Земельні ресурси. За визначенням територіальні ресурси будь-якого міста є обмежені – законодавчо, географічно, адміністративно, інфраструктурно. Власне сама назва цього типу людських поселень відображає сутність тези, тому у містах завжди гостро стояло питання раціонального, ефективного, доцільного, насамперед з позиції прибутковості, використання територій. Питання про цінність землі як фактора, що підлягає обліку в системі економічних розрахунків в містобудуванні, незважаючи на численні проблемні питання, не отримало до цього часу рішення, доведеного до рівня обов'язкових нормативних показників [4].

2. Питне водопостачання та водовідведення. В умовах постійного збільшення активності освоєння сучасною людиною навколишнього середовища проблема підтримання комфортності й безпечності середовища існування в наш час тісно пов'язана із проблемою збереження екологічної рівноваги. Незважаючи на значні зрушення, що відбулися в науково-технічній сфері, серйозною проблемою для суспільства як і раніше залишається забезпечення доступності й необхідного рівня якості задоволення природних, біологічних потреб людини щодо питної води.

3. Енергозбереження в житловому секторі. Іншою гострою проблемою для великих міст зі значним фондами багатоповерхової житлової забудови є утримання та ремонт житлових будинків, що перебувають у комунальній власності територіальних громад міста.

4. Поводження з твердими побутовими відходами (далі – ТПВ). Гострою екологічною проблемою для великих міст, таких як Харків, є проблема збору й утилізації твердих побутових відходів. Оскільки ситуація у сфері поводження з ТПВ у м. Харків на сьогодні досить складна і по-своєму унікальна, питання будівництва нового полігону ТПВ для вирішення потреб утилізації відходів є одним із найактуальніших і життєво необхідних з огляду на забезпечення

комфортних умов проживання харків'ян, прийнятної екологічної рівноваги, сталого розвитку півтора мільйонного міста.

5. Муніципальний громадський транспорт. Оскільки час пересування вважається одним із вирішальних факторів для мешканця великого сучасного міста, безпосередньо впливаючи на вибір ним місця проживання, роботи, відпочинку, розроблювані програмні документи у цій галузі мають обов'язково врахувати тезу про те, що показник часу, витраченого на пересування до місця роботи в громадському транспорті, є кількісною оцінкою всієї планувальної структури міста.

Таким чином можна зазначити, що великі українські міста, без перебільшення, можна вважати опорними точками територіального розвитку країни, адже саме у великих містах: – виробляється основна частина національного продукту, крім того, вони є центрами конкурентоздатної промисловості, високих промислових і гуманітарних технологій, донорами регіональних і національних бюджетів; – приймаються стратегічно важливі для країни рішення, відбуваються знакові політичні події; – знаходяться основні інформаційні та управлінські ресурси, людський і культурний капітал, зважаючи на який може проектуватися майбутній розвиток всієї країни; – відбуваються формування і розвиток сучасної міської культури, без якої неможливий перехід до постіндустріальної фази цивілізаційного розвитку; – сконцентровано ділову та інтелектуальну активність, також вони мають найбільш розвинену транспортну, телекомунікаційну, фінансову інфраструктуру.

Література

1. Бабаєв В. Н. Програмні механізми забезпечення містобудівних перетворень і сталого розвитку міста. *Містобудівні аспекти сталого розвитку великих міст* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції., (10–11 грудня 2009 г.). Видавництво ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2009. С. 12–17.
2. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади: навч. посіб. / О. В. Берданова та ін. ; К. : Рада Європи, 2017. 121 с.
3. Біла С.О. Механізми формування регіональних пріоритетів розвитку: навч. посіб. К.: НІСД, 2013. 88 с.
4. Лященко А.А., Боєв С.А., Ціпенко О.В. Практика застосування та шляхи удосконалення методичних підходів щодо нормативної грошової оцінки земель населених пунктів // *Містобудування та територіальне планування*. 2002. № 12. С. 69 – 79.
5. Чорней Н. Б., Чорней Р. К. Теорія систем і системний аналіз: навч. посіб. К.: МАУП, 2005. 256 с.

ЗАЙЦЕВА Анна, к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ДОСВІД КРАЇН В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Міжнародна торгівля пережила істотні зміни в останні десятиліття. Лібералізація ринків під егідою Світової організації торгівлі сприяла зростанню абсолютних масштабів міжнародної торгівлі та розвитку міжнародних зв'язків. Логістична галузь, яка є невід'ємною складовою глобальної торгової системи, забезпечує її розвиток та ефективність. Логістика присутня майже у всіх сферах економічної діяльності. Говорити про розвиток економіки країни без логістики не має сенсу. Розвиток логістичних систем – наслідок низки глобальних тенденцій у світовій економічній системі. Найважливіші з них: демографічний вибух; бурхливе зростання промислового виробництва; прискорення технічного прогресу і поширення нових наукоємних технологій тощо. Логістика наразі широко використовується у міжнародній діяльності компаній всього світу і, як вважають більшість економістів, є важливим фактором конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Існує кілька десятків визначень поняття логістики як виду економічної діяльності. Найчастіше під логістикою розуміють управління всіма видами потоків (матеріальними, людськими, енергетичними, фінансовими та ін.), які виникають в економічних системах [1, с. 6].

Сутність логістики розглядається у різних аспектах. До певної міри логістика є майстерністю, до певної міри – теоретичними знаннями та практичними навичками, крім того її також можна розглядати як інтуїтивний підхід до вирішення стратегічних задач та проблем в області просування товару від постачальника до споживача [2, с. 7].

Різноманітність у визначенні логістики зумовлений низкою причин. Одна з них полягає у специфіці і відмінності масштабів завдань, які намагаються вирішувати окремі фірми в сферах збуту товарів, транспортування, складування тощо. Іншою причиною є існуючі відмінності в національних системах організації та управління рухом товарів, а також у рівнях досліджень проблем логістики в різних країнах. Третя причина полягає у множинності функціональних напрямків діяльності у зовнішньому середовищі логістичної системи [3, с. 17].

Нарощування транспортування, переміщення та зберігання продукції на складах зумовило зростання попиту на інтегровані логістичні рішення з боку виробничих компаній, що, у свою чергу, спричинило виокремлення логістики із сфери діяльності підприємств у самостійну галузь.

Наразі ефективне функціонування економіки будь-якої країни неможливе без створення належної логістичної інфраструктури, тобто середовища, в якому здійснюється переміщення товарів.

Для оцінки і порівняння логістичних інфраструктур світовий Банк спільно

з університетом м. Турку (Фінляндія) розробив методику оцінки рівня розвитку логістики у різних країнах. Дослідження проводяться раз на два роки. Результатом дослідження є Індекс ефективності логістики (LPI – Logistics Performance Index). Цей індекс розраховується на основі результатів опитування міжнародних, національних та регіональних логістичних та транспортно-експедиторських компаній. Технологія дослідження передбачає визначення двох показників: міжнародного індексу ефективності логістичної галузі (за п'ятибальною шкалою респонденти оцінюють параметри, що відображають ефективність логістичної системи відносно 8 країн, з якими працює логістична компанія) та внутрішнього індексу ефективності логістики (за п'ятибальною шкалою респонденти оцінюють логістичну систему країни, в якій працюють). На основі цих двох показників розраховується інтегральний показник ефективності логістики (Logistics Performance Index) для кожної країни і визначається її рейтинг. В якості основних критеріїв оцінки ефективності логістики обрані: ефективність митного та прикордонного оформлення, якість торгівельної та транспортної інфраструктури, простота організації міжнародних перевезень за конкурентоспроможними цінами, якість логістичних послуг, відстеження проходження вантажів, своєчасність поставок вантажів [4].

Найбільш розвинуті логістичні системи мають Сінгапур, Німеччина, Нідерланди, Японія, Великобританія, Гонконг (Китай), Швеція, Бельгія, Фінляндія, Данія та США. Серед країн СНД та Балтії за Індексом ефективності логістики (LPI) провідні місця займають: Литва (58 місце), Естонія (65), Україна (66), Латвія (76) [5].

Спостерігається наступна тенденція – чим менша вартість логістичної індустрії, тим вищі позиції країна займає у рейтингу, виключенням є лише Індія, але це пояснюється тим, що сальдо торгівельного балансу країни вже понад 30-ти років є від'ємним. В досліджених країнах логістична галузь лише починає розвиватися, тому уряди мають чітко дотримуватися державних планів щодо розвитку даного напрямку, це в свою чергу сприятиме збільшенню торгівельного обороту, і в подальшому покращенню позицій країн на світовому ринку.

Логістика сьогодні є одним із ключових факторів, що впливає на позицію країни на світовій арені, а відповідно і на розвиток міжнародної торгівлі.

Література

1. Ассоциация международных экспедиторов и логистики. URL : <http://www.baif.by/stati/effektivnost-logistiki-po-metodologii-vsemirno-go-bamka/> (дата звернення 25.09.2021).
2. Матюшенко І.Ю., Беренда С.В., Резніков В.В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посіб. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 496 с.
2. Кальченко А. Г. Логістика: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2002. 148 с.
4. Резніков В. В. Формування комплексного підходу щодо вдосконалення державного регулювання механізму міжнародної інтеграції України: Монографія // В.В. Резніков. Харків: Екограф, 2011. 168 с.
5. Connecting to compete. Trade logistics in the global economy. URL:

КОЛОМІЄЦЬ Ганна, д.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ГЛУЩЕНКО Володимир, магістрант кафедри економічної теорії та економічних методів управління,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Сучасна стратегія розвитку України формується, із урахуванням подальшого курсу на децентралізацію державного управління, шляхом формування сучасної моделі регіонального управління із залученням сукупного економічного, ресурсного та людського потенціалу регіонів для забезпечення розвитку держави. Регулювання розвитку регіонів є пріоритетним завданням державного управління, задля становлення моделі соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні.

Протягом усієї історії незалежної України, питання регіонального розвитку залишається вкрай актуальним, бо відсутність обґрунтованої стратегії регіонального розвитку держави може призвести до зростання диспропорцій та загострення економічних, політичних і соціальних проблем.

Згідно Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» для стимулювання регіонального розвитку передбачається здійснення таких заходів як: цільове спрямування державних вкладень у розвиток інфраструктури; надання державної підтримки, малим підприємствам, сприяння формуванню об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва; спрямування міжнародної технічної допомоги на розв'язання актуальних соціально-економічних та екологічних проблем; сприяння зайнятості населення, забезпечення цільового фінансування програм перекваліфікації та професійного розвитку трудових ресурсів, стимулювання трудової міграції, удосконалення соціальної сфери [1]

Але державне регулювання мусить трансформуватися для забезпечення конкурентоспроможності не тільки регіонів всередині держави, а й України в цілому на світовому рівні в сучасних умовах глобалізації та цифровізації. У галузевій сфері ця трансформація має бути сформульована та концептуально побудована як частина державного курсу України. На регіональному рівні, в свою чергу, слід передавати ініціативу на місця, створивши сприятливі для цього умови. Слід загострити увагу на тому факті, що стейкхолдерами регіонального розвитку держави є не тільки державні підприємства та установи, а й приватний капітал. Держава тільки створює комфортні умови для ведення бізнесу, в той час як бізнес фактично є суб'єктом, що залучує інвестиції.

У якості прикладу можна привести інвестиційний проект «Екополіс ХТЗ». Даний проект позиціонується як бізнес-парк високих технологій за моделлю

інноваційної ділової екосистеми. Проект реалізується інвестиційною групою DCH за ініціативою її очільника Олександра Ярославського. У рамках цього проекту до 2033 року на 150 гектарах території Харківського тракторного заводу планується створити: індустріальний парк, IT-кластер, медичний центр, логістичний комплекс, торгівельний кластер, агротехнологічний кластер, дослідницький та освітній центри. Також буде збережена виробнича лінія заводу ХТЗ. За попередніми оцінками це дозволить створити щонайменше 10 тисяч робочих місць. Обсяг планових інвестицій оцінюється в один мільярд доларів США. Проект «Екополіс ХТЗ» є основним об'єктом національного проекту з розвитку регіону Харківщини «Українська Кремнієва долина», що був ініційований президентом України Володимиром Зеленським [3].

Цей приклад ілюструє потенційну ефективність взаємодії держави із сферою бізнесу. Дозволяючи бізнесу, переслідуючи власні інтереси, діяти у рамках державної політики регіонального розвитку.

Ініціативу зі створення «Української Кремнієвої долини» можна вважати предтечею державної політики з розвитку індустріальних парків. 7 вересня 2021 року 7 вересня Верховна Рада прийняла у другому читанні та в цілому Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки», спрямованих на залучення інвестицій в промисловий сектор економіки шляхом запровадження стимулів в індустріальних парках. [2] У пояснювальній записці до законопроекту уточнюють види пропонованих стимулів, що за думкою авторів сприятимуть залученню інвестицій. А саме: впровадження компенсації всім суб'єктам господарювання та учасникам індустріальних парків 50% витрат на підключення та приєднання до електромереж. Також пропонується можливість компенсації учасникам індустріальних парків відсоткових платежів за кредитами у залежності від частки експорту продукції власного виробництва у загальному доході від їх господарської діяльності. Крім цього, пропонується часткова компенсація інвестицій учасників індустріальних парків у створення виробництва, здійснених протягом перших трьох років господарської діяльності в межах індустріального парку.[4]

Прийняття цього законопроекту, за задумом авторів, сприятиме розкриттю потенціалу індустріальних парків як засобу подолання проблем в промисловості та наслідків поточної економічної кризи в Україні.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що взаємодія держави та приватного капіталу шляхом створення умов для ведення бізнесу у рамках державного регулювання регіонального розвитку може стати базисом для створення як потужної IT-індустрії, так і відродження української промисловості шляхом модернізації та адаптації до сучасних умов цифрової епохи. Приватний бізнес, створюючи робочі місця, забезпечуючи доходи робітників та держави, стимулює розвиток попиту, що є драйвером економічного розвитку.

Література

1. Закон України Про стимулювання розвитку регіонів. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text> (дата звернення: 21.10.2021).

2. Індустріальні парки: Верховна Рада прийняла законопроект в цілому.
URL : <https://decentralization.gov.ua/news/13976> (дата звернення: 21.10.2021).
3. Офіційний сайт проекту «Екополіс ХТЗ». URL :
<https://ecopolishtz.com/ua> (дата звернення: 22.10.2021).
4. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки». URL:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70639 (дата звернення: 22.10.2021).

КОРІНЬ Мирослава, д.е.н., доцент кафедри економіки та управління
виробничим і комерційним бізнесом,
Український державний університет залізничного транспорту

СТРАТЕГІЧНІ ПРОЄКТИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Залізничний транспорт протягом тривалих років завдяки величезній пропускній здатності власної інфраструктури забезпечував лідируючі позиції України у транзитному рейтингу країн. Наразі Україна втратила не лише статус провідного транзитного вузла, але й лівову частку доходів для власного бюджету. За останні 10 років транзит вантажів скоротився більш ніж в тричі (на 36,99 млрд. т-км) і становив у 2020 році лише 14276,1 млн. т-км [1]. З одного боку, причиною падіння транзитних перевезень на залізничному транспорті стали макроекономічні чинники, зумовлені загостренням воєнно-політичної та економічної кризи в країні. З іншого – погіршення рівня використання транзитного потенціалу українських залізниць обумовлено зростанням технологічної відсталості їх інфраструктури, що обмежує швидкість та значно знижує якість транспортних перевезень в країні.

В умовах приєднання України до Європейської політики сусідства і програм ЄС, що орієнтовані на підтримку співробітництва країн-партнерів з транскордонних регіонів, створюються реальні можливості для реалізації спільних транскордонних проєктів розвитку інфраструктури українських залізниць, орієнтованих на покращення транспортного сполучення з країнами ЄС та відродження транзитного потенціалу залізничного транспорту.

Транскордонне співробітництва криє в собі величезний потенціал для реалізації стратегічних для залізничного транспорту інфраструктурних проєктів, що орієнтовані не тільки розширення її потужності, а на розширення сполучення з транскордонними країнами, зважаючи на інтенсифікацію міграційних процесів. Про пріоритетність реалізації інфраструктурних проєктів на засадах транскордонної співпраці свідчить і те, що Національною транспортною стратегією України на період до 2030 року передбачено спільне виконання 39 проєктів розвитку української інфраструктури, які є частиною плану розбудови мережі TEN-T і будуть втілені на засадах співпраці з країнами

ЄС [2]. Також нещодавно на рівні міністерство України та Польщі анонсовано виконання 2 інфраструктурних проєктів, один з яких пов'язаний з будівництвом залізничного сполучення між Варшавою і Трускавцем задля залучення додаткового обсягу туристичних потоків в країни, а інший – впровадження швидкісного залізничного сполучення між Варшавою і Києвом.

Враховуючи те, що сьогодні Україна активно розвиває відносини з транскордонними регіонами, а залізничний транспорт гостро потребує реалізації інфраструктурних проєктів, спрямованих на розширення його пропускних здатностей і спрощення транспортно-логістичного сполучення, до стратегічних транскордонних проєктів розвитку інфраструктури українських залізниць слід віднести:

по-перше, проєкти, орієнтовані на розвиток мультимодальних і контейнерних перевезень, а саме ті із них, що пов'язані з розбудовою контейнерних терміналів, сухих портів, транспортно-логістичних центрів, роботизованих складських комплексів та вузлів;

по-друге, проєкти, що спрямовані на розвиток швидкісного пасажирського сполучення і стосуються розбудови Smart-вокзалів, створення цифрових сервісів і платформ, організації нових сезонних й туристичних маршрутів, а також проведення подальшої електрифікації ділянок залізниць;

по-третє, проєкти, що стосуються оновлення бази рухомого складу залізниць і пов'язані зі створенням спільних цифрових виробництв, модернізацією і цифровою трансформацією ремонтних баз, що створить можливість для випуску безпілотного «розумного» рухомого складу.

Таким чином, з розвитком відносин з західними партнерами – країнами ЄС, для України створюється реальна можливість відродити колишній транзитний потенціал, ініціюючи і реалізуючи проєкти розвитку інфраструктури залізниць у рамках транскордонних регіонів. Виконання транскордонних інфраструктурних проєктів розвитку залізниць дозволить не лише покращити сполучення з західними партнерами, а й сприятиме залізничного транспорту до глобальних ланцюгів постачань.

Література

1. Довідник основних показників роботи регіональних філій АТ «Українська залізниця» (2005-2020 роки). Київ, 2021. 41 с.
2. Омелян В. 39 українських інфраструктурних проєктів, що передбачені «Drive Ukraine 2030», включені до Індикативного плану розбудови Транс'європейської транспортної мережі. Урядовий портал: веб-сайт. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/39-ukrayinskih-infrastrukturnih-proektiv-shcho-peredbacheni-drive-ukraine-2030-vklyucheni-do-indikativnogo-planu-rozbudovi-transyevropejskoyi-transportnoyi-merezhi-volodimir-omelyan> (дата звернення: 28.10.2021).

МАКОВОЗ Олена, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та виробничим і комерційним бізнесом,
Український державний університет залізничного транспорту
ГРИНЕНКО Олександр, магістрант кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом,
Український державний університет залізничного транспорту

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Розвиток регіонального простору в даний час може інтерпретуватися як набір пріоритетних напрямків модернізації, це і є першочергові завдання регіонального розвитку для кожної країни. Головними завданнями реформування регіонального розвитку будь – якої держави має бути створення регіональної демократії як системи в цілому, яка надає можливість будь-якій країні формувати більш рентабельну економіку та соціальну сферу орієнтовану на людину та добробут.

На наш погляд, на першому плані розвитку регіонів повинні бути економічні цілі, які повинні стимулювати приплив будья - яких ресурсів, фінансів, інвестицій, які здатні максимально прискорити зростання економіки, а також реструктуризація господарства окремих регіонів. Важливим аспектом є створення нової, ефективної системи управління різними секторами економіки за участю місцевих та регіональних органів, реформа бюджетної і податкової систем відповідно до нагальних потреб. Слід зауважити, що необхідно удосконалювати практики територіального планування на основі розробки державних цільових програм розвитку регіонів, зокрема на середньостроковий та довгостроковийтерміни планування, це стане важливим чинником підвищення ролі місцевих бюджетів як складового елементу в системі планування розвитку; формування принципово нової ефективної системи управління державним сектором економіки з чітким визначенням ролі місцевих органів влади в управлінні державною власністю [1].

Не слід відкидати фактор регіональної політики, такого як економічне районування, виділення важливих економічно значимих районів, які стануть основою майбутнього зміненого адміністративного та територіального устрою держави. У Раді з вивчення продуктивних сил України використовується сітка економічних районів в складі: Донецького, Карпатського, Південного, Подільського, Поліського, Придніпровського, Східного і Центрального (виділено столичний округ – Київ) [2, 3].

Комплексний аналіз стану економічного розвитку регіонів та врахування їх територіальних можливостей, аналіз найбільш важливих для кожного з них аспектів, може бути основою для планування розвитку соціальних та економічних процесів, пошуку шляхів вирішення проблем господарювання. Розвиток депресивних регіонів має важливе значення для економіки країни в цілому. При цьому, об'єктом підтримки з боку держави повинні бути не регіональні структури, а населення і великі підприємства, котрі мають великі

виробничі потужності. На нашу думку, необхідно забезпечити надання цільової державної підтримки регіонам, окремим територіальним громадам, які потребують від структурних перетворень, а також територіям, які потребують економічних та структурних змін, соціально-економічні показники яких суттєво нижчі по країні. На найближчий період загрозою для економіки може стати зростання чисельності безробітних в сільській місцевості (сільським районам доцільно було б надавати статус слаборозвинених). В Україні нараховується 28 450 сільських населених пунктів, в яких проживає понад 14 млн. осіб. Потенціал трудових ресурсів з урахуванням вікового складу і коефіцієнту трудової активності перевищував 9,5 млн. чоловік, або в середньому по 334 людини на село. Попит на сільськогосподарську роботу не перевищує 2,5 млн. осіб [3]. Тобто на селі незайнятими будуть практично двоє з трьох працездатних. Безробіття сільського населення має негативний тренд, та вимагає відповідних дій влади. Рівень пропозиції робочої сили може суттєво перевищити попит, а тому є потреба у програмі протидії безробіттю, в тому числі через розширення приватного фермерського господарства та його трудомістких галузей.

Надзвичайно складною задачею для розвитку і розміщення продуктивних сил регіональної економіки, але досяжної з часом є пошук можливостей забезпечення економічних вигод від глобалізації, перетворення глобалізованих ринкових сил в продуктивні для національної економіки, при цьому комплексно використовувати комбінацію глобалізації з регіональною самодостатністю із забезпеченням національних інтересів. Головною задачею є реально оцінка важливості геополітичного положення України, її природно-ресурсного і людського потенціалу. Завадою на шляху формування підвищення зайнятості населення та здатності самостійності і самодостатності стає зацікавленість ключових світових гравців у нав'язуванні державі відповідних сценаріїв розвитку у вирішенні загальноцивілізаційних проблем світового розвитку. [4,5]

Досвід вирішення проблем даного характеру керівництвом розвинених країн доводить, що тільки орієнтація на власні шляхи розвитку за рахунок максимального використання власних внутрішніх ресурсів може бути ефективним і націленим на реалізацію інтересів народу України.

Література

1. Гладій І. Й. Регіоналізація світового ринку: Євроінтеграційний аспект: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2006. 544 с.
2. Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей: монографія: за ред. Д. Г. Лук'яненка, В. І. Чужикова. К.: КНЕУ, 2007. 544 с.
3. Рекомендація NR Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про добру практику прикордонного та між територіального співробітництва територіальних спільнот або влад та усунення перешкод йому». URL : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_667 (дата звернення: 25.09.2021).
4. Этнин Л. М. Право Европейского Союза. Новый этап эволюции: 2009–2017 годы. М., 2009. С. 86–88.

5. Commission of the European Communities. On the Instruments of External Assistance under the Future Financial Perspectives. URL : <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm> (дата звернення: 25.09.2021).

МАКОВОЗ Олена, к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом
Український державний університет залізничного транспорту
ФЕДОТОВА Елеонора, бакалаврант кафедри економіки та управління виробничим і комерційним бізнесом
Український державний університет залізничного транспорту

ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

В кожному регіоні країни є специфічні характеристики соціально-економічного стану, але його сучасний стан визначається, перш за все, загальним станом економіки країни. Перед всіма регіонами стоїть завдання забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. Проблеми стійкого і погодженого соціально-економічного стану країни в цілому і окремих регіонів є як ніколи актуальними на сучасному етапі становлення України як рівноправного і стабільного члена світового співтовариства.

Оскільки предметом дослідження є теоретико-методологічні засади і практичні рекомендації щодо поліпшення стану інтеграційних процесів логістичної системи України, а основними методами дипломного дослідження є порівняльний аналіз та системний аналіз, метод узагальнення, нам необхідно розробити відповідну схему для проведення такого аналізу. Методологія порівняння макропоказників використовує статистичні дані показників та фактори впливу, економіко-статистичні методи для визначення прогнозів і залежностей між показниками та факторам впливу, ступінь впливу факторів та показників. [1]

Економічний зміст терміна «інтеграція» розуміється, в більшості випадків, як процес цілеспрямованого об'єднання господарюючих суб'єктів з метою отримання економічної вигоди від поглиблення взаємодії між ними. В економічній практиці корпоративне управління визначає інтеграцію як процес гармонійного співпраці для спільного вирішення проблем та подальший етап розвитку диверсифікації, концентрації і спеціалізації виробництва.

Виділяють вертикальну, горизонтальну і конгломератну (діагональну) інтеграцію. При горизонтальній інтеграції встановлюються інтеграційні зв'язки з підприємствами, що виробляють аналогічну продукцію. При вертикальній інтеграції об'єднуються підприємства, пов'язані між собою по технологічному ланцюжку виробництва певного товару. Конгломератна або діагональна інтеграція являє собою комбінацію перших двох типів. Використовується і проміжні схеми, де характер процесу є квазіінтеграційним, коли учасники отримують свободу в прийнятті стратегічних рішень [2].

Переваги та інструментарій комбінованого підходу до формування стратегії розвитку логістичної системи, дозволяють нам означити економічні та соціальні цілі розвитку основних галузей народного господарства, обґрунтувати засоби і механізми їх досягнення, тобто активно і цілеспрямовано діяти та відновити результативність їх діяльності.

Відтак, при моделювання траєкторії розвитку інтеграційного розвитку логістичної системи слід дотримуватися принципів:

- 1) цілісність господарської системи з провідною функцією, що визначає спеціалізацію;
- 2) формування фінансових ресурсів для розвитку об'єктів інфраструктури;
- 3) цільова спрямованість, розробка та реалізація механізму залучення коштів іноземних інвесторів;
- 4) диференціація, концентрація та спеціалізація виробництва з урахуванням збалансованості розвитку;
- 5) транспортної завантаженості в мегаполісах;
- 6) виведення транспортної та промислової складової на високий технологічний рівень.

З огляду на зазначене ми вважаємо, що логістична система формує структуру і визначає специфічність функцій господарства; забезпечує поєднання й інтеграцію галузей матеріального виробництва, які виробляють засоби виробництва і предмети споживання; виступає у вигляді суб'єкта програмного управління. Логістична система, як складова частина об'єктів планування є сукупністю підприємств, що функціонують і входять до складу окремих галузевих підсистем. Ефективність функціонування цієї системи визначається оптимальною взаємодією її підсистем [3, 4, 5].

Таблиця 1. Сукупність орієнтирів логістичної системи країни

Вид орієнтиру	Роль орієнтиру	Цільовий напрям змін	Фактори, що визначають позитивну траєкторію орієнтиру
Технологічний орієнтир	Принципове використання нових технологій. Використання всіх видів ресурсів за умови їх раціонального розподілу	Випереджаюче зростання темпів виробництва найвищих технологічних укладів. Удосконалення інформаційного забезпечення та введення в дію технологій III інтелектуального рівня.	Вирішальна роль у визначенні рівня економічного розвитку за забезпечення інноваційної моделі розвитку.
Галузевий орієнтир	Об'єднання всіх продуктивних сил двох комплексів (промислового та транспортного), з подальшим їх раціональним розподілом.	Збільшення питомої ваги галузей, що виробляють продукції/послуг кінцевого споживання.	Загальносвітова тенденція до випереджаючого зростання показників розвитку галузей розвинених країн світу.

Вид орієнтиру	Роль орієнтиру	Цільовий напрям змін	Фактори, що визначають позитивну траєкторію орієнтиру
Відтворювальний орієнтир	Збільшення інвестиційної та інноваційної складової парку	Збільшення частки інвестицій та надання консалтингових та логістичних послуг.	Підвищення конкурентоздатності кінцевого продукту та забезпечення високого рівня технологій двох галузей.
Інституціональний орієнтир	Співвідношення між державним та приватним секторами економіки. Рівень розвитку малого та середнього бізнесу. Ступінь економічної концентрації на ринку.	Посилення рівня економічної конкуренції поширення доступу до зовнішніх та внутрішніх ринків. Зростання забезпеченості суб'єктів господарювання сучасною регіональною інфраструктурою.	Вирішальним є механізм нарощення конкуренції в стимулюванні науково-технічного прогресу.
Зовнішньо-орієнтований та комунікаційний орієнтири.	Підвищення кількості та якості зовнішньо-економічних зв'язків відповідних галузей. Укладання міжурядових договорів. Розширення кола країн - партнерів.	Посилення міжгалузевої кооперації. Удосконалення експортно-імпорتنих операцій.	Врахування спрямованості процесів інтернаціоналізації, транснаціоналізації виробництва та глобалізації світової економіки.
Орієнтир на ефективність	Зростання потужності країни. Спільний розвиток з іншими країнами у різні альянси.	Визначення перспективних напрямів підвищення ефективності за рахунок модернізації і виведення продукції/послуг на світовий ринок.	Повне навантаження транспортної галузі та вихід на суміжний ринок. Позитивна кредитна історія та стабільні фінансові показники діяльності.

Джерело: розроблено авторами на основі [6,7,8]

Таким чином, на конкретну мережу, розвиток галузей спеціалізації, супутніх та обслуговуючих, формування типів економічних систем впливають певні фактори з урахуванням їх національного, регіонального та глобального значення. Утворення адаптивного до різких змін зовнішнього середовища логістичної системи є провідним напрямком удосконалення методології організації господарства та основним шляхом вирішення нагальних економічних проблем.

Поряд із наведеними положеннями, ми пропонуємо розглянути створення логістичної системи як об'єкту управління та визначити основні аспекти її діяльності [6, 7].

При цьому, узгодження управлінських дій, для реалізації мети логістичної системи як інтегрованої структури, слід погоджувати з іншими управлінськими органами. Оскільки зазначена процедура є доволі складним завданням, то при його здійсненні виникнуть певні протиріччя, зокрема у меті, засобах та

цілях економічної та соціальної політики. Відтак, пропонуємо інкорпорувати відповідні дії на основі визначених, з урахуванням специфіки і особливості функціонування цієї системи, вимоги до провадження трансформаційних процесів щодо забезпечення її оптимальної структури. У таблиці 1 наведено сукупність орієнтирів логістичної системи країни.

Узагальнюючи масив як державно-системних, так і емпіричних фактичних свідчень стосовно кроків українського керівництва, перебіг існуючих процесів у регіональній логістиці та промисловості.

Література

1. Алимов О. Промисловий потенціал України: напрями ефективного розвитку. *Економічний Часопис* – XXI. 2003. № 6. С. 41–46.
2. Амитан В. Н. Регион в ресурсной структуре государства. *Регіональні перспективи*. 2001. № 5–6. С. 15–17.
3. Амоша А. И. Каноны рынка и законы экономики. Донецк: ИЭП НАН Украины, 2001. 546 с.
4. Булеев И. П. Промышленные корпорации: особенности развития и принятия решений. Донецк: ИЭП НАН Украины, 2003. 116 с.
5. Фашевський М. І. Теорія і практика економічного районування України та шляхи його удосконалення. К.: РВПС України НАН України, 2007. 52 с.
6. Хлобистов Є. В. Україна: соціально-економічні передумови формування політики техногенної безпеки у трансформаційному суспільстві. *Економіка України: проблеми, перспективи ринкових відносин*. 2000. № 6. С. 13–20.
7. Чумаченко Н.Г. Проблемы и пути решения развития регионов. *Економіка промисловості*. 2002. № 4. С. 201–206.
8. Connecting to compete. Trade logistics in the global economy. URL : http://siteresources.worldbank.org/TRADE/Resources/239070-1336654966193/LPI_2012_final.pdf (дата звернення: 10.10.2021).

ПАСТУХ Катерина, кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри менеджменту і публічного адміністрування,
Харківський національний університет міського
господарства імені О. М. Бекетова

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

У сфері публічного управління наразі приділяється особлива увага управлінню проєктами, орієнтованими на досягнення цілей сталого розвитку територій. Це пов'язано із необхідністю розв'язання тих чи інших соціально-економічних та екологічних проблем розвитку територій.

Поняття «проєкт» походить від латинського слова *projectus* (в перекладі – «кинутий уперед»). Ключовими характеристиками проєкту є те, що він спрямований на досягнення конкретних цілей; містить у собі скоординоване

виконання взаємозалежних дій; має обмежену тривалість у часі, з чітко визначеним початком і кінцем; неповторний і унікальний [1].

Все більшого значення в умовах сьогодення набуває розробка проєктів розвитку територій, їх упровадження та контроль за їх реалізацією.

Щодо визначення сталого місцевого розвитку, то його визначають як процес, який спрямований на розвиток територіальної громади з метою стабільного покращення умов та підвищення рівня життя населення, що забезпечує безперервний темп розширення можливостей при узгодженні та збалансуванні інтересів; здійснюється за науково обґрунтованими планами та з урахуванням потреб нинішнього і майбутніх поколінь [2].

Щодо ролі місцевого самоврядування в забезпеченні сталого розвитку територій, то вона зумовлена: впровадженням концепції сталого розвитку, що потребує посилення інституційної спроможності як системи місцевого самоврядування, так і самоврядних організацій громад у напрямі підвищення рівня діяльнісного потенціалу посадових осіб органів місцевого самоврядування та максимального залучення жителів територіальних громад до прийняття управлінських рішень; позитивним досвідом співпраці органів місцевого самоврядування з міжнародними інституціями щодо реалізації спільних проєктів у сфері сталого місцевого розвитку, який свідчить про важливість формування взаємодій на місцевому та регіональному рівнях на принципах партнерства, що приводить до спільної відповідальності як важливого чинника гарантування стійкого розвитку; взаємодією і зв'язками, що формуються в результаті організаційно-функціональної діяльності органів місцевого самоврядування, спрямованої на підтримку процесів самоорганізації громади, посилення суспільної єдності на основі змін у поглядах суспільства на якість життя та стан навколишнього середовища [2].

В умовах сьогодення виникає необхідність удосконалення управління проєктами сталого розвитку територій. Актуальним постає підготовка відповідних фахівців з управління проєктами сталого розвитку територій.

Як зазначає В. Бабаєв, управління проєктами – це привнесення додатково до робіт з проєкту навичок, знань, засобів і методів для задоволення тих чи інших вимог, що висуваються до відповідного проєкту, і, власне, очікувань учасників цього проєкту. При цьому до важливої риси управління проєктом відносить визначення та формулювання його цілей, починаючи з вищого рівня і завершуючи найбільш деталізованими цілями і завданнями [1].

На сьогодні застосування проєктного підходу до управління сталим розвитком територій, а також врахування зарубіжного досвіду, наукових та практичних рекомендацій при підготовці проєктів сталого розвитку територій не викликає сумнівів. Особливого значення набуває урахування ухвалених на Саміті ООН зі сталого розвитку основних напрямків розвитку країн.

Сутність сталого розвитку проявляється в якісних змінах тих територій, які розвиваються на принципах ефективного демократичного управління на місцевому рівні, що надає змогу переходити на новий, якісний рівень. Для того, щоб можна було вивести територіальну громаду на траєкторію сталого розвитку, слід не тільки визначити ресурсну забезпеченість території,

збалансувати економічні, соціальні та екологічні інтереси суб'єктів політики місцевого розвитку, а й проаналізувати ситуацію, що склалася в окремих секторах економіки певної території. Сталий розвиток визначається традиційними факторами економічного зростання, які його забезпечують, тобто факторами пропозиції, факторами попиту і розподілу, але при цьому він охоплює значно ширше їх коло: розвиток науки, технологій, інформаційних послуг, політичні, соціально-економічні й екологічні фактори, які в комплексі є джерелами сталого розвитку [2].

В умовах глобалізації особливої актуальності набуває розробка проєктів сталого розвитку територій. На сьогодні, цьому питанню приділяється увага як в Україні, так і закордоном. Внаслідок загострення проблем розвитку територій необхідним постає вивчення найкращих практик реалізації проєктів сталого розвитку територій, що потребує подальших наукових пошуків.

Література

1. Бабаєв В. М. Управління проєктами : навч. посіб. Х.: ХНАМГ, 2006. 244 с.
2. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації : наук. доп. ; Ковбасюк Ю. В., Ващенко К. О., Толкованов В. В. та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. К. : НАДУ, 2014. 128 с.

ПРУС Юлія, доктор філософії, доцент кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ХРИПУНОВА-КУРОЧКА Дар'я, викладач кафедри управління
та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА НАСЕЛЕННЯ

Важливу роль у процесі досягнення стратегічних цілей розвитку громади, у т. ч. реалізації проєктів і програм, відіграє цілеспрямована та ефективна комунікація органів місцевого самоврядування з представниками цільових груп стейкхолдерів. Для досягнення визначених у стратегіях та програмах цілей необхідно якісно спланувати комунікаційний процес, що передбачає узгодження позицій органу влади та територіальної спільноти. Ця потреба набуває особливої актуальності на місцевому рівні, де влада максимально наближена до населення, а запит на отримання якісної та своєчасної інформації про її діяльність є об'єктивним правом кожного члена громади.

У найбільш широкому розумінні комунікаційна стратегія – це організована, планова, націлена на підтримку довгострокових цілей розвитку громади діяльність в інформаційно-комунікаційному просторі, яка має бути задекларованою у вигляді плану дій. Її метою є встановлення довіри між органом

місцевого самоврядування і його стейкхолдерами, які є важливими та здатними впливати на його діяльність. Основу комунікаційної стратегії складають кінцева мета, прогнозоване бажане, уявлення про результат, який має бути досягнутий спільними зусиллями.

В Україні деякі територіальні одиниці розробляють комунікаційні стратегії, однак, це, швидше, виняток із правил, ніж обов'язкова умова забезпечення стратегічного планування комунікаційної діяльності. Це обумовлено відсутністю єдиного методичного підходу до їх розробки та хибним твердженням, що реалізація комунікаційних стратегій – це завдання винятково фахівців чи підрозділів з комунікацій. Стратегічним плануванням у сфері комунікацій має керувати голова місцевої ради, оскільки воно передбачає визначення стратегічних комунікаційних цілей, ідентифікацію пріоритетних груп цільової аудиторії, узгодження пріоритетних каналів та методів комунікації, фінансове забезпечення.

В основу розробки та реалізації комунікаційної стратегії покладено принципи комунікаційної політики ЄС [2]: право на інформацію та свобода висловлювань; включеність, яка передбачає, що всі громадяни мають право отримувати інформацію, яка становить громадській інтерес, у доступній для сприйняття формі та різноманітними каналами; усім має надаватись допомога з розвитку навичок доступу та використання інформації; різноманітність – повага до усіх точок зору громадян протягом публічних обговорень; усі мають право брати участь у висловленні точок зору, бути почутим та вступати в діалог із тими, хто приймає рішення.

Основні етапи розробки та реалізації комунікаційної стратегії містяться у «Положенні написання комунікаційної стратегії програм розвитку» ЮНІСЕФ і зводяться до [3]:

- аналізу (ситуації, аудиторії та комунікації, тобто поведінкові характеристики учасника та аналіз каналів зв'язку);
- стратегічного дизайну (комунікаційні цілі, вибір каналу, плану реалізації та плану моніторингу й оцінки);
- розробки та тестування, включаючи розробку повідомлень та попереднє тестування;
- впровадження та моніторингу, включаючи розбудову потенціалу;
- оцінки та планування.

У процесі розробки комунікаційної стратегії практики рекомендують [1] використовувати підхід COMBI, тобто комунікацію для впливу на поведінку, яка включає 10 кроків для моделі планування комунікацій: відповідність загальнодержавній меті; результати – це цілі поведінки, що очікуються державою; проведення ситуаційного аналізу точного поведінкового результату (оцінка поточної комунікації, комунікаційного потенціалу, очікувань представників цільової аудиторії тощо); загальна стратегія досягнення визначених поведінкових результатів, розробка повідомлень та їх претестування; план дій; управління, опис структури управління реалізацією;

моніторинг; оцінка впливу; планування, яке передбачає календарний графік виконання та план реалізації; бюджет.

Результатом розробки комунікаційної стратегії є сформована комунікаційна матриця, яка відображає такі параметри: стратегічне завдання та очікувана зміна поведінки; ключові повідомлення (меседжі); інформаційний продукт / матеріали для обґрунтування; інформаційні приводи; канали комунікації; оцінка / зворотний зв'язок. Така матриця є необхідною для здійснення загальної оцінки ефективності комунікаційної стратегії та окремих її заходів і моніторингу.

Процес розробки та реалізації комунікаційних стратегій органами місцевого самоврядування є нелінійним і може бути поділений між різними групами: оцінювання, аналіз та проєктування (етап розробки); впровадження розробленого плану, моніторинг і оцінка (етап реалізації). Процес розробки має важливе значення, оскільки він формує фундамент, на якому у подальшому здійснюватиметься комунікація.

Моніторинг результатів комунікації передбачає проведення періодичних перевірок для визначення правильності та ефективності вживаних заходів і запланованих дій. У процесі реалізації комунікаційної стратегії за результатами проміжних моніторингів та оцінок передбачається внесення змін до стратегії. У процесі моніторингу кількість показників має бути оптимальною, вони мають бути легко здійснюваними і періодично поширюватися протягом усього життєвого циклу комунікаційної стратегії.

Крім того, у процесі розробки основної комунікаційної стратегії органу місцевого самоврядування передбачається розробка допоміжних: PR-план, який визначає конкретні кроки у взаємодії зі ЗМІ; план актикризових комунікацій, digital-стратегія.

Таким чином, доречно зауважити, що у процесі налагодження ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування і населення має бути забезпечене стратегічне планування публічних комунікацій, практичним інструментом якого є комунікаційна стратегія, яка допомагає сформулювати розуміння дій та прагнень один одного, попередити негативні явища, дає можливість людям бути вчасно проінформованими про важливі для їх життя та безпеки речі.

Ефективна комунікація передбачає спілкування на всіх рівнях, не зважаючи на ієрархію. Вона необхідна для підвищення довіри, покращення розуміння дій влади та управління в період криз.

Література

1. Communication for behavioural Impact (COMBI). URL : <http://surl.li/ansnb> (дата звернення: 29.10.2021).
2. White Paper on a European Communication Policy. URL : https://europa.eu/documents/comm/white_papers/pdf/com2006_35_en.pdf (дата звернення: 29.10.2021).
3. Writing a communication strategy for development programmes. A guideline for programme managers and communication officers. UNISEF, 2008. 76 p.

СЕКЦІЯ 7

БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ

БОРИСЕНКО Данііл, бакалаврант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ КЛІМАТОМ В КОЛЕКТИВІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність роботи співробітників організації безпосередньо впливає на успіх компанії та її розвиток. Актуальним завданням є оцінка впливу соціально-психологічного клімату у компанії на підвищення ефективності роботи персоналу, що виражена у економічних показниках, а також на досягнення стратегічних цілей, поставлених підприємством. На основі отриманої у ході дослідження інформації розробляється комплекс заходів, які підприємство здатне імплементувати для покращення соціально-психологічного клімату (СПК) в колективі та підвищення пов'язаних із цим явищем результатів роботи компанії.

Психологічний клімат визначається як індивідуальне сприйняття співробітниками свого робочого середовища [3], рівня турботи керівництва про персонал, політику компанії щодо довіри, поваги, справедливості, атмосфери турботи та безпеки на робочому місці. Слід зазначити, що це є загальне сприйняття або загальний зміст, пов'язаний з побічним продуктом основних цінностей, переконань, та припущення організації [4, 5], тобто це атрибут групи чи організації, а не окремого співробітника.

Численні дослідження вказують на пряму кореляцію між зміною соціально-психологічного клімату в компанії і мотивацією та продуктивністю співробітників [1, 2]. В межах проведеного дослідження відносини між змінними оцінювалися за допомогою факторного аналізу, описової статистики, кореляцій та регресії. Для збору даних використовувалася тресторінкова анкета із п'ятьма розділами. Перший розділ анкети включав питання ефективності роботи. Другий розділ був пов'язаний із загальною задоволеністю роботою. Третій розділ анкети складався з питань про емоційну прихильність, а четвертий розділ стосувався клімату турботи. Нарешті останній розділ включав демографічні питання про учасників. У цьому розділі ставилися такі питання, як вікова група, стать, освіта, шлюб, дохід, тривалість роботи в компанії та робочий стаж в цілому.

Результати, що ґрунтуються на вибірці з 36 співробітників досліджуваної організації Interdesign LLC, яка представлена в Україні як ФОП Гончарова Г.В. підтверджують наведену у дослідженні гіпотезу про те, що соціально-психологічний клімат у колективі надає значний прямий вплив на загальну задоволеність роботою, емоційну відданість та продуктивність праці.

Маючи уявлення про ефективність покращення СПК, підтверджені дослідженнями, було зібрано інформацію про те, як саме покращувати компоненти СПК у колективі, а саме:

- ціннісне лідерство;
- встановлення прикладу бажаної поведінки;
- встановлення чітких очікувань;
- встановлення узгоджених політик та практик;
- формування формальної діяльності з соціалізації;
- надання зворотного зв'язку, навчання та підтримка;
- визнання та заохочення поведінки, яка підтримує цінності;
- визнання індивідуальних відмінностей у співробітниках;
- надання особистостей, та прагнення до міжособистісної відповідності та відповідності людині та навколишньому середовищу.

Література

1. Fu W., Deshpande S.P. The Impact of Caring Climate, Job Satisfaction, and Organizational Commitment on Job Performance of Employees in a China's Insurance Company. *J. Bus. Ethics*. 2014. № 124. P. 339–349.
2. Parker C.P., Baltes B.B., Young S.A., Huff J.W., Altmann R.A., Lacost H.A., Roberts J.E. Relationships between psychological climate perceptions and work outcomes: A meta-analytic review. *J. Organ. Behav.* 2003. № 24. P. 389–416.
3. Rousseau D.M. The construction of climate in organizational research. *International review of industrial and organizational psychology*. Indianapolis: Wiley, 1988. P. 139–158.
4. Schneider B., Ehrhart M.G., Macey W.H. Organizational Climate and Culture. *Annu. Rev. Psychol.* 2013. № 64. P. 361–388.
5. Zohar D., Hofmann D.A. Organizational Culture and Climate. *Oxford University Press*, 2012. Volume 1.

ГОНЧАРОВСЬКИЙ Антон, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСНОВНІ КАДРОВІ ПРОБЛЕМИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Під час пандемії COVID-19 більшість підприємств зіткнулись з обмеженнями в роботі, занепокоєнням співробітників, невпевненістю та невизначеністю, а також із великою кількістю захворювань. Сьогодні проблеми зі здоров'ям працівників та комунікаціями з ними вийшли на новий рівень.

У нещодавньому опитуванні щодо впливу пандемії COVID-19 на роботу з персоналом експерти та аналітики відповіли, що здоров'я та добробут

працівників є однією з першочергових проблем [3]. Раптовий зсув у культурі праці позначився на загальному здоров'ї та самопочутті працівників. Стрес, емоційне вигорання та інші проблеми психологічного здоров'я завжди існували, але раптовий спалах COVID-19 змусив приділяти їм більшої уваги. Підприємствам необхідно бути готовими до збільшення кількості невиходів, відмов виконувати ту чи іншу роботу і розробляти плани подолання подібних труднощів.

Турбота про співробітників – це першочерговий пріоритет організації. Усі підприємства повинні мати чіткі протоколи, які зобов'язують співробітників повідомляти щодо здійснення поїздок, виявлення відповідних симптомів або вступу у близькі контакти з особами, які створюють високий ризик інфікування.

Економічно вразливі категорії працівників можуть неохоче повідомляти таку інформацію через ризик втратити джерело доходу. Необхідно надати співробітникам як позитивні стимули для подання таких даних, так і донести до них негативну інформацію про можливі наслідки приховування. За можливістю підприємство має шукати шляхи компенсувати співробітникам втрату доходу. Крім того, варто розробити загальні вказівки щодо умов, за яких співробітники зможуть повернутися до роботи.

Варіантом вирішення проблеми умовчування також може бути створення спеціальної «гарячої лінії» обробки запитів від співробітників. Їм потрібно надати можливість висловитися, а у підприємства має бути канал, щоб відстежувати ситуацію серед персоналу. Можливим варіантом є залучення медичних експертів, які зможуть відповісти на питання робочих команд та допомогти їм зрозуміти, як залишатися в курсі подій та забезпечувати свою безпеку. [1] Відділ управління персоналом може, у свою чергу, визначити, які співробітники наражаються на найбільший ризик і підготувати їх до альтернативних схем роботи, щоб мінімізувати шанс захворювання.

Комунікація керівництва з персоналом – ще одна серйозна проблема, яка знаходиться у списку пріоритетних. Комунікація сама по собі є критично важливим аспектом, який необхідно враховувати на будь-якому підприємстві, чи організації, незалежно від того, чи працює персонал віддалено, або в офісі. Те, як поводить себе керівництво в критичний момент, залишає довгий слід у корпоративній культурі компанії. Паніка та надмірне реагування так само неефективні, як і безтурботність чи створення у співробітників враження, що керівництво нехтує ситуацією. Першочергове значення має ініціативність, послідовна інформаційна робота зі співробітниками та грамотне моделювання поведінкових моделей у міру розвитку подій. Коли довкола невизначеність і невідомо, скільки триватиме напружена ситуація, саме у керівництві працівники бажають бачити опору та черпати впевненість у завтрашньому дні. [2]

Пандемія COVID-19 значною мірою внесла свої корективи у роботу колективів багатьох підприємств та життя звичайних людей. Щоб залишатись на плаву необхідно завжди бути на крок попереду та намагатись прогнозувати ситуацію у світі. Окрему увагу слід приділяти кадрам та кадровому менеджменту, оскільки люди – найцінніший ресурс бізнесу.

Література

1. Australian Chamber of Commerce and Industry (ACCI). COVID-19 Employer Guide: Managing the workplace in the face of the outbreak. URL : <http://www.victorianchamber.com.au/-/media/files/vcci/covid-19/covid19--employer-guide-ed-2-160320.pdf?la=en&hash=DA27020684457854A6B2214E1E5996CD3F2536E3> (дата звернення: 17.10.2021).
2. Singapore, Ministry of Manpower. Advisory on safe distancing measures at the workplace. URL : <https://www.mom.gov.sg/covid-19/advisory-on-safe-distancing-measures> (дата звернення: 17.10.2021).
3. Спецпроект RAU і robota.ua : Як змінився ринок праці в Україні за час карантину. URL : <https://rau.ua/novyni/spetsproekt-rau-robota-ua/> (дата звернення: 17.10.2021).

ЄРЬОМІНА Марина, к.е.н, доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
БЄЛЯЄВА Єлизавета, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ПОБУДОВИ БАГАТОРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

У сучасних умовах основним завданням менеджменту підприємств усіх рівнів та ланок є оптимізація господарських процесів, максимізація доходів та збільшення прибутку. Одним із напрямків вирішення поставлених завдань є зниження витрат за рахунок раціональної організації використання усіх видів ресурсів підприємства. Отже, керівникам підприємств, для прийняття ефективних управлінських рішень, доцільно робити перманентний моніторинг фінансових показників діяльності підприємства та проводити системний аналіз структури витрат, що зумовило актуальність обраної теми.

Головним завданням аналізу витрат та їх структури є виявлення напрямків нераціонального використання ресурсів підприємства з метою визначення шляхів їх зниження.

Аналіз витрат здійснюється в декілька кроків, кожний з яких передбачає проведення певної аналітичної роботи.

Отже, складний та багаторівневий процес аналізу витрат підприємства, по-перше, потребує перманентного моніторингу зміни рівня та розмірів витрат по підприємству в цілому. Даний етап передбачає оцінку змін по відношенню до попередніх звітних періодів. Оцінка проводиться на основі визначення абсолютного відхилення загального рівня витрат, а також темпів зростання окремих показників.

Другий етап передбачає аналіз змін обсягів витрат за окремими статтями та їх структурою. Тенденції змін витрат підприємства можна простежити саме за рахунок виявлення критичних та найвагоміших статей, що досягається шляхом визначення питомої ваги різних елементів витрат відносно загального обсягу.

Надалі доцільно дослідити та проаналізувати зміни обсягів умовно-постійних та умовно-змінних витрат. Цей етап передбачає угруповання витрат підприємства в залежності від обсягів його діяльності.

Інформація, що отримана в результаті проведення поетапних аналітичних розрахунків, дозволяє вчасно виявити зміни в обсязі постійних та змінних витратах підприємства, та є цікавою та важливою інформацією, яка має стати основним вихідним масивом даних, як в процесі управління витратами, так і для управління обсягом виробництва.

Також не зайвим буде відмітити, що конкурентоспроможність підприємства залежить і від того, наскільки оптимальною є структура його витрат. Таким чином, одним з найважливіших етапів аналізу витрат підприємства є дослідження їх структури. Структуризація витрат сприяє проведенню регулярного аналізу показників споживання ресурсів в динаміці, який надає змогу правильно організувати управлінську діяльність, яка має базуватися на своєчасній оцінці основних тенденцій змін витрат підприємства. Для цього на кожному окремому підприємстві розробляється необхідна система показників, які визначаються за даними фінансової звітності. Аналіз динаміки цих показників за певний період часу, у свою чергу, надає змогу визначення сильних та слабких сторін усіх видів та напрямків діяльності фірми та має лягти в основу стратегії менеджменту компанії. Також, такі дослідження надають керівникам та власникам підприємств підстави для прийняття та впровадження необхідних управлінських рішень на різних етапах розвитку бізнесу або галузі в цілому.

Таким чином, охарактеризувати ефективність витрат досліджуваного підприємства можна, склавши багаторівневу систему показників ефективності функціонування компанії, що визначаються за даними її фінансової звітності. У свою чергу, така система надає можливості керівникам усіх рівнів приймати певні обґрунтовані управлінські рішення, що забезпечить сталий розвиток підприємства та впевнене зростання конкурентоспроможності та конкурентоздатності підприємств, що є основними стейкхолдерами в системі стійкого розвитку території.

ЄРЬОМІНА Марина, к. е. н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
КОВАЛЕНКО Валерій, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КРАУДФАНДИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ СТАРТАП ПРОЕКТУ

У ринковій економіці, що склалася на сьогоднішній день, важливим є питання про залучення коштів на запуск і подальше розвиток бізнесу. Існуючі способи фінансування підприємницької діяльності часто недоступні на ранніх етапах і мають свої мінуси, чи то залежність і тиск від інвестора чи «велика ціна» способу. Модель «краудфандинг» в таких умовах стає все більш цікавою і все більш затребуваною. Актуальність даної роботи обумовлена, в першу чергу, новизною поняття краудфандинг. Цей метод з'явився нещодавно і представляє цікавість як для венчурних інвесторів та лідерів стартап-проектів, так і для всієї бізнес-спільноти в цілому.

По-друге, за умов, коли інші джерела фінансування та просування недоступні, краудфандинг може допомогти організації залишитися в бізнесі. Більше того, не викликає сумнівів той факт, що однією з головних причин руйнування малих і новостворених компаній є нестача фінансування на початкових етапах. Також він дає можливість компаніям реалізувати свої цілі, уникаючи тиску інвестора на хід розвитку компанії. Як відомо, стартапери дуже залежні від інвесторів, які, у свою чергу, маючи непогані фінансові важелі, можуть нав'язувати свою волю, давати вказівку щодо виконання деяких дій, які засновникам бізнесу здаються нераціональними або ущемляють їх свободу.

По-третє, будь-який підприємець може відкрити у краудфандингу спосіб додаткового фінансування своєї діяльності. Проте виникає низка питань, які потребують методичного вирішення: чи несе компанія, яка використовує краудфандинг, які-небудь зобов'язання перед інвесторами, що профінансували її? Чи має хтось із них право на частку в компанії? Крім того, на сьогоднішній момент залишається відкритою проблема практики використання цього методу, особливо в Україні, – у країні, де на думку багатьох експертів, вкрай низький рівень довіри населення до новацій.

Незважаючи на те, що за кордоном краудфандинг досяг небувалого успіху і виявив себе як стійкий метод фінансування нових підприємств малого бізнесу, на даний момент опубліковано дуже мало робіт, пов'язаних з цією темою. Швінбахер і Ларралд запропонували один із перших описів краудфандингу, яке включало короткий огляд французького музичного краудфандингу стартапу. Вони ж спробували побудувати теоретичні моделі, що описують моменти прийняття рішення людьми про спонсорство. Проте кілька останніх досліджень даного явища, представлених у формі незакінчених робіт, були спрямовані на вивчення ролі спонсорів та інвесторів у краудфандингу.

Каппусвам та Байєс вивчали, як змінюється рівень підтримки спонсорів проектів на Kickstarter, ґрунтуючись на успішності проекту та періоді його фінансування. Аграваль та інші вивчали ринок музичних груп, що використовують краудфандинг, для того, щоб зрозуміти, чи пом'якшує цей інструмент географічні обмеження при збиранні коштів, які так характерні для малих підприємств. І нарешті, Берч та інші вивчали, як період збирання необхідних коштів та дата надання готового продукту впливали на освітленість краудфандингу в медіа. Всі ці роботи зробили важливий внесок у вивчення технології, сконцентрувавшись на спонсорах, а не на засновниках проектів. І жодна з робіт на даний момент не надала широкомасштабне розуміння емпіричної динаміки краудфандингу на основі широкого спектру проектів.

СРЬОМІНА Марина, к. е. н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
РУДЕНКО Альона, магістр кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У кризових умовах господарювання особливо гострою для сучасних підприємств, що невпинно тяжіють до самостійності, постає проблема аналізу та оцінки ефективності ведення фінансової діяльності, доцільності використання ресурсів, виявлення головних недоліків та пошук можливих резервів для стабілізації і розширення бізнесу, визначення напрямів фінансової діяльності, які потребують вдосконалення.

Актуальність даної теми поглиблюється високим ступенем зацікавленості та значною кількістю наукових праць вчених, керуючих менеджерів, всесвітньовідомих лідерів. Комплексність залишається однією з найголовніших проблем в процесі управління фінансовою діяльністю. Відсутність єдиної чітко сформованої комплексної структури оцінки, аналізу та управління є суттєвим критерієм недостатнього рівня ефективності функціонування сучасних підприємств.

Управління фінансовою діяльністю варто визначити як процес застосування різних форм і методів, цілеспрямований на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, досягнення ним визначених цілей економічного і соціального розвитку.

Результати фінансової діяльності є узагальнюючими остаточними показниками ефекту для підприємства від здійснення операційної, фінансової, інвестиційної та іншої діяльності.

Комплекс заходів, які необхідно здійснювати у процесі управління фінансовою діяльністю, наведено на рисунку 1.

Рисунок 1. Етапи комплексного підходу до управління фінансовою діяльністю
Джерело: сформовано авторами

Необхідна інформація для отримання достовірних даних розкрита в обліку та фінансовій звітності, а саме: Форма №1 «Баланс», Форма №2 «Звіт про фінансові результати», Форма №3 «Звіт про рух грошових коштів», Форма №4 «Звіт про власний капітал» та Форма №5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Процес управління фінансовою діяльністю має бути спрямований на вирішення таких завдань:

- забезпечити фінансовими ресурсами поточну діяльність підприємства;
- забезпечити оптимальну пропорційність між рівнем прибутку та допустимим рівнем ризику;
- знайти резерви збільшення доходів, прибутків та рентабельності;
- забезпечити виконання фінансових зобов'язань перед постачальниками, підрядниками, банками, бюджетом та цільовими фондами;
- забезпечити ліквідність, платоспроможність та інвестиційну привабливість підприємства;
- фінансово забезпечити виробничий і соціальний розвиток підприємства;

– контроль за ефективним розподілом і цільовим використанням фінансових ресурсів;

– визначення оптимальної структури напрямів розподілу прибутку.

Таким чином, процес управління фінансовою діяльністю потрібно здійснювати в комплексі з оцінкою показників фінансового стану, динамікою попередніх періодів, факторною моделлю, галузевою специфікою, стратегічним аналізом.

Отже, запропонований комплексний підхід до управління фінансовою діяльністю є важливим фактором безперебійного максимально ефективного функціонування підприємства. Об'єктивність, повнота та актуальність інформації, отриманої на основі даного підходу забезпечує можливість визначити стан фінансової незалежності, готовність погасити борги, знайти резерви, вчасно прийняти належні управлінські рішення, скорегувати стратегічні й тактичні напрями діяльності підприємства.

ЄРЬОМІНА Марина, к.е.н, доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ШАЛІМОВА Юлія, бакалавр кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Адекватна оцінка фінансового стану надає можливості моніторингу повного комплексу показників, які відображають усі можливі вектори функціонування підприємства. Крім того, у сучасних умовах, де нестабільність відіграє важливу роль у діяльності виробництва, доцільно визначати пріоритетні шляхи оптимізації діяльності на всіх рівнях економічного життя.

На даний час, в Україні існує ціла низка підприємств, що мають незадовільну структуру капіталу та відчують дефіцит оборотних активів. Отже, задля покращення фінансового стану на довгостроковий період, підприємству насамперед потрібно завчасно розробити заходи щодо відновлення структури капіталу та покращення фінансового стану, визначити пріоритетні, та на основі проведених досліджень розробити відповідну стратегію розвитку.

Також, з метою уникнення кризового стану, менеджмент компанії має здійснювати перманентний моніторинг фінансово-економічного стану підприємства та здійснювати оцінку його фінансового стану. Зазначену інформацію керівники різних рівнів мають отримувати з фінансової звітності за показниками оцінки фінансового стану підприємства та аналізувати їх динаміку. Отримані результати наддадуть змогу зробити висновки щодо сильних та слабких сторін діяльності підприємства та розробити стратегію розвитку фірми на короткострокову та довгострокову перспективу.

Одним з напрямків покращення фінансового стану підприємства є пошук резервів, які можна використати для підвищення фінансового стану підприємства. На наш погляд це може бути зростання вхідних та зменшенні вихідних грошових потоків підприємства.

Збільшення вхідних грошових потоків реалізується за рахунок:

- зростання доходу від реалізації товарів або послуг;
- продажу певної частини основних фондів;
- повторних операцій щодо фінансування дебіторської заборгованості.

Зменшення вихідних грошових потоків відбувається за рахунок:

- оплати товарів, послуг та робіт, які відносяться до валових витрат;
- оплати товарів, послуг та робіт, які не відносяться до валових витрат;
- втілення фінансових та реальних інвестицій;
- відрахування податків до державного бюджету.

Але на останній фактор підприємство впливати не може, оскільки розмір податкових платежів встановлюється державними органами порядку.

Також, одним з внутрішніх резервів підприємства на сьогоднішній день є зниження собівартості продукції та супутніх витрат.

Основні елементи, які впливають на собівартість продукції залежать від особливостей виробництва та стратегії підприємства, але серед основних можна виділити:

- обсяг реалізації;
- асортимент товару;
- ціна;
- стан та сучасність обладнання;
- і найголовніше – налагодження самого виробництва та дотримання умов праці робітниками.

Крім цього, необхідним є фактор грамотної мобілізації внутрішніх резервів виробництва. Серед них треба виокремити такі:

- монетизація вже існуючих фінансових та матеріальних активів виробництва;
- часткове переформування та зміна самої структури підприємства;
- програма заходів, спрямованих на зміну складу активів балансу.

Таким чином, угрупуємо вище зазначене, можливо дістатися висновку, що не зважаючи на досить складну політичну та економічну ситуацію, яка склалася останнім часом у нашій державі, можливо, використовуючи певні принципи управління та мобілізуючи внутрішні резерви підприємства, досягти покращення фінансового стану підприємства та вивести компанію на принципово новий рівень розвитку та функціонування.

КОВАЛЕВСЬКА Алла, к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
КУШНІР Анастасія, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

СТВОРЕННЯ БРЕНДУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОЦЕСУ ВЗАЄМОДІЇ З СТЕЙКХОЛДЕРАМИ

Для побудови ефективної діяльності компанії, у тому числі для побудови ефективного бренду, важливим є системний підхід у взаємодії з зацікавленими сторонами. Зацікавлені сторони, або стейкхолдери, – це особа, група чи організація, які можуть впливати, піддаватися впливу чи сприймати себе під впливом рішення, діяльності чи результатів функціонування підприємства. У своєму різноманітті стейкхолдерів прийнято розділяти на дві групи: внутрішні та зовнішні. До внутрішньої групи зацікавлених сторін відносять персонал, включаючи менеджмент та співробітників, раду директорів та акціонерів. До зовнішньої групи зацікавлених сторін відносять споживачів, постачальників, державу, засоби масової інформації, ділових партнерів, місцеві спільноти, громадські організації, конкурентів та ін. Взаємодія із зацікавленими сторонами пов'язана з мінімізацією та управлінням нефінансових ризиків [8]. Саме стейкхолдери задають напрямок розвитку бренду компанії та, при цьому, є цільовою аудиторією, на яку здійснюється вплив.

В умовах сучасної ринкової конкуренції, а також насиченості товарами і послугами, наявність бренду служить надійним інструментом, що дозволяє виділитися з величезної маси подібних товарів і зайняти своє місце на ринку. Сучасний системний брендинг – це цілеспрямоване створення, поширення, зміцнення, збереження і розвиток бренду, широкий комплекс інформаційних розробок із залученням різнобічних фахівців в області економіки, соціології, психології, семіотики, дизайну тощо [7]. Якщо говорити мовою практики, метою брендингу є формування у споживачів довіри до торгової марки, чинної тривалий час. Розробка бренду підприємства та подальший процес реалізації процесу брендингу безпосередньо пов'язаний із стейкхолдерами, має враховувати їхні інтереси, потреби, очікування та побажання.

До початку процесу створення чи удосконалення бренду фахівці радять приділити ретельну увагу визначенню цілей даного процесу. Беззаперечно, що сам брендинг у довготривалій перспективі має приносити реальну фінансово-економічну користь підприємству, отже призводити до зростання прибутку та ринкової вартості бізнесу [6]. Але не можна фокусуватися лише на прибутку, як на основній меті створення бренду. Дуже важливо зрозуміти, яку реальну користь приносить підприємство покупцям, бізнес-партнерам і суспільству в цілому. Для того, що визначити цілі процесу брендингу доцільно відповісти на три ключових питання: хто ми, де ми, чого ми хочемо? Отже скористатися моделлю, що представлена на рисунку 1.

Доходимо висновку, що на етапі визначення цілей брендингу відбувається саме з'ясування та конкретизація інтересів стейкхолдерів підприємства (не всіх, лише зовнішніх). Саме цей крок і його результати дозволяють у подальшому більш раціонально та ефективно підійти до створення бренду підприємства.

Рисунок 1. Модель усвідомлення особливостей бренду підприємства
Джерело: складено авторами на основі [5]

Опрацювання фахової літератури дозволяє систематизувати та наочно представити ключові етапи процесу створення бренду (рисунок 2). Маємо відразу відзначити, що назва окремих етапів у різних фахівців може мати суттєві відмінності, але з'ясування сутності, цілі, переліку робіт та очікувані результати показують їх тотожність.

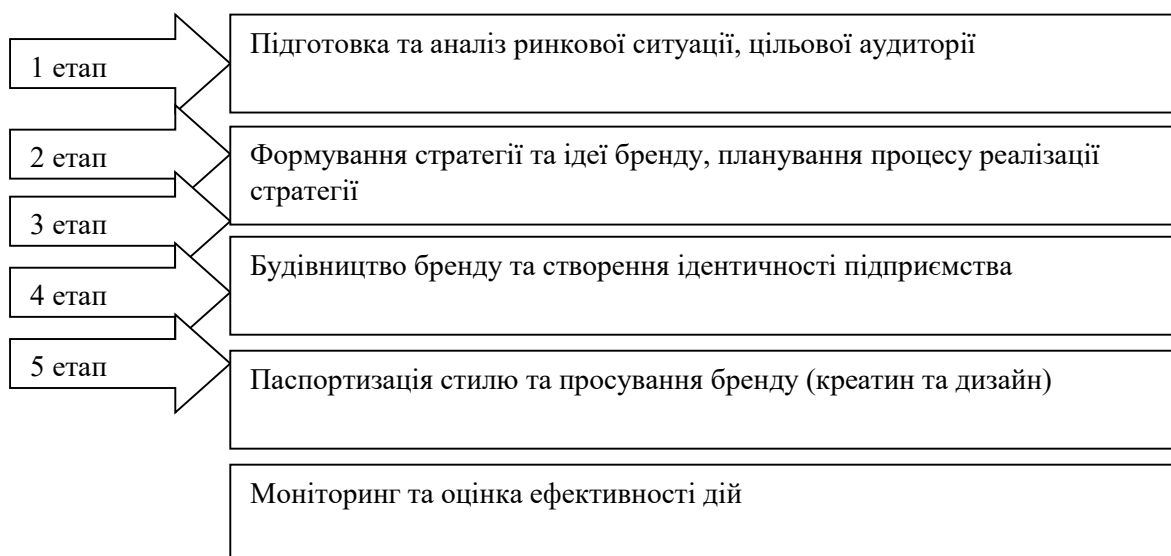

Рисунок 2. Ключові етапи процесу створення бренду підприємства
Джерело: розроблено авторами на основі [2], [3], [4]

Акцент на брендах та брендингу у практиці маркетингу характерний для того етапу його розвитку, коли на передній план виходить боротьба з конкурентами за місце у свідомості споживача. Сучасний етап розвитку маркетингу в руслі концепції партнерських взаємин із споживачами – новий виток уваги передусім товару як способу задоволення потреб, але вже – разом із споживачем. У такому ракурсі боротьба з конкурентами за свідомість споживача поступається місцем іншій практиці, коли свідомість споживача саме починає активно впливати на всі маркетингові процеси. І не останню роль у цьому процесі займає брендинг як найважливіший компонент успішної взаємодії зі стейкхолдерами.

Література

1. Freeman R. E. Strategic management: a stakeholder approach. Boston: Pitman, 1984. 246 p.
2. Gerly Matihaldi. Brand strategy and brand identity. *University of Easter Finland*. 2021. 89 p.
3. Івашова Н.В. Алгоритм створення бренду промислового підприємства. Механізм регулювання економіки. №4(1). 2008. С. 239–246.
4. Салюк А.П. Особливості створення бренду підприємства. *Чернігівський науковий часопис. Економіка і управління*. №1(9). Чернігів, 2018. С. 78–81.
5. Слєз А. 8 етапов разработки бренда. URL : <https://koloro.ru/blog/brending-i-marketing/8-etapov-sozdania-brenda.html> (дата звернення: 25.10.2021).
6. Ступак І.О. Методологія формування бренду. *Національний університет “Львівська політехніка”*. Львів, 2011. С. 247–251.
7. Харчук О. А. Сутність бренду як економічного поняття: виникнення, становлення та сучасні тенденції. *Наукові записки. Серія “Економіка”*. №13. 2010. С. 414–420.
8. Щербаченко П.С. Управление взаимодействием со стейкхолдерами. *Финансы и банковское дело*. 2018. С. 155–161.

КОВАЛЕВСЬКА Алла, к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
СТАРЧЕНКО Наталя, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВИЗНАЧЕННЯ ЛЕКТОРІЮ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПЛАТФОРМИ

Із розвитком економічних, політичних та технологічних процесів зазнають впливу як соціальне середовище, так і освітнє. Між тим, криза, яку переживає університет, трансgressує попит на класичну гуманітарну освіту за його межі. Автори ідеї класичного європейського університету прагнули на основі

університету створити «новий культурний універсум» [2; 144], що мав втілитися в новій державі й ствердити віру в універсальний проект пізнання. Згідно з такою логікою, отримані знання – як результат проекту – мали вплинути на формування політичної істини (в її суто гегелівському розумінні), встановленою та керованою державою. Таким чином, університет вважав своїм завданням моральне, духовне і культурне виховання майбутньої еліти, що мала сформувати освічене громадянське суспільство.

На перший погляд, університет бере на себе відповідальність за продукування та поповнення державного управлінського складу шляхом раціональної перевірки на лояльність системі через здатність вихованців застосовувати набуті знання та відповідати дисциплінарним вимогам. З іншого боку, незважаючи на те, що університет має регламентувати освітній процес, встановлювати норми дисципліни й здійснювати функцію контролю, він має при цьому залишатися простором свободи, де залишається місце самоврядуванню, свободи мислення й певній автономності.

Втім, на жаль, рівень контролю – а саме: бюрократичного – з кожним роком збільшується, й освітній процес перетворюється на check-list, який потрібно закрити в неймовірно обмежений термін. Скорочуються години окремих курсів, гуманітарні дисципліни усуваються через умовну «непотрібність», на зміну письмовим та усним способам перевірки набутих знань приходить дистанційна форма, що впроваджує та закріплює «відносини дистанціювання» [2; 141].

Кризові настрої посилюються ще й завдяки тому, що замість володіння ринковою економікою світ перейшов до модусу буття ринковим суспільством [3; 10]. Зростання ваги «брендів» певних елітних університетів та університетської освіти загалом створює нову парадигму: форма передує змісту, підміняє його. І поки питання про подальшу доцільність університетів зі збереженням їхнього репутаційного статусу залишається відкритим, спостерігається виникнення та розвиток альтернативних освітніх проектів. Саме в таких осередках нині формуються спільноти особистостей, сповнених ентузіазму, творчих ідей і системного мислення. В Україні вже існують та успішно функціонують подібні платформи, Litosvita, Cowo.guru, Otium Academy тощо, запит на які продовжує зростати. Їх критичний аналіз наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз існуючих освітніх платформ

	ARZAMAS	LITOSVITA	OTIUM ACADEMY	COWO.GURU
Позиція	Культурний он-лайн проект	«Школа сучасної літературної індустрії та комунікації»	Освітній проект	«Школа розвитку мислення»
Спеціалізація	Гуманітарні дисципліни: мистецтво, філософія, історія, економіка	Гуманітарна освітня платформа. Курси письменницької майстерності	Гуманітарні дисципліни: історія, філософія, література	Гуманітарні дисципліни: філософія, історія, культурологія

	ARZAMAS	LITOSVITA	OTIUM ACADEMY	COWO.GURU
Інтернет-платформа	Сайт: https://arzamas.academy/	Сайт: https://litosvita.com/writing	Сайт: https://otium.academy/home	Сайт: https://cowo.guru/
Осередок	Росія	Київ, Україна	Київ, Україна	Київ, Україна (окремі курси у Харкові, Дніпрі)
Off-line події	-	Ретрити, подорожі, літературні школи, публічні заходи	Окремі публічні лекції, дискусії, зустрічі, практикуми	Окремі публічні лекції, курси та практикуми
Зворотній зв'язок	-	Домашні завдання, консультації, читання	Обговорення питань з лекторами	Домашні завдання, обговорення в групі, поради експертів
Безкоштовні пропозиції	Окремі аудіо-та текстові матеріали на сайті й у додатку	- (втім, на усі курси діє знижка 20% для студентів)	Відкритий доступ до окремих лекцій на You-Tube каналі школи	Відкритий доступ до окремих лекцій на You-Tube каналі школи
Підтримка з боку державних / приватних організацій	Спонсорство окремих курсів і тематичних блоків	?	Приватні ініціативи (підтримка книговидавництва – публікація робіт лекторів)	співпраця з університетами, архівами
Політика бюджету	Річна підписка у додатку 1090 руб. (або ~404 грн)	~ 3400 грн (10 лекцій + 5 практикумів) ~ від 15 000 грн (літня школа – 6 днів у Карпатах)	~ від 750 грн (онлайн-курс) ~ 250 грн (лекція) ~ 100 грн – внесок (за бажанням)	~ від 2500 до 5000 грн (курс лекцій і практикумів)

Джерело: складено авторами

На основі зібраних даних можна виокремити найбільш доцільні критерії, що необхідні для реалізації запропонованої освітнього проекту (Lectorium). Отже, за попередніми розрахунками, для успішного втілення конкурентного проекту, що користуватиметься попитом, необхідно (таблиця 2).

Акцент свідомо зроблено саме на гуманітарних дисциплінах. Американська професорка філософії Марта Нусбаум обґрунтовує важливість гуманітарних наук для всіх рівнів освіти та розвінчує уявлення про те, що освіта насамперед є інструментом економічного зростання [1; 15 – 16].

Таблиця 2. Визначення сутності «лекторію» за системою критеріїв освітнього проекту

Критерії	Lectorium
Позиціонування	Альтернативний освітній проект
Спеціалізація	Гуманітарні та соціально-економічні дисципліни (філософія, культурологія, історія економіки, філософія бізнесу, ринок сучасного мистецтва тощо)
Інтернет-платформа	Передбачається створення власного You-Tube каналу проекту, розробка сайту (для зручності комунікації, ознайомлення з програмами курсів та новинами) і надалі – додатку (для особистого користування студентами курсів)
Осередок	Харків. Що обумовлюється певною «децентралізацією». Харків – місто студентів, творчих та інтелектуальних людей, які належать до цільової аудиторії проекту.
Off-line події	Передбачаються публічні лекції, практикуми, дискусії
Зворотній зв'язок	Робота у групах, під керівництвом модераторів, поради експертів, домашні завдання (есе, аналітика тощо)
Безкоштовні пропозиції	Орієнтація на студентство – знижка 20 % для студентів вищих навчальних закладів. У подальшому – вільний доступ до окремих матеріалів на сайті, You-Tube каналі, у додатку.
Підтримка/ співпраця з боку державних/ приватних організацій	Передбачається співпраця з бібліотеками (після реформи бібліотек у Харкові цей соціальний інститут перетворився на справжній coworking-space, але часто не вистачає реклами та відвідувачів. Ми можемо забезпечити взаємну допомогу: бартер «реклама – місце проведення подій»); університетами; видавництвами, приватними ініціативами тощо.
Політика бюджету	Передбачається місячна/річна підписка на додаток; можливість роздрібної оплати; можливість донатів (фінансової підтримки за бажанням) з боку приватних осіб.

Джерело: складено авторами

Найкращим аргументом на користь підтримки гуманітарних та соціально-економічних наук – які безпосередньо впливають на формування цілісного та критичного мислення освіченої особистості, вільного громадянина – ми вважаємо розробку та впровадження власної незалежної освітньої платформи в Україні з осередком у Харкові. Тож, якщо класичний університет втрачає свої позиції і беззастережно капітулює перед політичними вимогами й бюрократичними утисками, варто будувати альтернативні шляхи зміцнення наукової сфери. Звісно, мова йде не про суворий антагонізм «університетів» і «вільних осередків», а про формування сприятливих, гнучких комунікативних та освітніх просторів, аби завадити технізації суспільства і перетворення володарів потенційного інтелектуального капіталу на «корисних машин».

Література

1. Нуссбаум М. Не ради прибыли. Зачем демократии нужны гуманитарные науки. М.: Издательский дом Высшей школы экономики, 2014. 194 с.

2. Перепелица О., Шильман М. Университетские модели корпоративной коммуникации // От коммуникативного действия к практикам деконструкции в современном образовании: монография. Харьков: Издательство НУА, 2017. С. 141–160.

3. Сэндел М. Что нельзя купить за деньги. Моральные ограничения свободного рынка. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. 256 с.

КОЛОМІЄЦЬ Ганна, д. е. н., професор, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
РЄЧКІНА Анна, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СТИМУЛЮВАННЯ ПОПИТУ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В ПОСТКРИЗОВИХ УМОВАХ

Експерти міжнародної консалтингової компанії Mc Kinsey ще 1,5 року тому зазначили: «Коронавірусна криза – це історія з неясним закінченням». Вони запровадили систематичний моніторинг ринкового середовища та звертають увагу бізнесу на те, що пандемія COVID-19 обумовила радикальний зсув у попиті, в моделях поведінки покупців та в сприйнятті цінності. Поведінка споживачів на різних етапах пандемії дивує навіть фахівців в цій галузі [1]. Споживачі не можуть і самі точно визначити зміни. Але аналітики залучені компанією McKinsey прогнозують, що споживачі будуть активно управляти своїм здоров'ям і буде розвиватися попит на відповідні товари і послуги.

Ці обґрунтовані висновки мають бути застосовані для розвитку регіонального бізнесу. Компаніям необхідно активно видобувати онлайн-дані та використовувати розширену аналітику для виявлення тенденцій.

Незважаючи на кризові умови необхідно виводити нові товари на ринок і активно впливати на формування попиту на них в контексті стимулюючого маркетингу [2]. Зокрема на ринку Харківського регіону з'явилося нетваринне молоко. Повноцінного попиту на нього не має, але потенціал для цього є.

«Ідеаль Немолоко» – лінійка здорових та натуральних рослинних напоїв без лактози, холестерину, ГМО та доданого цукру [3]. Мигдальне молоко українського виробника може стати заміником звичайного коров'ячого молока для тих, хто зацікавлений слідкувати за своїм здоров'ям. Попит на цей продукт залишився несформованим, так як період його виведення на ринок збігся з кризовим станом в економіці обумовленим пандемією COVID-19.

Пандемія COVID-19, разом з тим, мотивує споживачів інтенсивно переходити до здорового способу життя. Для підвищення попиту на продукти здорового харчування і потрібно задіяти механізми стимулюючого маркетингу. Зокрема, модель стимулювання попиту потребує:

- визначити цільовий ринок, його якісні та кількісні ознаки;
- виявити споживчі цінності клієнтів (шляхом опитування або спостереження);
- вибудувати комунікацію, з урахуванням споживчих особливостей (в неї входить позиціонування товару і формування інтегрованих маркетингових комунікацій) (див. рис.1).

Рисунок 1. Імперативи стимулювання попиту
Джерело: розроблено авторами на основі [2]

У сучасних умовах зміст актуальної структури стимулювання попиту задають діджитал технологій та вибудовані на їх основі адаптовані інтегровані маркетингові комунікації. Необхідно активізувати роботу в соціальних мережах, посилюючи пропаганду натуральних рослинних продуктів національного виробника, як необхідної умови здорового образу життя. Використання механізмів трейд-маркетингу (цікаве оформлення місць продажів чи використання яскравих цінників, постерів та інших предметів з логотипами товарів, які будуть залучати увагу покупця; стимулювання покупок акціями, призами або грошовим еквівалентом). Застосування засобів PR-пропаганди і інших методів просування продукту (виставлення продукту на різноманітних цільових ярмарках, налагодження домовленості з людьми, що можуть сприяти поширенню інформації про продукт: наприклад, лікарі, і т.д.)

Компаніям доцільно уникати помилок, які гальмують розвиток регіонального бізнесу в посткризових умовах, до яких експерти компанії McKinsey відносять перенос акценту на короткострокові поточні цілі замість вибудовування довгострокових стратегій. Стратегія стимулювання попиту на рослинну продукцію національного виробника в сучасних умовах, реалізуючи світовий тренд споживчого ринку, буде сприяти розвитку регіонального бізнесу.

Література

1. COVID-19: Implications for business. URL : <https://www.mckinsey.com/business-functions/risk-and-resilience/our-insights/covid-19-implications-for-business#interactive> (дата звернення: 29.10.2021).
2. Kotler P. Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital. 2018. 208 с.
3. Офійний сайт виробника «Ідеаль Немолоко». URL : <http://idealnemoloko.com/pro-ideal-nemoloko/> (дата звернення: 29.10.2021).

КОЛОМІЄЦЬ Ганна, д. е. н., професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Економічний факультет, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ЩЕРБАК Аліна, магістрант кафедри економічної теорії та економічних методів управління, Економічний факультет, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВІДНОСИНАМИ З КЛІЄНТАМИ КОМПАНІЙ НА РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩА РЕГІОНУ

На сьогоднішній день національний ринок страхових послуг знаходиться у досить складному становищі. Факторами, що впливають на цей стан перш за все стають – наявність економічних спадів, що викликані пандемією COVID-19, яка матиме далекосяжні наслідки в найближчі роки з точки зору безпеки і загального економічного розвитку, зниження попиту на страхування, нестабільне політичне становище країни.

Насамперед, страхування являє собою певну інфраструктуру, завдяки якій відбувається підвищення ефективності всіх сфер підприємницької діяльності. Рівень розвитку страхового ринку як в країні, так і в окремому регіоні, вважають одним із основних показників, що відображає ефективність функціонування бізнес-середовища [1].

В сучасних економічних умовах одним із ключових завдань страхового ринку України є максимальне скорочення відтоку споживачів і підвищення їхньої прибутковості. Лідерам ринку давно відомо, як важливо для збільшення конкурентоспроможності компанії побудувати довірчі та лояльні відносини з клієнтами. Саме тому великі страховики мають кращу якість прийнятих активів ніж малі страховики (див. рис. 1).

Оперативне і персоналізоване обслуговування великої кількості клієнтів є запорукою виживання великих страхових компаній в умовах «коронакризи». А отже, є необхідність постійно вдосконалювати страхове обслуговування, запроваджувати розробку комплексних програм з управління відносинами з клієнтами, враховуючи потреби конкретних категорій страхових споживачів.

Сьогодні в процесі управління взаємовідносинами з клієнтами страховим компаніям необхідно дотримуватися єдиного клієнт-орієнтованого підходу.

Основним чинником, що впливає на процес управління взаємовідносинами з клієнтами насамперед є інформація.

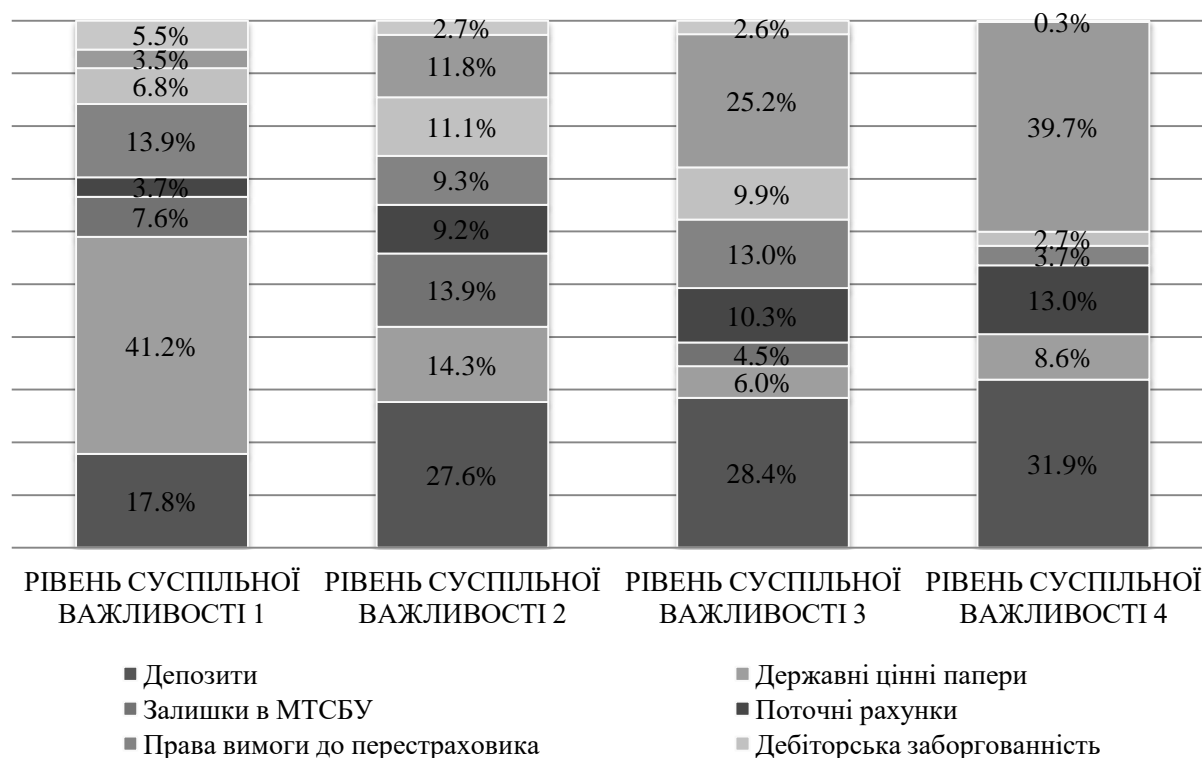

Рисунок 1. Структура прийнятих активів у страховиків різного рівня розміру за I півріччя 2021 року
Джерело: [2]

З метою утримання своєї клієнтури, страхові компанії повинні постійно вивчати, накопичувати та систематизувати інформацію про своїх клієнтів. Це є основою системи управління взаємовідносинами з клієнтами, усі подальші процеси взаємодії будуються на основі інформації, отриманої та проаналізованої раніше.

В епоху цифрових технологій існують рішення, що дозволяють оптимізувати роботу з інформацією що надходить. Для реалізації конкурент-орієнтованого підходу широке застосування отримали CRM-системи (рис. 2), які дозволяють накопичувати та зберігати інформацію щодо клієнтів, а також підтримувати зв'язок з ними, що особливо актуально для великих страхових компаній. Іншими словами, реалізуючи стратегію CRM, контролюючу функцію виконує безпосередньо клієнт, менеджмент в свою чергу виконує функцію інтеграції, яка оптимізує бізнес процеси основних підрозділів компанії.

Також, донедавна більшість маркетингових додатків обмежувалися використанням даних, які вони генерували всередині компанії. Існування таких платформ, як наприклад інститут CDP дозволяє страховикам різного розміру більш ефективно використовувати інформацію для розвитку управління відносинами із клієнтами. Інститут CDP (The Customer Data Platform) це організація, яка надає інформацію та послуги, пов'язані з управлінням даними

клієнтів та платформами клієнтських даних. Місією інституту є допомога маркетологам та іншим особам компаній якнайкраще використовувати дані своїх клієнтів [3].

Рисунок 2. Концепція стратегії CRM
Джерело: розроблено авторами

Тобто, у загальному вигляді мета впровадження клієнт-орієнтованого підходу та удосконалення управління відносинами з клієнтами полягає в автоматизації та оптимізації всіх процесів взаємодії з споживачами шляхом ефективного управління інформацією щодо клієнтів. Підсумком служить вибудовування продуктивних взаємовигідних відносин зі споживачами, та утримання прибуткових замовників, в наслідок чого відбувається підвищення цінності клієнтської бази.

Результати удосконалення інформаційних технологій при правильному застосуванні допоможуть значно підвищити продуктивність компанії у роботі з клієнтами, що надасть позитивного впливу бізнес-середовищу загалом. Таким чином, клієнт-орієнтований підхід та наявність систематизованої та доступної до аналізу інформації про клієнтів компанії, є основоположними факторами для утримання існуючих клієнтів страхової компанії.

Отже, удосконалення управління взаємовідносин з клієнтами – це ціла бізнес-стратегія, яка спрямована налагодити та зміцнити тісні зв'язки з клієнтами для оптимізації їх обслуговування, що в кінцевому підсумку підвищить цінність кожного споживача, а, отже, зросте конкурентоспроможність компанії на ринку.

Література

1. Проблеми розвитку ринку фінансових послуг. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 19 листопада 2020 р. Частина 2. Харків: Харк. нац. ун-т будів. та архіт., 2020. 36 с.
2. Тенденції розвитку та підходи до нагляду за страховим ринком. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/InsuranceSector_2021.pdf (дата звернення: 25.10.2021).

3. The Customer Data Platform Institute. URL : <https://www.cdpinstitute.org/about/cdpi-faq/> (дата звернення: 26.10.2021).

КОРЕПАНОВА Ксенія, бакалаврант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ В ОРГАНІЗАЦІЯХ ТА ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ПОЯВИ

Функціонування будь-якої організації неможливо уявити без протиріч та розходжень в поглядах, що часто переростають у конфлікти як між працівниками, так і між працівниками та керівництвом. З метою недопущення переходу конфліктів у стадію некерованості та їх своєчасного вирішення та переведення у конструктивне русло, керівникам слід розуміти поширені причини виникнення конфліктів та заходи, які допоможуть їх запобігти. Це є вагомим внеском у підтримку здорового робочого середовища, оскільки ігнорування конфліктів призведе до зниження продуктивності праці.

Можна виділити такі основні причини конфліктів як обмеженість ресурсів, взаємозалежність обов'язків та завдань, розходження в цілях, розходження в цінностях, відмінності в життєвому шляху та манері поведінки, в рівні освіти. Також можуть спричинити вплив погані комунікації, незбалансованість робочих місць, недостатня мотивація і т.д. Далі наведений опис кожної з причин та заходи запобігання їх виникненню [1].

Розподіл ресурсів. Будь-яка організація завжди має обмежені ресурси. Так, люди, що займають одну і ту ж або аналогічну посаду, можуть відчувати, що отримують різні зарплати чи пільги.

Щоб досягти цілей найбільш ефективним шляхом, керівництво має вирішити який розподіл матеріалів, інформації, фінансових та людських ресурсів між різними підрозділами та конкретними працівниками буде доречним.

Проблеми комунікації. Досить сказати, що різні комунікативні проблеми чи неясність у процесі спілкування можуть сприяти конфлікту. Коли одна людина неправильно розуміє повідомлення або коли інформація приховується, вона часто реагує розчаруванням і гнівом.

Щоб не допустити виникнення конфліктів даного типу, слід забезпечити існування однозначних критеріїв якості, здатність управлінського персоналу чітко сформулювати завдання та функції всіх структурних підрозділів та співробітників.

Недосконала система контролю. У той час, як повний контроль може дратувати та сковувати працівника, обмежувати більш творчий підхід до виконання завдань та пропонувати ідей, його нестача, особливо для працівників з низькою мотивацією, призведе до невиконання посадових обов'язків.

Таким чином, слід приділити увагу навчанню керівників, щоб оцінка роботи працівників сприяла їх розвитку, враховувала сильні та слабкі сторони. Підвищенню продуктивності працівників буде сприяти відчуття значимості та цінності їх роботи для керівництва.

Відсутність загальних стандартів ефективності. Відмінності в критеріях ефективності та системах винагород надають більший потенціал для організаційного конфлікту. Часто це відбувається через відсутність загальних стандартів ефективності між різними групами в межах однієї організації.

Для запобігання виникненню таких ситуацій, мають бути впроваджені такі критерії ефективності, які будуть виключати зіткнення загальних інтересів та інтересів кожної окремої одиниці [3].

Взаємозалежності завдань. По суті, чим більший ступінь взаємозалежності завдань між окремими особами чи групами (тобто чим більше їм доводиться працювати разом чи співпрацювати для досягнення мети), тим більша ймовірність конфлікту.

Особливої актуальності це набуває, якщо між суб'єктами існують різні очікування чи цілі, тому слід працювати на загальну ціль компанії. Щоб мінімізувати виникнення розбіжностей, кожен член колективу повинен чітко розуміти свої обов'язки, методи їх виконання та межі відповідальності за виконану роботу [2].

Наступною причиною можна відзначити розходження в цілях. Конфлікти в такому випадку відбуваються через те, що різні підрозділи організації задовольняють в першу чергу свої потреби, організовують свою діяльність відповідно до своїх цілей та отримують плату за фінальний результат.

Основна задача в даному аспекті – поінформованість всіх працівників про загальні цілі, цінності, стратегію та політику організації. Наявність, знання та слідування ним, дасть працівникам розуміння щодо поведінки в конфліктних ситуаціях та допоможе уникнути виникнення суперечок.

Індивідуальні відмінності. Нарешті, різноманітність індивідуальних відмінностей, таких як особисті здібності, уявлення, риси характеру та навички, можуть істотно вплинути на характер міжособистісних відносин.

Організація має організовувати заходи зі згуртованості колективу, тренінги для освоєння основних навичок спілкування, оскільки командна згуртованість – це показник стійкості, стабільності міжособистісних взаємовідносин [4].

Отже, для того, щоб запобігти виникненню та подальшому розвитку конфліктів в організації, слід своєчасно вміти розпізнавати причини їх появи. Роботодавці повинні сформувати культуру, де управління конфліктами розглядається як одна з основних професійних компетенцій як при прийомі на роботу, так і в повсякденному житті компанії. Конфліктні ситуації можуть негативно впливати як на моральне та фізичне здоров'я працівників, так і на загальну атмосферу на підприємстві та його фінансові показники. Не слід ігнорувати такі ситуації та відпускати їх на самоплив.

Література

1. Ahmed A. Conflicts in Organizations: Causes and Consequences. *Journal of Educational Policy and Entrepreneurial Research*. 2015. №11. P. 54–59.
2. Біловодська О. А. Управління конфліктами в системі управління людським потенціалом підприємств. *Економіка та суспільство*. 2017. № 10. С. 177–182.
3. Гнеднева М. В. Трудовые конфликты на предприятиях: структура и причины возникновения. *Материалы ивановских чтений*. 2016. №3(7). С. 103–108.
4. Дейнека К. А., Шевчук О. А. Узагальнення теоретичних положень вирішення організаційних конфліктів. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2020. № 14. С. 112–120.

МАНЕЛЮК Марія, бакалаврант кафедри управління та адміністрування,
ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІТ-КЛАСТЕРУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В останні роки ІТ-кластери стали важливим елементом економічної діяльності країни, адже вони активно сприяють не тільки регіональному розвитку, але й розвитку національної економіки в цілому, що кожного року підтверджується статистичними дослідженнями рівня зайнятості населення у даній сфері, рівня заробітних плат ІТ-фахівців, показниками прибутковості ІТ-компаній та рядом інших індикаторів. За показниками діяльності ІТ-кластери є найбільш успішними та ефективними на теренах України.

Технологічні кластери, серед яких і ІТ – це особливий тип кластерів, які є об'єднанням організацій конкретної галузі, що сконцентровані на відносно невеликій території, або території конкретного регіону, і працюють у конкурентному середовищі з метою підвищення ефективності діяльності шляхом розвитку їх соціальних відносин, обміну знаннями з його учасниками.

Станом на квітень 2019 року Харківський ІТ-кластер налічував 31000 фахівців, що на 6000 більше у порівнянні з 2018 роком, коли кількість становила 14% від загальної кількості ІТ-фахівців України. У 2020 році чисельність зайнятих в ІТ-галузі спеціалістів зросла ще на 12,8%, в той час як середній по Україні приріст склав 15,9% [3]. Крім цього, за даними Міністерства юстиції України за період 2018–2019 років кількість зареєстрованих у Харківському регіоні ІТ-компаній зросла з 871 до 1009. Це є прямим індикатором того, що ринок України має кваліфікованих фахівців, і має бажаних приєднатися до числа перших, щоб мати змогу працювати з іноземними партнерами й отримувати заробітну плату європейського рівня.

Головним імпортером ІТ-послуг незмінно була і залишається Північна Америка, яка споживала близько 75% наданих послуг. За нею слідувала Європа, з 19% імпорту послуг, а також 2% постачалися на Середній Схід, 1% в Азію та

1% в Австралію [2]. Відтак можна зробити висновок, що харківський ІТ-кластер відкритий до співпраці з абсолютно різними міжнародними партнерами, незалежно від їх географічної локалізації, і готові надавати високоякісні послуги, які відповідають міжнародним стандартам.

Слід зазначити, що за підсумками 2020 року експорт ІТ-послуг України, у порівнянні з попереднім періодом, зріс більше ніж на 20%, а загальна сума доходу вперше подолати бар'єр в \$5 млрд за рік, що перевищило показники експорту транспортних послуг та експорту мінералів. За даними Національного банку України, загальний експорт України в 2020 році скоротився на 4,6%. При цьому, внаслідок зростання обсягу ІТ-індустрії, частка комп'ютерних послуг в загальному експорті досягла 8,3% [1].

Відповідно до макроекономічної моделі розвитку ІТ-кластеру Харківського регіону (рис. 1), яку розробила LLC «PricewaterhouseCoopers Advisory», за базовим сценарієм, за сприятливих економічних умов, та за стабільного зростання ІТ індустрії, податкові надходження до місцевого та державного бюджетів у 2025 році можуть скласти близько 14,715 млн грн на рік. За позитивним сценарієм, за сприятливих ринкових умов, сума даних податкових надходжень може досягнути 16,230 млн грн на рік. За песимістичним сценарієм розмір передбачуваних податкових надходжень до бюджетів регіону становитиме близько 13,239 млн грн за рік, що на 10% менше порівняно з базовим сценарієм [4].

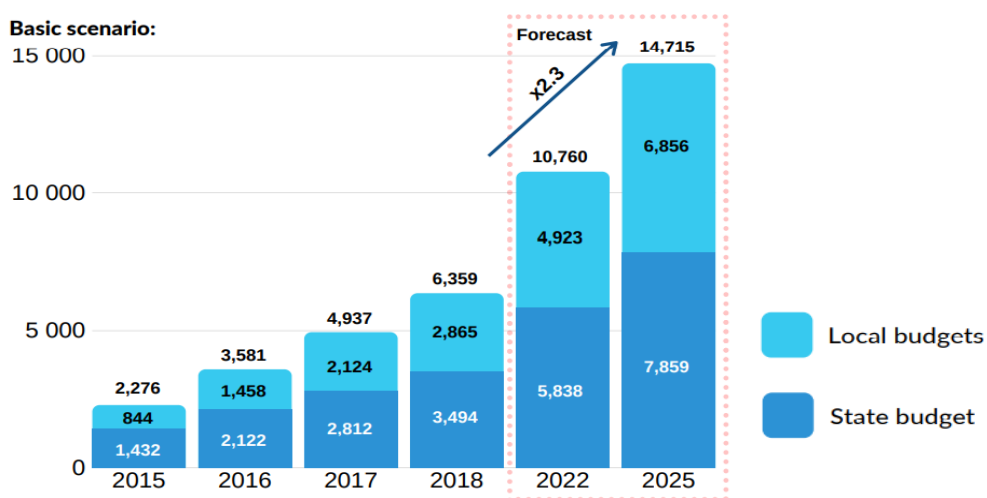

Рисунок 1. Податкові надходження до місцевого та державного бюджетів у Харківській області від компаній ІТ-індустрії

Джерело: [4]

Вище приведені показники яскраво ілюструють той факт, що ІТ-галузь вже стала невід'ємною частиною економіки України, яка не тільки здатна забезпечити населення робочими місцями та конкурентними заробітними платами, але й має багатообіцяючі прогнози щодо майбутнього розвитку. Однак для досягнення прогнозованих показників слід вживати активні заходи вже

зараз, які розв'яжуть, або хоча б нейтралізують загрози, та слабкі сторони індустрії, а також попередять виникнення нових.

Серед основних чинників, які можуть перешкоджати активному розвитку галузі в майбутньому, виділяють наступні: дефіцит висококваліфікованих спеціалістів в регіоні; застаріле законодавство про працю, яке не відповідає потребам ІТ-індустрії; низькі стандарти захисту інтелектуальної власності; дефіцит офісних приміщень / кооперативів, які б відповідали не лише ергономічним, але і соціально-культурним вимогам ІТ-спеціалістів; значна нестача викладачів з бізнес-експертизою.

Топ-менеджери ІТ-компаній Харківського регіону про слабкі сторони та загрози ІТ-індустрії говорять наступне: «ІТ -бізнесу потрібна впевненість у тому, що існують чіткі правила гри, що ці правила стабільні, немає економічних потрясінь і бізнес може працювати безперебійно»; «Слід зазначити стабільну нестачу ІТ-фахівців. Однак бракує також і людей, які не належать до ІТ-професій, але не менше потрібні в ІТ-компаніях. Я маю на увазі менеджерів, маркетологів, продавців та інших кваліфікованих фахівців, яких залучає будь-яка компанія для досягнення бажаних результатів»; «Ситуація перевищення попиту над пропозицією призводить до зниження мотивації працівників до розвитку» [4]. Отже, на основі вищеперелічених фактів можна зробити висновок, що ІТ-ринку найбільше не вистачає висококваліфікованих спеціалістів та високоякісного законодавства. Якщо другий факт абсолютно повністю залежить від політики та дій держави, і його вирішення неможливе за короткий період, то на перший факт можуть вплинути самі компанії, сприяючи поширенню своїх цінностей та принципів роботи серед широких мас, та популяризуючи ІТ-галузь як в своєму регіоні, так і по всій країні.

Однією з найважливіших складових будь-якої галузі економіки є рівень заробітної плати працівників. У 2019 році доходи від професійної діяльності ІТ-фахівців у Харківському регіоні були нижче середнього показника в галузі по Україні, і становили \$ 2075 на місяць (рис. 2). Однак у порівнянні з 2018 роком спостерігається приріст на 13%, а отже динаміка в регіоні є позитивною. Крім цього, заробітна плата ІТ-спеціалістів значно вища ніж середня в Україні в інших галузях та становить \$ 326 [4].

Також слід зазначити, що кожного року виплати в ІТ-галузі зростають, що активно сприяє підвищенню рівня життя та добробуту не тільки ІТ-фахівців та їх сімей, але й населення регіону, оскільки кожного року податкові надходження до місцевого та державного бюджетів зростають.

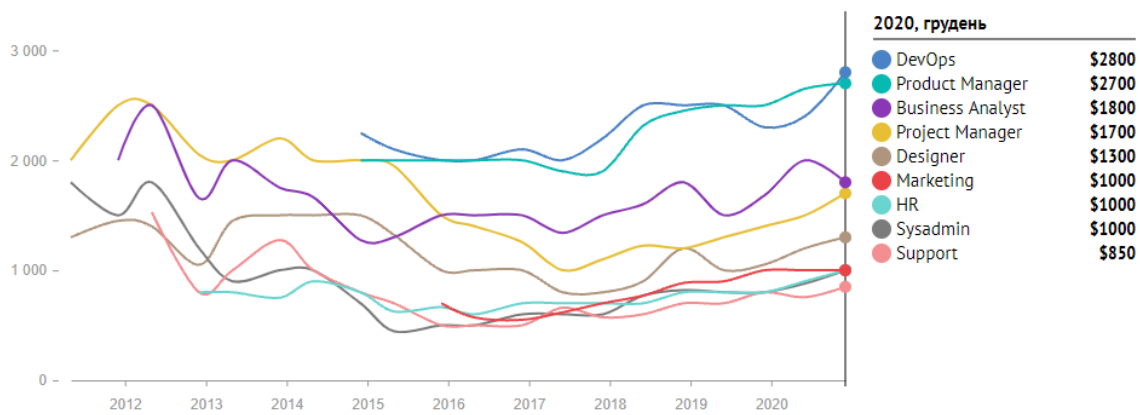

Рисунок 2. Динаміка медіанних заробітних плат ІТ-фахівців
Джерело: [5]

Отже, беручи до уваги вище приведену інформацію можна зробити припущення, що ІТ-галузь може увійти до четвірки стратегічно важливих галузей економіки України. Держава має активно реагувати на потреби ринку, забезпечуючи його прозорим законодавством та можливістю чесно конкурувати, представляти Україну на міжнародному ринку, як країну передових технологій та висококласних фахівців, що в результаті впливатиме на прогрес і в інших галузях.

Література

1. Обсяг українського ІТ-експорту вперше перевищив \$5 млрд. URL: <https://cutt.ly/PRs6zbm> (дата звернення: 19.10.2021).
2. Офіційний сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/> (дата звернення: 19.10.2021).
3. Понад 29 тисяч фахівців. Кількість айти-ФОПів в Україні зросла на 16%. URL: <https://cutt.ly/tRs6vHo> (дата звернення: 20.10.2021).
4. Kharkiv IT research 2.0. Офіційний онлайн-ресурс Kharkiv IT Cluster. URL: <https://cutt.ly/YRs51y5/> (дата звернення: 20.10.2021).
5. Зарплати українських PM, HR, DevOps, Data Science та інших ІТ-спеціалістів – зима 2021. URL: <https://cutt.ly/mRfVj4N> (дата звернення: 19.10.2021).

МОСКАЛЕНКО Каріна, к. е. н., доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
БОНДАРЕНКО Ярослав бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

АНАЛІЗ РІВНЯ КОКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогоднішній день, гостро постає питання практичної оцінки конкурентоспроможності підприємства. В розгляді цього питання вже досягнуто певних успіхів, розроблені досить прийнятні методики оцінки подібних товарів та послуг, які знаходяться на ринку. Але проблема постає в оцінці конкурентоспроможності підприємств. Провідні економісти проводили дослідження в цьому напрямку, але в даний час універсальної і загальновизнаної методики комплексної оцінки конкурентоспроможності підприємств ще не вироблено.

На даний час залишається актуальною, потреба в оцінці конкурентоспроможності підприємства, бо в умовах ринкової економіки оцінка конкурентних позицій є необхідним елементом діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта. Для підприємства в першу чергу потрібно вивчити конкурентів та умов конкуренції, для того щоб визначити свої недоліки та переваги, та на основі цього зробити висновки для вироблення підприємством власної конкурентної стратегії та підтримки конкурентної переваги. Визначення конкурентоспроможності підприємства є невід'ємним елементом діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта.

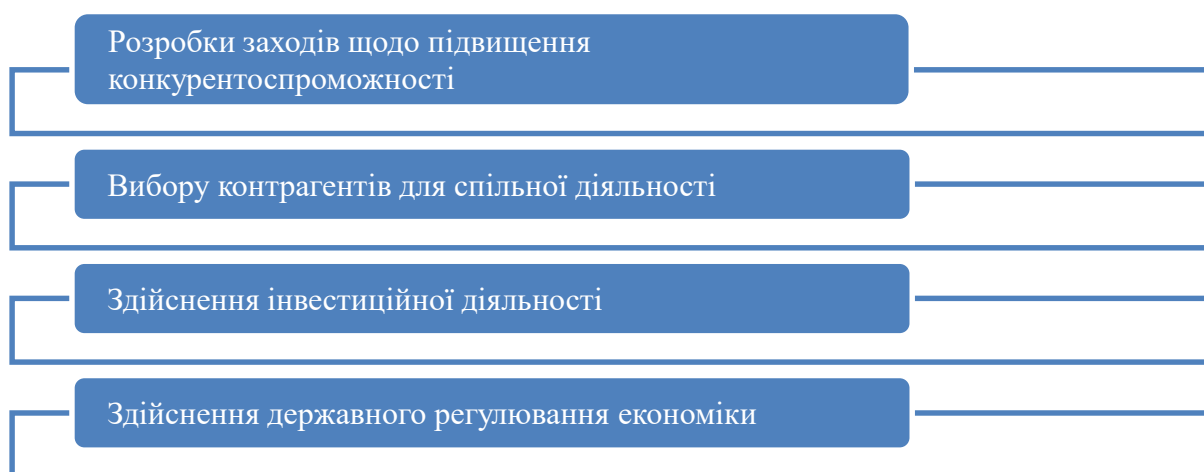

Рисунок 1. Цілі для оцінки конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта
Джерело: [2]

У будь-якому випадку здійснення оцінки конкурентоспроможності підприємства має на меті: визначити положення підприємства

на досліджуваному ринку. Основним завданням: є відшукування критеріїв конкурентоспроможності, її чинників та джерел [3].

Говорячи про класифікацію існуючих методів оцінки конкурентоспроможності підприємств, в першу чергу відзначимо, що економістами запропоновано безліч різних методик оцінки конкурентоспроможності підприємств. Подстать цього розмаїття методів існує безліч їх класифікацій: по теоретичному змісту, за формою відображення результатів оцінки, за формою математичної зв'язку показників і ряд інших. В рамках цього дослідження буде проаналізовано класична класифікація методів оцінки конкурентоспроможності підприємств. Також зауважимо, що в дослідженні розглядаються тільки найпоширеніші з існуючих підходів.

Таблиця 1. Основні методи оцінки конкурентоспроможності підприємств

Методи	Характеристика
Продуктові методи	Перша думка, яка приходить в голову при вирішенні задачі оцінки конкурентоспроможності підприємства полягає в тому, що конкуренція компаній в ринковій економіці має форму конкуренції продукції, а можливість компанії конкурувати на певному товарному ринку безпосередньо залежить від конкурентоспроможності її товару. Ця позиція багаторазово підтверджується господарською практикою, яка свідчить про те, що абсолютна більшість конкурентоспроможних компаній представлено на ринку конкурентоспроможною продукцією. І навпаки, складно собі уявити успішне підприємство, яке виробляє продукцію, яка не користується попитом у споживачів. В рамках даного підходу взаємозв'язок між конкурентоспроможністю товару і успішністю компанії настільки сильна, що ці категорії практично ототожнюються.
Матричні методи	З ускладненням складу і структури ключових компетенцій підприємства було пов'язано поява нової управлінської дисципліни – стратегічного менеджменту, що досліджує методи розробки і реалізації дій, що ведуть до довгострокового підвищенню рівня результативності діяльності підприємства. Саме в рамках стратегічного менеджменту вперше була поставлена задача по оцінці конкурентоспроможності компанії з урахуванням повного спектру її функцій і довгострокових цілей.
Операційні методи	Виділення операційних методів як самостійного інструменту оцінки конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів відбувалося як розвиток інструментарію матричних моделей стратегічного планування. Відповідно до операційним підходом, найбільш конкурентоспроможними є ті підприємства, де найкращим чином організована робота всіх підрозділів і служб (також в літературі ця група методів відома під назвою «методи, засновані на теорії ефективної конкуренції»).
Комбіновані методи	Методи, віднесені до цієї групи, визначені як комбіновані в силу того, що оцінка конкурентоспроможності підприємства в їх рамках ведеться на підставі виділення не тільки досягнутої, а й потенційної конкурентоспроможності. В основі підходу лежить твердження, відповідно до якого конкурентоспроможність господарюючого суб'єкта є інтегральна величина (комбінація) поточної конкурентоспроможності підприємства та його конкурентного потенціалу.
Методи оцінки	В окрему групу виділимо методи оцінки конкурентоспроможності підприємства, засновані на оцінці вартості бізнесу. Зазначені методи базуються на допущенні про те, що обсяг продажів, прибуток, собівартість,

Методи	Характеристика
вартості бізнесу	інші фінансові показники (ліквідність, фінансова стійкість, оборотність активів і ефективність) є проміжними характеристиками окремих економічних аспектів діяльності підприємства. І лише ринкова оцінка компанії, об'єднуючи в собі всі ключові показники її зовнішнього і внутрішнього оточення, є кінцевим критерієм фінансового благополуччя і економічної ефективності. Отже, вартість бізнесу служить інтегральним індикатором розвитку компанії. В силу цього робиться висновок про те, що зіставлення динаміки вартості різних господарюючих суб'єктів дозволяє зіставити результати і перспективи діяльності різних підприємств, а значить - оцінити і їх конкурентоспроможність.

Джерело: розроблено авторами на основі [1]

Таким чином, можна констатувати, що питання оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства потребують ґрунтовного вивчення. Вибір методів є індивідуальним для кожного підприємства і його визначають завдання, які йому потрібно вирішити (діагностика стану підприємства, вибір стратегії та ін.), рівень ухвалення рішення та фактори конкурентного середовища.

Література

1. Зайцева Л. О. Аналіз сучасних методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Економічний аналіз*. 2013. Т. 14(3). С. 12–17.
2. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась, Т. В. Омеляненко, А. В. Вакуленко: КНЕУ, 2006. 527 с.
3. Минко Л. М. Сутність і складові поняття конкурентоспроможності підприємства. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2015. Т. 21, № 1. С. 86–92.

МОСКАЛЕНКО Каріна, к. е. н., доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ЛИХОВИЙ Микола бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах сучасного ринку питання про підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності стоїть на досить високому рівні. Ринок

не стоїть на місці та цілі ринку також суттєво змінюються. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є неодмінною складовою підвищення його фінансових та економічних показників. Зокрема, проведення експортних та імпорتنих операцій дає великі можливості для розширення ринку збуту, зростання об'ємів виробництва, а також є рушійною силою для провадження інновацій та високих технологій через потребу у постійному підвищенні якості продукції, яка має відповідати усім міжнародним стандартам та показникам. На сучасному етапі розвитку промисловості одним з ключових напрямків розвитку є розширення можливостей для проведення операцій на зовнішньому рівні, що є неодмінною складовою підвищення конкурентних можливостей підприємства на ринку.

Аналіз процесу здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств забезпечує можливість з'ясування найбільш проблемних напрямків функціонування та знаходження шляхів оптимізації функціональних засад. Питання оптимізації експортних та імпорتنих операцій на вітчизняних підприємствах були висвітлені багатьма вченими і актуальність цього питання набуває значних оборотів.

Уряд організує та забезпечує провадження зовнішньоекономічної діяльності, вводиться відповідне законодавство. Питаннями регламентації зовнішньоекономічної діяльності займаються міжнародні організації, укладаються міждержавні договори. Відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» (16.04.1991), зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів, яка побудована на взаємовідносинах між ними й має місце на території України або за її межами [3].

Якщо провести аналіз зовнішньоекономічного стану нашої країни, то після кризи у 2014 році, ситуація стає все краще і краще. Для порівняння візьмемо данні 2019 та 2020 року.

За підсумками 2020 року зовнішня торгівля склала 448,2 млн. дол.(експорт) та 414,2 млн. дол.(імпорт). А в 2019 році данні були такі 434,8 млн. дол. (експорт) та 450,1 млн. дол. (імпорт) [1].

Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 1,08 (у 2019 р. – 0,96).

Основними партнерами для України в цьому році були такі країни як:

- Для експорту: Польща (54,5%), Німеччина (4,7%), Китай (4,2%);
- Для імпорту: Польща (40,9%), Німеччина (7,7%), Литва(7%) [1].

Якщо розглянути тенденції з 2019 роком України підвищила зацікавленість своїм товаром ринок Азії, наприклад експорт у Китай виріс на (3,2%),а також можна виділити що с кожним роком економічні відношення України та Польщі стають міцніші [1].

Для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств та забезпечення їх конкурентоспроможності на зовнішньому ринку необхідно провести аналіз зовнішньоекономічної діяльності в Україні з використанням методів SWOT-аналізу, який дозволить виявити потенціал зовнішньоекономічної діяльності (табл. 1).

Таблиця 1. Матриця SWOT-аналізу зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
Велика кількість товару на експорт та зацікавленість інших країн до українського продукту	Нестабільне становище у країні та погані відношення з судніми країнами (окрім Польщі)
Можливості	Загрози
Перспектива членства в Євросоюзі та співпраця з НАТО	Девальвація гривні та мала кількість економічно-зеленого продукту

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

Таким чином, можна констатувати, що зовнішньоекономічний стан України зараз знаходиться на стадії розвитку та реставрації після кризи, українській економіці на даному етапі необхідний сильний поштовх для інноваційного розвитку. Українські підприємства часто просто не можуть вийти на світовий ринок через жорсткі умови конкуренції у кожній ніші. Тому увагу необхідно зосередити саме на побудові потужних конкурентних переваг, адекватних вимогам світового ринку.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/infografika/ig_zd1_2020.pdf (дата звернення: 08.10.2021).
2. Дроздова Г. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності підприємства: навч. посібник. К.: Вид-во ЦУЛ, 2018. 172 с.
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 01.10.2021).

МОСКАЛЕНКО Каріна, к. е. н., доцент кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
НІКОНЕНКО Наталія, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

АНАЛІЗ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Зміни ситуації світового економічного розвитку підняли працівників на якісно новий рівень: їх слід розглядати як певні стратегічні чинники, що визначають подальший розвиток підприємств. Кадровий менеджмент – це адміністративна дисципліна, яка зосереджена на роботі безпосередньо з колективом працівників, тобто персоналом. Складні сучасні умови

функціонування підприємств потребують ефективної системи кадрового менеджменту, яка зосереджує свою увагу на розвитку працівників, щоб вони ставали більш цінними для організації. Низький рівень підготовки персоналу та задоволення поточних вимог означає, що важливість розвитку соціально-економічних механізмів, відповідальних за підготовку висококваліфікованих кадрів (з високим рівнем загальної та спеціалізованої освіти) для підприємств, неможливо переоцінити. Ефективне управління людськими ресурсами покликане забезпечити компанію кваліфікованим персоналом і максимально сприяти реалізації трудового потенціалу працівників для досягнення загальних цілей.

Необхідність аналізу кадрового менеджменту виникла лише нещодавно. Це пояснюється тим, що нинішня технологічна революція суттєво змінила роль людей у виробничому процесі. Якщо раніше його застосовували до машин та устаткування, то сьогодні він став основним стратегічним ресурсом підприємства. Тому всі кошти, що використовуються для персоналу, зараз розглядаються як інвестиції в людський капітал – основне джерело прибутку. Рекомендуємо розглядати систему кадрового менеджменту на підприємствах як сукупність таких ключових елементів: формування, розвиток, оцінка персоналу та його забезпечення необхідними ресурсами.

Таблиця 1. Алгоритм впровадження кадрового менеджменту

Етапи	Характеристика
Перший етап	Необхідно чітко визначити процес розвитку компанії та водночас уточнити її складові.
Другий етап	Розуміння цілей управління персоналом на підприємстві: для того, щоб система працювала ефективно і приносила певні результати, необхідно чітко визначити мету створення системи.
Третій етап	Впровадження або вдосконалення кадрового менеджменту – це бюджет: цей компонент повністю залежить від загального бюджету компанії та її здатності виділяти певні кошти для формування кадрової політики.
Четвертий етап	Реалізація загального алгоритму – побудова культури компанії, що є важливим елементом у створенні системи кадрового менеджменту.
П'ятий етап	Визначення складу та функцій відділу кадрів: дуже важливо створити в компанії окремий відділ для впровадження кадрового менеджменту.
Шостий етап	Побудова кадрового менеджменту полягає у створенні всього циклу персоналу, який має включати процес підбору, системи адаптації та заохочення, а також оцінку діяльності працівників

Джерело: розроблено авторами на основі [1]

Процес аналізу кадрового менеджменту є важливим і необхідним елементом процесу управління людськими ресурсами. Цей процес – це дія, спрямована на порівняння витрат та вигод, спричинених діяльністю відділу кадрів компанії. Варто також зазначити, що ефективність кадрового менеджменту має бути спрямована на досягнення корпоративних цілей. Аналіз кадрового менеджменту необхідний для виявлення проблем управління персоналом; формування набору ефективних методів; впровадження системи управління персоналом відповідно до законодавства; визначення ролі кадрового

менеджменту у всій діяльності підприємства; зменшення витрат на управління персоналом.

Не існує єдиного методу аналізу ефективності кадрового менеджменту. Для цього використовується декілька програм. Так, в західних країнах широко використовуються метод експертної оцінки, бенчмаркінг, метод оцінки повернення інвестицій у персонал, метод Філіпса тощо. Всю сукупність методів, що використовуються в нашій країні, можна розділити на три категорії, а саме: організаційно-аналітичні, соціально-психологічні та економічні методи. Перша група включає перевірку справ та звітів персоналу, а також аналіз найважливіших показників робочої сили. Соціально-психологічні методи пов'язані з проведенням соціологічних опитувань, запитів та інтерв'ю. Економічні методи включають порівняння економічних та соціальних показників підприємств. Економічний метод втілений у кількісній оцінці діяльності персоналу: визначає вартість впровадження корпоративної кадрової політики [3].

Постійна трансформація вимагає своєчасного виявлення можливих інноваційних проблем у поєднанні з питаннями кадрового менеджменту. Серед проблем, що виникли з цього приводу, можна виділити такі протиріччя: суперечність між технологічним рівнем нової продукції та кваліфікацією існуючих працівників; між здатністю навчальних закладів до навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації та необхідною кваліфікацією персоналу; між новими завданнями розвитку співробітників та недостатнім рівнем підготовки; між ентузіазмом та кваліфікаційним рівнем працівників; між існуючою організаційною структурою та кадровою стратегією підприємства [2].

Багато експертів вважають, що впровадження системи аналізу ефективності кадрового менеджменту дає результати, що допомагають виявити та усунути недоліки в процесі управління персоналом кожного конкретного підприємства, а оцінка рентабельності інвестицій у людські ресурси дозволяє оцінити результати управління всім підприємством. Крім того, аналіз кадрового менеджменту дозволяє сформулювати процедури оптимізації витрат на управління персоналом, оцінити структуру персоналу компанії та дати рекомендації щодо підвищення ефективності управління.

Таким чином, можна констатувати, що практику кадрового менеджменту слід розглядати крізь призму загальних стратегічних цілей організації, а не окремого відтинку, що передбачає одиничний або мікро підхід. Ідея тут полягає у прийнятті цілісної точки зору щодо кадрового менеджменту, яка б гарантувала відсутність поодиноких стратегій, а політика у сфері управління персоналом повністю поєднувалась із цілями організації. Розглядаючи можливість використання сучасних технологій кадрового менеджменту в системі управління персоналом, особливу увагу слід звернути насамперед на адаптацію персоналу до умов господарської діяльності підприємства. Зокрема, ми пропонуємо використання оренди персоналу, передачу частини управлінських та виробничих функцій аутсорсингу, використання можливості консолідації підприємств шляхом реорганізації.

Література

1. Корепанов Г. С. Побудова кадрового менеджменту в організації як один із чинників її розвитку. *Бізнес Інформ*. 2018. № 10. С. 415–420.
2. Кулініч О. А. Комплексний механізм кадрового менеджменту підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 2(1). С. 42–50.
3. Редьква О., Борисова Л. Стан і перспективи розвитку кадрових служб як суб'єктів кадрового менеджменту в організаціях. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 1 (78). С. 139–147.

ОНИЩЕНКО Віталіна, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА МОТИВАЦІЮ МЕДИЧНОГО ПЕРСОНАЛУ

В умовах сьогодення поняття мотивації персоналу залишається незмінно актуальним, адже успішна робота сучасних організацій є залежним поняттям від ефективних систем мотивації персоналу, що повинні змінюватись залежно від наявних соціально-економічних умов. Для ефективної діяльності організації недостатньо лише наняти кваліфікований персонал, оскільки багато чого залежить від організації роботи та системи мотивації самих співробітників. Сутність полягає в тому, щоб домогтися зростання продуктивності праці за рахунок підвищення особистої зацікавленості працівника у результатах своєї праці, що буде підтримувати існування організації.

Необхідність розглядання питання мотивації медичних працівників підкріплюється тим, що для закладів сфери охорони здоров'я головним надбанням є не стільки наявність фінансових ресурсів та матеріально-технічного забезпечення, скільки персонал [2]. Нажаль, все більш медичних установ стикаються з втратою кадрів, що підштовхує керівництво до аналізу, вивчення та застосування нових сучасних підходів до мотивації. Безперечно, матеріальна складова має вагомий вплив на роботу персоналу і гроші – були і є одним з найсильніших чинників впливу на мотивацію праці підлеглого. Проте, наразі, і це доведено багатьма дослідженнями у сфері мотивації праці, люди не тільки керуються мотивацією до заробітку, їх підтримує потяг до самореалізації та самоствердження. Така тенденція призводить до того, що нематеріальні методи мотивації набувають неабиякої значущості [3].

Сучасні чинники впливу на мотивацію персоналу здебільшого представлені у вигляді нематеріальної складової. З огляду на мотивацію саме медичного персоналу, можна виокремити такі важливі чинники, які можуть суттєво вплинути на працівників:

Добробут. Під цим словом прийнято розуміти спокійний та щасливий стан. У розрізі використання добробуту як фактору впливу на мотивацію працівника можна включати в нього розробку спеціальних програм, за яких у медичних установах будуть наявні юристи, психологи для підтримки урівноваженого душевного стану співробітника. Також, вагомим для підтримки добробуту персоналу може виступати надання організацією страхування життя. Цей фактор також може виявлятися і у менш значних речах: наявність канцелярії, витратних матеріалів та приємної обстановки (охайний вигляд кабінету, доглянуте обладнання). Завдяки добробуту медичний персонал буде знаходитись у меншому стресі, що дозволить підвищити ефективність праці.

Визнання у колективі. Не менш важливим чинником впливу на мотивацію медичного персоналу є визнання у колективі. Для його досягнення можна використовувати заохочування ідей працівника, запровадження дошки пошани або ж публічне визнання результатів праці. Завдяки новому додатку «HELSI» можна присвоювати такі нагороди як «Лікар місяця», «Найпопулярніший сімейний лікар» та інші. Такі звання та признання серед колективу підкреслюють значущість роботи, яку виконують медичні кадри та мотивують працювати краще.

Діджиталізація. З попереднього пункту бачимо, що діджиталізація вже плавно входить у сферу охорони здоров'я. Той самий додаток допоможе лікарям у майбутньому назовсім відійти від паперової тяганини. Крім того, завдяки сучасним технологіям є можливість проходити курси та підвищувати кваліфікацію. Не менш важливим є те, що існує середовище для підтримки контакту в колективі – так, усі працівники можуть знаходитись у одному чаті та швидко вирішувати робочі питання, які виникають. Комфортні умови праці, зв'язку з колективом та пацієнтами напряду впливають на бажання персоналу віддано вкладатись у свою справу.

Самоствердження. До цього чиннику відносять внутрішні рушійні сили людини, які спонукають її до досягнення поставлених цілей без прямого зовнішнього заохочення. Наприклад, працівник може написати дисертацію, провести лекцію для інших працівників закладу, опублікувати власну книгу, систематично проходити курси та здобувати підтвердження своєї важливості [1]. За рахунок надання персоналу можливості виконувати свою роботу в умовах зростаючого простору для використання їх навичок та здібностей можна впливати на самоствердження людини, що в свою чергу додає працівнику насаги до вкладання зусиль до своєї праці.

Для досягнення ефективної праці персоналу необхідно створювати ефективну систему мотивації. На сьогоднішній день більшість медичних закладів нашої країни не приділяє необхідної уваги своїм працівникам, що безумовно впливає на якість медичних послуг. Забезпечення комфортних умов праці дозволить не лише утримувати працівників, а й залучати нові кадри, що виведе сферу охорони здоров'я на новий більш якісний рівень надання послуг.

Література

1. Дзямуніч М. І., Шматковська Т. О. Управління розвитком персоналу підприємства в умовах економічної глобалізації. *Економічний форум*. 2020. Т. 1. №. 3. С. 138–142.
2. Труніна І. М., Сербін Р. А., Андрієнко М. С. Особливості управління персоналом у медичній галузі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2021. №. 43. С. 51–56.
3. Югай М. Т., Панкевич В. І. Роль неекономічних стимулів у системі мотивації медичних працівників державних медичних організацій. *ОРГЗДРАВ: Новини. Думки. Навчання. Вісник ВШОУЗ*. 2018. №. 3 (13).

ПАЛАМАРЧУК Ігор, к.е.н., доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Український державний університет залізничного транспорту

ПЕРЕВАГИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сучасна Україна має ряд переваг для розвитку сфери підприємництва через створення та розвиток підприємств. Реєстрація фірм різних організаційно-правових форм і приватних підприємців в Україні є одним із затребуваних видів послуг.

Уся діяльність підприємств як суб'єктів ринкових відносин протікає в умовах жорсткої конкуренції. Саме конкурентне ринкове середовище створює найбільш сприятливі умови для економічного розвитку як окремого підприємства, так і суспільства в цілому, є рушійною силою соціального і економічного прогресу [2]. Ринок країн Західної Європи безумовно насичений та доволі розвинений, товари мають великий попит серед населення. Але щоб відкрити підприємство за кордоном, необхідно мати уявлення про закони держави, в якому особа має намір зареєструвати підприємство, вивчити конкурентний ринок. Умови для розвитку своєї справи в Україні також не можна назвати ідеальними: складні бюрократичні процедури при реєстрації своєї справи, нестабільна політична обстановка, високі процентні ставки по кредитах на розвиток бізнесу, корупція, фактична відсутність державної підтримки підприємців-початківців. Але знання основ ведення бізнесу, аналіз світового та національного ринку, проблем та недоліків конкурентів дають впевнений поштовх до перспективного розвитку власного бізнесу. Аналізуючи українські підприємства можна дійти висновку, що здорова конкуренція дає великий шанс на успіх. Прикладом є поштові перевезення. Головними гравцями на ринку перевезень в Україні були «Нова пошта» та «Укрпошта», але сьогодні конкуренцію їм створюють такі компанії як «Meest» та «Justin».

Важким випробуванням для бізнесу в реаліях сьогодення стала світова пандемія [1]. Деякі підприємства зазнали значних втрат і збитків, деякі навпаки опинилися у вигідному становищі. Так наприклад більшість компаній створювали доставку

додому, компанії з доставки їжі отримали великий злет, а ресторани і кафе створювали умову для безпечного відвідування клієнтами їх закладів. Але такі індустрії як розважальні центри, кіно, спорт та інші зазнали удару та несли значні збитки. Сьогодні світ більш менш адаптується до пандемії. Сучасна економіка та бізнес змінюється під впливом сучасних випробувань і створює нові можливості для того, щоб мати можливість функціонувати в різних умовах.

Так сьогодні важливою є тема отримання підприємствами державної допомоги. В Україні Уряд запровадив систему підтримки бізнесу, яка дозволить максимально зняти фінансове навантаження на підприємців у період карантинних обмежень. Окрім допомоги з Держбюджету, підприємці та наймані працівники можуть отримати допомогу з місцевого бюджету регіону, в якому вони працюють.

Тож, розуміючи важливість підприємництва для функціонування економіки, Уряд держави приділяє особливу увагу підтримці суб'єктів малого та середнього бізнесу, оскільки саме вони мають потенціал для швидкого відновлення росту економічних показників після закінчення пандемії COVID-19. При цьому кожна у правовому регулюванні державної підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу використовує власну стратегію, застосовує різні механізми, виходячи із наявних ресурсів та епідеміологічної, економічної та політичної ситуації, яка склалась.

Література

1. Гейко Т. Ю. Пріоритети розвитку підприємництва в Україні в умовах пандемії COVID-19 та в посткарантинний період. *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2020. № 2 (73). С. 62–71. URL : http://journals.urau.ua/vsed_oneu/article/view/219796/219516 (дата звернення: 10.10.2021).
2. Швець Г. Сучасні тенденції малого підприємництва в Україні. URL : http://econfa.at.ua/publ/konferencija_2017_10_20 (дата звернення: 01.10.2021).

ПОРТНА Оксана, д. е. н., доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
БРОВЧЕНКО Ірина, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ БІЗНЕСУ

Розвиток сучасного бізнесу, особливо коли питання торкається зростання прибутковості [5; 6; 7], складно уявити без використання рекламної кампанії. Реклама – це допоміжний інструмент, завдяки якому стверджується «ім'я»

бренду, зростає його впізнаваність та формується довіра з боку потенційного клієнта або покупця [1].

Термін «реклама» став знайомий кожному пересічному жителю міста, але його початкова термінологія відома не кожному. Якщо звернутися до етимології слова, то з'ясуємо, що з латини «реклама» перекладається як кричати, доносити, викрикувати. Сучасні тлумачення можуть відрізнятися, але вони мають спільні риси. Візьмемо декілька з них:

- реклама – це інформація, яка доноситься до споживача декількома способами, при цьому містить відомості про певний товар, послугу і т. д. Робиться це для популяризації продукції з метою привернути увагу до об'єкта, що рекламується;

- реклама – це попередньо оплачена форма поширення інформації;

- реклама – це один із найдієвіших способів донесення заздалегідь розробленої маркетинговими інформації до потенційних клієнтів.

Відповідно до законодавства, реклама – це інформація, яку розповсюджують із метою залучення клієнтів.

Оскільки реклама є одним з найвагоміших елементів маркетингової діяльності, вона має суттєвий економічний вплив як в цілому на економіку фірми, так само й на промисловість, виробництво, споживачів та конкурентів [4].

Складно виявити баланс між доходами та витратами від реклами, оскільки ці значення різняться для кожної фірми навіть у випадку однакових витрат. Саме тому сам підхід до розробки рекламної кампанії потребує серйозних підходів до вирішення цих завдань, оскільки деякі з рекламних кампаній можуть потребувати значних витрат.

Коли ми говоримо про розробку рекламної стратегії, найлегшим способом буде проілюструвати це завдяки певній схемі (рис. 1).

Таким чином, ми бачимо, що перш ніж розпочати кампанію, рекламне або маркетингове агентство проводить повноцінне дослідження на основі якого далі буде проведена розробка стратегії. Завдяки правильному позиціонуванню та проробленому портрету цільової аудиторії реклама може показати більшу ефективність, ніж хаотична перевірка гіпотез з орієнтуванням на конверсію.

З моменту створення послуги, яка буде працювати на певну аудиторію можна створювати «зовнішню» сторону кампанії: виготовляти оригінали, проводити комплексні рекламні заходи, взаємодіяти з видавничими фірмами тощо.

Безумовно позитивною рисою реклами стане розширення виробництва. Збільшення інформованості так само дзеркально збільшить кількість потреби з клієнтського боку, але разом з тим, це може стати негативною стороною для розвитку. В першу чергу це пов'язано з ймовірним виходом на ринок більш міцного рекламного потоку, який може повністю заблокувати конкурентів або навіть ліквідувати їх з рекламного простору. І хоча фірми намагаються досягти в цій меті саме ліквідування конкуренції, для рекламної кампанії це немає сенсу, оскільки тоді аудиторія надто швидко «охолоне» до сфери обраної продукції або послуги [3].

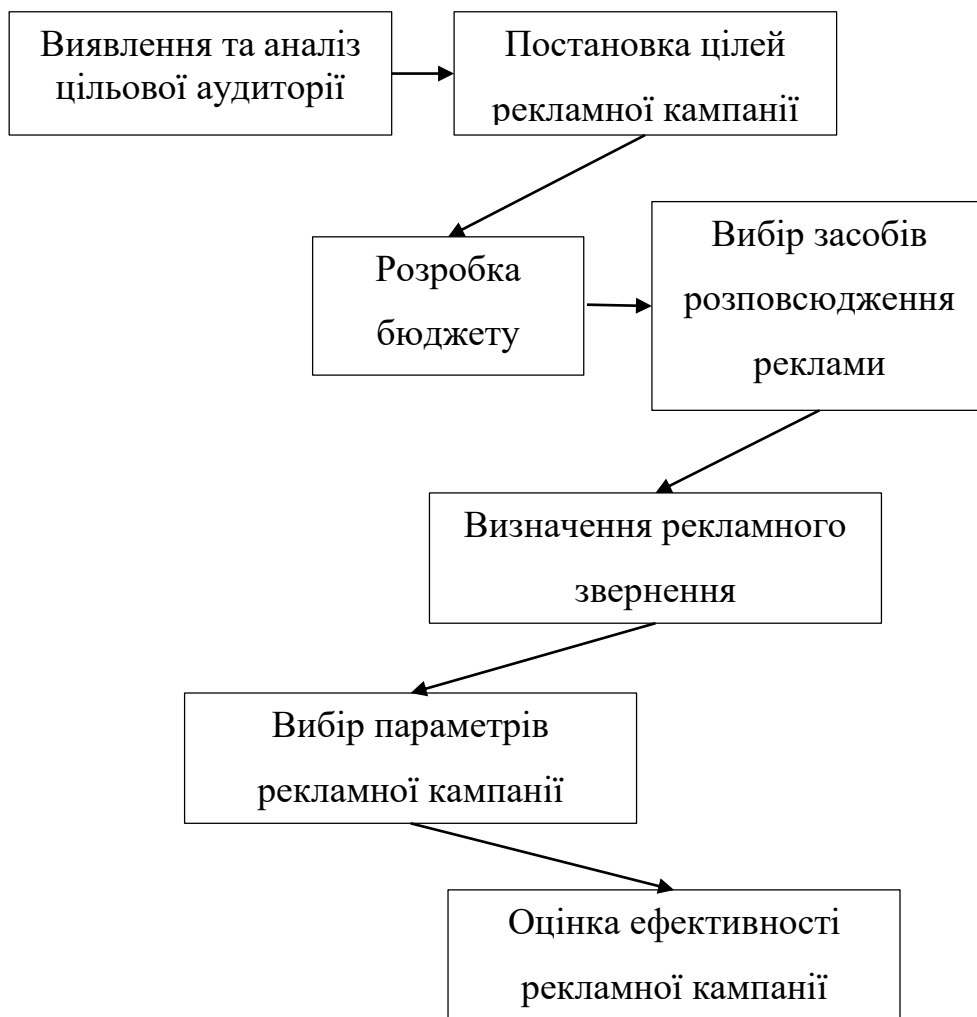

Рисунок 1. Етапи проведення рекламної кампанії
Джерело: розроблено авторами на основі [2]

Власне, повертаючись до схеми ми бачимо, що після пророблених дій з організацією кампанії, важливим етапом є зняття метрик та аналітики, щоб дізнатися ефективність рекламної кампанії. Саме від неї будуть залежати подальші зміни, які будуть внесені до плану з метою покращення та підвищення прибутковості бізнесу в цілому [5; 6; 7]. Тобто таким чином, процедура буде повторюватися знов і знов з моменту, коли конверсія або метрики аудиторії перестануть влаштовувати підприємство. Саме це робить рекламну кампанію «машиною», яка буде трансформуватися безкінечно з єдиною метою – підвищення прибутковості.

Література

1. Булка Г. Роль реклами в бізнесі. 2014 р. URL : https://www.borispol.org.ua/publ/biznes/rol_reklami_v_biznesi/283-1-0-993 (дата звернення: 25.10.2021).
2. Голубков Е.П. Основи маркетинга. Підручник. 2 видання 2011. 460 с.
3. Заяць Т.А., Тарлопов І.О., Пилипенко О.О. Управління маркетингом на підприємстві. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 252 с.

4. Ілляшенко С. М., Баскакова М.Ю. Маркетингові дослідження: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Сумський держ. ун-т. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 192 с.

5. Кульомза Д.Р., Портна О.В. Світовий досвід фінансового управління компаніями: стейкхолдери підвищення його ефективності. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. С. 403–408.

6. Портна О.В. Ресурси підприємств як складова сукупного фінансового потенціалу країни. *Науковий вісник УжНУ*: серія: Економіка. 2013. Вип. 1 (38). С. 231–235.

7. Портна О.В., Черниш Я.О. Світові зміни в підходах до забезпечення фінансових критеріїв розвитку підприємств на основі врахування інтересів стейкхолдерів. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 286–292.

ТРЕТЯК Вікторія, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
БУХЕНКО Даниїл, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Світовий досвід показує, що розвиток ринку товарів та послуг, постійні зміни в зовнішньому середовищі та зростання конкуренції зумовлюють необхідність пошуку нових інструментів і методів управління бізнес – процесами будь-якого підприємства.

На теперішній час, визначення концепції бізнес-процесів досить широко відображено у працях зарубіжних і вітчизняних авторів, таких як: Хаммер М., Чампі Д., Портер М., Друкер П., Андерсен Б., Робсон М., Ареф'єва О., Денисенко Л., Костіна О., Кунаєв А., Мельник І., Осовська Г., Соколова Л., Шацька С. та інші.

Бізнес-процес – це систематизована послідовність взаємопов'язаних операцій, яка має безперервний зв'язок з іншими процесами підприємства і використовує ресурси підприємства для отримання кінцевого результату у вигляді продукту або послуги, що задовольняють кінцевого користувача. [2]

Підприємство – це соціальна система, що складається з конкретних людей, які діють в умовах неповної обізнаності і не завжди керуються раціональними мотивами, тому необхідно створити систему бізнес-процесів та їх ефективного управління.

При управлінні бізнес-процесами необхідно звертати увагу на такі аспекти діяльності підприємства як [1]:

- зміна організаційної структури;
- оптимізація функцій підрозділів і співробітників;

- перерозподіл прав і обов'язків керівників;
- зміна внутрішніх нормативних документів та технології проведення операцій;
- нові вимоги до автоматизації виконуваних процесів, тощо.

Сучасні умови бізнес-середовища вимагають від підприємств оперативного реагування на зміни і впровадження відповідних заходів в організації та веденні підприємницької діяльності. Тому важливим є визначення основних груп факторів, що впливають на ефективність управління бізнес-процесами підприємства (табл. 1).

Таблиця 1. Фактори впливу на ефективність управління бізнес-процесами підприємства

Об'єктивні чинники впливу	Суб'єктивні чинники впливу
Вектори державного регулювання	Фінансово-економічні аспекти
Рівень конкурентоспроможності	Рівень цін на матеріали, ресурси
Політична ситуація в країні	Обсяг ресурсів, які трансформуються в результати
Демографічні показники	Кількість функціональних працівників
Ринок збуту	Якість продукції
Рівень інфляції	Автоматизація процесів і інформаційне забезпечення
Реальні доходи населення	Рівень техніки і технології
Сезонність попиту	Система мотивації і заохочення
Конкурентні переваги підприємства	Кваліфікація персоналу

Джерело: розроблено авторами на основі [3]

Компоненти, складові фактори зовнішнього середовища, мають динамічну структуру і визначаються ситуаційно. Фактори внутрішнього середовища впливають на потенціал підприємства і визначають можливості, що забезпечують його пріоритети.

Фактори зовнішнього середовища, з одного боку, формуються з викликів і тенденцій розвитку конкретної галузі, а з іншого боку, впливають на фінансово-економічний стан бізнес-системи, що впливає на активізацію бізнес-процесів окремих підприємств.

Для оцінки ефективності бізнес-процесів необхідно визначити ряд кількісних і якісних показників. Загальним показником є норма прибутку, тому що результат обмінюється на кошти споживачів. Оцінка ефективності бізнес-процесів компанії на основі технічних характеристик забезпечує всебічний аналіз діяльності компанії, що дозволяє керівнику зрозуміти, наскільки ефективно вона працює на всіх етапах свого життєвого циклу.

Важливим аспектом управління бізнес-процесами, що виникає на певному етапі розвитку підприємства, є питання формування взаємодії внутрішніх стейкхолдерів (керівників, співробітників) що істотно впливає на ефективність діяльності самої організації.

Таким чином, можна зробити висновок, що в сучасних умовах мінливого бізнес-середовища, для створення ефективної системи управління бізнес-процесами підприємства доцільно відстежувати характеристики кожного етапу бізнес-процесу, своєчасно визначати найбільш раціональні рішення і вносити необхідні зміни.

Прийняття управлінських рішень здійснювати на основі результатів аналітичної обробки інформації, реалізація якої передбачає використання системно-процесного підходу. При цьому необхідно враховувати складну структуру бізнес-процесів підприємства.

Література

1. Клепікова О. А. Сучасні технології моделювання бізнес-процесів підприємства. *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер. : Економічна*. 2014. № 4. С. 257–263
2. Лисенко О. А. Основні методологічні підходи до моделювання бізнес-процесів на підприємстві. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2011. № 13 (167). С. 314–319.
3. Управління бізнес-процесами: Навч. посібник. – 2-ге вид. Донецьк: ДонДУУ, 2007. 199 с.

ТРЕТЯК Вікторія, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ВЕНДРОВ Микита, бакалаврант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Нестабільний економічний стан, який також зумовлено спалахом COVID-19, вплинув на підвищення рівня конкуренції між підприємствами. За таких обставин, важливим постає питання зосередження уваги не тільки на фінансовому стані підприємства, а і на розробці системи організаційних комунікацій, що дозволить управляти комунікаційними процесами на підприємстві. При цьому якість обміну інформацією всередині підприємства може прямо вплинути на формулювання цілей організації та ступінь їх реалізації. Відповідно без наявності єдиного підходу до управління комплексом комунікацій підприємства неможливе його ефективне функціонування в сучасних умовах ринку.

На сьогоднішній день поняття «комунікації» не є новим. У таблиці 1 наведено визначення комунікацій деякими дослідниками.

При обміні інформацією відправник і одержувач проходять кілька взаємозалежних етапів. Їх завдання - скласти повідомлення і використовувати

канал для його передачі таким чином, щоб обидві сторони зрозуміли і розділили вихідну ідею. Це важко, бо кожен етап є одночасно крапкою, у якій зміст може бути перекручений або повністю втрачено.

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «комунікація»

Автори	Визначення
Андрушків Б.М.	Комунікації – це одна з найбільш складних і неоднозначних проблем організаційної поведінки. Під комунікацією розуміється обмін ідеями, думками та інформацією в усному і письмовому вигляді за допомогою символів або дій.
Жигалов В.Т.	Комунікація – це в першу чергу обмін інформацією між людьми, яку використовує керівник для прийняття ефективних рішень і доводить прийняті рішення до працівників організації. Ефективністю комунікацій часто визначають якість рішень і те, як вони в дійсності будуть реалізовані.
Онищенко В.Д.	Комунікаційний процес – це обмін інформацією між двома або більш людьми. При цьому передана інформація повинна бути значима для учасників комунікації. Основна мета комунікаційного процесу – забезпечення розуміння інформації, що є предметом обміну.
Рудінська О.В.	Комунікація – це процес передачі інформації будь-кому. Така передача може здійснюватися у вербальній формі (за допомогою мови, графічних ілюстрацій) або неявно, наприклад, в невербальній формі (жести, вираз обличчя). Відсутність ефективних комунікаційних процесів призводить до того, що організація стає некерованою.

Джерело: складено авторами на основі [1],[2],[3],[4]

Етапи обміну інформації:

1. Зародження ідеї: обмін інформацією починається з формулювання ідеї або добору інформації. Відправник вирішує, яку значиму ідею або повідомлення варто зробити предметом обміну.

2. Кодування і вибір каналу: перш ніж передати ідею, відправник повинен закодувати її. Одержувач повинен сприймати зміст повідомлення саме таким, який був вкладений його відправником.

3. Передача: на третьому етапі відправник використовує канал для доставки повідомлення одержувачу.

4. Декодування: після передачі повідомлення відправником одержувач декодує його, тобто розпізнає і інтерпретує зміст повідомлення.

Основні елементи комунікаційного процесу наведено в таблиці 2.

Таблиця 2. Елементи комунікаційного процесу

Назва елементу	Визначення
Відправник	особа, що генерує ідеї або збирає інформацію і передає її
Повідомлення	інформація, закодована за допомогою символів
Канал	засіб передачі інформації
Одержувач	особа, якій призначена інформація і яка інтерпретує її

Джерело: розроблено авторами на основі [1]

Інформація виступає одним з найважливіших інструментів управління. Аналізуючи і передаючи інформацію, отримуючи потім зворотні сигнали, менеджер планує, організовує, координує, мотивує і контролює підлеглих. Оцінки фахівців показують, що в активного життя більшості людей процеси спілкування, комунікації займають до 75% часу. Комунікації дозволяють людям спільно працювати, накопичувати і передавати величезний запас знань. Менеджери в силу специфіки своєї діяльності повинні досконало володіти технологією і мистецтвом комунікації. За оцінками фахівців, до 80% робочого часу менеджерів всіх рівнів витрачається на ті чи інші види спілкування. Таким чином, кожен менеджер повинен бути комунікатором [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що чітко реалізована система організаційних комунікацій надає підприємствам можливості результативного обміну інформацією. В межах внутрішнього інформаційного середовища між менеджерами й працівниками система організаційних комунікацій спрямована на досягнення головної мети організації. В межах ефективної комунікаційної взаємодії з зовнішнім середовищем, на всіх рівнях – із споживачем, з постачальником, це такий же ресурс бізнесу, як фінанси або час.

Література

1. Андрушків Б. М., Кузьмін О. Є. Основи інформаційного менеджменту. Львів, «Світ», 2018. 296 с.
2. Жигалов В.Т., Шимановська Л.М. Основи менеджменту і управлінської діяльності. К.: Вища шк., 2017. 223 с.
4. Онищенко В. Д. Комунікаційне забезпечення підприємницької діяльності. *Сучасні проблеми економіки підприємства*. 2017. №8. С. 10.
4. Рудінська О. В. Менеджмент: Теорія менеджменту. Організаційна поведінка. Корпоративний менеджмент. К.: Ельга; Ніка-Центр, 2016. 334 с.

ТРЕТЯК Вікторія, д. е. н., доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
МЕРКО Іван, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу»,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

УПРАВЛІННЯ КАР'ЄРОЮ ТА КАДРАМИ, ЯК ПРОЦЕС УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання серед науковців та практиків спостерігається зацікавленість до нових результатів досліджень які пов'язані з питаннями управління діловою кар'єрою. Задоволеність персоналу своєю трудовою діяльністю залежить від того, наскільки вірно обрано і в якій мірі реалізовано його кар'єрний шлях. Кожна організація, яка прагне зберегти свої конкурентні переваги та зайняти лідируючі позиції на ринку повинна

сконцентровуватися на вдосконаленні механізму управління кар'єрою персоналу, що дозволяє не тільки покращувати його здатності і професіоналізм, а також дає можливість підвищення мотивації працівників за рахунок інтересу до кар'єрного росту та професійного розвитку.

Розглянемо точки зору вчених відносно визначення категорійного апарату з питань управління персоналом на підприємстві.

Грішнова О.А. розглядає кар'єру, як швидке, успішне, прогресивне просування обраним трудовим (професійним) шляхом, що передбачає досягнення поваги, популярності, слави у своєму колі і / або матеріальної вигоди власними силами, за рахунок максимального використання своїх здібностей, професійної майстерності та особистих якостей [1].

Визначення поняття управління діловою кар'єрою за Савельєвою В.С. та Єськовим О.Л. – це цілеспрямована діяльність кадрової служби з розвитку професійних здібностей людини, накопичення ним професійного росту і його раціонального використання, як на користь співробітника, так і на користь організації [4].

Для формування механізму управління діловою кар'єрою на підприємстві, варто розуміти сутність економічної категорії – кадровий потенціал. Кадровий потенціал може розглядатися і у вузькому сенсі як тимчасові вільні або резервні трудові місця, які потенційно можуть бути зайняті фахівцями в результаті їх розвитку і навчання. Управління кадровим потенціалом повинне сприяти впорядкуванню, збереженню якісної специфіки, вдосконаленню і розвитку персоналу [2].

Кожна людина протягом свого професійного шляху проходить різні етапи кар'єри. В залежності від того, на якому щаблі кар'єрного росту знаходиться працівник, змінюються його потреби, прагнення, уміння й навички. Тому дуже важливим є визначення етапів кар'єри (табл.1).

Таблиця 1. Періодизація етапів кар'єри

Етап кар'єри	Вік	Характеристика етапу
Навчання професії	16 – 20 років	Підготовка до робочого етапу існування, закінчення навчання
Включення в трудову діяльність	21 – 23 роки	Пошук робочих навичок, формування себе як спеціаліста
Досягнення перших професійних результатів	24 – 30 років	Професійний прогрес, формування себе як спеціаліста
Професіоналізм	31 – 40 років	Набуття найбільш високого рівня знань, максимальний рівень кваліфікації
Перше підведення підсумків і переоцінка цінностей	41 – 50 років	Підготовка до виходу на пенсію, зміна покоління на своєму робочому місці
Майстерність	51 – 60 років	Передача знань новому поколінню співробітників, оцінка своєї кар'єри
Вихід на пенсію	61 рік і більше	Пошук нових сфер зайнятості, нові види діяльності

Джерело: розроблено автором на основі [5]

Управління людськими ресурсами може розглядатися з різних точок зору, а саме як:

- система розробки та реалізації взаємопов'язаних, ретельно продуманих рішень з приводу регулювання трудових відносин та зайнятості працівників на рівні організації;
- напрям управлінської діяльності, в якій співробітники організації розглядаються як один із найважливіших ресурсів її успішного функціонування і розвитку;
- фактор ефективності та зростання;
- засіб досягнення стратегічних цілей працівників та організації.

При плануванні кар'єри мають враховуватися, з одного боку, здібності, потреби і цілі самого співробітника, а з іншого – плани розвитку всієї організації, її перспективні цілі та поточні завдання. Важливе значення для успішності професійної кар'єри працівників має мотивація. Найбільшою мірою цим вимогам відповідає теорія мотивації А. Маслоу [3], відповідно до якої мета індивідуума поділяється на:

- фізіологічні потреби (потреби в їжі, житлі, воді тощо);
- потреби в безпеці (бути впевненим у тому, що фізіологічні потреби будуть задоволені);
- потреби в приналежності до соціальної групи (потреби об'єднання з іншими); потреби в повазі і самоповазі (у повазі – повинні задовольняти самолюбство людини, в самоповазі – потреба самовираження і здійснення бажаного).

Процес кар'єрного розвитку сучасної особистості є варіативним процесом формування і розвитку конкурентоздатного фахівця, фахівця, який має динамічно-позитивне ставлення до обраної професії і відповідний рівень сформованості професійної самосвідомості щодо усвідомлення себе як майбутнього суб'єкта праці та динаміки власного професійного розвитку.

Література

1. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини ; 5-те вид., оновлене. К. : Знання, 2011. 390 с.
2. Іваницький С.Б., Анісова Н.В., Петрова А. О. Кадровий потенціал підприємства: фактори формування та використання. *Ефективна економіка*. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2405> (дата звернення 23.10.2021).
3. МакКлелланд Д. Мотивація людини: підручник, СПб. : 2007. 665 с.
4. Савельєва В.С., Єськов О.Л. Управління діловою кар'єрою : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 176 с.
5. ManagerHelp. *Управління і менеджмент*. URL : <http://www.managerhelp.org/hoks-531-1.html> (дата звернення 23.10.2021).

ТРЕТЯК Вікторія, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ПИЛИПЕЦЬ Таїсія, магістрант кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Ринкова економіка висуває нові вимоги до підприємства. Вони є результатом не лише наявності конкуренції та високих вимог до якості товарів, а й необхідності гнучко реагувати на зміни ринкової ситуації.

Одним з основних чинників, які можуть забезпечити підприємству стійкість на ринку та сприяти посиленню його позицій, є належним чином обґрунтована стратегія розвитку. Така стратегія повинна базуватися на засадах інтенсивного розвитку, тобто сприяти більш ефективному використанню матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, оптимізації асортименту виготовленої продукції чи наданих послуг, максимальній віддачі вкладеного капіталу, цілковитому задоволенню потреб споживачів щодо якості продукції, гарантійних умов та сервісного обслуговування тощо. Стратегія розвитку підприємства повинна містити не лише перелік запланованих дій та способів їх досягнення, але й урахувати виникнення можливих негативних ситуацій, щоб вчасно адаптуватися до нових умов [2].

Вагомий науковий внесок у висвітлення теоретичних та прикладних аспектів формування оптимальної стратегії управління суб'єктів господарювання зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці як О. Амоша, Г. Александер, О. Дейнека, В. Дикань, Л. Позднякова, Н. Чабанова, В. Геець, С. Галуза, О. Кузьмін, Й. Петрович, Е. Хелферт, Д. Черваньов, А. Яковлев та інші. Стратегія підприємства повинна змінюватися і пристосовуватися до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища, тому багато питань залишаються предметом обговорень вчених-економістів.

Стратегія є елементом стратегічного менеджменту, який дозволяє підприємству досягати чітко визначених цілей компанії, забезпечувати конкурентоспроможність на ринку, тобто забезпечити здатність підприємства ефективно функціонувати в складних умовах ринку.

Кожна організація повинна мати чітко визначені цілі для забезпечення стабільної роботи в майбутньому. Це вимагає від менеджерів розуміння сутності стратегії, використання прийомів і методів стратегічного управління, створення стратегічних планів. Класифікація базових стратегій підприємств наведена на рисунку 1.

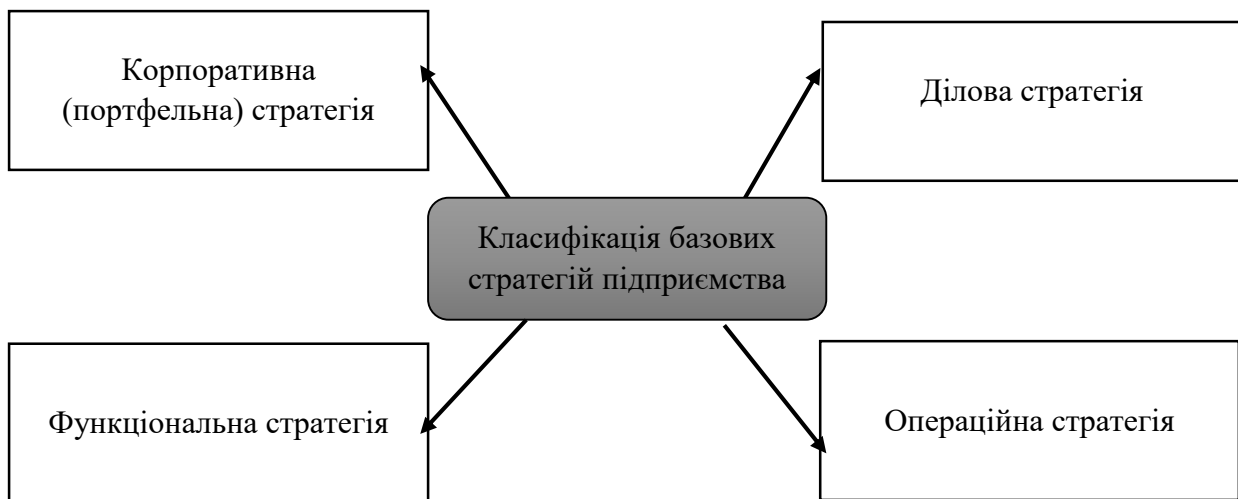

Рисунок 1. Класифікація базових стратегій підприємств
Джерело: [3]

Стратегія управління — це реалізація концепції, в якій поєднуються цільовий та комплексний бізнес-підходи компаній, що дозволяє встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх з наявними можливостями (потенціалом) компанії та стандартизувати їх шляхом розробки та впровадження системи стратегії.

Зарубіжний та вітчизняний досвід свідчить, що застосування стратегічного управління мінімізує негативні наслідки змін, що відбуваються, а також фактори «невизначеності майбутнього»; дає можливість врахувати об'єктивні (зовнішні та внутрішні) фактори, що формують зміни, зосередившись на вивченні цих факторів; створення відповідних інформаційних банків; вміння отримати необхідну базу для прийняття стратегічних і тактичних рішень; полегшити роботу, що забезпечує довго- та короткострокову ефективність та прибутковість; можливість зробити організацію більш керованою, оскільки за наявності системи стратегічних планів можна порівняти досягнуті результати з цілями, поставленими у вигляді планових завдань тощо.

Процес розробки стратегії підприємства можна описати як стратегічний цикл: стратегічний аналіз – розробка – реалізація – контроль. При цьому стратегічний аналіз як початковий етап стратегічного відбору є аналізом внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Важливим зауваженням і застереженням для підприємств має стати відсутність єдиного механізму створення стратегій та готових стратегічних досліджень. Кожна компанія повинна самостійно закладати основи свого стратегічного розвитку, розробляти та адаптувати стратегію.

Стратегії розвитку включають [1]:

- цілеспрямовані стратегії зростання, засновані на змінах на ринку товарів або послуг. У цьому випадку компанії необхідно вдосконалити продукт або перейти до розробки нового, знайти можливості для зміцнення своїх позицій на ринку або знайти нішу на новому ринку;

- комплексний розвиток, що полягає в розширенні діяльності шляхом додавання нових видів послуг (продуктів);
- стратегії диверсифікації бізнесу. Вони використовуються, коли підприємства не можуть розвиватися під час роботи з продуктом;
- застосування стратегій перегруповання для підвищення ефективності. У таких випадках потрібна структурна перебудова, щоб оновити продукт відповідно до змін ринкового попиту. Ця стратегія пов'язана з відновленням роботи підприємства на якісно вищому рівні.

Виділяють наступні шляхи удосконалення стратегії підприємства [4]:

1. Проведення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, за допомогою якого необхідно дослідити конкурентні переваги у порівнянні з гравцями ринку.
2. Формування методики діагностики виробничого потенціалу, оцінити його складові та розробити стратегічні заходи, щодо підвищення ефективності його функціонування.
3. Формування загальної стратегії, яка буде відповідати ринковим потребам.
4. Формування інформаційного забезпечення підприємства.
5. Формування методики контролінгу для корегування заходів.

Таким чином, можна зробити висновок, що розробка стратегії управління на сучасних підприємствах дозволяє підприємству виживати на ринку та перемагати в конкурентній боротьбі. Стратегію компанії слід сприймати як систематичний план її потенційної поведінки включаючи місію, довгострокові цілі з метою прийняття найбільш ефективних рішень.

Література

1. Баланович А.М. Теоретико-методичні засади формування стратегій розвитку підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. №. 8(2). С. 77–81.
2. Гудзь О.І. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. *Економіка і суспільство*. 2018. № 8. С. 346–352.
3. Томпсон-мл. А.А., Стрикленд III А.Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа, 12-е издание. Москва-Санкт-Петербург-Киев: Вильямс, 2006. 926 с.
4. Яковлев В.І., Клепікова С.В. Стратегічне управління виробничим потенціалом. *Сучасний менеджмент : моделі, стратегії, технології* : матеріали XXI Всеукраїнська щорічна студентська науково-практична конференція за міжнародною участю. 23 квіт. 2020 р. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2020. 642 с.

ФРОЛОВА Наталія, к.е.н., старший викладач кафедри управління та адміністрування, ННІ «Каразінська школа бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Поширення пандемії COVID-19 і введення державою низки протиепідемічних заходів протягом 2020-2021 рр. значно дестабілізувало стан вітчизняних бізнес-суб'єктів. Результати національного соціологічного дослідження, проведеного компанією Info Sapiens у серпні-вересні 2020 р., вказують на досить песимістичні настрої підприємств, зокрема представників мікробізнесу, близько 60 % з яких оцінили сучасний стан як спад економічної активності. У той час представники середнього бізнесу були більш оптимістичні в оцінці сучасного становища: лише 42 % респондентів висловили думку щодо негативної динаміки їх діяльності. При цьому на момент опитування частка «стабільних» підприємств скоротилася вдвічі, значно зросла і частка підприємств, які знаходяться на етапі спаду або навіть закриття. Також в кілька разів скоротилася і частка підприємств, які оцінюють свій етап розвитку як «зростання». Серед респондентів, які оцінили стан бізнесу як «спад», оцінка життєздатності відрізняється в залежності від розміру. Так, малий (35 %) і мікробізнес (44 %) готові протриматися на етапі спаду максимум півроку, тоді як 51 % від суб'єктів середнього бізнесу готові протриматися більше року [1].

Про значну дестабілізацію стану суб'єктів господарювання свідчить і динаміка фінансових результатів їх діяльності. У 2020 р. фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств становив 264,4 млрд грн (у 2019 р. – 446,9 млрд грн). Прибуток, у свою чергу, становив 602,3 млрд грн, або 97,1 % порівняно із 2019 р., збитків допущено на суму 337,9 млрд грн (або 194,6 %). Частка збиткових підприємств у 2020 р. становила 29,2 % (у 2019 р. – 19,5%). Щодо першого півріччя 2021 р. слід зазначити, що фінансовий результат до оподаткування великих та середніх підприємств становив 384,9 млрд грн прибутку (за аналогічний період 2020 р. – 29,2 млрд грн). Прибуток за вказаний період становив 461,7 млрд грн, збитків допущено на суму 76,8 млрд грн. Частка збиткових підприємств становила 25,4 % (за 1 півріччя 2020 р. – 36,6 %). Щодо діяльності малих підприємств слід зазначити, що їх стан залишається складним, оскільки протягом аналізованого періоду зберігається високий рівень збитковості їх функціонування (за попередніми даними фінансовий результат діяльності малих підприємств за 2020 р. до оподаткування склав 11,8 млрд грн збитку) [2].

Турбулентність, викликана коронакризою, на сьогодні внесла суттєві зміни і в звичний ритм роботи суб'єктів господарювання. Зокрема 2020 р. став потужним стимулом для розвитку електронної комерції. Загалом протягом січня-червня 2020 р. кількість відвідувань онлайн-маркетплейсів збільшилася на 37 % – з 16 до 22 млрд. Так, наприклад, у другому кварталі 2020 р. глобальні обсяги онлайн-продажів збільшилися на 81 %, що майже в три рази перевищує зростання в другому кварталі 2019 р. Як результат, зростали і доходи від e-commerce.

З огляду на зазначене підприємці планують розширити ринки збуту і вийти на різні зовнішні ринки. Близько 76 % підприємств мають на меті вихід на нові ринки для подальшого розвитку свого бізнесу. Найбільший інтерес у цьому аспекті представляють країни Європи (17 %), США і Азія (на рівні 15 %) [3].

Виникнення і поширення коронакризи дало поштовх для компаній щодо усвідомлення необхідності впровадження інноваційних рішень, застосування нестандартних підходів і формування високої адаптивності до нових обставин. З огляду на це компаніями активно реалізуються інноваційні стартап-проекти, відбувається якісна перебудова звичних бізнес-процесів, у т.ч. за рахунок їх цифрової модернізації, активно використовуються інструменти бізнес-аналітики для аналізу ринку та прогнозування можливих змін з метою вчасної адаптації до них, відбувається цифровізація бізнесу і переведення його в режим онлайн. При цьому слід звернути увагу і на тенденцію активного партнерства і колаборації компаній, які співпрацюють як в інноваційній сфері, так і в області обміну досвідом і навчання співробітників компаній. Крім того, ефективною може стати на сьогодні і стратегія кобрендінгу, тобто об'єднання компаній для створення і виробництва спільного інноваційного продукту під єдиним брендом.

Активно застосовуються компаніями креативні рекламні рішення з використанням технологій віртуальної та доповненої реальності, розробляються і впроваджуються цифрові програми лояльності для споживачів, рішення, спрямовані на удосконалення цифрового досвіду клієнтів і забезпечення їх безшовної цифрової комунікації з компаніями, застосовуються цифрові платформи для обміну ідеями, технологіями, ресурсами.

Література

1. Бути чи не бути: бізнес в очікуванні 2021 року. URL : https://biz.nv.ua/ukr/markets/biznes-v-ukrajini-prognoz-na-2021-rik-infografika-novini-ukrajini-50114551.html?utm_content=set_lang (дата звернення: 11.09.2021).
2. Статистична інформація. Діяльність підприємств. *Державна служба статистики України: веб-сайт*. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.09.2021).
3. Украина в коронакризис вошла в ТОП-10 стран по росту доходов от e-commerce. *ЛІГА. Бізнес: веб-сайт*. URL : <https://biz.liga.net/ekonomika/fmcg/novosti/ukraina-v-koronakrizis-voshla-v-top-10-stran-po-rostu-dohodov-ot-e-commerce> (дата обращения: 14.09.2021).

РИЗИКОВАНІСТЬ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА НА ОРГАНІЗАЦІЙНУ КУЛЬТУРУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні процеси в економіці проявляються в інтернаціоналізації сфер відтворювального циклу, в утворенні глобального економічного простору, зрілість якого, визначається інтересами основних суб'єктів та зумовлює якість і динаміку світового економічного розвитку. На формування культури будь-якої організації, зокрема її культури управління, значний вплив здійснюють національна культура та місцева територіальна субкультура або субкультури під впливом яких відбувається формування основних життєвих цінностей та пріоритетів місцевого населення тощо, на які також впливають фактори ризику бізнес середовища.

Дослідження природи цих викликів, на наш погляд, потребує зосередження уваги на уточненні поняття «ризик». Ми дослідили поширення в економічній літературі близького з ним з поняттям «небезпеки», яке уточнюється як таке, що «не є простим відчуттям загрози. Лише спочатку вона сприймається як потенційно загрозлива ситуація, яка потім переростає у небезпечну дію (випадок), наслідком яких стає негативний результат» [1].

Існують різні підходи щодо трактування самого поняття «ризик». У теоріях статистичного оцінювання рішень і розпізнання образів під ризиком розуміють математичне очікування функції негативних наслідків (шкоди) при розрахунку оцінки параметрів математичної моделі або структури. Вітчизняні дослідники наголошують, що «за таким підходом у випадку появи певної надзвичайної ситуації негативні наслідки матимуть окреслену величину і вже потім визначається ймовірність її появи. Ризик – це гіпотетична можливість шкоди» [2]. Ризик виникає лише тоді, коли має місце невизначеність, тобто:

а) немає однозначних, чітких уявлень про самі досліджувані процеси і явища;

б) відбуваються постійні зміни умов діяльності – переорієнтація виробництва, зміни законодавства або напрямів економічної діяльності уряду, кон'юнктури ринку, дій конкурентів тощо;

в) неможливо встановити й точно спрогнозувати наслідки впливу на досліджувані об'єкти багатьох факторів (НТП, стихійного лиха, поведінки конкурентів і споживачів), оцінити майбутній розвиток подій;

г) відсутня повна інформація про внутрішні й зовнішні умови прийняття рішень або є неточна, суперечлива інформація щодо об'єкта дослідження та його середовища; це може бути наслідком як технічних труднощів збору й оброблення інформації, так і високих інформаційних витрат, які перевищують вигоди від володіння інформацією;

г) існує асиметрія інформації, тобто нерівний ступінь поінформованості економічних агентів про умови їх діяльності, предмет і умови угоди між ними. Деяка інформація іноді з різних причин узагалі приховується;

д) виникає багатокритеріальність і конфліктність в оцінці рішень, коли доводиться свідомо йти на компроміси [3].

Дієвим інструментом реагування на зміни економічного середовища функціонування підприємства виступає ризик-менеджмент, який визначається як сукупність управлінських дій інтегрованого характеру, спрямованих на виявлення, аналіз і регулювання ризиків. Упровадження міжнародних стандартів в управлінні ризиками дає можливість координації дій і контролю за процесом здійснення змін у культурі організації. Для цього необхідно створити організаційну структуру, яка б не тільки забезпечувала процес змін, а й враховувала сучасні стандарти ризик менеджменту. Організаційну структуру повинні складати комісії з управління, а також проектні і робочі групи.

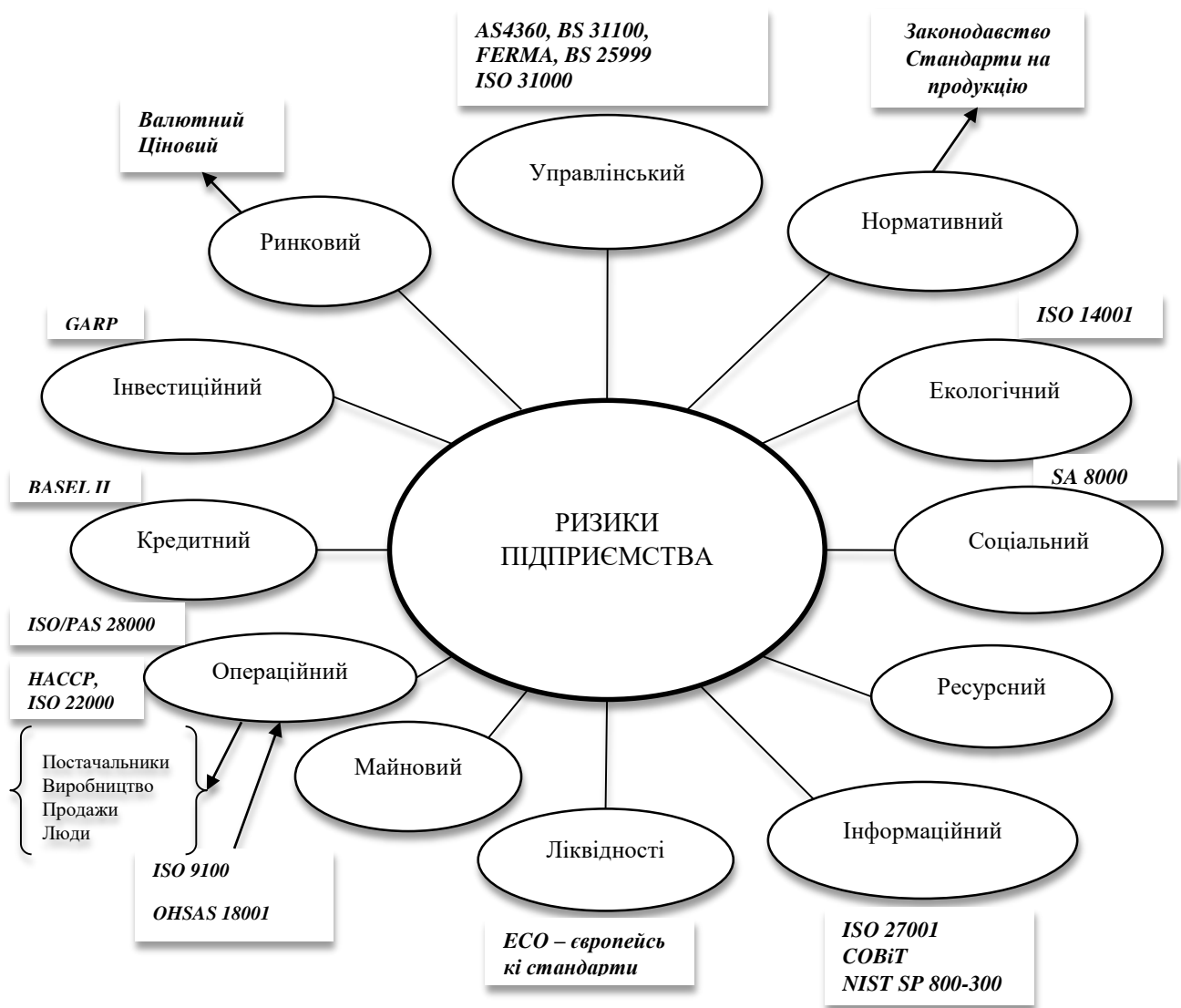

Рисунок 1. Ризики підприємства та стандарти
Джерело: [5]

Перелічені стандарти можуть застосовуватися у практиці формування сучасної моделі організаційної культури, яка б сприяла підвищенню ролі людського фактору, позитивно впливала на розвиток його якісних характеристик та мотивувала на високі кількісні та якісні результати професійної діяльності.

Ризик є потенційною можливістю (інструментом) для підвищення ефективності функціонування організації. Використання суб'єктом управління потенціалів ризику передбачає, з одного боку, зменшення рівня невизначеності, а з іншого, використання його потенціалу (наприклад, вихід організації на нові ринки збуту продукції передбачає зменшення рівня невизначеності, адже організація стає актором відповідного процесу, а з іншого – користується потенціалом цієї невизначеності (новий, до цього невідомий, ринок збуту – нові можливості).

Література

1. Дорогунцов С., Бутрим О. Ризик надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. *Економіка України*. 2001. № 4. С. 68–73.
2. Клапків М. С. Страхування фінансових ризиків : монографія. Тернопіль : Екон. думка : Карт-бланш, 2002. 571 с.
3. Титаренко Л.М., Ростіянов Б.Ю., Яценко В.А. Організаційна культура управління ризиками : навч. посіб. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. 84 с.
4. Тимохова Г.Б. Інтелектуальний бізнес : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Видав. дім «Кондор», 2018. 180 с.
5. Шевченко Л. С. Соціальні ризики та соціальна безпека праці : монографія. Харків : Право, 2009. 280 с.

SHUBINA Svitlana, PhD (Economics),

Associate Professor, Educational and Scientific Institute “Karazinsky Banking Institute”,

V. N. Karazin Kharkiv National University

SHEVCHUK Dmytro, Master student, Educational and Scientific Institute “Karazinsky Banking Institute”,

V. N. Karazin Kharkiv National University

MODERN ISSUES OF THE FINANCIAL RESULTS ACCOUNTING IN THE UKRAINIAN ENTERPRISES

According to the Economic Code of Ukraine, entrepreneurship is an independent, proactive, systematic, at your own risk, economic activity, which is carried out by business entities (entrepreneurs) to achieve economic and social results and profit [2]. Depending on the efficiency of economic activities, business entities receive either profit or loss, which is defined by the current financial and accounting legislation as a financial result.

It is known that net profit is the difference between revenues and all costs of the enterprise. Every enterprise needs an objective calculation of income, expenses

and profit or loss for each period in order to develop, adjust and achieve a financial strategy or business plan. The basis for the self-financing of the activities of the enterprise is created exactly by the growth of the financial result, implementing the expansion of development [1].

There is a problem while forming financial results: some enterprises do not create a reserve of certain debts on accounts receivable. This means that accounts receivable participate in the result of the balance at original cost, which leads to an excess of the balance currency. We believe that determining the amount of allowance for doubtful debts is a necessary feature for any company that has accounts receivable in the course of business

Such reserve is created as a source of repayment of part of accounts receivable, if there is certainty of non-repayment by the debtor or the limitation period has expired for it.

According to the State Department of Statistics, the companies in some sectors of the economy experience losses (Table 1). One of the main reasons for this state of affairs is the deliberate manipulation of the value of financial results, which is aimed at tax avoidance, causing a misrepresentation of the information provided to external and internal users.

Table 1. Financial results for taxation of enterprises by type of economic activity in 2017–2019

Type of economic activity	Financial result (balance) for taxation, mln. UAH		
Year	2017	2018	2019
Total	274831,6	429129,3	664849,8
agriculture, forestry and fishery	69344,1	71478,5	94041,4
industry	87461,7	154138,2	166753,2
construction	-3535,8	6433,9	15974,8
wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles	39296,3	86290,5	129113,3
transportation, warehousing, postal and courier activities	-16532,6	-22661,6	14414,8
temporary accommodation and catering	1976,8	2886,5	4648
information and telecommunications	15195,3	18181,0	24838,8
financial and insurance activity	56159,7	84667,0	69326,6
real estate transactions	-15430,7	16,3	47317,5
professional, scientific and technical activities	45611,6	26147,7	84025,1
administrative and auxiliary service activities	-2967,3	482,5	11446,8
education	121,5	178,6	377,7
healthcare and social aid	320,4	1249,3	1990,8
art, sports, entertainment and recreation	-2198,1	-496,1	120,3
other services	8,7	137,0	460,7

Source: compiled by the authors based on materials [3]

Nowadays, one of the main problems of accounting in many enterprises is the low completeness and timeliness of the reflection of information about income, expenses and financial results in accounting, which is essential for a manager to make administrative decisions.

Since information about the results of activities is reflected in the financial statements of the enterprise and is publicly available to determine the level of solvency, liquidity and financial stability of the enterprise, it is also the main source of information for potential partners [4].

Financial result is a summarizing indicator in the system of analysis of the enterprise's results from operational, financial, investment and other activities. It is reasonable to consider the analysis of financial results as a complex, taking the dynamics of previous periods, assessment of indicators of financial condition, as well as using factor models and taking into account industry specifics of activity of the enterprise. The main information for such analysis is provided in accounting and financial reporting data, and namely in form №1 "Balance sheet", form №2 "Report on financial results", and also in form №5 "Notes to annual financial statements" [5].

In each country income is determined in accordance with its own regulations, but there are two common criteria: the transaction is expected to generate future economic benefits and the amount of income can be accurately determined.

In our opinion, firstly, it is necessary to introduce clearer classification signs of incomes and expenses and their differentiation by kinds of activity with the use of accounts of the third order for more fair calculation of financial results and impossible deliberate manipulation as much as possible. Secondly, we believe it would be reasonable to expand the practice of creating a reserve for doubtful debts as a condition for the accurate calculation of the financial results of the enterprise.

References

1. Tkachenko N. M. Accounting (financial) accounting, taxation and reporting : textbook. K. : Alerta, 2016. P. 318.
2. Commercial Code of Ukraine No. 436-IV of January 16, 2003 (as of 06.10.2021) // Database "Legislation of Ukraine" / Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (accessed: 28.10.2021).
3. Financial results for taxation of enterprises by type of economic activity // State Statistics Service of Ukraine. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_new/fin_new_u/arh_fr_ed_u.html (accessed: 28.10.2021).
4. Reta, M.V., Plyaka, G.O. Modern problems of accounting financial performance of enterprises. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". 2015. № 25. P. 26.*
5. Shubina S.V., Malakhov V.A., Medvedeva A.T. Theoretical and methodological approaches to the analysis of costs, revenues and financial results based on the statements of the state enterprise "Kharkiv Mechanical Plant". *Bulletin of the University of Banking. 2018. № 3 P. 33.*

AGBEMEBIASE EMMANUEL JESSE, trainee of the Department
of management and administration, Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University

APPROACHES TO ASSESSMENT OF THE ORGANIZATION'S PERSONNEL ON THE COMPETENCY MODEL

Personnel assessment is an important element of work in any organization. It helps not only to assess the working staff, but also to identify possible areas for improving their work in the future. Depending on the method for the formation and development of the object, such approaches to personnel assessment as historical, functional, structural, systemic, behavioral and situational are distinguished.

Historical approach to personnel assessment – analysis of personnel assessment as a dynamic process and object, disclosure and description of its evolution in a historical perspective. Functional approach to personnel assessment – a description of the role of personnel assessment, the functions of the assessment system, as well as its elements. With a structural approach, personnel assessment can be represented as a set of elements that form it, interconnected and included in the overall structure. Within the framework of a systematic approach, personnel assessment is considered as a set of structured and interconnected components, formed for a clearly defined purpose, as well as representing a subsystem for higher-order systems and having unity with the external environment. Behavioral approach to personnel assessment – analysis of personnel assessment based on the behavioral characteristics of its elements in accordance with the uniqueness of the “human factor”. A situational approach to personnel assessment is a selective application of the provisions of the assessment theory based on a multifaceted and balanced analysis of the current real situation in a specific period of time.

At present, the tendency of opposing technocratic and humanistic concepts of personnel management prevails in the scientific literature. Within the framework of the technocratic concept, personnel management is subordinate to the economic goals and interests of production – maximizing profits, outputting products, fulfilling a plan, etc. [1]. The employee is considered as a certain resource of production, striving to avoid direct participation in the labor process, responsibility for the results obtained. It must be carefully controlled with a variety of punishments. Consequently, the content of personnel management is reduced to the selection of personnel necessary for the technological process, their competent distribution, taking into account the rhythm of production set by the latter and the operations performed by them, as well as intra-production cooperation of labor.

The technocratic concept of personnel management is characterized by its original view of personnel assessment: it is a tool that can influence the growth of economic indicators. This goal is achieved by implementing such functions as careful monitoring of labor results and identifying deviations from the established norms, scrupulous selection of workers according to their psychophysiological and qualification indicators in accordance with the requirements established by technological processes. So, with the help of selection in hiring and through control over the labor process,

the goal of maximizing profits and increasing the efficiency of activities is realized. These functions are of interest mainly to the employer, rather than to the evaluated employee himself. For this reason, there is often staff resistance to the introduction and implementation of assessment technologies. An extremely limited circle is involved in the assessment of employees, as a rule, specially trained employees of the personnel, labor and wages departments.

The trends considered are characteristic of the technocratic concept of personnel management, in contrast to which the humanistic concept implies the creation of such working and production conditions that would as much as possible correspond to the needs and interests of employees, which would reduce the alienation of the employee from work. The staff acts as an active participant in industrial and labor relations, which is organically characterized by high responsibility, initiative, desire to perform the assigned tasks in a quality manner [2]. In this regard, the assessment of the latter is a tool for reconciling the interests of the employer and the employee, and also acts as a means of personnel development. The overriding goal of the assessment is to identify, maximize the development and best use of the potential of existing employees, as a result, of which the personnel work as efficiently as possible, which contributes to the growth of the organization's profits.

Within the framework of this concept, personnel assessment is characterized by a wider set of functions: in addition to controlling, it is also motivational, informational, the establishment of "feedback", etc. a wide range of the employee's labor potential, including his reserve capabilities. The circle of subjects involved in the assessment of employees also increases significantly, since it includes the employee being assessed, his colleagues, as well as managers of different levels.

Currently, many modern organizations define the competencies of personnel (knowledge, skills, abilities) in order to increase the efficiency of their duties and achieve a high result of the functioning of the organization. The practice of applying the competence-based approach in managing an organization proves the need for constant clarification of competencies for different categories of personnel under the influence of external and internal organizational changes.

Thus, the evolution of approaches to human resource management in an organization has had a significant impact on the formation of a modern personnel assessment system. The personnel appraisal system at each evolutionary stage singled out its own subject of appraisal. At the moment, an assessment of the personal qualities of an employee, an assessment of professional behavior, an assessment of labor results are distinguished. In addition, the role of personnel assessment in the personnel management system has changed, at present, personnel assessment is the main function of personnel management in close relationship with the rest.

References

1. Dunn K. (2019). *The 9 Faces of HR: A Disruptor's Guide to Mastering Innovation and Driving Real Change* Paperback. Society For Human Resource Management. 224 p.

2. Schuler H., Farr J., Smith M. (2019). *Personnel Selection and Assessment: Individual and Organizational Perspectives (Applied Psychology Series)*. Psychology Press. 390 p.

CHEN Chen, master student of the Department of management and administration, Karazin Business School, V. N. Karazin Kharkiv National University

METHODICAL APPROACHES TO LOGISTICS SYSTEM MANAGEMENT

The decision-making process during the construction and evaluation of the efficiency of enterprises' logistics systems requires sound scientific approaches. Numerous studies of logistics problems form different approaches of the authors to its consideration, as a result, of which its functional types with certain methods have been singled out.

Methodical support of logistics is quite developed and includes a wide range of basic principles, methods, techniques and means of their implementation in the organization and construction of logistics activities. By areas of application, the main methodical approaches are systems analysis, operations research, cybernetic approach, modeling, forecasting, expert systems, the concept of total value, the balance method, the method of "bottlenecks", the method of detecting excess capacity [1, 2, 3].

The application of systems analysis to the management of the logistics system is a method of perception or ordering (structuring) of the logistics system. A universal means of systems analysis is a clear selection of structural elements in the study of logistics systems. The structuring of the logistics system is aimed at clarifying the real goals of the logistics system; ways to achieve these goals; relationships between elements of the logistics system; limitations and consequences of a particular course of action. Structuring contributes to an in-depth understanding of the external conditions in which a logistical problem occurs.

The application of operations research methods in logistics is aimed at making the best decisions in the managed logistics system based on the assessment of the efficiency of its operation. Based on a cybernetic approach, the logistics system is investigated by detecting direct and feedback, and the elements of the system are considered as some "black boxes". The purpose of the cybernetic approach in logistics is the application of principles, methods and technical means to achieve effective results, in one sense or another, the results of logistics management.

Forecasting methods in logistics make it possible to increase the efficiency of planning and coordination of production processes. The main methods of forecasting include quality (forecasts based on expert assessments, special information – surveys, questionnaires, conferences); time series (operate on the data of past periods and their dynamics – exponential smoothing, moving average, extended smoothing, adaptive smoothing); causal (aimed at identifying the relationship between changes in independent variables and projected events).

Various modeling methods have been widely used in logistics, which involve the study of systems and processes by building and studying their models. In this case, the logistics model is understood as any image, abstract or material, of the logistics process or logistics system, which is used as a substitute for them.

The use of expert systems, on the one hand, allows you to combine all the components of the process into a single whole, and on the other – to take into account the constant changes in the supply, production and sales system.

An effective method of material flow management is the analysis of total cost or the concept of total cost, based on the identification of all costs in the logistics system and their regrouping, which will reduce total costs. Analysis of the total cost makes it possible to increase costs in one area, if the system as a whole will lead to savings.

Noteworthy is the theory of constraints (TOC) by E. Goldratt [1], which is a set of processes and rules based on a systems approach, and is to use the natural simplicity inherent in complex systems, focuses on a small number of “points” improvements to ensure synchronization of parts in order to achieve continuous improvement of the system as a whole. According to this theory, organizational resources should be focused on eliminating constraints (conflicts) that prevent the company from fully realizing its potential. To do this, find or select system restrictions; decide how to make the most of the system’s limitations; subject everything else to this decision; expand system limitations; if the restriction is removed, return to the first step. Thus, the system is aimed at continuous improvement.

Summarizing the methodical approaches to the management of logistics systems, we can draw the following general conclusions:

1. The choice and application of methods in the process of organizing the management of the logistics system should be based on adequate information, which determines the need for quality information support and effective logistics links.
2. An important area is the development of a set of criteria to determine the effectiveness of enterprise’s logistics system.
3. The logistics system should contribute to the efficiency of the enterprise as a whole, rather than its individual subsystems, which must be taken into account in the process of organizing management.
4. The organization of management and evaluation of logistics systems should be based on development priorities.

References

1. Dettmer W. H. Goldratt’s Theory of Constraints: A Systems Approach to Continuous. Asq Pr; 1st Edition, 1997. 378 p.
2. Langevin A., Riopel D. Logistics Systems: Design and Optimization, 2005. 408 p.
3. Wang H., Wang Z. Study on the method and procedure of logistics system modeling and simulation. *2nd International Conference on Science and Social Research*. 2013 P. 776–780.
4. Wu H., Dunn S.C. Environmentally responsible logistics systems. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*. 1995. Vol. 25. No. 2. P. 20–38.

MANAGING THE COMPETITIVENESS OF PERSONNEL IN THE ENTERPRISE

The source of maintaining the competitiveness and growth of companies is innovation. However, within enterprises, the innovative spirit may be lost or suppressed. One way to avoid this is to encourage competition between employees. The joint work of team members without losing the competitive spirit motivates them to creatively search for solutions to production problems, promotes self-learning, and encourages them to go beyond their capabilities. Competition encourages innovation and improves its quality.

Despite some negative aspects, competition within business structures is necessary both for the development of personnel and for increasing the innovativeness of enterprises. Personnel competitiveness management involves the implementation of the following strategic approaches (see Figure 1 below):

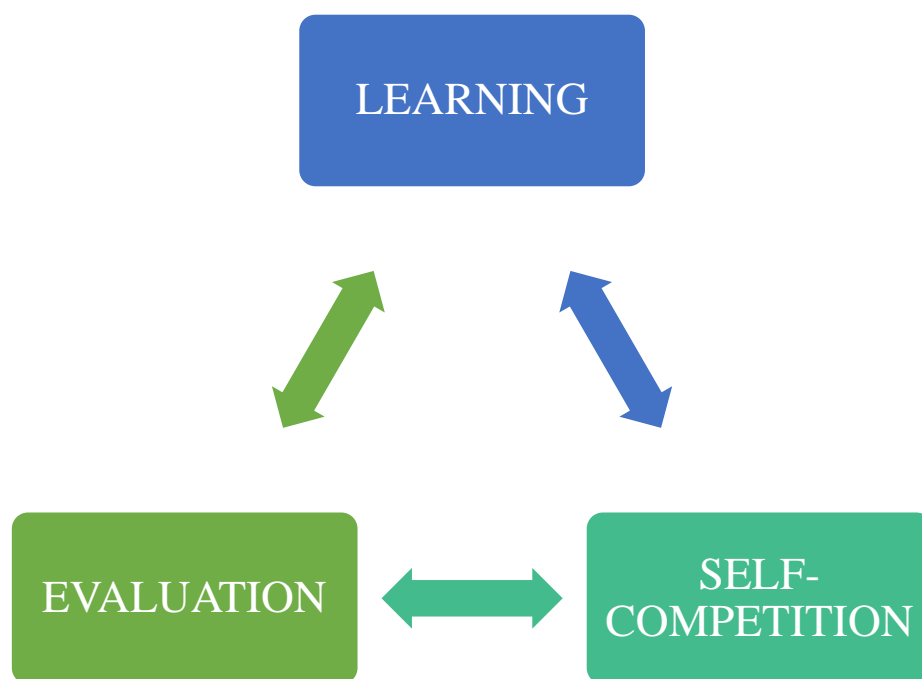

Figure 1. Personnel competitiveness management

Source: built by the author

1. Competition as a way of learning.

Competition can become a source of tension in the team, but understanding and using in practice the principles of conducting discussions, an open exchange of opinions leads to the fact that team members gain mutual work experience and thus develop professionally. As a result, competition becomes a catalyst for educational practices within the company.

2. Public ratings and evaluation of achievements.

In any competition, there must be a winner, who is determined according to criteria and estimates. In order for staff competition to be really effective, it is necessary to establish transparent criteria for evaluating the success of completed tasks. The procedure and method of evaluation should be public and understandable to everyone. At the same time, without rewarding the best employees who most successfully cope with the tasks set, the competition loses its meaning.

3. Self-competition.

The true success of the company is ensured not only by competition between employees, but also by self-competition (the desire to exceed own results achieved in the past) [1]. Constantly setting higher goals will help team members not only develop themselves, but also become more competitive within the industry and their profession.

The implementation of these approaches in the management of personnel competitiveness is important not only for the development of the company's employees, but also ensures long-term growth and innovation for the business.

References

1. Organizing for the future: Nine keys to becoming a future-ready company. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/people-and-organizational-performance/our-insights/organizing-for-the-future-nine-keys-to-becoming-a-future-ready-company> (accessed: 29.10.2021).

KRAMARENKO Anna, PhD in Economics, Associate Professor
of the Department of Management and Administration, Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University

KEY ISSUES OF EFFECTIVE KNOWLEDGE MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE

In order for the knowledge possessed by the company as a whole, and its employees in particular, to bring economic benefits, not only research and the use of experience are necessary, but the organization and management of knowledge is important. A reliable knowledge base contributes to the formation of effective support. In this regard, the first task of knowledge management is to collect information to create own database. First, the range of key sources for obtaining and extracting knowledge is determined. At the same time, solutions to operational problems can be used as templates. To organize a knowledge management system, it is necessary to transform implicit knowledge into explicit knowledge through careful research and the involvement of experienced specialists.

The second step in the formation of an effective knowledge management system is the classification of knowledge. Systematization of acquired knowledge involves grouping knowledge elements and placing them on relevant topics so that information is not lost in the data pool. The way knowledge is organized can be based on both the types of documents and the subject. At the same time, the creation of logical

hierarchies involves starting with general topics and a sequential transition to categories and subcategories.

The next important stage is the introduction of knowledge approval processes. All created content must undergo expert evaluation and must be constantly updated. The knowledge accumulated in the database should not only be structured, but should be constantly updated. Updating is carried out both in the process of filling and in the process of updating existing information. The updating process can be entrusted to a team of internal professionals, it can be carried out on the basis of constant cooperation with an expert team, and company can also set up an automated approval workflow that prevents the publication of a decision without the approval of colleagues. If a unique knowledge manager role with permissions to approve solutions is created, this will eliminate ambiguity of interpretations and speed up the process of updating the knowledge base.

The knowledge management system requires increased responsibility and accountability, therefore, to control the knowledge approval process, it is necessary to create a group of specialists who are well versed in the proposed knowledge management model in the organization. The final stage of the cycle of building a knowledge management system is the constant monitoring of the effectiveness of the model and performance evaluation based on relevant indicators.

LIAKH Inna, associate professor of the Department
of Management and Administration, Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University

LEI Sixiang, master student of the Department of Management and
Administration, Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University

COMPONENT OF PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEMS ON THE BASIS OF MARKETING

The system approach serves as a methodical means of studying the integrity of the personnel marketing system and identifying its integrated interactions both within the enterprise and outside it.

The application of a systematic approach makes it possible to reveal the internal structure of the personnel marketing system as a holistic system, which is a set of interconnected analytical, organizational, managerial and control subsystems aimed at achieving and reconciling the goals of staff and enterprise, taking into account macro-, micro- and internal environment of the enterprise [1, 2].

We will reveal the content of each of the subsystems of the personnel management system on the basis of marketing. The purpose of the analytical subsystem is to provide information to the personnel management system, to achieve this goal the subsystem is designed to perform the following actions:

- study of the labor market is a systematic study of the market, its conditions
- the ratio of supply and demand of labor in the market; identifying the main trends

in market development; determining the features of the macro-, micro- and internal environments of the enterprise;

- analysis of actors of the enterprise's external and internal environment that may affect the further management of personnel of the enterprise;
- analysis of the competition environment by identifying the main competitors of the company in the labor market, which can be both other employers in the industry and companies in other industries, labor market participants, in particular, educational institutions;
- analysis of personnel policy of the enterprise should be focused on the use of personnel marketing in management and the impact of marketing on the effectiveness of personnel enterprise's management.

The organizational subsystem involves the implementation of a set of measures to:

- organization of formation and distribution of labor – is to create an effective system of recruitment and development of personnel, selection of sources to cover staffing needs. Sources of staffing needs can be external and internal to the employer organization. External sources are labor market actors that meet the needs of the organization's staff. Internal sources are the organization's ability to self-sufficient staffing needs;
- development of personnel technologies on the basis of marketing is to integrate the areas of personnel marketing in the overall personnel policy of the enterprise;
- personnel logistics is to optimize the flow of personnel in the enterprise in accordance with market requirements to ensure the competitiveness of the enterprise;
- formation of the communication system at the enterprise is to create an effective mechanism for exchanging information between departments, managers and subordinates, for each enterprise the communication system will be formed individually in order to optimize information flows;
- planning the need for staff at the enterprise. The need for staff planning is justified by the fact that employees with the necessary knowledge and skills are not always available to the company, and redundant staff can not always be effectively used in the company. Therefore, personnel planning includes two aspects: the development of measures to attract specialists to work at the enterprise and preparation of measures for the development, preservation, use and release human resources.

The management subsystem, within which the following measures are carried out, is of exceptional importance:

- formation of goals and development of market principles of personnel strategy based on the analysis of the market environment and the internal state of the enterprise;
- management of the process of marketing staff at the enterprise, including employment management through the distribution of functional responsibilities between the personnel department, marketing, production and sales departments;
- personnel marketing management: to maintain existing and gain new

positions in the labor market, the employer must compare its goals with market requirements, review, if necessary, its strategic and tactical positions, develop additional operational measures, ie carry out the process of personnel marketing management;

– creating and maintaining a positive image of the employer. The company's image as an employer is associated with the financial costs of attracting and retaining the best professionals, as well as the company's ability to attract professionals to work in this company.

The control subsystem performs important functions of control and monitoring the effectiveness of the implementation of the personnel marketing system in enterprises. Marketing audit of personnel management involves conducting external and internal audits. External marketing audit of personnel management should be carried out annually, while internal audit should be performed at least once every six months, as it involves checking marketing operational variables directly in the company: personnel of the enterprise; profit; marketing information, components of the marketing complex: labor management, prices (staff costs), distribution, promotion, image.

Thus, the purpose of the analytical subsystem is to provide information on personnel marketing management. The organizational subsystem is a set of measures to organize the formation and distribution of labor; formation of a communication system at the enterprise; staffing planning. Within the management subsystem, the goals of personnel policy are formed; personnel marketing management is performed; a positive image of the employer is formed. The control subsystem performs important functions of control and monitoring the effectiveness of the implementation of personnel marketing system in enterprises.

References

1. Delery J. E., Gupta N. Human resource management practices and organizational effectiveness: Internal fit matters. *Journal of Organizational Effectiveness*. 2016. No 3. P. 139–163.
2. Torrington D., Hall L., Atkinson C. Human Resource Management. Pearson ; 10 edition, 2017. 720 p.

LIAKH Inna, Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V.N. Karazin Kharkiv National University

LU Yuanhao, Master student of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V.N. Karazin Kharkiv National University

THEORETICAL ISSUES OF THE ENTERPRISE'S COMPETITIVENESS FORMATION

One of the most important components of Ukraine's economic growth is the stabilization and development of production and services in all sectors of the national economy, in business at various levels and in all areas of business. The current state of the market is characterized by constant changes in the external environment, volatile consumer demand, the presence of a large number of enterprises of various forms of ownership, increasing uncertainty and risk, and so on. Thus, the driving force of development is competition, which integrates both consumer demand and the ability of the manufacturer to ensure the production of competitive products and the provision of competitive services.

The development of competition in different areas and at different levels of economic activity forces scientists to return to the study of competition as the initial category, the central mechanism of market relations (Ph. Kotler, M. Porter, J. Schumpeter [1, 4, 5]). In the theory of competition, the central place belongs to the category of “competitiveness”, which is the subject of research by many scientists.

The process of forming a competitive environment takes place at the macroeconomic and microeconomic levels, which confirms the integrity of the economic system in which it develops. The dynamics and structure of the competitive environment at the macroeconomic level connected with the heredity of the previous economic system, the prerequisites for the development of a market in a particular area and the goals and implementation of competition policy.

According to M. Porter, “competitiveness is a comparative advantage over other firms, the ability of the subject of market relations to be in the market on an equal footing with similar competitors available there”. He stressed that the competitiveness of the enterprise can be assessed only within companies related to one industry [6].

S. Mocherny interprets competitiveness as a complex category, the advantages of which are realized through trade, but the basis of competitive advantages is created at all levels of social production [2].

The market position of any company depends on what competitive advantages it has. In a constantly changing competitive environment, in order to maintain and develop competitive advantages, the company must constantly monitor the actions of competitors and the dynamics of consumer needs, make appropriate adjustments to the strategy of its activities. As the practice of economic activity shows, only those enterprises that have reliable competitive advantages succeed in the struggle for the market. At the national and regional levels, the realization of competitive

advantages should be reflected in the strengthening of the domestic market and the establishment of an innovative model of development of countries' economy.

The success of the enterprise in competition requires from the enterprise to develop its distinctive abilities and competencies that allow it to win the competition for consumer demand. The solution to this problem is the fact that the once achieved success in the market, in the absence of constant and purposeful work to increase them, after some time will be canceled by the response of competitors, which determines the need for an appropriate approach to managing the company and process of adaptation, but also would create conditions for its effective functioning on a constant basis [3].

The competitiveness of the enterprise is based on its competitive advantages and determines the ability to compete in a particular market, reflects the position of the enterprise relative to competitors. The algorithm of the process of formation of competitive advantages of the enterprise is presented in Fig.1.

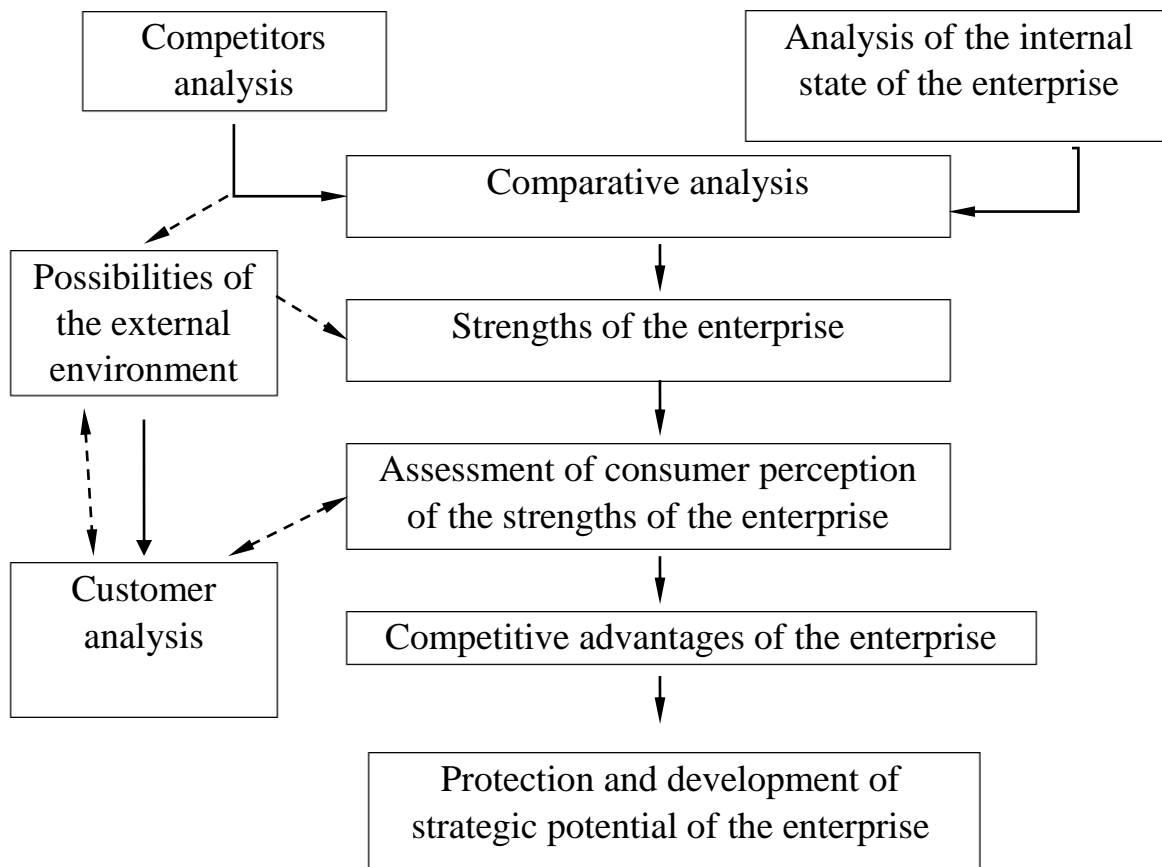

Figure 1. Algorithm for the formation of competitive advantages of the enterprise

Source: built by the authors

The main tools to ensure the competitiveness of enterprises on the basis of existing competitive advantages include the introduction of strategic marketing, innovation, financial management, improving the organization of production and organization of services and others.

Therefore, to manage the competitiveness of the enterprise it is necessary to take into account its competitive position, the formed competitive advantages, as well as a full set of internal and external factors that may affect its formation. Organizational management of competitiveness should be aimed at neutralizing, overcoming and controlling the impact of negative, destructive factors of the enterprise environment. This in turn requires the introduction or improvement of a system of competitive advantages and competitive strategy of the enterprise. Thus, competitiveness management will help the company to ensure its own stable development and effective management of major business processes in the future.

References

1. Kotler Ph. 300 key issues of marketing Philip Kotler answers / trans. from English O. Litvinova. Moscow: CJSC "Olymp-Business", 2006. 224 p.
2. Mocherny S.V. Economic theory. Kyiv: VC Academy, 1998. 464 p.
3. Novikova K.V. Competitiveness of enterprises: essence and content. *Bulletin of the Azov State Technical University. Economic sciences*. Mariupol, 2017. № 34. P. 201–207.
4. Porter M. Competition strategy: trans. from English. Kyiv: Osnovy, 1997. 390 p.
5. Schumpeter J. Theory of economic development. Capitalism, socialism and democracy. Moscow: Izd-vo Eksmo, 2007. 860 p.
6. Porter M. E. The Five Competitive Forces that Shape Strategy. *Harvard Business Review*. January, 2008. 86 p.

LIU HAOCHEN, Master student of the Department
of Management and Administration, Karazin Business School,
V. N. Karazin Kharkiv National University

ANALYSIS OF THE PERSONNEL DEVELOPMENT SYSTEM AT THE ENTERPRISE

Personnel is the main link in the production process at the enterprise. Whatever the latest technologies, innovative ideas, they will never be effective, bring maximum benefits without highly efficient work, proper training and qualification of human resources. Personnel management is a rather complex process, because people are endowed with intelligence, the ability to think. They are constantly developing relationships that often affect productivity, production, the internal climate of the enterprise.

The system of personnel development is a system-organized process of continuous professional training of employees to prepare them for new production functions, professional development, formation of a reserve of managers and improvement of the social structure of personnel. Personnel development is provided by measures for personnel evaluation in order to carry out adaptation and certification of personnel, career planning of employees, stimulating staff development, etc.

The ability of the organization to constantly develop its employees is one of the most important factors in ensuring its competitiveness in the market of goods and services, but most companies use outdated methods of staff development.

Personnel development is carried out in three main areas and has the following advantages, which are indicated in Figure 1.

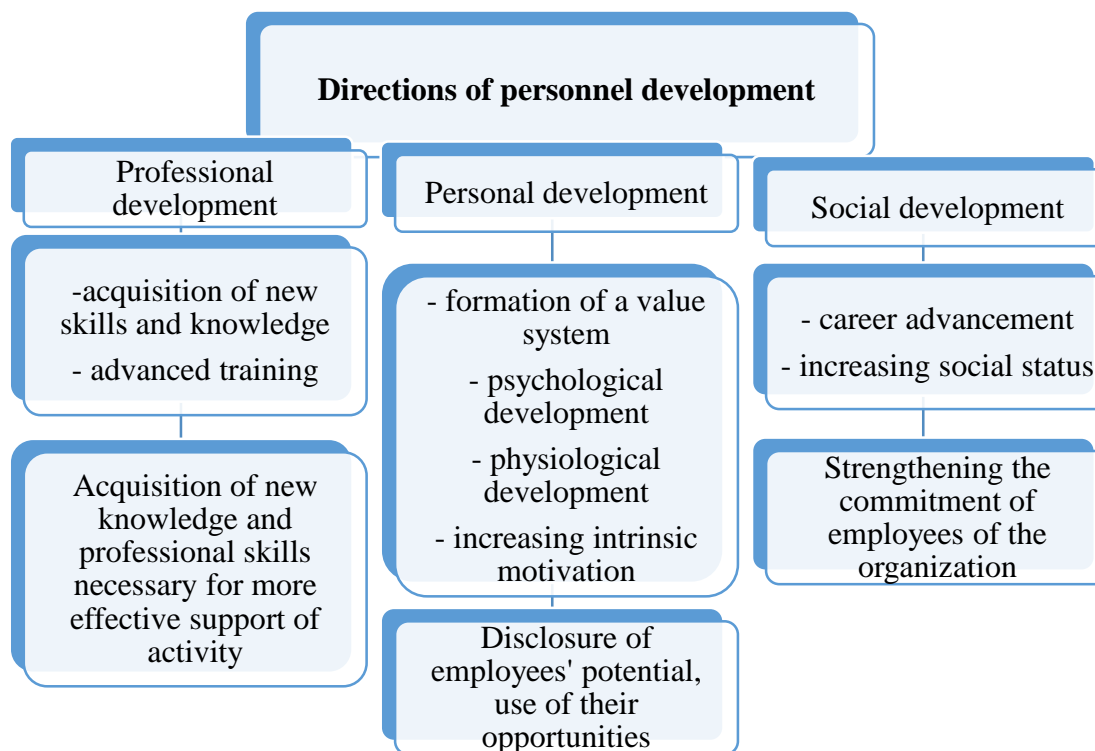

Figure 1. Directions of personnel development

Source: [1, 2]

Organizations use a large number of methods to develop the professional knowledge and skills of their employees (Figure 2).

Along with the traditional non-standard methods of professional training and staff development are gaining popularity – Secondment, Buddying and Shadowing.

Secondment – temporary transfer of an employee to another division of the enterprise, where he acquires work experience, communicates with representatives of another field of activity and so on. In some cases, the employee is transferred to another company. This method of staff development is very common in the West, about 70% of companies use it in their practice, especially British companies. The secondment can be used not only for employee development, but also to increase the efficiency of the company as a whole, develop innovations and improve relations between partner companies.

Buddying is a new form of mentoring in which both parties (student and mentor) are on an equal footing. The lack of hierarchy guarantees feedback in both directions. This approach allows the student to gain new knowledge and experience, and the teacher can recall long-forgotten skills and get fresh ideas from the student.

Methods of professional staff training

On-the-job training -adaptation -mentoring - delegation - consultancy - transfer of experience - training and development of the working team - instruction - analysis of work actions and procedures	Off-the-job training - distance learning - lectures- discussions and debates - role games - trainings - self-study - participation in projects - business games - seminars, exhibitions and symposia - acquaintance with the experience of other companies - case study - participation in training programs

Figure 2. Methods of professional staff training

Source: [3, 4]

Shadowing is a simple and inexpensive way to learn. It consists in attaching a “shadow” to the employee. The “shadow” is an employee who applies for a position similar to the position of the mentor for whom he is assigned. The mentor does not teach the “shadow”, she just observes his work for a short period of time (1-3 days), studies it in detail. This form of training can be used for all levels of staff.

So, in today’s economic environment, almost any organization seeks to find new resources to maintain a competitive advantage. One of such resources can be a system of staff development, which allows not only to maximize the existing labor potential of employees, but also to multiply it many times by using methods of professional training of staff.

References

1. Hubanova YU. Kak povysyt' éffektyvnost' raboty kompanyy //HR-Portal: Soobshchestvo HR-Menedzherov. URL : <http://hrportal.ru/article/kak-povysit-effektivnost-raboty-kompanii> (accessed: 21.10.2021).
2. Kartashova L. Upravlinnya personalom: Potribni kvalifikovani fakhivtsi// *Lyudyna i pratsya*. 2007. №6. P. 87–89.

3. Stelmashenko O.V. Otsinka rozvytku personalu pidpriemstva. URL : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Tiru/2012_33/Stelmash.pdf (accessed: 21.10.2021).

4. Zbryts'ka T.P., Savchenko H.O., Tatarevs'ka M.S. Upravlinnia rozvytkom personalu: navchalnyi posibnyk. Odesa: Atlant, 2013. 427 p.

WANG MENGDI, master student of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V. N. Karazin Kharkiv National University

MODELS OF INFORMATION FLOWS OF LOGISTICS SYSTEM OF TRADE ENTERPRISES

Information flows perform the function of adapting the logistics system of trade enterprises to external and internal factors, because they reflect the dynamics of the promotion of goods. Information flows together constitute an information system, which at the same time is a significant element of any logistics system and is its subsystem. The main purpose of the formation of information flows in logistics systems is to provide the management of the enterprise data necessary to optimize management decisions.

A formalized model is suitable for this, which makes it possible to clearly understand the content, components and sequence of operations on the data. Today, there are three models of information and product flow management in retail networks [1, 2].

The first model is characterized by almost complete absence of theoretical provisions of logistics. Each supplier brings his goods to each supermarket of the retail chain at an indefinite time. This creates a queue of cars, and a large number of goods and relevant documents accumulate in the utility rooms of the supermarket. Such an organization leads to simple vehicles and a large accumulation of paper information and not always adequate examination of the quality of goods.

In the case of using the second model, the retail network creates its own distribution center, where suppliers bring a certain amount of products. Orders from supermarkets are delivered to the distribution center through communication channels, where goods are selected and delivered to destinations. This movement reduces the transport costs of suppliers, which leads to lower prices for goods. At the same time, the creation of a distribution center allows to increase revenue due to the uninterrupted supply of goods to all supermarkets and avoids the situation of "loss of sales" due to the fact that the goods are not on the shelf. Another important advantage of this model is that the management of the retail network can centrally manage all deliveries, because the information enters the database distribution center and channels are transmitted to the central office.

The main difference between the third model and the previous model is that in the distribution center the goods and the corresponding accompanying documents are accepted from the supplier and then sent to the storage area. As needed, orders are

formed and sent to the supermarket. Cross-docking is a platform where reloading is carried out from one vehicle to another. This requires serious work with suppliers, as they must bring already formed, assembled to order goods for each supermarket. At the Cross-docking site, there are several sites assigned to certain supermarkets. Thus, during the day in these areas are assembled to order goods for each supermarket. Under this scheme, there is only an overload of goods. The main advantage of this model – the delivery of goods is very fast, in addition, the process becomes cheaper – eliminates the cost of storage and staff work. Also at the completed party of the goods the uniform package of documents which after loading is transferred with the goods for a certain supermarket is formed. That is, the possibility of accidental confusion or even loss of documents is excluded.

Therefore, it is proposed to create a structural model of information flows that accompany the promotion of goods. The following links of the logistics chain should be identified: order renewal, inventory management, distribution planning and sales management. Each link in the logistics chain has its own characteristics and consists of separate information flows. Inventory management is carried out by department heads or warehouse managers. At the same time use information about the balances of goods and data that are entered upon receipt of goods. In the process of analyzing these data, the heads of departments form reports, which are used in warehousing and accounting, inventory accounting, inventory of inventories, etc. To distribute goods by supermarkets or departments, data on demand for goods are studied, ABC analysis is performed, reports on balances and on the movement of goods in the warehouse are formed. The advantage of our proposed model is that it allows you to combine centralized and decentralized management of logistics chains.

In order to increase the efficiency of product flow management, it is necessary to clearly structure the information flow. Actually structuring and elimination of duplications will allow to coordinate work of all logistic chain of a trade network. To model and streamline the flow of information flows, we offer the IDEF method. It allows you to describe the process of formation and movement of information flows that accompany goods in the process of promotion. This technique is based on the use of appropriate software solutions used to support the processes of building information systems.

References

1. Rybakov D. S. Total cost optimisation model for logistics systems of trading companies. *International Journal of Logistics Systems and Management*. 2017. No 27(3). P. 318–342.
2. Waters D. Logistics: An Introduction to Supply Chain Management. Palgrave Macmillan, 2003. 364 p.

THE PROBLEM OF UNETHICAL BEHAVIOR FOR SMALL BUSINESSES

For small business owners, many of whom have given up working as an employee, creating a positive workplace climate should be a top priority. If unethical behavior is observed in the workplace, then eventually not only employees, but also business will suffer.

According to the results of the Crucial Accountability survey, the most common forms of unethical behavior are:

- attributing someone else's merits to yourself;
- excessively long breaks;
- imaginary sick leave [1].

Moreover, half of the respondents who witnessed unethical behavior reported misconduct only in 50% of cases. The main reasons for withholding information about cases of unethical behavior are career threats, possible deterioration of professional relationships in the team, uncertainty about effective feedback or lack of clear prescriptions regarding loyalty to unethical behavior.

If large companies usually have the necessary resources to create an effective communication chain, to develop procedures for controlling ethical behavior, as well as for appropriate training of employees, then for small businesses the task becomes significantly more complicated. In small companies, human resources are scarce, and the problem of recruiting is more acute. Thus, the issue of developing efficient tools for monitoring, controlling and combating unethical behavior in the workplace is relevant for small businesses.

The main motivating forces for creating an ethical environment for a business owner are:

1) Creating a business (company) reputation. If you treat the team, customers, suppliers and competitors fairly, then this will not only help to preserve the reputation, but will also pay off significantly in the long run.

2) Improving the quality of customer service. As the company grows, it is important to constantly meet the expectations of its customers.

3) A satisfied workforce. If a manager strives to provide the best working conditions for his team, then employees will strive to provide excellent service to customers.

To create a system of effective counteraction to unethical behavior in small companies, the following steps should be taken:

1) The creation of a code of ethics that establishes common values and forms a common environment for collective understanding within the organization. The main requirements for the formalization of ethical principles in the form of a code are a broad terminology covering the majority of employees; brevity and accessibility for understanding; collective participation in the creation of the code to maximize the vision and values of employees.

2) Development of protocols and instructions that reflect the basic monitoring and control procedures regarding ethical behavior for both ordinary employees and managers. It is necessary to think over channels for informing about unethical behavior, a system for responding to violations of work ethics, as well as a list of responsible persons who will be able to ensure a competent approach and impartiality in solving ethical issues.

3) Employee engagement. An effective tool is to provide employees with the opportunity to independently propose and implement ideas regarding the identification and elimination of ethical violations. Mutual training of new and existing employees on the rules of ethical behavior should also be organized.

4) Constant updating of the code of values is necessary to maximize the coverage of ethical principles of all employees of a growing company. The code of values should remain relevant for an updated and growing staff. This will motivate and encourage the staff to follow ethical principles and counteract unethical behavior.

A serious attitude to creating a positive and ethical workplace contributes to the formation of clear, real and understandable expectations. The result will be a continuous improvement of business processes and an increase in business profitability.

References

1. Crucial Accountability survey. URL: <https://inlnk.ru/O1dwx> (accessed: 24.10.2021).

СЕКЦІЯ 8

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТЕРИТОРІЙ

AVANESOVA Nina, Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Management and Public Administration
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture
SERHIENKO Yuliia, Assistant of the Department of Management and
Public Administration
Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE: STRATEGIC GUIDELINES

Today, security theory is going through a rather difficult period of development. Not every country, no matter how it is developed economically, is insured against aggressive manifestations of another state or its component economy. Therefore, the priority tasks of the state include this type of activity such as ensuring their own economic security [1].

At the present stage of development of international economic relations, when Ukraine has chosen a strategy to ensure the economic security of the state in the context of identifying it as a European state, it is necessary to intensify its cooperation with European and world countries and develop a strategy for national economy standards. Thus, the main task of the power structures of our country should be to develop effective directions of economic reform in the context of establishing Ukraine as an influential European state [2].

At present, there are different models of economic security in the world, the differences between which are explained by the presence of different accents in understanding the essence of the concept of “economic security of the state”.

It should be borne in mind that in formulating the concept of economic security of any state, the source is the concept of “threat”, which is a key category in most foreign studies in this field of economics. Assessment of real and potential threats to economic security the state needs systematic monitoring of macroeconomic phenomena and analysis of their impact on the level of economic security of the state.

Some developed countries have already come a long way in building economic security systems than Ukraine. They already have a clearly defined legal framework for the establishment and operation of enterprise security systems.

The policy of developed countries is characterized by the development of strategic planning documents to strengthen the security of enterprises and the country as a whole.

At the same time, business entities have an important mission in the economic and social activities of the country, and the level of their protection directly depends on the influence of environmental factors [3].

Realizing the importance of the results of the enterprise and their level of economic security, most economically developed countries in recent years have removed the vast majority of administrative and legislative restrictions and created favorable financial and economic conditions, as well as introduced a number of tax incentives.

Maintaining a high level of enterprise development for many developed countries is one of the priority military and economic tasks of national security. There is uncertainty in the positions of the authorities on the directions of reform and the model of functioning of the sphere of enterprises of Ukraine, which in the conditions of military threat and refusal by Western partners the provision of lethal weapons becomes crucial in maintaining national security and preserving state sovereignty [4].

Among the main models of enterprise operation in the world, in particular models of functioning of enterprises of such superpowers as the USA and China are allocated. The attention paid to the development of the military sphere in these countries is connected, first, with the provision and support of political influence in the world. The defining feature of these systems is a stable public-private partnership, which is based on the primary role of the state in shaping the demand for products of industrial enterprises. Second, no less an important feature of the operation of enterprises in the United States and China is the focus on ensuring the innovative development of the economy as a whole by concentrating in industrial enterprises the latest advanced technologies.

The existing experience of the EU countries shows that ensuring national economic security affects the consolidation of a clear place in the global world, which would correspond to its geostrategic significance and potential.

In the EU, the term “economic security” refers to the position of unification in the world economic system. The EU dictates the importance of European integration to achieve a high level of competitiveness in the context of globalization.

According to the EU’s strategic approaches to development, each individual EU member state has much less potential for economic resources than other developed and developing countries. Moreover, the synergy effect achieved through the exchange of resources determines the EU's ability to ensure a high level of economic security and competitiveness [1].

At the same time, the ultimate goal of ensuring economic security in the EU is the formation of a fully integrated Europe with the same standard of living in all member states.

An important factor is that the successful provision of national economic security by EU countries depends on the stability and strength of their national economies. It is obvious that only a strong economy makes it possible to effectively protect national economic interests in the context of globalization and economic crisis. Given this, the state should not only to develop a national concept of security, based on world experience, and above all to reform economic, domestic and foreign policies in order to protect all economic entities.

References

1. Avanesova N. E., Serhiienko Yu.I. Kontseptsiiia ekonomichnoi bezpeky v systemi natsionalnoi bezpeky derzhavy. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. 2019. №68. P. 17–25.
2. Avanesova N. E., Mordovcev O. S., Serhiienko Y. I. Teoretykometodychni zasady identyfikaciji ta vzajemovvjazku vplyvu destabilizujuchykh faktoriv na ekonomichnu bezpeku promyslovogho pidpryjemstva. *Biznes Inform*. 2020. № 9. P. 20–28.
3. Kupchak B. Ekonomichna bezpeka pidpryiemnytstva: sut ta umovy vynyknennia. *Naukovyi visnyk Lviv. derzh. un-tu vnutr. sprav. Ser. «Ekonomika»*. 2010. Vyp. 2. P. 334–346.
4. Omelchuk S. Vyznachennia sutnosti poniattia «ekonomichna bezpeka pidpryjemstva» ta yoho skladovykh. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2008. № 6. T. 1. P. 206–210.

GUAN Jianmin, master student of the Department of Management and Administration, Karazin Business School, V. N. Karazin Kharkiv National University

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF COMPANIES AS A FACTOR OF TERRITORIAL DEVELOPMENT

The relevance of the study of economic security of companies in the territorial dimension is enhanced by the existence of negative consequences of market transformation of the economy and their impact on the current state and further development of individual communities and regions.

The complexity of the category of financial and economic security necessitates the application of a systematic approach to its description, modeling and provision. In this context, the system of financial and economic security of the enterprise is proposed to be interpreted as a set of its integral elements and relationships between them, the creation of which aims to constantly guarantee its proper level. The main elements of the system are its subjects and objects [1, p. 40].

The objects of financial and economic security of the enterprise should include [2, p. 45]:

- the enterprise itself, its economic system and all resources (financial, material, information, personnel), fixed and working capital;
- owners - stakeholders of the enterprise (owners of shares of the joint-stock company and its counterparties - partners, competitors, buyers, suppliers, etc.);
- staff - the staff of the enterprise with its corporate culture, as well as each employee of the enterprise in particular; a set of business processes that ensure the functioning of the enterprise and the achievement of its strategic goals.

The subjects of the system include persons, departments, services, bodies, institutions, ministries and departments that directly ensure the financial and economic

security of the enterprise. Based on the number of subjects of the analyzed system, they can be divided into two groups: internal and external.

The first group includes persons and units that perform security functions directly at the enterprise (employees of the economic security service and other units that indirectly perform tasks related to the security of the enterprise). These are planning and economic, financial and legal departments, internal audit service, personnel department, etc.

The external subjects of financial and economic security of the enterprise should include institutions that are in the external environment of the enterprise (outside it) and create conditions for its security, in particular: 1) legislative authorities that create a legal basis for economic security at all levels of the economic management hierarchy; form the legal framework for the functioning and protection of entrepreneurial activity in its various aspects and its implementation; 2) executive authorities that pursue state policy in the field of security through financial, tax, customs, currency and export and other types of control; 3) law enforcement agencies that fight crime; 4) judicial bodies that ensure compliance with the rights and legitimate interests of business entities and personnel; 5) a system of educational and scientific institutions and establishments, the activities of which are aimed at training and conducting scientific research on security issues; 6) a set of non-governmental security agencies, think tanks and information services that provide services for object protection, data protection and information collection; 7) insurance, guarantee, consulting institutions that provide services that enhance certain aspects of financial and economic security of the enterprise [1, p. 42].

A systematic approach to the analysis of financial and economic security involves the consideration of economic and production activities of the enterprise as a multilevel structural system. Thus, the financial security of the enterprise, on the one hand, is a system whose elements are components such as liquidity, profitability, financial stability, etc., and, on the other hand, it is a subsystem of the economic and production system of the enterprise (horizontal structure) or component element of financial security of the state (by vertical structure) [1, p. 44].

When studying the system of financial and economic security, it is necessary to take into account various aspects of the enterprise. In this case, each side of financial security is characterized by different indicators, which in one way or another can be quantified. If part of these indicators exceeds a certain critical limit, then there is a threat to financial and economic security of the enterprise [1, p. 47].

Specific steps towards strengthening the financial and economic security of the entity may be the application of the principle of critical credit terms, the creation of an information center to constantly have information about the company's debts and close the channels of information loss, the allocation of a special group of financial workers. would check tax and other mandatory payments to identify possible subscriptions, as well as the use of new forms of partnerships, including franchising [3].

Based on this, the mechanism of economic security management of the enterprise should include methods (organizational and technological, socio-economic, administrative, legal, socio-psychological, information), tools and measures for their implementation. Thus, the mechanism of financial and economic security of the enterprise is an integral part of its security system, based on tasks and principles

of security, provides a systematic set of methods, tools and specific measures to implement security policy [1, p. 63].

Accurate assessment of threats to financial and economic security of the enterprise, development and implementation of methods to neutralize the negative impact of these threats require the construction of an adequate mechanism for managing financial and economic security, which would include organizational, managerial, technological, technical, preventive and marketing measures. protection of the interests of the enterprise from external and internal threats.

To determine the main directions of further effective development of any enterprise, it is necessary to objectively diagnose the level of its financial and economic security. For this purpose, a number of methods are used, among which the most common are methodological approaches to bankruptcy prediction (discriminant models and other methods of integrated assessment of financial and economic condition of the enterprise), methods of comprehensive threat assessment (integrated risk assessment, assessment of effectiveness of protective measures), methods of comprehensive economic assessment. enterprise potential (multi-vector resource-functional model, assessment of the company's competitive status, comprehensive assessment of compliance with the company's interests, SWOT-analysis).

Promoting the development and economic security of entrepreneurship is more effective directly at the regional and local levels, and, consequently, the formation of its proper system, taking into account the funding of measures, it is more appropriate to "transfer" from central to regional and subregional levels of economic hierarchy. In turn, determines the strengthening of the importance of local authorities as a key player in the system of economic security of business.

References

1. Vasylytsiv T.G. Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy : stratehiya ta mekhanizmy zabezpechennia. URL : http://lv.niss.gov.ua/content/articles/files/mono_2012-d47ce.pdf (accessed: 29.10.2021).
2. Davidyuk T.V. Financial and economic security or the financial component of economic security: an epistemological approach. *Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis. Ser. : Accounting, control and analysis*. 2013. № 1. P. 39-52.
3. Weisbrod G. Models to predict the economic development impact of transportation projects: historical experience and new applications. *The Annals of Regional Science*. 2008. № 42(3). P. 519–543.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Теоретичні та практичні питання узгодження інтересів
стейкхолдерів в системі стійкого розвитку територій**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

Українською та англійською мовами

Матеріали друкуються в авторській редакції

Відповідальність за достовірність інформації, коректність математичних
викладок та точність наведених фактів несуть автори.

Редакція може не поділяти точку зору авторів на викладену проблему.

Матеріали конференції опубліковано мовою оригіналу.

Посилання на матеріали збірника обов'язкові.

Адреса ред. колегії:

61002, м. Харків, вул. Мироносицька, 1,
Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кім. 106, e- mail: kbs@karazin.ua